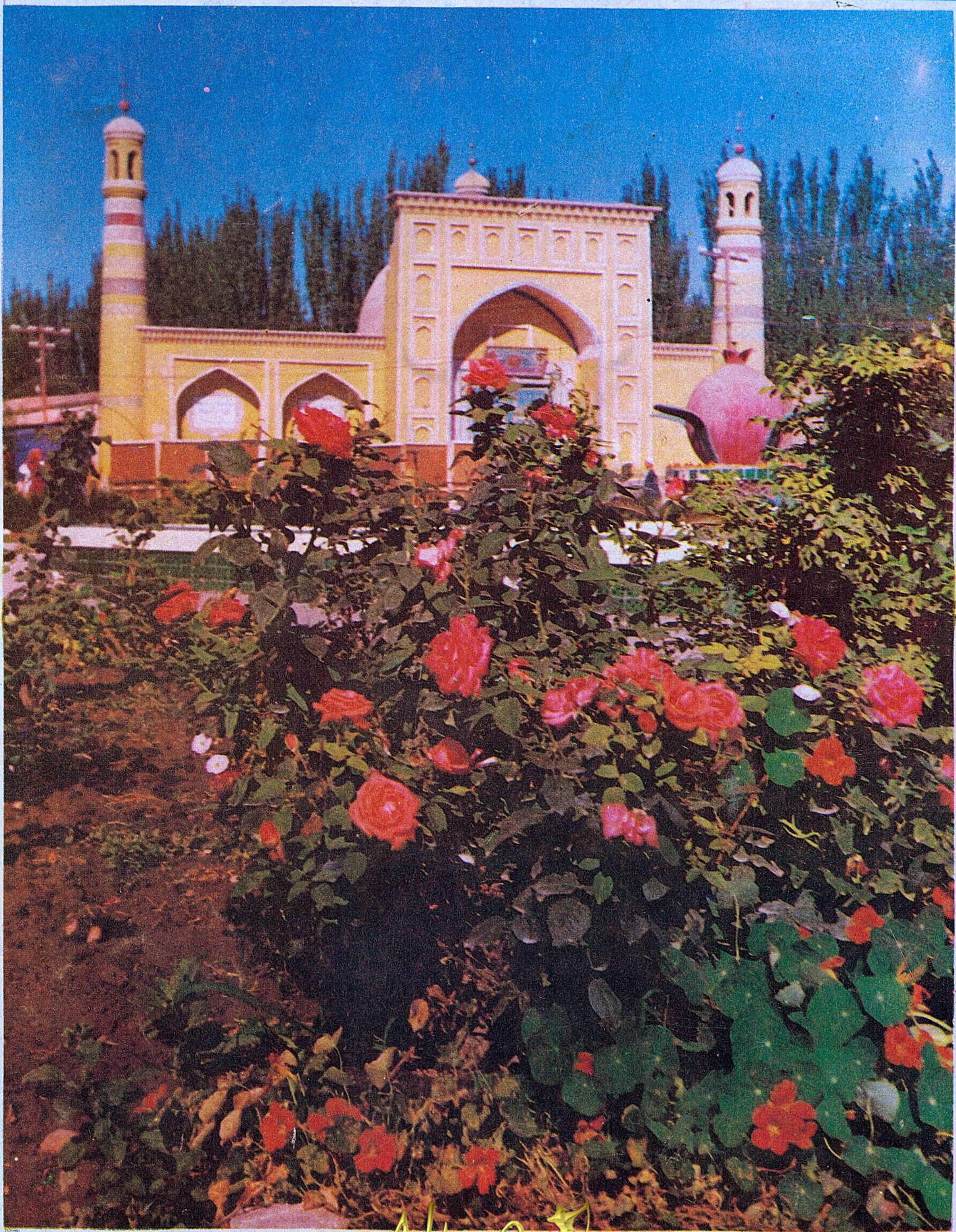

KASHGAR LITERATURE

AltunDq

قەشقەر ئەدەبىياتى

5

1990

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

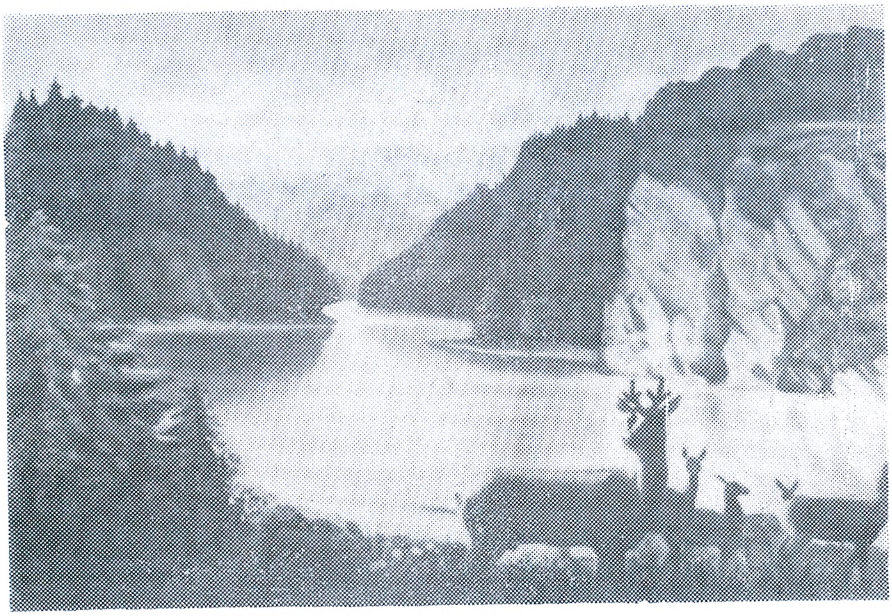

كۆزەتچى (ماي بوياق)

(ئابلەھەممەت زۇنۇن سىزغان)

شاخ مانتوسى

(ھاپىزجان مۇھەممەت فوتوسى)

قەشقەر ئەدەبىياتى

(قوش ئايلىق ژۇرنال)

5
1990

19 - يىل نەشرى

(ئومۇمىي 96 - سان)

«قەشقەر ئەدەبىياتى» تەھرىر بۆلۈمى

AltunOq

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بوستاندا

نەسرىي ئەسەرلەر

ئابلىز ئۆمەر .... بىركارخانىنىڭ خاتىرىسى 1
هاموت غازى .... ئالتۇن ئاي پاچىمىسى 21
مەھەممەتتۇرسۇن يالغۇزەك .... داۋاگەر ئوغرى 56
مۇساجان قاۋۇل .... «ئەۋلىيا» غا يولۇقۇش 64
زۇلپىيە .... ئىككى ھېكايە 67
نىجات يۇسۇپ .... ئانامنى ئەسلەيمەن 77

شېئىرىيەت گۈلزارى

ئابدۇسەمەت خېلىل .... شېئىرلار 39
ئەخەت داۋۇت .... ئىككى شېئىر 40
زىياۋىدىن .... ئىككى شېئىر 41
ئابابەكرى توختى .... دوستلۇق لىرىكىسى 42
ئەخەت مۇھەممىدى .... ئانا ئەجرىگە 43
ئابلىز ھەسەن .... ئىككى شېئىر 45
يالقۇن ئۆمەر .... غەزەللەر 46
ئېزىز سايىت، ئەنۋەر ئابلەت، تۇرسۇن ئۆمەر، ئوبۇل‐ھەسەن روزىمەت، ئەركىن داۋۇت، غېنى قۇربان، گۈزەلنۇر ئابدۇرېھىم، ئىمام مۇھەممەت .... شېئىرلار 48

ئەدەبىي ئىجادىيەتكە دائىر مۇلاھىزىلەر

تۇرسۇن نىياز .... «سېرىكە پىياز»لىق ئىجادىيەت روھىغا مەدھىيە ... 80

بالىلار ئەدەبىياتى

قاۋۇل ماۋۇر .... كىم كۈچلۈك؟ 92
ۋاھىدى .... دوپپا تەقدىم قىلىش 95
راخمانجان رۇسۇل .... ئائىلە ماجىراسى 98
ياسىن ئىسمائىل .... ئەبەدىي تۇيغۇلار 103
تۇرغۇن ئىزبۇلقاسىم .... ئانار قىز (باللادا) 106

ساتىرا ۋە يۇمۇر

هاپىزجان مۇھەممەت .... مەسىلەلەر 111
تۇرسۇن ئاببباس .... بۇغداي پېرىيوم قىلغاندا 112
ھۈسەيىن ھېكىم .... يۇمۇرلار 113

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

مۇنى تابىلدى (تاجىك) .... « تىلتۇمار » 114

خەزىنە

ئابدۇغېپۇر ئابدۇكېرىم رەتلىگەن .... قاسساپ بىلەن جوۋازچى 116
يۇنۇس سەمەت رەتلىگەن .... تۆت دوست 118
ئەنۋەر ئىسمائىل رەتلىگەن .... نەسىردىن ئەپەندى لەتىپىلىرى 122
ئۆزبېكچىدىن ئەفغەسالى ئۇيغۇرچىلاشتۇرغان .... بىلىم — بايلىق 124

(بۇ سانىدىكى ھۆسنىخەت ۋە قىستۇرما رەسىملەرنى جۇمە ئابدۇللا، گۈزەلنۇر، مەخمۇتجان تۇردىلار ئىشلىگەن)

ۋەتىنىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 41 يىللىقىنى ۋە ئاپتونوم رايونىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 35 يىللىقىنى قىزغىن تەبرىكلەيمىز

ئابلىز ئۆمەر

بىر كارخانىنىڭ خاتىرىسى

(ئەدەبىي ئاخبارات)

مۇئەللىپنىڭ ئىزاھاتى: «ئىجتىھات — خىزمەتكە بولغان قىزغىن مۇھەببەتتىن كېلىپ چىقىدۇ. ئىجتىھاتنىڭ ماھىيىتىدىن ئالغاندا، ئۇ، خىزمەت جەريانىغا بولغان قىزغىن مۇھەببەتتىنلا ئىبارەت، خالاس.» كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ تەكشى بولمىغان يولىدا ئىجتىھات بىلەن ياشاش ۋە ئىشلەشنى ھاياتنىڭ چىن مەنىسى دەپ تونۇپ، ئۇنى ئاداقى چەككىچە بىرگە ئېلىپ بېرىش ئۇنچىۋالا ئوڭاي ئىشمۇ ئەمەس. ئەشۇ يېڭىش - يېڭىلىش قايناملىرىدىكى مۇرەككەپ تۇرمۇش ھادىسىلىرى ۋە تەسەۋۋۇردىن ھالقىغان ھالدىكى دۈچكېلىشلەر كىشىنى گاھىدا ئۈمىدسىزلىك پاتقىقىغا پاتۇرسا، گاھىدا نۇسرەتنىڭ كىشى ۋۇجۇدىنى سۆيۈندۈرىدىغان، زوقلاندۇرىدىغان جەلپكار نۇرلىرى قەلب ئۆيىنى چاقنىتىپ، غەپلەت ئۇيقۇسىنى ھەيدەيدۇ…

مۇددىئانىڭ زۆرۈر ۋاستىسى ھېسابلىنىدىغان سالامەتلىك؛ جەمئىيەتنىڭ مۇھىم ھۇجەيرىسى بولغان ئائىلىۋى تۇرمۇش؛ ئىجتىمائىي مۇناسىۋەت… مانا بۇلار ئەنە شۇ ھايات ئېقىمى ئىچىدىكى ياندىشىپ ئۆتكىلى بولمايدىغان ئۆتكەللەر بولۇپ، ئۇ، گۈزەل ئارزۇلار ئۈچۈن قانات، شۇنداقلا يەنە ئۆز نۆۋىتىدە ئەشۇ ئۈمىد گۈللىرىنى قىرقىيدىغان رەھىمسىز تىغدۇر. مۇددىئا ئۈچۈن ئۇنىڭدىن ۋاز كەچمەك ۋە يەنە ئەشۇ مۇددىئا ئۈچۈن ئۇنىڭغا چىن دىلىدىن كۆيۈنمەك؛ ئەشۇلار ئارقىلىق كۆزلىگەن نىشانىدا ئارزۇ گۈللىرىنى ئېچىلدۇرماق — پەقەت جاسارەت بىلەن كۈچىنىپ، ئەقىل ئارقىلىق يول تېپىش بىلەن زىچ بىرىككەندىلا، ئاندىن ئەمەلگە ئاشىدۇ.

مۇھەببەت كىشىلىك ھاياتنى نۇرلاندۇرىدۇ. ئۇ، شەخسىيەتسىز قەلبكە يىلتىز تارتقان ماھارەت، ئىشەنچ ۋە ئىرادە ئاساسىغا بىنا بولغان بىباھا ئەنگۈشتەر. ئۇ، تەلمۈرگەننى تېخىمۇ تەلمۈرتىدىغان سېھىرلىك كۆز ئەمەس، بەلكى چەكلىك ئۆمۈرنى ئەبەدىيلىككە ئىگە قىلىدىغان ئۆچمەس ئابىدە!

ئۇزۇن يىللىق ئاخباراتچىلىق ھاياتى مېنى مىليونلىغان كىشىلەرنىڭ ئىزدىنىش، ئىختىرا قىلىش ۋە روناق تېپىش جەريانى بىلەن تونۇشلۇققا ئىگە قىلغان بولسىمۇ، لېكىن قەلبىمگە ئۆچمەس تۇيغۇ ئاتا قىلغانلىرىنى بارماق بىلەن ساناپ بېرەلەيمەن. بۇ، مېۋىلىك باغدا ساياھەت قىلىپ يۈرۈپ، قەلبىمدە تۇغۇلۇق پەيدا بولغانلىقىنىڭ بەلگىسى ئەمەس، بەلكى بىر تۈپ مېۋىدە پىشىپ يېتىلگەن نۇرغۇنلىغان مېۋىلەر ئىچىدىكى بىر نەچچە تال مېۋىنىڭ كىشىگە بەرگەن لەززىتىنىڭ ئىنكاسىدۇر. يېقىندا مەن ئەنە شۇنداق لەززەتلىك بىر تال مېۋىنى تېتىپ كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولدۇم. ئۇ ئىگدا ئېلىمىزنىڭ ئىسلاھات دولقۇنىدا كۆكرەك كېرىپ مەيدانغا چىقىپ، جاسارەت بىلەن يول تېپىپ، ئەشۇ يولغا چىن دىلىدىن مۇھەببەت باغلاپ نەتىجە قازانغان كىشىلەرنىڭ بېسىپ ئۆتكەن يولىنى ئەسلىتىدىغان ھاياتلىق كۈيى خاتىرىلەنگەن. مۇھەببەت، ئىرادە، جاسارەت ۋە شەخسىيەتسىزلىكنىڭ ھەقىقىي مەنىسى ئەشۇ كۈي بىلەن بىرگەۋدىگە ئايلىنىپ كىشىنى ئەنە شۇنداق ياشاشقا، ئۆمۈرگە ئەنە شۇنداق مەنا بېرىشكە ئىلھاملاندۇرۇلغان. بۇ لەززەتلىك مېۋىدىن كەڭ كىتابخانلارنىڭ ئورتاق لەززەت ئېلىشى ئۈچۈن ئۇنىڭغا «بىر كارخانىنىڭ خاتىرىسى» دەپ نام قويۇپ تەقدىم قىلدىم.

1988-يىل 10-ماي

بۈگۈن ھاياتلىق سەپىرىمدە يېڭى مۇساپىنىڭ مۇقەددىمىسى باشلىنىش كۈنى. چۈشتىن كېيىن قەشقەر شەھەرلىك چاي-چارۋا مەھسۇلاتلىرى شىركىتىنىڭ ئىگىلىك باشقۇرۇش ھۆددىگەرلىكىگە خېرىدار چاقىرىش رىقابىتىگە قاتنىشىمەن، شۇ تاپتا ۋۇجۇدۇم يا خۇشاللىقنى ياكى بولمىسا قورقۇشنى بىلگىلى بولمايدىغان ھالەتتە جىددىيلەشمەكتە. ئۇنىڭ ئۈستىگە مېنىڭ قەشقەر شەھەرلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈم مۇئاۋىنلىقىدىن ئىستېپا بېرىپ، كارخانىنى ھۆددىگە ئېلىش قارارىمنى تەسەۋۋۇرغا سىغدۇرالمىغان بەزى يولداشلارنىڭ ئۇمىدسىز قاراشلىرى كۆڭلۈمدە نۇرغۇن سوئاللارنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەبكار ئىدى. «تاللىغان يولۇم ئۇلار ئېيتقاندەك راستىنلا بەك خەتەرلىكمىدۇ؟»، «ئۇ شىركەت راستىنلا شۇنداق مۇرەككەپمىدۇ؟»، «مېنى قايسى تەقدىر كۈتۈپ تۇرغاندۇ؟». كونكرېت، قانائەتلىنەرلىك جاۋابىنى ئەمەلدىن كارخانا باشقۇرۇش بىلەن شۇغۇللىنىپ باقمىغان مەندەك بىر نەزەرىيە-تەشۋىقات كادىرىنىڭ ئالدىن تاپالىشى ھەقىقەتەن قىيىن.

چىگىشلىشىپ كەتكەن نېرۋا پائالىيىتىمنى باشقا ياققا بۇراش ئۈچۈن، يادا بولۇپ كەتكەن ھۆددىگەرلىك لايىھەسىنى قايتىدىن ئوقۇشقا باشلىدىم. لايىھە شىركەت ئەھۋالىنى بىر نەچچە كۈن ئۇنىۋېرسال تەكشۈرۈش ئارقىلىق خېلى ئەستايىدىل يېزىلغان بولۇپ، شىركەت ئەھۋالى توغرىسىدا قىسقىچە مۇلاھىزە، ھۆددىگە ئېلىشتىكى مەقسەت، يېتەكچى ئىدىيە، ئورۇنلاشقا تېگىشلىك ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچلەر، ئىسلاھات، ئىگىلىك باشقۇرۇش، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈش تەدبىرلىرى، شىركەت قىياپىتىنى ئۆزگەرتىش، ئاممىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيەسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش، مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش ھەققىدىكى پىلان قاتارلىق مەزمۇنلار سىستېمىلىق ھالدا ئوتتۇرىغا قويۇلغانىدى. ئىزدىنىشتىن چاقنىغان ئۇمىد ئۇچقۇنلىرى قەلبىمدە قايتىدىن گۈلخان

بولۇپ، چېچىلغان پىكىرلەر ئاستا - ئاستا مەركەزلەشتى. شەھىرىمىزدىكى كارخانىلارنىڭ يىللىق ئىسلاھات، ئېچىۋېتىش ئارقىلىق زور تەرەققىياتلارغا ئېرىشكەن بولسىمۇ، بىراق زامانىۋى ئىگىلىكنىڭ ئەڭ مۇھىم ئامىلى بولغان ئىلمىي باشقۇرۇش ۋە تېخنىكا سەۋىيەسى ئاجىز بولۇش سەۋەبىدىن ئىقتىسادىي ئۈنۈمى يەنىلا تۆۋەن، تاۋار ئىگىلىكى تەرەققىياتى جەريانىدىكى شىددەتلىك رىقابەت ئېقىمىغا بەرداشلىق بېرىش ئىقتىدارىغا ئۈمىدۋار باھا بېرىش تېخىمۇ قىيىن. يول ئېچىپ ئىلگىرىلەشكە جۈرئەتلىك، ئىجادىي، ئەمەلىي ئىشلەش روھىغا باي ئىختىساسلىق خادىملار ئاز، ئەجەبا مېنىڭ ئىرادەم دىيارىمنىڭ مۇشۇ جەھەتتىكى جىددىي ئېھتىياجىنى ئازراق بولسىمۇ قاندۇرالماسمۇ؟ نەزەرىيىنىڭ خىزمەت قىلىش نىشانى — ئەمەلىيەت. مېنىڭ مەقسىتىم: ئۆگەنگەن نەزەرىيىۋى بىلىملەرنى ئىسلاھات ئەمەلىيىتىنىڭ سىنىقىغا تاپشۇرۇپ، قەشقەرنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتى ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشۇش. ياشلىقنىڭ مەنتىقىسى — غايىلىك بولۇش. ھالبۇكى، غايە كونكرېت بولۇشى، ئەلنىڭ ساداسىنى ئىپادىلىشى، ئەمەلىي ھەرىكەتكە ئايلىنىشى لازىم. شۇنداق بولغاندىلا، ئۇ، ھاياتىي كۈچكە، پارلاق ئىستىقبالغا ئىگە بولىدۇ. ئالىي تېخنىكومنى پۈتتۈرۈپ كەلگەندىن بېرىقى ئىزدىنىشىم دەل مۇشۇ نىشاننى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئەمەسمىدى؟ مەغلۇپ بولۇشتىن قورقۇپ يېرىم يولدا تەۋرىنىش — ئىرادىسىز كىشىلەرنىڭ جاھانسازلىق مەنتىقىسى.

ئۆز رېتىمىغا چۈشكەن تەپەككۇرنىڭ يالقۇنلۇق خىتابى ماڭغۇسى يولۇمنىڭ توغرىلىقىغا مۇستەھكەم ئىشەنچ بېغىشلىدى. پاھ، ئەتراپقا خۇشپۇراق چېچىۋاتقان گۈللەر ھىدى دىمىقىمغا ئۇرۇلمىغان بولسا، خىياللار ئىلكىدە ھېچنېمە بىلمەي، «خەلق شەرقىي يولى»غا كېلىپ قالغانلىقىمنى تۇيمايلا قالىدىكەنمەن. گۈزەللىك مۇجەسسەملەشكەن بۇ يولنىڭ ئىككى يېقىدىكى پورەكلەپ ئېچىلغان رەڭگا - رەڭ گۈللەر نەۋباھارنىڭ سالقىن شامىلىدا تەبەسسۇم بىلەن يەڭگىل سىلكىنىپ ماڭا ئۇتۇق تىلىگەندەك قىلاتتى.

شەھەرلىك پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىرى، پارتكوم تەشكىلات بۆلۈمى، شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئىقتىسادىي كومىتېت، پىلان كومىتېتى ۋە شەھەرلىك تەمىنات - سودا كوپېراتىپى قاتارلىق ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرى، باھالىغۇچىلار، شىركەتتىكى بارلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەر قاتناشقان خېرىدار چاقىرىش چوڭ يىغىنىنىڭ كەيپىياتى سۈرلۈك تۈس ئالغانىدى. باشقۇرغۇچى يىغىننىڭ باشلانغانلىقىنى ئېلان قىلدى. تەسەۋۋۇرۇمنىڭ ئەكسىچە ئانچە جىددىي بولمىغان رىقابەتتە مېنىڭ لايىھەم كۆپ ساندىكى ئاممىنىڭ ئالقىشىغا، باھالىغۇچىلارنىڭ ئېتىراپ قىلىشىغا ئېرىشتى. بىراق، بۇ ماڭا نىسبەتەن ئېيتقاندا غەلىبە ئەمەس، بەلكى شىركەتتىكى ھەر مىللەت ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئۈستۈمگە يۈكلىگەن ۋەزىپىسى ۋە ئۈمىدى ئىدى. پىلان ۋە نىشان تېخى قەغەز يۈزىدە بولۇپ، ھەقىقىي نەتىجە تېخى ئەشۇ پىلاننىڭ قانچىلىك ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشىگە ۋە مېنىڭ قانچىلىك ئىزدىنىشىمگە باغلىق.

1988- يىل 11- ماي

ئۇپۇق يېرىپ كۆتۈرۈلۈۋاتقان قۇياش نۇرى ھىممىتىگە تەشنا ئىخلاسمەنلەرنىڭ چېھرىدە جىلۋە قىلىپ، ئۇلارنىڭ يولىغا تەكشى سېپىلمەكتە. يوللار، كوچىلار ئىشقا ماڭ-

غان ئادەملەر ئېقىمىغا ئايلانغانىدى. مېنىڭ يېڭى خىزمەت ئورنۇم شەھەرنىڭ شەرقىي چېتىدىگە جايلاشقان بولۇپ، تار، قىستاڭ يولدىكى ماشىنا، تراكتورلارنىڭ، ۋېلىسىپىت، ئات - ئېشەك ھارۋىلىرىنىڭ جاراڭ - جۇرۇڭ ۋە يول بوشىتىپ بېرىشكە قىستىغان سىگ-نال‌لىرى كىشىنى بىزار قىلاتتى. نىشانغا يەتكىچە بولغان ئارىلىقتا نەچچە قېتىم ۋېلىسى-پىتتىن چۈشۈشكە مەجبۇر بولدۇم. قىستاڭچىلىقتىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ - توزانلار ئۈستى-بېشىمنى قاپلىدى. مەن ئىدارە دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىپ ئارقامغا قارىدىم. دائىم سۇ-پۇرۇلۇپ، سۇ چېچىش ماشىنىسىدا سۇ سېپىلىپ پارقىراپ تۇرىدىغان ئازادە ئاسفالت يول ئورنىدا چاڭ - توزانلار كۆتۈرۈلۈپ تۇرىدىغان تار ۋە قىستاڭ يول؛ ئىككى يېقىدا ھەيۋەت بىلەن قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان بىنالار ئورنىدا ئوتتۇرا ئەسىرنى ئەسلىتىدىغان كۆرۈمسىز كەپىلەر كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. بىر شەھەرنىڭ ئىككى چېتىدىكى ئوخشا-شىمىغان مەنزىرە مەندە يېڭى بىر تەسىراتنى ئويغاتتى. «بۇ قىيا پەتنى ئۆزگەرتىش ئادەم-لەرنىڭ شىجائەت ۋە جاسارىتىگە باغلىق!» دېدىم ئىچىمدە.

1988 - يىل 15 - ماي

بىر نەچچە كۈندىن بۇيان ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئارىسىدا تەكشۈرۈش ئېلىپ بې-رىش نەتىجىسى مېنى بىئارام قىلدى. كىشىلەرنىڭ ماڭا بولغان مۇئامىلىسى ئانچە قىز-غىن ئەمەس. گويا كۆڭلىدە بىرەر سىر باردەك قىلىدۇ - يۇ، يۈرەكلىك ھالدا ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ. بەزىلەر: «ئاستا - ئاستا چۈشىنىسىلا!» - دەپلا سۆزىنى تامام قىلىدۇ. شىركەت ھويلىسىدا غۇژمەك - غۇژمەك بولۇپ قىزغىن پاراڭغا چۈشكەن كىشىلەر مېنى كۆ-رۈپلا بىر - بىرلەپ تارقاپ كېتىشىدۇ ياكى قايناۋاتقان قازانغا سوغۇق سۇ قۇيۇۋەتكەن-دەك تىمتاس بولۇپ قالىدۇ.

ئۈچ يىل ئىچىدە تۆت نەپەر دىرېكتور ئالمىشىپ بولغان بۇ شىركەتتە ئېھتىمال ئۇلارمۇ ماڭا ئىشەنچىسىز قاراۋاتقاندۇ؟ «سۇ كېتىدۇ، تاش قالىدۇ» دېگەندەك قاراشتا بولۇۋاتقانلارمۇ يوق دېگىلى بولمايدۇ. دېمەك، مېنىڭ بۇرۇن ئىگىلىگىنىم كۆز بىلەن كۆرگىلى، قول بىلەن تۇتقىلى ۋە ئاسان ھېس قىلغىلى بولىدىغان يۈزەكى ھادىسىلەر. ما-ھىيەتتە شىركەتنىڭ ئىدىيىۋى ھالىتى خېلىلا مۇرەككەپلىكى ماڭا بارا - بارا ئايان بو-لۇشقا باشلىدى. قانداقتۇر سۆز بىلەن ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدىغان بىر خىل روھىي كىشەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئاكتىپلىقىنى چۈشەپ تۇرغانلىقى ئېنىق. ئۇنىڭ ھە-بەسىنى تېپىپ چىقىش — ئىرادە ۋە غەيرەتكە باغلىق ...

مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسىدىن كېلىپ چىققان تىرىشچانلىق، يىراقنى كۆزلەشكە دەۋەت قىلىدىغان ئىرادە ۋە ئۇنىڭغا ياندىشقان پەلسەپىۋى پىكىرلەر، ئىشەنچ ۋە جا-سارەت ماڭا ئىلھام بەردى. بۇنىڭدىن كېيىنكى بىر باسقۇچلۇق خىزمەتتە ماھىرلىق بىلەن كۆزدىتىشكە، ئىنچىكە تەھلىل قىلىشقا ۋە ساغلام ئەقلىي تەپەككۇرنىڭ ھاھارىتىگە تايىنىش لازىم.

1988 - يىل 18 - ماي

پارتىيە ياچېيكىسى ۋە مەمۇرىي رەھبەرلىك بىرلىكتە ئىگىلىك باشقۇرۇش ھۆددى-گەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشنىڭ ئەمەلىي خىزمەت كۈن تەرتىپىنى مۇزا-

كىرە قىلدۇق. ئالدى بىلەن تەشكىلىي قۇرۇلمىنى تەرتىپكە سېلىش، ئىلمىي باشقۇرۇشنىڭ تۈزۈم ئاساسىنى بەرپا قىلىپ، ئومۇمىيۈزلۈك ئىسلاھات ئېلىپ بېرىشنىڭ مۇستەھكەم ئۇلىنى قۇرۇش توغرىسىدىكى پىلان، تەدبىر ۋە قەدەم - باسقۇچلىرى بەلگىلەندى:

بىرىنچى قەدەمدە بۆلۈملەرنى قايتىدىن تەسىس قىلىش، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ساپاسى، كەسپىي ئىقتىدارى، مىللىتى، جىنسى ۋە باشقا ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن مۇۋاپىق قۇرۇلما شەكىللەندۈرۈپ، ھەر قايسى ئاساسىي قاتلاملارغا تەڭشەش، مۇئەييەن باشقۇرۇش سەۋىيىسىگە ۋە كەسپىي ئىقتىدارغا ئىگە خادىملارنى تاللاپ، ئاساسىي قاتلام مەسئۇللىرىنى بېكىتىپ چىقىش؛ ئىككىنچى قەدەمدە، ئاجىز ھالقا بولغان تۈزۈم قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىپ، ئىسلاھات روھىي ۋە كارخانا خاراكتېرى گەۋدىلەندۈرۈلگەن، ئىگىلىك باشقۇرۇش پرىنسىپلىرى تەتبىق قىلىنغان، شىركەت ئەھۋالىنى چىقىش قىلغان ھۆددە مۇددىتى ئىچىدىكى نىشانلىق باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى بېكىتىش؛ ئۈچىنچى قەدەمدە، شىركەت دېموكراتىك باشقۇرۇش كومىتېتىنى قۇرۇپ چىقىش ئارقىلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ خوجايىنلىق ھوقۇقىنى ھەقىقىي تۈردە كاپالەتكە ئىگە قىلىش، ئاكتىپچانلىقىنى قوزغاش قاتارلىقلار — تەشكىلىي قۇرۇلمىنى تەرتىپكە سېلىشنىڭ مۇھىم مەزمۇنى.

ئاساسىي قاتلام مەسئۇللىرىنى بېكىتىش مەسىلىسى يىغىندىكى قىزغىن، جىددىي مۇزاكىرە تېمىسى بولۇپ، ئايرىم كىشىلەرنىڭ پرىنسىپسىز، غەيرىي يېقىنچىلىق ئىدىيىلىرى ئاز - تولا ئاشكارىلىنىپ قالدى. شىركەتكە يېڭى بولغانلىقىم ئۈچۈن، بۇ مەسىلىدە ھەم ئۆلچەمنى ئىگىلىشىم ھەم پېشقەدەم يولداشلارنىڭ پىكرىگە ھۆرمەت قىلىشىم كېرەك. شىركەتنىڭ ھازىرقى ھاۋاسىغا قارىغاندا تەلەپنى بەك يۇقىرى قويغىلى بولمايدۇ. تەربىيەلەپ يېتىشتۈرۈشنى ئاساسىي نىشان قىلىش لازىم. بۇ ستراتېگىيە ۋە تاكتىكا مەسىلىسى. مۇشۇ چارە ھەمكارلاشقۇچىلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى قوزغاشقا ۋە مۇقىملىقىنى ساقلاشقا پايدىلىقتەك تۇردۇ.

1988 - يىل 25 - ماي

تەشكىلىي قۇرۇلمىنى تەرتىپكە سېلىش ئاساسىي جەھەتتىن ئاياغلاشتى. نىشانلىق باشقۇرۇش مەسئۇلىيەت تۈزۈمى باشقۇرۇش كومىتېتى ۋە باشقۇرغۇچى ئورۇنلارنىڭ ماقۇللىشى ئارقىلىق ئىشچى - خىزمەتچىلەرگە ئېلان قىلىندى. بۇ بەلگىلىمىلەرنى ئىجرا قىلىش جەريانىدا تەشكىلىي ئىنتىزام، قانۇن - تۈزۈمگە خىلاپلىق قىلىپ، قايتا - قايتا تەربىيە بەرسىمۇ ئۆزگەرمىگەن ئىككى نەپەر خىزمەتچىنىڭ رويخەتتىن ئۆچۈرۈلۈشى، خىزمەتتە مەسئۇلىيەتسىزلىك قىلغان ئالتە نەپەر ئىشچى - خىزمەتچىگە ئىقتىسادىي ۋە مەمۇرىي جەھەتتىن چارە كۆرۈلۈشى — ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ تۈزۈملەشكەن باشقۇرۇشقا نىسبەتەن جىددىي دىققەت-ئېتىبارىنى قوزغاپ، تەشكىلىي ئىنتىزامنى كۈچەيتىشتە، ھەرىكەتنى قېلىپلاشتۇرۇشتا، قالايمىقانچىلىق ۋە چۇۋالچاق ھالەتنىڭ تۈزۈلۈشىدە زور رول ئوينىدى. كارخانا ئىچىدىكى يېڭى بۇرۇلۇش جاپالىق ئىزدىنىشنىڭ دەسلەپكى مېۋىسى سۈپىتىدە ماڭا غايەت زور ئىلھام ۋە غەيرەت بېغىشلىدى.

1988 - يىلى 30 - ماي

باشقۇرۇش تۈزۈلمىسىنى ئۆزگەرتىشنىڭ ھەل قىلغۇچ باسقۇچى بولغان ئومۇمىيۈزلۈك ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش پەيتى يېتىپ كەلدى. بارلىق زېھنىي كۈچۈمنى مەركەزلەشتۈرۈپ

uyghurkitap.com

تەييارلىغان ئىسلاھات لايىھىسى شىركەتتە مۆلچەر بىلەن بىكىتىدىغان كەسكىن مۇنازىرە قوزغىدى. مۇزاكىرە ھۆددىنى خۇسۇسىيلاشتۇرۇش، مۇۋاپىق مەركەزلەشتۈرۈش ۋە نازارەتنى ئىنكار قىلىپ، باشقۇرۇشنى پۈتۈنلەي تۆۋەنگە چۈشۈرۈپ بېرىش؛ مالىيىگە بولغان بىر تۇتاش كونتروللۇقنى ئەمەلدىن قالدۇرۇپ، پۇل تاپقانلارنىڭ خالىغانچە چىقىم قىلىشىغا يول قويۇش؛ شىركەت پەقەت ھۆددە پۇلىنى يىغىشقا مەسئۇل بولۇش، تەقسىمات پەرقىنى تېخىمۇ زورايتىش قاتارلىق ھەر خىل ئىدىيىۋى مەسىلىلەر ئارقا - ئارقىدىن ئاشكارىلاندى. بۇ تەلەپ ۋە پىكىرلەر 1985-يىلىدىكى ھۆددىنى باشقۇرۇش ئورنىغا دەسسىتىپ، تىزگىنلەش مېخانىزمىنى پۈتۈنلەي بىكار قىلىش ئارقىلىق، ئاز ساندىكى كىشىلەرنىڭ قانۇنسىز مەنپەئەتى ئۈچۈن يول ئېچىپ بەرگەن قالايمىقانچىلىقلارنى قايتا تەكرارلاش ئىدى. ئەڭ مۇرەككەپ مەسىلە شۇكى، رەھبەرلىك ئاپپاراتىدىكى × × بۇ خىل پىكىر ئېقىمىدىكىلەرنىڭ باش ۋەكىلى بولۇپ، ئۇنىڭ نەزەر دائىرىسىنىڭ ناھايىتى تار، يىراقنى كۆرۈش قۇۋۋىتىنىڭ ئاجىز ئىكەنلىكىگە قارىماي، بىر قەدەر يۇقىرى كەسپىي ئىقتىدارى ۋە ھوقۇق ئىمتىيازى بىلەن تىكلىگەن ئىناۋىتى ئاساسىغا بەرپا بولغان شىركەتتىكى تەسىرىنى ئاددىي مۆلچەرلىگىلى بولمايتتى. سىياسىي ھاۋا شالاڭلاپ، دېموكراتىيەدىن ئېغىز ئاچقىلى بولمايدىغان، توغرا ئىستىل، ئادىل پىكىرلەر زەربىگە ئۇچرىغان، «كاچا بولسىمۇ، بايىنىڭ كېپىنى ئورۇنلۇق» قارىشى مەلۇم كىشىلەرنىڭ ئېڭىغا ئورنىشىپ كەتكەن، مۇتىھەملىك ۋە بىشەملىك، شەخسىيەتچىلىك ۋە مەنمەنچىلىك ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ كەتكەن بۇ خىلۋەت ماكاندا، كۆپ ساندىكى ئامما بېسىمدىن قورقۇپ، دېمىنى ئىچىگە يۇتۇپ ھەسرەت بىلەن ياشاپ كەلگەن. ئۈمىد بىلەن تىكىلگەن كۆزلەردىن ئۇلارنىڭ قەلبىنى كۆرۈۋالاتتىمەن، چاقنىغان كۆز نۇرىدىن ھەقىقەت ئىستىكىنى چۈشىنىۋالاتتىمەن. شۇغۇللىنىۋاتقان ھەر بىر مەشغۇلاتلاردىن كەسىپكە چىن دىلىدىن مۇھەببەت باغلاپ، شۇنىڭدىن ئۆمرىنى گۈللەندۈرۈشنى كۆزلەۋاتقانلىقىنى، ھەر بىر مۇئامىلىدىن ئىنسانىي تۇيغۇغا باي سەمىمىيەت ۋە كەمتەرلىكنىڭ ئىپادىسىنى تولۇق چۈشىنىۋالاتتىمەن. ئىشىنىمەنكى، ھەقىقەت ھامان ئەشۇ تىرىشچانلىقتا ئۆزگەنگەن زەپەردەست قوللارنىڭ، سەمىمىيەت ۋە ئادىللىقنى مىزان قىلىشقا ئادەتلەنگەن ساپ يۈرەكلەرنىڭ رىتىملىق ئاۋازى ئارقىلىق مۇشۇ خىلۋەتتە ھامان جۇلالايدۇ.

1988 - يىل 31 - ماي

ئىسلاھات ئەمەلىيىتىنىڭ جىددىي سىناقلىرىغا دۇچ كەلدىم. قانداق قىلىش كېرەك؟ ۋاز كېچەمدىمەن ياكى ئىلگىرىلەمدىمەن؟ ئۇزۇندىن بېرى ۋۇجۇدۇمغا كۈچ، ھاياتىمغا جاسارەت بېغىشلاۋاتقان ئۈمىد ۋە قەتئىي نىيەت مېنىڭ توختىماي ئىلگىرىلىشىمگە تۈرتكە بولدى. مەن ھەم سالماق، ھەم كەسكىن بولۇشۇم كېرەك. چۈنكى ئىسلاھات — ئىشلەپچىقىرىش كۈچلىرىنى بوغۇپ كەلگەن قاتمال تۈزۈمنى ئۆزگەرتىپ، يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئارقىلىق كارخانىنى روناق تاپقۇزۇشتىكى تۈپ تەدبىر ۋە ئىجادىي خىزمەت. بىراق، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش داۋامىدا ئىسلاھاتنى توغرا يۆنىلىشتىن ئاداشتۇرىدىغان، دۆلەت، كوللېكتىپ مەنپەئەتىگە زىيان سالىدىغان، باشقۇرۇشنى ئاجىزلاش-

تۇرۇپ، شەخسىيەتچىلىك ۋە قانۇنسىز قىلمىشلارنى ئەۋج ئالدۇرىدىغان، شىركەت ئىستىقـ بالىنى خاراب قىلىدىغان ناچار خاھىش ۋە ھادىسىلەرگە ھەرگىز يول قويۇلمايدۇ. ئۇ- نىڭ ئۈستىگە ئىش سىجىللىقى ۋە تىل جەھەتتىكى قىيىنچىلىق تۈپەيلىدىن شىركىتىمىزدە كۆپ سانىنى ئىگىلەيدىغان ئايال ئىشچى - خىزمەتچىلەر ۋە خەنزۇ ئىشچى - خىزمەتچى- لەر كەسپىي خىزمەتتىنى ئۈستىگە ئالالمايدۇ. بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ پىلانى شىركەت ئە- مەلىيىتىگىمۇ ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. شۇ نەرسە ناھايىتى ئېنىقكى، كارخانا تارىخىدىكى ئېـ چىنىشلىق ساۋاقلارنى ئەستىن چىقارماسلىق كېرەك. ئۇنى تەكرارلاشنىڭ ئۆزى ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش ئەمەس، بەلكى ئەقەللىي ئىنسانىي مەسئۇلىيەتنى ئۇنۇتقان بىلەن باراۋەر.

1988- يىل 1- ئىيۇن

چەكسىز خۇشاللىق ھېسسىياتىم بىلەن تۇمەنلىگەن ياش بوغۇنلارنىڭ بايرام تەنـ تەنىسىگە ئورتاق قاتنىشىۋاتىمەن. ئاجىز گەۋدەم ئىچىدىكى كىچىككىنە يـۈرىكىم يىغىن ئەھـ لىنىڭ خۇشاللىقىدىن ئۇرۇلغان چاۋاكلىرىغا رىتىمداش بولۇپ، كۆكرەك قەپەزلىرىمگە ئا- ياۋسىز ئۆزىنى ئۇرماقتا. پۈتۈن ۋۇجۇدۇمدىن فونتاندەك ئېتىلىپ چىقىپ، كەسكىن خاراكتېـ رىمنى تۇنجى رەت ئوچۇق ئىپادىلىگەن، سالماق، ئەمما مۇرەسسەسىز سۆزلىرىم پۈتكۈل ئۇممىدىنى ماڭا بېغىشلىغان نۇرغۇنلىغان سەممىيەت ئىگىلىرىنىڭ قەلبىنى شادلىققا چۆمـ دۈردى بـولغاي، يىغىن ھاۋاسى جۇشقۇنلۇققا تولۇپ، قىزغىن كەيپىيات ئۇزۇنغىچە داـ ۋاملاشتى. كۆرۈۋاتىمەن — ماڭا تىكىلگەن جۈپ كۆزلەردىن مارىلىغان شادلىق ئۇچقۇنـ رىنى؛ كۆرۈۋاتىمەن — تاڭدا چىللىغان خورازنىڭ قانات قېقىشىدەك تاراسلاپ چىقىۋاتقان ئالقىش ساداسىدىن سەممىيەت ۋە توغرىلىقنى مەڭگۈلۈك مۇئامىلە مىزانى قىلىپ تالـ لىۋالغان پاك يۈرەكلەرنىڭ تەلپۈنگەن مۇددىئالىرىنى. ئۇلار ماڭا پۈتكۈل ئۇممىدىنى بېـ غىشلىغان، ئۇلار ماڭا پۈتكۈل كارخانىنىڭ ھاياتىنى يۈكلىگەن. مەن ئـۇرغـۇپ تۇرغان جاسارەت ۋە ماڭا تەلمۈرگەن جۈپ كۆزلەرنىڭ ئورتاق تىرىكىشىشى ئارقىسىدا ئاخىرى ئەمەلگە ئاشىدىغان بىر قاتار ئىسلاھات تەدبىرلىرىمنى دادىللىق بىلەن ئوتتۇرىغا قويـ دۇم. ھەر قايسى بۆلۈملەرنى بىرلىك قىلغان ئىچكى ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمىـ نى يولغا قويۇپ، ھۆددە نىشانىنى ئاساسىي قاتلاملارغىچە ئەمەلىيلەشتۈرۈش، مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىمۇ ھۆددىگە بېرىش، ئىش ھەققىنى ئىقتىسادىي ئۈنۈم بىلەن چېتـ تىپ، دۆلەت، كوللېكتىپ مەنپەئەتىگە كاپالەتلىك قىلىش شەرتى ئاستىدا كۆپ خىل تەقـ سىمات شەكىللىرىنى يولغا قويۇش، پايدا-زىيانغا ئۆزى مـەسئۇل بولۇش، ئاشۇرۇپ ئو- رۇنلىغان ساپ پايدىنى مۇۋاپىق نىسبەت بويىچە تەقسىم قىلىش، جانلانـدۇرۇش بىلەن چەكلەش مېخانىزمىنى ماسلاشتۇرۇش ئارقىلىق قانۇن - ئىنتىزامغا خىلاپ ھـەرىكەتلەر- نىڭ، قالايمىقانچىلىقلارنىڭ ئالدىنى ئېلىشنى ئاساسىي مەزمۇن، ئىقتىسادىي ئـۈنۈمنى ئۆستۈرۈشنى مەركەز قىلىپ، شىركەتنى ئوبدان تۈزەپ، مۇقىم تەرەققىيات ئىستىقبالىنى قولغا كەلتۈرۈشنى مەقسەت قىلغان بىر يۈرۈش ئىسلاھات لايىھەسى ئاخىرى ماقۇللاندى.

1988- يىل 15- ئىيۇن

يىغىنلاردا بەزى يولداشلارنىڭ: «زاۋۇت باشلىقى، دىرېكتورلار ھـۆددە پـىلانىنى تۆۋەنگە ئەمەلىيلەشتۈرۈپلا بىكارچىلىقتىن زېرىكىپ، تاماشا پىلانى تۈزـىدۇ ياكى ياسـ

تۇقنى ئېگىز قويۇپ ئۇيقۇغا كېتىمدۇ» دېگەندەك پاراڭلىرىنى ئاڭلاپ قالدىم. مېنىڭچە،
ئىسلاھات بىلەن قاتماللىق، كونا ئىدىيە بىلەن يېڭى بۇرۇلۇش، ھەسەت قىلىش بىلەن
ئىلگىرىلەش كەسكىن رىقابەتكە چۈشۈپ، جىددىي ئېلىشىۋاتقان مۇشۇ قەدەمكى ماكاندا
باشقۇرغۇچىلارغا ئۇنداق خاتىرجەملىك ۋە جاپاسى يوق ھالاۋەت ئاتا قىلىدىغان كار-
خانا يوق. شۇڭا خىيىم - خەتەر تۇيغۇسى يوق، ئىنسانىي سەزگۈسىنى يوقاتقان مەسئۇ-
لىيەتسىز كارخانىچىمۇ بولماسلىقى كېرەك.

1988- يىلى 30- ئىيۇن

خەلقىمىزنىڭ ئېسىل ئەخلاق - پەزىلەتلىرىدىنى نامايەن قىلىدىغان
قىزغىن قۇتلۇقلاش سالاملىرى كوچا - رەستىلەرنى گۈزەللىك دۇنياسىغا ئايلاندۇرغان،
ئاتا - ئانا، قەۋم - قېرىنداشلار بىر داستىخانغا جەم بولۇپ، ھالال مېھنىتىنىڭ تەممىنى
ئورتاق تېتىۋاتقان قۇربان ھېيت كۈنلىرىدە تومۇز ئاپتىپىنىڭ تونۇردەك تەپتىدىن توخ-
تىماي ئېقىۋاتقان مېھنەت تەرلىرىنى سۈرتۈشكىمۇ ئۈلگۈرمەي تىنىمسىز ئىشلەۋاتقان
كىشىلەرنى ھەر بىر دوقمۇشتا ئۇچرىتىمىز. چارۋا مەھسۇلات سىستېمىسىدىكى ئىشچى-
خىزمەتچىلەرنىڭ ھەر يىلىدىكى قۇربان ھېيتىدە نە شۇنداق ئالدىراش ئۆتىدۇ. ئۇلارنىڭ
شادلىق ساماسىغا جۆر بولۇپ، يىلدا بىر كېلىدىغان ئەنئەنىۋى بايرامنى ئۇرۇق - تۇغ-
قان، باللىرى ۋە دوستىيا - ئاغىنىلىرى بىلەن بىرگە ئۆتكۈزۈپ شادلىقتىن تەك بەھرىمەن
بولۇش پۇرسىتى شىركەتنىڭ بۇگۈنى ۋە ئەتىسى ئۈچۈن دۆلەتكە كۆپرەك تۆھپە قوشۇش
ئۈچۈن بېغىشلانغان. ھۆددە مەزگىلىدىكى بۇ تۇنجى مۇبارەك ھېيت زور ئۇنۇم بىلەن شىر-
كەتنىڭ يىللىق ھۆددە ئىشانىنى مۇددەتتىن تۆت ئاي بۇرۇن ئورۇنلاپ، تارىختا يېڭى
سەۋىيە يارىتىشتا ھەل قىلغۇچ رول ئوينىدى. قۇتلۇق مىنۇتلىرىدىنى مۇشۇ ئىش ئۈچۈن
سەرپ قىلىپ، پۈتكۈل ئېسىيادىنى ئۆزىنىڭلا ئەمەس، بەلكى مىليونلىغان كىشىلەرنىڭ
شادلىقى ئۈچۈن بېغىشلىغان نامسىز تۆھپىكارلارغا تەشەككۇر!

1988- يىلى 4 - ئاۋغۇست

ئۇنۇملۇك خىزمەت بەخش ئەتكەن جۇشقۇن روھ بىلەن سۈزۈك تاڭنىڭ ساپ ھاۋاسى-
دىن ھوزۇرلىنىش پۇرسىتى بۈگۈن ماڭا نېسىپ بولمىدى، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئۆزىنى
نىقابلاپ كەلگەن سۇرلۇك ۋەھىمە، رەزىل ئويۇنلار ئاشكارىلىنىشقا باشلىدى. كۆڭۈلسىز
ھادىسە كەلتۈرگەن گۇمانىي پىكىر، تاساددىپىيلىق ئىچىدىكى ئېسەنكىرەش كۆڭلۈمنى غەش
قىلىپ، نېرۋامنى جىددىيلەشتۈرمەكتە. چاقماق تېزلىكىدە كۆز ئالدىمدىن ۋاملىداپ
ئۆتكەن تۈمەن خىل خىياللار پىكىرىمنى مۈرەككەپلەشتۈرۈپ، ۋۇجۇدۇمنى غەلىتە ھېسلارنىڭ
قولىغا ئايلاندۇرماقتا. تەسەۋۋۇرۇمغا سىغمىغان كۆڭۈلسىز ۋەقەلەر رەسىمىي تۈردە ئاش-
كارىلاندى — ئىككى يارەمچىمنىڭ ئىش ئۇستىلى بىر ئىشخانىغا سىغمىدى. كۆڭۈلدىكى بۇ-
يۈك مەقسەتنىڭ ئىشقا ئېشىشىدا بىۋاسىتە رول ئوينايدىغان بۇ ئىككەيلەننىڭ ئىچ سىر-
لىرىنى تاساددىپەن ئاشكارىلىشى مېنى تېخى ھېس قىلمىغان بىلىم ۋە ئۇچۇر بىلەن تەمىن
ئەتتى. ئېنىقكى، بىرسى جانىجان مەنپەئەت ئۈچۈن تىركەشسە، يەنە بىرسى ئاممىنىڭ،
كارخانىنىڭ ئىستىقبالىنى ئويلايتتى. تىركىشىش بەخش ئەتكەن يېڭى پىكىرلەر ۋە ۋۇجۇ-
دۇمدا يىلتىز تارتقان قەتئىيەت بىلەن شىركەت مەنپەئەتىگە زىيان يەتكۈزىدىغان، قانۇن-

ئىنتىزامغا خىلاپ تەلەپلەر رەت قىلىنغاندىن كېيىن × × ئىشخانا بىناسىنى ئورۇۋەتكىدەك ئەلپازى بىلەن خىرىس قىلىپ، چۇقان كۆتەردى. پارتىيە ياچېيكىسى ۋە مەمۇرىيەتتىكى مەسئۇل يولداشلارنى قەبىھ تىللار بىلەن ھاقارەتلىدى. ئۆزىنىڭ كەسپىي ئىقتىدارى بىلەن كۆرەڭلەپ، تېرىسىگە سىغمايۋاتقان بۇ ئادەمنىڭ غەرىزى ئۆزى ئاشكارىلىغان نىيىتىدىنمۇ باشقىچىرەك ئىكەنلىكىنى تەبىئىي رەۋىشتە ھېس قىلىۋاتىمەن. ئۇنىڭ قارىشىچە، بۇ شىركەتنى زىيانلىق باشقۇرالماسمىش، ئىلمىي پوزىتسىيە، ئىلمىي خىزمەت ئۇسۇلى، سەممىيلىك ئاساسىغا قۇرۇلغان مەسلىھەت ۋە دوستانە پىكىرلەر ئۇنىڭغا: «كىتابتىكى قۇرۇق ئىبارىلەرگە تايىنىپ جان باقىدىغان» ئامالسىز كىشىلەرنىڭ ئاجىزلىقى بولۇپ قويۇلۇۋاتىدۇ. ھوقۇقىغا تايىنىپ خالىغىنىنى قىلىدىغان بۇ كۆرەڭ كىشىنىڭ قوپال مۇئامىلىسىدىن شىركەت ئەھلىنىڭ، شۇنداقلا بۇرۇنقى باشلىقلارنىڭ ئېھتىيات قىلىپ كەلگىنى راست. مۇشۇنداق ھالدىكى ئېھتىيات ئۇنىڭ خورىكىنىڭ تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ، تېخىمۇ شەخسىيەتچىلىشىشىگە يول بوشاتقان. نەتىجىدە ئۇ ھېرىس بولغان پۇل ئېتىقادى ئەقەللىي، ئىنسانىي ئەدەب - ئەخلاقتىن ۋاز كەچتۇرۇپ، خەلقىمىز پىسخولوگىيىسىدىكى سەلبىي تەرەپلەرنىڭ جاھىل ۋارىسىغا، ئەركىنلەشتۈرۈشنىڭ ئاڭسىز جارچىسىغا ئايلاندۇرۇپ قويغان. ھەسەتخور، مەنمەنچىلىك ۋە تۆھمەتخورلۇقتىن ئىبارەت ۋابادىنمۇ يامان ئىللەتكە دۇچار بولسىمۇ، ئۆزىنى تارتىشنى بىلمەيدىغان، نامرات ئەقىلدىن قانائەتلىنىدىغان نادان بىچارىنىڭ ھالىغا ۋاي!

دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى، ئۇ بىرقانچە يىللاردىن بۇيان كەسپىي ئەخلاقتىن خېلىلا يىراق بولغان نامۇۋاپىق ئۇسۇللار ئارقىلىق بىر قىسىم كەسپىي تايانچلارنى ئىسكەنجىسىگە ئېلىۋالغان. شىركەت مەسئۇللىرىنىڭ ئەجەللىك ئاجىزلىقى بولغان كەسپىي پائالىيەتلەرگە ئارىلىشالماسلىقى ئۇنىڭ خورىكىنى ئەنە شۇنداق ئۆستۈرۈۋەتكەن، سېتىۋېلىش ھالقىسىدىكى يوچۇقلارنى كۆپەيتىۋەتكەن. رەھبەرلىك ئاپپاراتىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى زىددىيەت، رەھبەرلىك بىلەن ئاممىۋى تۈزۈمدىكى ئىتتىپاقسىزلىق، ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئارىسىغا تېرىقتەك چېچىلىپ كەتكەن ئاداۋەت، غەيۋەت - شىكايەتلەر، كوللېكتىپۋىزملىق روھنى يادرو قىلغان ئۇيۇشۇش كۈچىنىڭ ئاجىز بولۇشى، باشقۇرۇش جەھەتتىكى قالايمىقانچىلىق ئۇنىڭغا ئۆز ئىللەتلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن زۆرۈر بولغان شەرت-شارائىتلارنى ھازىرلاپ بەرگەن. ناھايىتى ئېنىقكى، ئۇنىڭ يېقىندىن بۇيان ئىقتىسادىي ئۈنۈم جەھەتتە ئاز - تولا تۆھپە قوشۇشى ئۇنىڭ كېيىنكى پىلانىنى ئورۇنلاشنىڭ دەسمايىسى ئىدى. مۇشۇنداق مۇرەككەپ ھادىسىلەرنىڭ ئىختىراچىسى بولغان بۇ ئادەمنى بىر تەرەپ قىلىش ئۇنچىۋالا ئوڭاي ئىشمۇ ئەمەس ۋە يەنە ئۇنى ئاددىي ھالدا بىر تەرەپ قىلىش شۈبھىسىزكى شىركەتنىڭ سىياسىي ۋە مەنىۋى ھاۋاسىنى تەڭشەشتە ئىنتايىن مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپ، ئىش ئۇنداق ئاسانمۇ تۈگىمەيدۇ ۋە مۇقىملىقمۇ ساقلانمايدۇ. **قانداق قىلىش كېرەك؟ ئاھ، زىددىيەتلىك دۇنيا!**

1988- يىل 10- ئاۋغۇست

ئىددىيىۋى - سىياسىي خىزمەتنى قەتئىي تۈردە ياخشىلاپ، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئىددىيە - مەدەنىيەت ساپاسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشنى پارتىيە ياچېيكىسى نۆۋەتتىكى مەركى-

زدى ۋەزىپە سۈپىتىدە تۇتۇشى كېرەك. پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ جەڭگىۋارلىق رولى ئاجىز-
لىشىپ، ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەتنىڭ پالەچھالغا چۈشۈپ قېلىشى — شىركەتتىكى نۇرغۇن
ئىتتىپاقسىزلىق ھادىسىلىرى، قانۇنسىز قىلمىشلار ۋە ئىدىيىۋى مەسىلىلەرنىڭ
كېلىپ چىقىشىدىكى ئاساسىي سەۋەب، توغرا قاراشنى تىكلەش، ئىدىيىۋى
ئاكتىپلىقنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، سوبيېكتىپ پائالىيەتچانلىقنى جارى قىلدۇرۇش،
ئىدىيىۋى - سىياسىي خىزمەتنىڭ رولىدىن ئايرىلالمايدۇ. ئىدىيىۋى ئاكتىپلىق — ئاك-
لىق ھەرىكەتنى شەكىللەندۈرۈپ، فاڭجېن - سىياسەت، تۈزۈم - تەدبىرلەرنى ئۈنۈملۈك
ئىجرالاشتۇرۇشتا، ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ ئاكتىپچانلىق ۋە ئىجادچانلىقىنى قوزغاپ،
يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىش ئارقىلىق تۈرلۈك ۋەزىپىلەرنى ئورۇنلاشتا، سوتسىيالىستىك
مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىپ، ئىتتىپاقلىق، مۇقىملىقنى ئىلگىرى سۈرۈشتە
سەل قاراشقا بولمايدىغان رولغا ئىگە. ئاكتىپلىق — ئادەمنىڭ ئەڭ زور ئەركىنلىكى،
ئاكتىپسىزلىق — ئەڭ زور يوق، ئاكتىپلىق — تەربىيىلىنىش بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك. شۇڭا
شىركەت ئەمەلىيىتىنى چىقىش قىلغان ئاساستا ئىدىيىۋى - سىياسىي تەربىيىنىڭ مەزمۇ-
نىنى بەلگىلەش، قانۇن - تۈزۈم تەربىيىسى، ئىتتىپاقلىق تەربىيىسى، كوللېكتىۋىزملىق
تەربىيە، ئەخلاق تەربىيىسىنى ئاساس قىلىش، تەربىيىنى ئەمەلىي مەسىلىلەرنى ھەل
قىلىش بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، ھەقىقىي تۈردە ئۈنۈم ھاسىل قىلىش لازىم.

رەھبەرلىك ئاپپاراتى ئىچىدىكى ئىتتىپاقسىزلىق ھادىسىلىرىنى تۈگىتىش ئارقىلىق
پۈتكۈل شىركەتنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇش — كۆز ئالدىمىزدىكى جىددىي ۋەزىپە. مۇقىملىق،
ئىتتىپاقلىق ئارزۇسىنى نەزەردە تۇتۇپ، ئوخشىمىغان كۆز قاراشتىكىلەر بىلەن سۆھبەت
ئېلىپ بېرىش، ئۇلارنىڭ مۇددىئالىرىنى چۈشىنىش، مەسلىھەت بېرىش، تەربىيىلەش
ۋە يېتەكلەشنى مۇھىم نۇقتا قىلىپ، دىئالېكتىكىلىق قاراش بويىچە ئۇلارنىڭ ئىللەت-
لىرىنى تۈگىتىپ، ئارتۇقچىلىقىنى جارى قىلدۇرۇشقا ياردەم بېرىشىمىز لازىم. خىزمەت
ئۇسۇلىنى ئەستايىدىل ئۆزگەرتىپ، ئاممە بىلەن ئالاقىنى كۈچەيتىپ، رەھبەرلىكنىڭ
ئامما ئارىسىدىكى ئوبرازىنى ياخشىلاش لازىم. كەسپىي بىلىمىدىن ئىبارەت بۇ كەمتۈك-
لۈكنى تولۇقلاش — باشقۇرۇش پائالىيىتىنى تىجارەت پائالىيىتىگە سىڭدۈرۈپ، شىركەت-
نى تۈزەشتە تەشەببۇسكار، ئورۇنغا ئۆتتۈشتىكى ئاچقۇچلۇق مەسىلە. «تىرىشچان تاپار،
تاشقا مىق قاقار.»

1988 - يىل 25 - ئاۋغۇست

بىر نەچچە كۈندىن بۇيان بازاردا ئۇشتۇمتۇت تالىشىپ سېتىۋېلىش شامىلى چىق-
قىپ، چارۋا مەھسۇلاتلىرىنىڭ باھاسى شىددەت بىلەن ئۆرلەپ كەتتى. باشقا تاۋارلارنىڭ
باھاسىنىمۇ قالايمىقان ئۆستۈرۈش مەملىكەت خاراكتېرلىك ھادىسىگە ئايلاندى. بۇ ئەھ-
ۋال ئىقتىسادىي پائالىيەتلەرنىڭ قانۇنىيەتلىك ئايلىنىشىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان
تاۋار ئالماشتۇرۇش جەريانىدىكى ئېھتىياجنىڭ ھەقىقىي ئېشىشىمۇ ياكى باشقا پايدى-
سىز ئامىللار كەلتۈرۈپ چىقارغان ساختا كۆرۈنۈشمۇ؟ باھانى پىلانلىق تەڭشەش ئىگى-
لىك تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە، تەلەپ بىلەن تەمىنلەش ئوتتۇرىسىدىكى زىددى-
يەتنى پەسەيتىشكە پايدىلىق. بۇ قېتىمقى تالىشىپ سېتىۋېلىش شامىلى باھانىڭ ئومۇ-

يۇزلۈك تېز، يۇقىرى نىسبەت بىلەن ئۆرلەپ كېتىشىنى ئەستايىدىل تەھلىل قىلغىنىمىزدا ماھىيەتلىك سەۋەبلەر: ئىقتىسادىي جەھەتتە قىزىپ كېتىش، ماكرولۇق تىزگىنلەش ئاجىزلىشىش، ئىلمىي ئۇسۇلدا ئالدىن مۆلچەرلەش ۋە ئېھتىياجنىڭ تەمىنلەشتىن ئېشىپ كېتىشى نەزەردىن ساقىت قىلىنىپ، كارخانىلار پىلانسىز كۆپىيىش، خام ئەشيا تالىشىش، پۇل پاخاللىقى، ئوبوروت تەرتىپىنىڭ قالايمىقانلىشىشى، قانۇنسىز ھايانكەشلىك قىلمىشلارنىڭ ئەۋج ئالغانلىقىدىن ئىبارەت. خام ئەشيا باھاسىنىڭ شىددەت بىلەن ئۆرلىشى تاۋارلارنىڭ تەننەرخىنى ئۆستۈرۈپ، ئىستېمالچىلارنىڭ كۆتۈرۈش كۈچى چېكىدىن ھالقىپ كېتىدۇ - دە، ئاخىردا بازار كاساتچىلىقىنى ۋە ئۇنىڭغا يانداشقان نۇرغۇنلىغان ئىجتىمائىي مەسىلىلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. تالىشىپ سېتىۋېلىش شامىلى مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپىتىنى تۆۋەنلىتىپ، خېرىدارلاردا ئىشەنچسىز كەيپىيات پەيدا قىلىدۇ، كارخانىنىڭ ئىناۋىتىگە تەسىر يەتكۈزىدۇ، ئوبوروت يولىنى تەبىئىي رەۋىشتە تارايتىدۇ. بۇ، كارخانىنىڭ ئىستىقبالىغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلە. پۇل پاخاللىقى كارخانىلارنىڭ نەچچە يىللىق جۇغلانمىسىنىڭ ئەمەلىي قىممىتىنى تۆۋەنلەشتۈرىدۇ، باھانىڭ شىددەت بىلەن ئۆرلىشى كارخانىلارنىڭ مەبلەغكە بولغان ئېھتىياجىنى كۈچەيتىۋېتىدۇ. دېمەك، پۇل پاخاللىقى، باھانىڭ پارتلاش خاراكتېرلىك ئۆزگىرىشى، ئىقتىسادىي پائالىيەتلەرنىڭ يامان خاراكتېرلىك ئايلىنىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان خەتەرلىك ھەم ۋاقىتلىق ھادىسە. شامال ئۇزاققىچە داۋاملاشمايدۇ، بېسىمدارلىق قىلغانلار زىيان تارتىدۇ. بىزنىڭ تىجارەت فاكچىيىمىز — ئېھتىياجغا قاراپ سېتىۋېلىش، سېتىۋالغان مالنىڭ خېرىدارى بولۇش، ئۇچۇرغا قاتتىق ئەھمىيەت بېرىپ، تېز سېتىش، ئامباردا قالدۇق قالدۇرماسلىق، پۈتۈنلەي بازار ئارقىلىق تەڭشەشنى ئاساس قىلىدىغان تىجارەتتە ھەرگىز قارىملىق قىلىشقا بولمايدۇ.

1988 - يىل 5 - سېنتەبىر

ھالقىلىق پەيتتە ئاپتونوم رايونلۇق پەن - تېخنىكا كادىرلار ئىدارىسى، ۋىلايەتلىك پارتكوم، مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ رەھبەرلىرى شىركىتىمىزگە كېلىپ خىزمەتلەرنى كۆزدىن كەچۈردى، شۇنداقلا كۆپلىگەن قىممەتلىك پىكىرلىرىنى تەقدىم قىلدى. پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ بۇ كىچىككىنە شىركەتكە بولغان غەمخورلۇقى، كۆڭۈل بۆلۈشى ماڭا زور ئىلھام ۋە مەدەت بولدى. نۇرغۇن خىزمەتلەر كۆڭۈل قويۇپ ئىشلىشىمىزنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ، تەشكىلنىڭ ئۈمىدىنى چوقۇم يەردە قويماسلىقىم كېرەك.

1988 - يىل 20 - دېكابىر

كىشى ۋۇجۇدىنى سۆيۈندۈرۈپ قەلبىگە تولۇق ئاتا قىلىدىغان سېخى. ئاۋات كۈز پەسلى ئۆتۈپ كەتتى. دەرەخ شاخلىرىدىكى ئالتۇن رەڭلىك يوپۇرماقلار لەرزان ئۇسسۇل ئوينىغىنىچە يەرگە قونماقتا. خوشلىشىش ئالدىدا تۇرغان تۇنجى ھۆددە يىلى تەقدىم قىلغان سوۋغات ماڭا ئۆمرۈمدە ئۇنتۇلغۇسىز لەززەت بېغىشلىدى — يىللىق ھۆددە نىشانى بىر يېرىم قاتلانغانىدى. ۋۇجۇدۇم ئاجايىپ تاتلىق ھېسلارغا تولغان بولۇپ، ھاياتىي كۈچىنى نامايەن قىلغان مۇھەببىتىم تېخىمۇ روھلىنىپ قەلبىمنى شادلىققا چۆمدۈرمەكتە. قاناتلانغان ھېسسىياتىم مېنى ئېلىپ يىراق - يىراقلاردا پەرۋاز قىلماقتا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تۈندە يۇلتۇزلارنى تاماشا قىلىش نېمە دېگەن كۆڭۈللۈك - ھە؟ كۆكتە ۋاللىداپ چاقنىغان يۇلتۇزلار مەشئەلگە ئوخشاش يولۇمنى يورۇتماقتا. ھاۋا شۇنچە سوغۇق بولسىمۇ، ۋۇجۇدۇمدا ھەر قانداق مۇزلۇق چوققىلارنى ئېرىتىپ تاشلىغۇدەك كۈچلۈك ھارارەتنى سەزمەكتىمەن. ۋاقىت قىسقا بولسىمۇ، ئىراق شىركەت ماڭا زۆرۈر بولغان نۇرغۇن نەرسىلەرنى، نۇرغۇن يېڭى بىلىملەرنى ئۆگەتتى. قىسقىغىنا ھاياتتا مەن نۇرغۇن شەيئىلەر بىلەن تونۇشتۇم. ئىشچان، ساددا، سەممىي ئادەملەرنىڭ ئىللىق مۇئامىلىسى قېلىپلىشىپ قالغان قاتمال ھېسسىياتىمنى ئويغىتىپ قەلبىمگە ئىللىقلىق بەخش ئەتتى. كىشىلەرگە بولغان تونۇشۇم، ئۇلار بىلەن ئەسرارلىشىشىم چوڭقۇرلىشىپ مۇناسىۋەتلىرىمدە ئۇچرايدىغان پەرقلىق مۇئامىلىنىڭ ئورنىنى ساقتىلىقتىن تولىمۇ يىراق قىلغان ساددىلىق ئىگىلىدى. كەسپىي جەھەتتىمۇ خېلى پىشىپ، تېخى كەسپىي بىلىم ۋە تەجرىبەمگە ئىگە «سودىگەر» مۇ بولۇپ قالدىم. ئادەم مۇھىتنى ياراتقاندەك، مۇھىتمۇ ئادەمنى تەربىيىلەيدۇ. چۈنكى، ئىجاد قىلىش ئادەملەر پائالىيىتىنىڭ ئاساسىي يادروسى.

كۆزۈم كۆككە تىكىلگەن ھالدا خىيال سۈرۈۋاتىمەن. تۈندە كۆز بىلەن كۆرگىلى بولىدىغان ئەڭ يىراق نەرسە — يۇلتۇز، كۈندۈزى كۆرگىلى بولىدىغان ئەڭ يىراقتىكى شەيئىي — قۇياش. دېمەك، ھەر ئىككى پىلانىت كۈچلۈك جەلپ قىلىش خۇسۇسىيەتلىرى بىلەن ئىنسانلارنى ئەڭ يىراقنى كۆرۈشكە چاقىرىدىكەن. شۇنداق! بۈگۈنكى نەتىجە ئەتە ئۈچۈن دەسمى بولالمايدۇ. تۈزەلگەندە قالايمىقانچىلىقنى ئۇنتۇپ قالماسلىق كېرەك. مۇداپىيە تەييارلىقى يوق غەلىبە ھامان قولدىن كېتىدۇ.

ئەقىل سېگنالى مېنى يېڭى يىل ئۈچۈن ئىزدىنىش يولىغا باشلىدى. ئەسلەش، سېلىشتۇرۇش، ھەل قىلىشقا تېگىشلىك نۇرغۇنلىغان مەۋجۇت مەسىلىلەرنى ئالدىمغا تاشلىدى. مەن ئەمدى تىنىمسىز قىمايمەن!

1988 - يىل 28 - دېكابىر

ئاز پايدا ئېلىپ، كۆپ سېتىش ئارقىلىق ئوبوروتنى تېزلىتىش ئۆتكەن يىللىقى ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى قولغا كەلتۈرۈشتە مۇھىم رول ئوينىغان بولسىمۇ، ئەمگەك ئىسراپچىلىقى ئېغىر، مەبلەغ ئۈنۈمى تۆۋەن، سانغا ئەھمىيەت بېرىپ، سۈپەتكە ئەھمىيەت بەرمەسلىكتەك ئىللەتلەرنى ئاشكارىلىدى. بولۇپمۇ ئۈچ ئاي داۋاملاشقان تالىشىپ سېتىۋېلىش شامىلى مەھسۇلاتلارنىڭ سۈپىتىنى تۆۋەنلىتىپ، نۇرغۇنلىغان كارخانىلارغا قىلىشقا تېگىشلىك بولمىغان زور ئىقتىسادىي زىيان كەلتۈردى. نۆۋەتتە مەركەز پۇل پاخاللىقىنى تىزگىنلەش، ئىقتىسادىي تەرەققىياتتىكى ماسلىق، مۇقىملىقنى بۇزىدىغان يۇقىرى سۈرئەت قوغلىشىشتەك قىزىق ھارارەتنى تۆۋەنلىتىش ئۈچۈن مەبلەغنى قاتتىق تىزگىنلەش، كارخانىلارنى تەرتىپكە سېلىش، تۈزەش فاڭجېنىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ تەدبىرلەر ئېھتىياجنىڭ تۆۋەنلىشىدىن بىشارەت بېرىدۇ. پۇلنى تىزگىنلەش مەبلەغ قىيىنچىلىقىنى ئاشۇرسا، ئېھتىياجنىڭ تۆۋەنلىشى ئوبوروتنىڭ ئاستىلىشىنى، مەھسۇلات سۈپىتىگە بولغان تەلەپنىڭ كۈچىيىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئۆتكەن يىلدىكى تىجارەت ئۇسۇلى بىلەن يېڭى يىلدىكى ئىقتىسادىي كۆرسەتكۈچلەرنى ئورۇنلاش مۇمكىن ئەمەس. مەبلەغ ئۈنۈمدارلىقىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، تېگىشلىك ئىقتىسا-

دىي ئۈنۈمنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بۇ يىللىقى تىجارەت ۋەزىيىتىگە ئۇيغۇن ئۈنۈملۈك تەدبىر بەلگىلەش كېرەك. مۇتلەق كۆپ ساندىكى ئامما ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئەتىگە ۋەكىللىك قىلىدىغان مەقسەتنى چۈشىنىشىدە گەپ يوق. ئەپسۇسكى، ئايرىم كىشىلەرنىڭ يەنە چىشىغا تېگىدىغان بولدۇم!

1989 - يىل 25 - يانۋار

دەل ۋاقتىدا قوللىنىلغان ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈش تەدبىرلىرى مۆلچەردىكىدىن تېز ئۈنۈم بېرىپ، پايدا نىسبىتى ئۆتكەن يىلدىكىدىن بىر ھەسسە ئاشتى، كوللېكتىپ مەنپەئەتىگە زىيان يەتكۈزىدىغان — ئىتتىپاقسىزلىقنىڭ مۇھىم ئامىللىرىدىن بىرى بولغان سېتىۋېلىش ھالقىسىدىكى قانۇنسىز مەنپەئەت يوچۇقلىرى زور دەرىجىدە ئازايتىلدى، مەھسۇلاتنىڭ سۈپىتى ياخشىلاندى. بازار كاسات بولسىمۇ، سۈپەت ئارقىلىق ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلەپ، خېرىدارنى جەلپ قىلىش ئىقتىدارىمىز كۈچەيدى. ئىشلەپچىقىرىش ئورۇنلىرى بىلەن بولغان ئالاقىمىز تېخىمۇ مۇستەھكەملەندى. «بولىدىغان زىرائەت كۆكىدىن مەلۇم» دېگەندەك يۇقىرىقى پايدىلىق ئامىللار، ئۈنۈملۈك تەدبىرلەر يېڭى يىلدىمۇ ئۇدا مول ھوسۇل ئېلىش ۋەزىيىتىنى مۇقىملاشتۇرۇپ، ئىشەنچىمىزنى تېخىمۇ ئاشۇردى.

شۈكرى! ئۈستۈمدىن بېسىپ تۇرغان ئېغىر يۈك خېلىلا يەڭگىللىگەندەك قىلدى، كۆڭلۈممۇ خېلى ئازادىلىككە چۆمدى، يۈرەك كېسەللىكى بولۇپ قالارمەنمىكى دېگەن ئەندىشەم تۈگىدى.

1989 - يىل 18 - مارت

مەن ئادەمنى سۆيىمەن ۋە چىن دىلىمدىن ئۇنىڭغا مۇھەببەت باغلايمەن. چۈنكى ئادەم — ئالەمدىكى بارچە گۈزەللىكنى بىلگۈچى ۋە ياراتقۇچى، شۇنداقلا ئېسىل ئەخلاقىي پەزىلەتلەرنىڭ نامايەندىسى.

مەن ئادەمدىن يىرگىنىمەن ۋە ئۇنىڭغا نەپرەت بىلەن قارايمەن. چۈنكى، دۇنيانىڭ بىر زەررىچىسى بولغان ئىنسان — بارلىق نەپرەتكە ۋە رەزىللىككە جاۋابكار.

1989 - يىل 20 - ئىيۇن

بەزىدە ئۆزۈمگە ئاچچىقلىنىپ كېتىمەن. نېمە ئۈچۈن «ئۆزۈڭنى بىل، ئۆزگىنى قوي...» دېگەندەك تىنچ ياشاشنى خالىمايمەن، نېمە ئۈچۈن زىددىيەتلەر قاينىمىغا كىرىۋېلىپ، ئۆزۈمگە شۇنچىۋالا ئاۋارىچىلىق تېپىۋالىمەن؟ ئۇنۇتقان ۋە ئۇنتۇلغان كىشىلەرنىڭ ھاياتى تۈرلۈك غەۋغالاردىن خالىي، غەمسىز ئۆتىدىغاندۇ؟ خىلۋەت جايلاردا يىگانە ياشاشقا، ئەتراپتىكى مۇھىتقا پەرۋاسىز قاراشقا ئادەتلەنگەن كىشىلەرنىڭ خاراكتېرى قانداق يېتىلىدىغاندۇ؟... تۇرۇپلا ئۇلارغا، ئۇلارنىڭ ھاياتىغا ۋە تۇرمۇش مەنتىقىسىگە قىزىقىپ قالىمەن. ئەگەر ھەمسۆھبەت بولسىڭىز ئۇلارنىڭ جاۋابى كۈلۈمسىرەش ياكى بولمىسا، «شۇنداقمۇ؟» دېيىش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. بەزىدە بىرەر باھانە كۆرسىتىپ، پېشىنى قاققىنىچە كېتىپ قالىدۇ. تىنچ مۇھىتنى، غەمسىز ياشاش يولىنى تاللىۋالغان ئاشۇ كىشىلەر بەلكى، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىغاندۇ؟ ئۇلارنىڭ بىر كىشىگە ئازارىمۇ، ساۋابىمۇ يوق بولۇپ. «ياۋاش» دېگەن ياخشى نام بىلەن تەرىپلىنىشىچۇ قۇم.

مۇئەييەنلەشتۈرۈشكە بولىدىغان ئەڭ چوڭ ئارتۇقچىلىقلىرىمۇ بار. ئۇ بولسىمۇ، ھەستەخورلۇقتىن، غەيۋەت - شىكايەتتىن خالىلىق. ئېھتىمال كىشىلىك ھاياتنىڭ قىممىتىگە بولغان قاراشتىن كېلىپ چىققان غايە. ئېتىقاد مېنى ئىجتىمائىي ھاياتنىڭ بوران - چاپقۇنلىرى ئىچىگە ئىتتىرىۋاتقاندۇ ياكى تومۇرىمدا ئوخچۇۋاتقان قېنىم ئاشۇ بوران-چاپقۇنلۇق، شىددەتلىك ھايات قاينىمىغا ئىچكىرىلەپ، ئۆز خىسلىتىگە مۇناسىپ ھالدا ئۇنىڭغا جۆر بولۇۋاتقاندۇ؟ ھاياتقا، ھاياتنىڭ مەنىسىگە بولغان قارىشىم ئۇلارغا تۈپتىن ئوخشىمايدۇ. دىلىمدا پەقەت شۇ بىرلا جۈملە سۆز دائىم زىكرى قىلىدۇ: «كىشىلىك ھاياتنىڭ قىممىتى — كۈرەش ئىچىدە!»

1989 - يىل 15 - سېنتەبىر

7 - ئايدىن كېيىن چارۋا مەھسۇلاتلار تىجارىتى تومۇز ئايلىرىدىكى دېمىق ھاۋاغا ئوخشاش بۇرۇقتۇم ۋەزىيەتكە دۇچكەلدى. گويا پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىلىرى پۈتۈنلەي ئىشتىن توختىغاندەكلا بىرەر خېرىدارنىڭ شەپىسى يوق. قۇربان ھېيتنىڭ ئالدى-كەينىدە سېتىۋالغان 300 مىڭ يۇەنلىك قوي تېرىسى 9 - ئايغىچە بېسىلىپ قالدى. باھانىڭ كۈندىن - كۈنگە تۆۋەنلىشى بۇ يىلدىكى ئۈممىدىنى سۇ ئۈستىدىكى كۆپۈككە ئوخشاش بىر چايقىلىشتىلا يوققا چىقىرىۋېتىدىغاندەك قىلاتتى. بارغانسېرى يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقان تەھدىت مېنى بەكمۇ چۆچۈتتى. ئۆزۈمنىڭ مەغلۇپ بولۇپ، كىشىلەر ئالدىدىكى ئىناۋىتىمنىڭ، تەسىرىمنىڭ يوقاپ كېتىشىغۇ چاغلىقلا بىر گەپ. لېكىن بۇ مەغلۇبىيەت پۈتۈن كارخانىنىڭ ھايات - ماماتلىق تەقدىرى بىلەن چەمبەرچەس باغلانغانىدى. مۇشۇنداق جىددىي بىر پەيتتە قاندۇقتۇر بىر غايىۋانە كۈچ مېنى شىركەت دەرۋازىسىدىن چىقىپ ئىستىقبال ئىزدەشكە دەۋەت قىلدى. جۈرئەت، ئىزدىنىش، ئۈمىدسىزلىك ئىچىدىن ئۈمىد ئۇچقۇنلىرىنى ياندۇرۇپ، ماڭا نىجاتلىق ئاتا قىلدى، شىركەت ئېغىر زىياندىن قۇتۇلۇپ قالدى. ئىقتىسادىي زىياندىن ئىبارەت ئېغىر تەھدىت لەسسىدە بوشاپ، روھىمدىكى جىددىيچىلىك خېلىلا تۆۋەنلىدى. ئۆزۈمدە باشقىچە جۇشقۇنلۇق ھېس قىلماقتىمەن. بىزنى قىيىن كۈنلەردىن قۇتۇلدۇرغان ئۈرۈمچى «خۋاشىن» خۇرۇم شىركىتىنىڭ ياردىمىگە رەھمەت!

1989 - يىل 21 - سېنتەبىر

ئىقتىسادىي ئۈنۈمنىڭ ئېشىقا ئېشىشىغا ئەگىشىپ، بىر قىسىم ئىشچى - خىزمەتچىلەردە پۇلنى كۆپرەك خەجلىۋېتىش بىلەن خۇشاللىنىدىغان، چىقىمنى كۆپەيتىۋېتىدىغان، ئازغىنە نەتىجىنى كۆرۈپ قانائەت ھاسىل قىلىپ قالىدىغان، شىركەتنى ھەممىگە قادىر قالتىس كارامەت ئىگىسى چاغلايدىغان ناچار خاھىشلار باش كۆتۈرۈپ قالدى. ئايرىم كىشىلەر ھەل قىلىش ئىمكانىيىتى يوق تەلەپلەرنى قويۇۋاتىدۇ. بىراق، ئامما ئۆز ئەجرىنىڭ مېۋىسىدىن بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك. مېنىڭچە بۇ جەھەتتە ئىشلەنگەن خىزمەتلىرىمىزدىن كۆپچىلىك رازى. چۈنكى شىركەتنىڭ ئىقتىسادىي ئاساسىي يەنىلا ئاجىز. كارخانىنىڭ ھاياتىي كۈچى ئىختىساس ئىگىلىرى ۋە ئىقتىسادىي ئاساستا ئىكەنلىكىنى ئۇلار خېلىلا ئوبدان چۈشىنىدۇ.

كارخانىنىڭ زاپاس كۈچىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن يەنىلا خېلى ئۇزۇن مۇددەت تىرىشىشقا توغرا كېلىدۇ. كۈندە تاپقاننى شۇ كۈنى تۈگىتىۋەتسە قانداقمۇ بېيىغىلى بولىدۇ؟

بۇ ئەقەللىي ساۋاد. شۇڭا «يوتقانغا بېقىپ پۇت سۇنۇش»، ماداردىغا قاراپ ئىش كۆ-
رۈش، چىققىمىنى قاتتىق تېجەش توغرىسىدا ئەستايىدىل خىزمەت ئىشلەش بىلەن بىرگە،
يىراقنى كۆزلەپ، جۇغلانما كۆپەيتىشنى ھازىردىن باشلاپ ستراتېگىيىلىك نىشان يۈك-
سەكلىكىدە تۇتۇش كېرەك. بۇ مەزمۇننى كارخانىچىلارنى مۇپەتتىش قىلىشنىڭ مۇھىم
ئۆلچىمى قىلىش لازىم.

ئەمەلدە قەددىنى رۇسلاپ روناق تېپىشقا يۈزلەنگەن ھەمدە مىكرو ئۇنۇمگە ئىگە
كارخانىلارنىڭ يۈكى بازارغا نىسبىي ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتىدۇ. باشقۇرغۇچى ئورۇنلار كار-
خانىلارغا ئىمكانىيىتى بار ئەمەلىي ئىشلارنى قىلىپ بېرىشى لازىم. بۈگۈن يوتىنىڭ گۆ-
شىنى شىلىپ تۈگەتسەك، ئەتە بىلەكنىڭ گۆشىنى شىلىپ تۈگەتسەك، ئاخىردا ئىگىلىك-
نىڭ ئاساسىي گەۋدىسى بولغان كارخانىلار قۇرۇق ئۈستىخان بولۇپ قالمامدۇ؟ كارخانى-
نىڭ ھاياتىي كۈچىنى ئاشۇرۇش، مۇقىم تەرەققىيات ئىزىغا سېلىش، روناق تاپقۇزۇش،
جۇغلانمىنى كۆپەيتىش دېگەنلەردىن قانداقمۇ سۆز ئاچقىلى بولسۇن؟

دۆلەتكە تېگىشلىك تۆھپە قوشۇش — كارخانىلارنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى ۋە مەج-
بۇرىيىتى. تېگىشلىك بولمىغان يۈكنى ئازايتىپ، كارخانىلارنىڭ جۇغلانمىسىنى كۆپەي-
تىش — تېخىمۇ كۆپرەك تۆھپە قوشۇشقا ئاساس يارىتىش ئۈچۈندۇر.

1989 - يىل 23 - نويابىر

ئىككى يىلدىن بۇيان، يۈرەك قېنىمىز بىلەن سۇغۇرۇپ، پۈتكۈل مېھرىمىز
بىلەن پەپىلەپ، كۆز قارىچۇقىمىزدەك ئاسراپ ئۆستۈرگەن ئىتتىپاقلىق گۈللىرى خۇش-
پۇراق چېچىشقا باشلىغانىدى، گۈلزارلىق ئىچىدە ئاللىقاچان چەيلىۋېتىلگەن ئازغانلار
سۇنغان غوللىرىدىن يىلتىز تارتىپ، بىر نەچچە تال ئاجىز نوتىنى قارمۋالدى. رەھبەر-
لىك بىلەن ئامما ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنىڭ كۈنسايىن كۈچىيىشى ×× نى خېلىلا
سارامىگە سالدى بولغاي، تۇتقاقلىق كېسەللىكى يەنە قوزغىلىپ، ھەر خىل مىكىرلەر بى-
لەن ئىشچى - خىزمەتچىلەرنى پارچىلاش ھەرىكىتىنى جىددىيلەشتۈرۈشكە باشلىدى. بۇ ھې-
لىقى تەرسانىڭ بىھۇدە ئاۋارىچىلىكى بولۇپ، مېنى تەۋرىتەلمەيدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن،
شۇنداق بولسىمۇ، ئۇنىڭغا سەمىمىيلىك بىلەن يولداشلىق ئىشەنچ
ئاساسىدا تەربىيە بەردىم. ئىزچىل ھالدا غەيرىي نىيەتتىن قايتۇرۇش،
زور كۆپچىلىكنىڭ ئاممىنىڭ تەلىپىنى، شىركەتنىڭ ئىستىقبالىنى نەزەردە تۇتۇپ ئېغىر بې-
سىقلىق، ئەلمىيلىك بىلەن بېرىلگەن تەربىيە، نەسىھەت ئۇنىڭغا مېنىڭ ئاجىزلىقىم بولۇپ
تۇيۇلغان بولۇشى مۇمكىن، خورىكىنى تېخىمۇ ئۆستۈرۈشكە باشلىدى. ئەقەللىي ھېسسىيات ۋە
ئادەملىك قەدىر - قىممىتىنى چۈشەنمەيدىغان كىشىلەرگە نىسبەتەن خېلىلا ئۈنۈمىنى كۆرسەت-
مەيدىغان سەمىمىيلىكىمنى نەزەرىگىمۇ ئالمىغان بۇ ئادەمدىن قاتتىق ئۈمىدسىزلەندىم.

جىغانغا گۈل ئۇلاش ئاسان — ئىككىلىسى ئاساسەن ئوخشاش غوللۇق ئۆسۈملۈك. بى-
راق ئازغانغا گۈل ئۇلاش مۇۋەپپەقىيەتلىك بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ.

1989 - يىل 25 - دېكابىر

ئىسلاھات ئارقىلىق يىرىك باشقۇرۇشتىن تۈجۈپىلەپ باشقۇرۇشقا ئۆتۈش، سۈرئەت-
لىك ئىگىلىكتىن ئۈنۈم ئىگىلىكىگە قاراپ مېڭىش — شىركەت ئۈنۈمىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش-

تىكى ئاساسىي يۆنىلىش، شۇنداقلا ئىگىلىك باشقۇرۇش بويىچە ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنى يولغا قويۇشتىن كېيىنكى مۇھىم بىر مۇۋەپپەقىيەتلىك تەجرىبە.

1988-يىلى يەتتە مىليون سەككىز يۈز مىڭ يۈەن ئوبوروت قىلىپ، تۆت يۈز يەتتە مىڭ يۈەن ئومۇمىي پايدا ئالغان بولساق، تۈجۈپىلەپ باشقۇرۇشنى يولغا قويۇپ، پايدا نىسبىتىنى ھۆددىگە بەرگەن 1989-يىلى تۆت مىليون بىر يۈز مىڭ يۈەن ئوبوروت قىلىپ، تۆت يۈز يەتمىش مىڭ يۈەن ئومۇمىي پايدا ئاپتۇق. دېمەك، ئۈنۈم ئىگىلىكىنى ئاساس قىلغان پايدا نىسبىتىنى ھۆددىگە بېرىش — تۈجۈپىلەپ باشقۇرۇشتىكى بىر ئىلگىرىلەش بولدى. ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدىكى، ئۈنۈم ئىگىلىكىگە قاراپ يۈرۈش قىلىش — سوتسىيالىستىك تاۋار ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇش، ئىقتىسادىي ئۈنۈمنى ئۆستۈرۈپ، نۆۋەتتىكى قىيىن ۋەزىيەتتىن قۇتۇلۇش، مەبلەغدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىش، خام ئەشيا ئىسراپچىلىقىنى تۈگىتىش، دۆلەت، يەرلىك ۋە كارخانا مالىيە كىرىمىنى كۆپەيتىشتىكى مۇقەررەر يول. ئەپسۇسكى، بەزىلەرنىڭ ئەجەللىك يېرىگە تەگكىنى دەل قانۇنسىز يوچۇقلارنى ئېتىپ تاشلىغان مۇشۇ تەدبىر!

1990-يىل 10-فېۋرال

تولىمۇ كەڭ قورساقلىق بىلەن يولداشلىق ئىشەنچ ئاساسىدا ئامىنلىك، پارتىيىنىڭ، شىركەتنىڭ، شۇنداقلا، جاپالىق خىزمەت ۋە ئۇ ئاتا قىلغان مېۋە لەززەتلىرىنىڭ سىناقلىرىدىن ئۆتۈپ، سەممىي ھەمكارلىشىش يولىغا قايتىپ كېلىش ئۈچۈن ×× كە يارىتىپ بەرگەن نۇرغۇن پۇرسەتلىرىم نەتىجىسىز قالدى. ئىنسانلار دۇنياسىنىڭ ئەقىل-ئىدراك يېتەلمەيدىغان، شەيئىلەرگە بولغان چۈشەنچىسى تورا قالاشقان ئەزالىرى سېپىدىكى بۇ ئادەمنىڭ ئاداشقان ئەقلىدىن كۈتكەن ئاخىرقى ئۈمىد چىرىغى ئۆچتى. ئۇنىڭ قارىشىچە، بۇ شىركەتكە كەلگەن ھەر قانداق باشلىق كوۋۇكتىكى كەپتەرگە ئوخشاش ئۇ تاشلىغان دانىنىڭ ئىتائەتمەن ئەسىرى بولۇشى ياكى ئۇزۇن تۇرماي مۇللاق ئېتىشى لازىم ئىدى. بۇ ھەم ئۇنىڭ ئۆز ئالدىغا قويغان جەزمەن ئورۇنلاشقا تېگىشلىك ۋەزىپىسى ھەم ئاغزىدىن چۈشۈرمەي ماختىنىپ يۈرۈيدىغان مەنمەنچىلىكىنىڭ دەسمايىسى ئىدى. ئىلگىرى كۈندە نەچچە قېتىم دەككىسىنى يەپ ئالدىدىن توغرا ئۆتۈشكە پېتىنالمايدىغان، ھەتتا ئۆرە تىكلىنىپ قاراشقىمۇ جۈرئەت قىلالمايدىغان ئادەملەرنىڭ ئەمدىلىكتە يېڭىدىن تىلى چىققان كىشىدەك قەلبى يايراپ «خوجايىن» سۆپەتكە كىرىدىپ قالغانلىقىنى تەسەۋۋۇرىغا سىغدۇرالمىغان بۇ نادانىنىڭ ئىچى شۇ دەرىجىدە تارلىشىپ كەتتىكى، جىڭلى ئىشخانىسىغا كىرگەن ھەر بىر كىشىدىن گۇمانلىنىپ، ئۇنى چايناپ پۇركۈۋەتكۈدەك ئەلپازدا قارايتتى. بۇ خىل تەھدىتلىرى ئىشقا ئاشمىغاندا بولسا، كىشىنىڭ ئىرادىسىنى سۇسلاشتۇرۇپ، ئىشەنچىسىنى يوقىتىشقا ئادەتلەنگەن: «جىڭلى ھامان كېتىدۇ، بىز يەنە قالىمىز» دېگەندىن ئىبارەت ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالى چېلىشنىمۇ ئۇنۇتمىدى. «ئايال خىزمەتچىلەرنى بېقىۋالىمىز» دېگەن پوپوزىلىرىمۇ ئۇنىڭ يەنە بىر خىل چوقۇندۇرۇش ھەيۋىسى ئىدى.

بىراق، بۇ خىلۋەتتە ئۇزۇندىن بېرى ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرغان ھەيۋىنىڭ ئورنىغا دەسسىگەن ھەققانىيەت، تەھدىتنىڭ ئورنىغا تىكلەنگەن ئادىللىقنىڭ نۇرى بىلەن

قەلبى يورىغان ئامما ئۇنىڭغا پەرۋا مۇ قىلماي، ئۇنىڭ ئالدىدىن گۇس - گۇس دەسسەپ
ئۆتتۈپ، ئۆز ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل بولغاندا بۇنى ئۇ، ھەممە ئادەم ھېچ ئىشقا كۆ-
ڭۈل بۆلمەي، بېشىنى پۈركەپ ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل بولماق، دەپ چۈشەندى. ئىن-
سان ۋۇجۇدىدىكى بىباھا گۆھەر — ئەقىل - پاراسەتنى يوقىتىپ قويۇۋاتقان، داۋاسى يوق
كېسەللىگە گىرىپتار بولغان بۇ بىمارنىڭ كېچە - كۈندۈز ئويلايدىغىنى — خالىغىنىنى قى-
لالايدىغان، پۈتكۈل كارخانىنى چاڭگىلىغا ئېلىپ ئوينىتىپ يۈرەلەيدىغانھوقۇق ۋەھە-
مىگە قادىر پۇل ئىدى. ئىمكانىيەتلىك چاغلاردا ئېرىشكەن بۇ ئىككى «گۆھەر» دىن ئۇ
ھەرگىزمۇ ۋاز كېچەلمەيدى. يېقىندىن بۇيان كېسەل باھانىسى بىلەن ئۆيىدە دەم ئېلى-
ۋېتىپمۇ ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىدارىغا كېلىپ ئىككى قېتىم ئورۇنسىز جىدەل چىقىرىپ،
خۇددى كۆزىدىكى ئۇششۇك ھەرىدەك ئۇچرىغانلا ئادەمگە نەشتىرىنى سانجىپ ماڭدى. ئىل-
گىرىكى قالايمىقانچىلىقلاردا بېشەملىك، ھېلىگەرلىكنى كۈنلۈك قىلىپ، ئۇنىڭدىن تەك بە-
ھىرلىنىشكە ئادەتلەنگەن، ئەمدى بولسا كۈنلۈكتىن قۇرۇق قېلىپ، كۆپچىلىك تارتقان
جاپاغا ئورتاقلىشالماسلىق تۈپەيلى ئادىل قانۇن - تۈزۈمنىڭ جازاسىغا ئۇچرىغان «دەرد-
مەن» لەر بىلەن بىر چىلىمدا بەڭ تارتىپ، ئۇلارنى ئاغزىغا كەلگەننى كاكىراشقا قۇت-
راتتى. بۇ خىل ھىكىرلىرى ئىشقا ئاشمىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئەلەمگە تولغان يۈرىكى-
نىڭ ئاخىرقى ئارزۇسى مىلك تۈرلۈك ئاماللار بىلەن ھۆددە مۇددىتىنىڭ ئاخىرقى يىلى-
نى مەغلۇبىيەت بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇپ مۇقەددەس ئوردا دەپ بىلگەن بۇ ماكاندا ۋا-
قىتسىز كۆزىگە قادالغان مىخنى سۇغۇرۇپ تاشلاش ئارقىلىق ئەسلىدىكى تەختىگە دەس-
سەش ئىدى. ئەپسۇسكى، خام قاپاقتا تارتقان چىلىمنىڭ كۆچى كۆرسەتكەن بۇ شېرىن
خىيال ئەمەلگە ئاشمىدى. شۇنچە يىل بىرگە ئىشلىگەن، ئەركىلىتىپ پەپىلەپ ئۆستۈر-
گەن «سەپداش» لىرىنىڭ بىرىمۇ ئەسقاتمىدى. قول ئاستىدىكى ياۋاش، مىسكىنە تىنىز
مېھنەتكەش ئۈگەنگەن ئاقكۆڭۈل، سەممىي ئادەملەرنىڭ تەقدىرى، تۇرمۇشى ۋە ئىس-
تىقباللىغا خالىغانچە چاقچاق قىلىپ، دۆلەتنىڭ، خەلق ئاممىسىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن
مېڭىۋاتقان كارخانىنىڭ ئىستىقبالى بىلەن ئوينىشىشىنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولدى؟ بىر
ئېغىز سۆز بىلەن خۇلاسىلىغاندا: «نىيىتى يامانىنىڭ قازىنى تۆشۈك!»

ئۈنۈم ۋە ئىتتىپاقلىق جەھەتتە قولغا كەلگەن ئۆچمەس يېڭى نەتىجىلەر، يىللىق
ۋەزىپىنىڭ ئۈچ ئايدا ئورۇنلىنىشى— ئۆزى بولمىسا شىركەت دەرۋازىسى تاقىلىپ قېلىش-
قا تولۇق ئىشەنچ باغلىغان بۇ نادانغا ھەقىقەتەن ئەجەللىك زەربە بولدى.

پۈتكۈل مېھرىنى، ساداقەتمەنلىك بىلەن پارتىيىگە، خەلققە بېغىشلاپ، كەسپكە مە-
ھۇلىيەتچانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىپ ئىشەنچىنى كارخانىنىڭ روناق تېپىشى ئۈچۈن
ئاتىغان كادىرلارنى ئاداقى زەھەرلىك سۆزلىرى بىلەن ئېيىپلاپ: «ھېلىقى كەتمەنگەنان
چىلاپ يەيدىغان سەھرالىق بىلىمسىزلەر ئۆلەر - تىرىلىشىگە باقماي ئىشلەپ نېمە تا-
پار؟» دەپ خۇسۇمەت قىلدى. ئۇنىڭ بۇ خۇسۇمىتى ئەلەمگە تولغان قەلبىدىن ئېتىلىپ
چىققان زەرداپ، مېھنەتكە مىننەت قىلماي ئىشلەشنى شەرەپ دەپ بىلگەن كىشىلەرگە
قىلىنغان تۆھمەت ئىدى. بۇ خىل تۆھمەتنىڭ ئىگىسى ئەشۇ كەتمەندىن ئىبارەت مېھنەت قو-
رالىنىڭ ئەلگە نېمەت يارىتىپ بېرىشىنى، ئەشۇ مېھنەت داۋامىدا ئالتۇندىنمۇ ساپ ۋە

پاكىزلىككە ئىگە بولىدىغانلىقىنى، ئەشۇ قورالدا مېھنەت تەمىنى تېتىغان ئىنسانلا ھاياتىي كۈچ بەخش ئېتىۋاتقان يۈرەكنىڭ خۇددى دانكونىڭ يۈرىكىدەك ۋالىلداپ يېنىپ كىشىلەرنى ئىجادقا، سەممىيەتكە ۋە ئىنسانىي ئەدەب - ئەخلاققا يېتەكلەيدىغانلىقىنى نەدىمۇ بىلسۇن؟ ئۇ ھاقارەتلىگەن «سەھرالىق» — ئۇ مىرىنىڭ ھايات كۆچۈرۈشكە ئەمەس، بەلكى ياشاشقا ئاتىۋەتكەن، ئېتىقادىنى پارتىيە - خەلق خىزمىتى ئۈچۈن بېغىشلىغان، كەسىپكە مۇھەببەت باغلىغان، كىشىلىك مەسئۇلىيەت ۋە خىزمەت مەسئۇلىيىتىنى داۋاملىق ئېسىدە ساقلىغان؛ ئۆزىنىڭ شەخسىي مەنپەئەتى ئەمەس، بەلكى شىركەتنىڭ — ئاممىنىڭ مەنپەئەتىگە جان كۆيدۈرىدىغان، ئەشۇ يولدا ھېرىش - چارچاشنى بىلمەيدىغان، پارتىيىنىڭ نۆۋەتتىكى ئىسلاھات ۋە ئىگىلىك باشقۇرۇش ھۆددىگەرلىك مەسئۇلىيەت تۈزۈمىنىڭ ماھىيىتىنى تولۇق چۈشىنىپ يېتىپ ئۇنى پۈتۈن كۈچى بىلەن قوللاۋاتقان سەممىي، پېشقەدەم كادىر؛ سىستېمىمىزنىڭ ئەمگەك نەمۇنىچىسى، شەھەر بويىچە مۇنەۋۋەر پارتىيە ئەزاسى، بىر بۆلۈمنىڭ مەسئۇلى، تەدبىرلىك باشقۇرغۇچى. ئۇ ئاممىغا، پارتىيىگە كۆيۈنىدۇ. پارتىيە ۋە خەلق ئۇنى ھىمايە قىلىدۇ ۋە قوللايدۇ. ئۇ كەسىپكە بولغان مۇھەببىتى، يولداشلار بىلەن ئىتتىپاقلىقى، مۇئامىلىدىكى سەممىيلىكى، ئېلىم - بېرىمدىكى ئادىللىقى، ھېرىش - چارچاشنى ئۇنۇتقان ھالدا بارلىقىنى خەلق مەنپەئەتى ئۈچۈن بېغىشلاشتەك ئالىي خىسلىتى ئارقىلىق يۇقىرىقىدەك شەرەپكە مۇيەسسەر بولغان. ئۇنىڭ «ئۆلەر - تىرىلىشىمگە باقماي ئىشلەپ تاپقىنى» ئەنە شۇ! خۇسۇمەت ئىگىسى ئۆزىنىڭ ئەشۇ خىل پىسخىكىسى، ھەرىكىتى ئارقىلىق ئۇ ئىگە بولغان ئەشۇ شەرەپنى ئەمەس، ئۇنىڭ سايىسىنى كۆرۈشكە مۇشەررەپ بولالارمۇ؟

1990 - يىل 15 - فېۋرال

شىركەتتىكى مۇرەككەپ زىددىيەتلەرنىڭ تۈگۈنى بولغان ×× نىڭ نادانلىق بىلەن ئېلىپ بېرىۋاتقان يامان سۈيىقەستلىك ھەرىكەتلىرىگە يەنە يول قويۇش، سۈكۈت قىلىپ تۇرۇش شۈبھىسىزكى، ئۇمىد ۋە ئىشەنچنى يوقىتىپ، شىركەتنىڭ پۈتكۈل پائالىيىتىنى پالەچ ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويۇش بىلەن باراۋەر. ئۇنىڭغا چەك قويۇپ، قايتا يامىراپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش — ئاجىزلىقىنىڭ ئەمەس، بەلكى مەسئۇلىيەتچانلىقىنىڭ ئىپادىسىدۇر. ئۇنىڭ يامان قىلمىشلىرىنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئەدەپ كېتىشىنىڭ ئۆزى كەسكىن قارارغا كېلىپ مەسىلىنى تۈپتىن ھەل قىلىشنىڭ پەيتى يېتىپ كەلگەنلىكىنىڭ بىشارىتى.

1990 - يىل 20 - فېۋرال

مۇشۇ ۋاقىتقىچە ئۆزىنىڭ رەزىل ۋاستىلىرىنى ئىشقا سېلىش ئارقىلىق بۇ خىلۋەتتە ئۆزىنى «شاھ» ھېسابلاپ يۈرگەن بۇ ئادەمنىڭ شىركەتكە يەنە ئۇزۇن مۇددەت ھۆكۈمرانلىق قىلىپ، بۇرۇنقى تەختىنى قولغا ئېلىش ئۈچۈن قوللانغان ئاخىرقى ھېلە-مىكىرلىرى ئۇزۇل - كېسىل بەربات بولغان بولسىمۇ، بىراق دەرىجىدىن تاشقىرى «كەسپىي ئىقتىدار» ئارقىلىق ئېرىشكەن بۇ ھوقۇقىنىڭ بۇنداق ئاسانلا قولدىن كېتىپ قېلىشىنى تەسەۋۋۇر قىلالىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇ ھوقۇقىنىڭ ئاممىنىڭ ھوقۇقى ئىكەنلىكىنى، پارتىيىنىڭ، خەلقنىڭ، شۇنداقلا خىزمەت مەسئۇلىيىتى ۋە قول ئاستىدىكى كىشىلەرنىڭ

ئىستىقبالى، نازارىتى ئاستىدىكى ھوقۇق ئىگىلىكىنى بىلىش تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

سىستېما پارتكومىنىڭ تەستىقى ئارقىلىق پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ يادرولىقىدا ئېلان قىلىنغان ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇش توغرىسىدىكى قارار ئۇنىڭغا قاتتىق تەسىر قىلدى بولغاي، ئۇ ئەڭ ئاخىرقى بىر پەردە رەزىل ئويۇننى كۆرسىتىش ئۈچۈن جان تالىشىپ يۈرۈپ سەھنىگە چىققان بولسىمۇ پەقەتلا خېرىدارى بولمىدى.

1990- يىل 27- فېۋرال

بىر يىللىق تىجارەتنىڭ ئۈمىدلىك پەيتى بولغان بىرىنچى پەسىلدە دوختۇرخانىدا يېتىپ قېلىشىم شىركەت توغرىسىدىكى تەشۋىشنى ئېغىرلاشتۇردى.

ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ يىل ھۆددە مۇددىتىنىڭ ئاخىرقى يىلى ئىدى. تەسەۋۋۇرۇمنىڭ ئەكسىچە كۆڭلىكى يېتىپ كېلىۋاتقان خوش خەۋەرلەر ماڭا ئەڭ ئۇنۇملۇك شىپا بولدى.

ياچېيكا شۇجىسىدىن باشقا رەھبەرلەر يوق شارائىتتا شىركەتتىكى ئىشچى-خىزمەتچىلەر ئامىسى شۇجى، ئىشچىلار ئۇيۇشمىسى رەئىسى ۋە ئاساسىي قاتلام مەسئۇللىرىنىڭ باشلامچىلىقى بىلەن كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ جاپالىق ئىشلەپ، بۇلتۇرقى ئوخشاش مەزگىلدىكىدىنمۇ ياخشى ئىقتىسادىي ئۈنۈم ياراتتى. ئۇلار ھەقىقەتەن يۈكسەك ئاڭغا ئىگە ئەڭ سۆيۈملۈك كىشىلەر. ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدىغىنى شۇكى، كەسپىي بۆلۈم تولۇپ-تاشقان شىجائەت ۋە چىۋەرلىك بىلەن توختىماي جەڭ قىلىپ، بىر نەچچە يىللىق نەتىجىلىرى ئارقىلىق باشقىلارغا رىقابەت ئېلان قىلغان، سېتىۋېلىش پونكىتىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتى. ئۇلار ئۆز ئەمەلىيىتى ئارقىلىق ئىتتىپاقلىقىنىڭ، كەسپىي ئىقتىدارنىڭ ئەمەلىي كۈچىنى يەنە بىر قېتىم نامايەن قىلدى. مەن ئۇلاردىن پەخىرلىنىمەن، ئۇلارنى چوڭقۇر ھېسسىيات بىلەن مەڭگۈ ئەسلەيمەن.

1990- يىل 1- مارت

يەڭگىل چىقىۋاتقان باھار شامىلى كوچا ۋە چوڭ يوللاردىكى چاڭ-توزانلارنى سۈپۈرۈپ پاك-پاكىز قىلىپ قويغانىدى، ئاسمان سېھىرنىڭ غۇبارسىز كۆزلىرىدەك سۈزۈك، ئارغامچا بويى ئۆرلىگەن قۇياش ئۆز نۇرىنى تەبىئەتكە سېخىيلىق بىلەن سەپمەكتە. ئۇزۇن قىشنىڭ مۇزدەك باغرىدا لەھەتتىكى ئۆلۈكتەك جىم ياتقان تەبىئەت باھار ئاپتىپىنىڭ ئەلۋەك نۇرىنى ئېمىپ باشقىچە جانلانغانىدى. ئەبرىشىم سۆگەت شاخلىرىدا شوخلۇق قىلىپ سايراۋاتقان قۇشلارنىڭ يېقىملىق ئاۋازى، مۇز يېرىپ ئويناقلاپ ئېقىۋاتقان دەريا سۈيى... قەلبىمنى پۇچۇلىغان ئازاب نەلەرگىدۇر يوقالغان؛ ۋۇجۇدۇم كۈچكە تولۇپ، روھىمنىڭ باشقىچە جانلىنىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن. ئاھ، ئانا تەبىئەت! نېمە دېگەن ئۇلۇغ، نېمە دېگەن بۈيۈكسەن؟!

مەن ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئاسفالىت يولدا ئىغ-ئىغ ئادەملەر توپىنى يېرىپ ئىش ئورنۇمغا قاراپ ماڭدىم.

1990- يىل 1- ئاپرېل

بۈگۈن مېنىڭ ئورنۇمغا تەيىنلەنگەن باشلىق — شەھەرلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئەركىن نىياز مېنى ئىزدەپ چىقىپتۇ. ئۇنىڭ بىلەن مەن ئاپتوموبىلغا تېرە بېسىۋاتقان يەردىلا ئۇچراشتۇق. ئۇ، مېنىڭ ئىشچىلار بىلەن بىرلىكتە

جەددىي ئىشلەۋاتقان ۋاقتىمدىكى توپا - چاڭغا مىلەنگەن ھالىتىمنى پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمى ئىشخانىسىدا تېلېفون بېرىش، ھۆججەت كۆرۈش، كەلگەنلەر بىلەن سۆھبەتلىشىش قاتارلىق كۈندىلىك مەشغۇلاتلىرىم بىلەن سېلىشتۇرۇپ قالدى بولغاي، چاقچاق قىلىشقا باشلىدى:

— ئەسقەر ئابدۇللا، جېنىڭىزنى بۇنچە قىينىغىچە مەدىكاردىن بىرنى سېتىۋالسىڭىز بولمامدۇ؟

— كارخانا ئورۇنلاردا ئىشلەش مەمۇرىي ئورۇنلاردىكى ئىشخانىلاردا ئىشلەش بىلەن ئوخشىمايدۇ. بەزىدە ئىشچى، بەزىدە دىرېكتور، جەددىي پەيتلەردە تېخى مال سېتىۋالغۇچى بولۇپ ئىشلەش مېنىڭ بۇ يەرگە چىققاندىن بۇيانقى دائىملىق خىزمىتىم بولۇپ قالدى، — دېدىمەن كۈلۈپ تۇرۇپ، — ۋاقىت — ئۈنۈم دېمەكتۇر. بۇ، بىز كارخانىچىلارنىڭ شوئارى. خېرىدارنى ساقلىتىپ قويساق، خىزمەت ئۈنۈمىنى ئۆستۈرۈشكە زور دەخلى يېتىدۇ.

ئەركىن نىيازنىڭ قەلەم قۇۋۋىتى خېلى ياخشى. ئۇ، گېزىتخانىنىڭ ئالاھىدە ئىختىيارىي مۇخبىرى. شۇڭا ئۇ، مېنىڭ شىركەتكە كەلگەندىن بۇيانقى ئىش - ئىزلىرىمنى ئىگىلىمەكچى بولۇپ كەپتۇ. مەن ئەركىن نىيازنىڭ مەقسىتىنى ئۇققاندىن كېيىن، ئەھۋال تونۇشتۇرۇشتىن باش تارتتىم. دېمىسىمۇ خىزمەت بەكلا ئالدىراش ئىدى. لېكىن ئۇنىڭدىن ئۇنچە ئاسان قۇتۇلغىلى بولمايتتى. مەسىلىلەرنى ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىپ، ھەر بىر قەدىمىنى ئېھتىيات بىلەن بېسىشقا، ماڭغان يولىدا ئىز قالدۇرۇشقا ئادەتلەنگەن بۇ ئادەم مېنى پەقەتلا قويۇۋەتمىدى. مەن ئۇنىڭ بۇ خىل قەتئىي ھالىتىدىن بوشاشمايدىغانلىقىنى بىلدىم — دە، ئۇنىڭغا بىر نەچچە بەت ستاتىستىكا ۋە بىر توپلام ماتېرىياللىنى بېرىپ:

— ئەركىن، كەچۈرۈڭ! ھازىر جەددىي ئىشىم بار. سىزنىڭ زىيارىتىڭىزگە ھەمدەم بولالمايمەن. كېيىنچە بىر گەپ بولار، — دېدىم — دە، كېتىپ قالدىم.

1990- يىل 10- ئاپرېل

ھاياجىنىمنىڭ چەكسىزلىكىنى ئالەممىكى دېسەم، ۋۇجۇدۇمدا پەيدا بولغان مېھرى - مۇھەببىتىمنى دېڭىزنىڭ چوڭقۇرلۇقىغا ئوخشاتقۇم كېلىدۇ. كۆڭلۈم ئىتتىپاقلىق، ئىشەنچ ۋە سەمىمىيلىكىنى بىرلىك قىلغان ئەقىدە ۋە ئۈمىدۋارلىققا تولغان مېھرىبان كىشىلەرنىڭ قەلبى بىلەن تەڭ سۆيۈنۈش ئىلكىگە ئۆتمەكتە. بۇنى مەن سېتىۋېلىش پونكىتى باشلىقى ئەكبەرجاننىڭ 1989 - يىللىق ۋەزىپىنى ئون ئۈچ كۈندىلا ئون پىرسەنت ئاشۇرۇپ ئورۇنلاپ، 1990- يىللىق ۋەزىپىگە ئاتلانغانلىق خەۋىرى ئاتا قىلغان شادلىق ئەمەس، بەلكى، پۈتكۈل شىركەت ئىشچى - خىزمەتچىلەرنىڭ بىر نىيەت - بىر مەقسەتتە مۇستەھكەم ئۇيۇشۇپ، كەلگۈسى ئۈچۈن جەڭگە ئاتلانغان بۈيۈك زەپەر مارشىنىڭ سادىسى بەخش قىلغان ھاياجان، دەپ بىلدىم.

(ئاخىرى 66- بەتتە)

هامۇت غازى

ئالتۇن ئاي پاچىسى

(ھېكايە)

1

1912 - يىلىنىڭ ياز پەسلى.

تارىم ئويمانلىقىنىڭ چەت ياقىسىغا جايلاشقان بۇ كىچىككىنە يېزا ئادەتتىن تاشقىرى جىمجىت ئىدى. يېزىنىڭ جەنۇبىدىن شىمالىغا قاراپ ئاقىدىغان چوڭ ئۆستەڭدىكى سۇ شاۋقۇنلۇق ئۆركەش ياساپ ئېقىپ، ئۆستەڭنىڭ ئىككى تەرىپىدە باراقلاپ ئۆسكەن سۆگەت، تېرەك دەرەخلىرىگە ئۆزگىچە راھەت بەخش ئەتكەنىدى.

قاياقتىندۇ دىلىنى چوڭقۇر ھەسرەت قاپلىۋالغاندەك مۇڭغا پاتقان كاككۇكنىڭ ئۇزۇپ - ئۇزۇپ سايراشلىرى يىراق - يىراقلارغا ئاڭلىناتتى. بىر توپ قۇشقاچلار قۇياشنىڭ قىزىق تەپتىدىن قېچىپ دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ سايىسى ئاستىغا كىرىۋېلىپ، مۆگدىگىنىچە ئاندا - ساندا چۇرۇقلىشاتتى.

ئۆستەڭنىڭ غەرب تەرىپىدە يېزىنىڭ مەركىزىگە جايلاشقان ئانچە ھەشەمەتلىك

بولمىغان مەسچىتنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا ئىككى-ئۈچ ئىشلەمچى داق يەرگە سۇنا يىلانغىنىچە لەززەتلىك ئۇيقۇغا چۆمگەن. ئۇلارنىڭ ئۈستىبېشىغا بىر توپ چىۋىن قونۇۋالغان بولسىمۇ، ئۇلار سەزمىگەندەك بىخارامان.

مەسچىتنىڭ ئۇدۇلىدا — ئۈستەڭنىڭ شەرق تەرىپىگە جايلاشقان ھەشەمەتلىك ئىمارەتنىڭ چوڭ دەرۋازىسى ئالدىدا، كىچىك سەينادا ئىككى توپ چوڭ قاپاق تېرەك خۇددى پۈتۈن يېزىنى ئىگىلەپ تۇرغان سايىۋەندەك مەزمۇت قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى، بۇ ئىككى توپ تېرەك يوغان دەرۋازىغا ھەيۋەتلىك تۈس بەرگەنىدى. ھويلىدىكى پېشايۋان ئاستىدا تۆت قات قىلىپ سېلىنغان كۆرپە ئۈستىدە بىر ئادەم يانپاشلاپ ياتاتتى. بۇ ئادەم ھەم ئىسسىقنىڭ دىمىقى ھەم قۇتراپ تۇرغان چىۋىنلارنىڭ دەستىدىن تولغىناتتى. ئۇنىڭ ئاياغ تەرىپىدە يىگىرمە بەش ياشلاردىكى بىر كىشى قولىدىكى زەيتۇن تاياقچىگە چىگىلگەن خام قورۇغۇچ بىلەن ئىسسىق ھەم چىۋىننى ھەيدەش بىلەن بەنت ئىدى.

مانا بۇ يانپاشلاپ ياتقان كىشى - ئۇلۇغ «ھەزرىتى بەگ» مازىرىنىڭ باش شەيخى توختىخاجى ئىدى. توختىخاجى ئوتتۇرا بوي، قارامتۇل، ساغلام، قاپقارا كەككە ساقىلى بەستىگە ياراشقان سېمىز كىشى ئىدى. توختىخاجىنىڭ «ھەزرىتى بەگ» مازىرىغا باش شەيخ بولمىقى ئۇنىڭ ئاتىسىدىن قالغان. ئۇ ئاتىسىغا ئۇنىڭ بوۋىسىدىن قالغانلىقىنى ئېنىق بىلەتتى. بوۋىسىنىڭ «باش شەيخ» لىقنى قانداق قولغا كەلتۈرگەنلىكىگە كەلسەك، بۇ تازا ئېنىق ئەمەس. بۇنى ئاتىسى ئوچۇق دەپ بەرمىگەنىدى. پەقەت بىر قېتىم ئاتىسى تاغىسى

بىلەن يىگىرمە يىل ئىلگىرى تاۋاپتىن كېيىن سەدىقىلەرنى تەقسىم قىلىشتا كېلىشەلمەي جېدەللىشىپ قالغىنىدا، تاغىسىنىڭ ئاتىسىنى «ئاتاڭنىڭ باش شەيخلىقىنى داداڭ زورلۇق قىلىپ، ئۇرۇشۇپ تارتىۋالغانىدى، سەنلەرمۇ مېنى بوزەك ئەتمەكچىمۇ؟» دەپ قاتتىق تىللىغانلىقىنى ئاڭلىغان ۋە شۇ ئىشلارنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنىدى. كېيىن توختىخاجى ئاتىسىدىن بۇ ۋەقەنى بىر نەچچە قېتىم سوراپ بېقىشنى ئويلىغان بولسىمۇ، ئاتىسىنىڭ خاپا بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئىندىمىگەنىدى.

توختىخاجىغا ئاتىسىدىن خېلى كۆپ ۋەج قالغانىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، ھەر يىلى ئىككى قېتىملىق چوڭ تاۋاپتا چۈشىدىغان سەدىقىمۇ ئاز ئەمەس ئىدى. ئۇ ئاتىسى ئۆلگەن سەككىز يىلدىن بېرى، سەدىقىنى پۈتۈنلەي ئۆز ئىلكىگە ئېلىۋېلىپ، بايلىقىنى ئاچكۆزلۈك بىلەن كۆپەيتەتتى. شۇنداق قىلىپ، ئۇ، شۇ جايدا يېڭى كۆتۈرۈلگەن باي بولۇپلا قالماي، بەلكى ناھىيە مىقياسىدىمۇ تونۇلغان نوپۇزلۇق بايلار قاتارىغا ئۆتۈپ قالغانىدى…

شۇ تاپتا توختىخاجىنىڭ يۈرىكىنى تاتىلاپ تىنىچ ياتقىلى قويمايۋاتقان يەنە بىر چوڭ ئىش بار ئىدى. ئۇ بولسىمۇ - توختىخاجىنىڭ شىرەم توغقىنى ئىمىرلاھاجىنىڭ قولىدىكى ئالتۇندىن ياسالغان «ئايەگۈلى» ئىدى.

توختىخاجىنىڭ ئاتىسى شەرىپىدىن شەيخ ھاجىم ھايات چېغىدا، ئەشۇ «ئالتۇن ئاي» نى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن كۆپ چارىلارنى ئىشلەتكەن بولسىمۇ، قىلغان ھەرىكىتى كارغا يارىماي ھەسرەت بىلەن كەتكەن. ئاتىسىنىڭ ھايات چېغىدا: «بالام، ئىمىرلاھاجىنىڭ قولىدىكى ‹ئالتۇن

ئاي» نى قاندا قىلىپ بولمىسۇن قولغا چۈشۈرۈۋالغىن. ئەگەر قولغا چۈشۈرەلمىسەڭ، ئىمىرلاھاجىم ئۆلگەندە بولسىمۇ قولغا چۈشۈرگىن. ئۇ چاغ سەن ئۇ يەردىن كەتسەڭمۇ، ھەممە جاي ساڭا جەننەت بولۇپ قۇچاق ئاچىدۇ» دېگەن ئىدى.

توختىمھاجىنىڭ بايلىقى كۆپەيگەنسېرى، ئۇنىڭ نەپسى بارغانسېرى چوڭىيىپ ئېسىيادىنى بىر ئامال قىلىپ «ئالتۇن ئاي» نى قولغا چۈشۈرۈش ئىستەكى چۇلغىۋالغان ئىدى. بۇ يالغۇز بىر دانە «ئالتۇن ئاي» نى قولغا چۈشۈرۈش مەسىلىسىلا بولۇپلا قالماي، ھازىرقى نىزام بويىچە، «ئالتۇن ئاي» كىمنىڭ قولىدا بولسا «ئوردام مازىرى» نىڭ باش شەيخلىقىمۇ شۇنىڭ قولىدا بولاتتى.

«ئوردىخان پادىشاھى ھەزرىتى» مازىرى شەرىپىنىڭ باش شەيخلىق مەرتىۋىسى ھەم ئىناۋەت ھەم ھەر يىلقى سەدىقە كىرىمى جەھەتتىن «ھەزرىتى بەگ» مازىرى شەرىپىدىن كۆپ ئارتۇق تۇراتتى. «ئالتۇن ئاي» ئەمەلىيەتتە، «ئوردىخان مازىرى» نىڭ سىمۋولى بولۇپ قالغان ئىدى.

بۇ نىزام بۇندىن ئىككى يۈز - ئۈچ يۈز يىل ئىلگىرى ئالتۇن ئاي ياسىتىلغان يىلى بېكىتىلگەن بولۇپ، بۇنى بېكىتكەن ئۇلۇغ شەيخنىڭ ئىسمى ئاللىقاچان ئۇنتۇلۇپ كەتكەن.

ئېيتىلىشىچە، ئەينى ۋاقىتتىكى ئىككى مازار تەرىپىدىن تەڭ ئېتىراپ قىلىنغان «بۇۋىخان تۆرەم» دېگەن كىشى تەرىپىدىن بېكىتىلگەن ئىمىش.

توختىمھاجى چوڭقۇر خىياللار ئىلكىدە يېتىپ ئىچى پۇشقاندەك بولدى - دە، تويۇقسىز بېشىنى كۆتۈرۈپ:

— شاماۋتنىچا قىرىڭلار! - دەپ ۋارقىرىدى.

توختىمھاجىنىڭ ئاياغ تەرىپىدە چىرىۋىدىن قوروپ ئولتۇرغان كىشى مۈگدەشتىن دەرھال چۆچۈپ ئۆزىنى ئوڭشىدى-دە:

— خوش غوجام، - دېگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ، دەرۋازىنىڭ سول تەرىپىگە جايلاشقان ھوجرىغا كىرىپ كەتتى. بۇ ئۆيدە تۆت - بەش سوپى سىياقىدىكى كىشىلەر بىر چىلىمنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىپ، پەس ئاۋازدا شىۋىرلىشىپ، نۆۋەت بىلەن دۈت تارتىشىۋاتاتتى.

ھايال بولمايلا كىرگەن كىشىنىڭ ئارقىسىدىن ياغاق يۈز، يۈزىنىڭ تېرىسى ئىستىخىنىمۇ ياكى تەبىئىي قارىلىقىنىمۇ ئەيتاۋۇر قوڭۇررەڭ تۈسكە كىرگەن، باشلىرى ئالدىغا ساڭگىلىغان، كۆزلىرى نەشىنىڭ تەسىرىدىن پۇرلىشىپ، قاپاقلىرى قاتلىشىپ كەتكەن ئورۇق، شادىپاچاق بىر ئادەم سوكۇلدىشىپلا كىرىپ كەلدى ۋە ئالدىدا ماڭغىنى:

— تەقسىر، شاماۋت چىقتى، - دېدى.

توختىمھاجى ياتقان جايىدىن قىمىرلىماستىن:

— شاماۋت، سەن ھازىرلا بېرىپ نەجمىدىن شەيخ ئاخۇنۇمنى چاقىرىپ كەل، - دېدى.

شادىپاچاق شاماۋت ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ مېڭىشقا تەمشەلدى.

— توختا، ئېغىلدىكى ئاتتىن بىرنى مىنىۋال، - دېدى توختىمھاجى ئۇنىڭغا قارىماي تۇرۇپ.

— خوش، تەقسىر! - ئۇ ھويلىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى ئاتخانىغا كىرىپ كەتتى.

ئالاھەزەل يېرىم سائەت ئۆتە - ئۆتمەيلا، ئىشىك ئالدىدا ئات تۇياقلىرىنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

دۈپۈرلىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. توختىھاجى بېشىنى سەل مىدىرلاتقاندەك قىلىپ، ئاياغ تەرىپىگە كۆزىنى قىيپاش قىلىپ دېدى:

— قاراپ باق، كىم كەلدى؟

گېپىنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەستىنلا شادىپاچاق شامامۇت ھويلىغا ئىتتىلىك كىرىپ كەلدى ۋە چاققانلىق بىلەن توختىھاجىنىڭ ئاياغ تەرىپىگە كېلىپ جاۋاب بەردى:

— غوجام، نەجمىدىن شەيخ ئاخۇنۇم كەلدى.

ئاڭغىچە دەرۋازا تۈۋىدىكى ئۆيدىن ئۈچ-تۆت سوپى ئۇدۇل دەرۋازا تەرەپكە قاراپ چىقىپ كەتتى. توختىھاجى دەرھال بېشىنى كۆتۈرۈپ، تەئەججۈپ بىلەن سورىدى:

— نېمانچە تېز؟

— شەيخ ئاخۇنۇممۇ ئۆزلىرى بىلەن كۆرۈشمەكچى بولۇپ كېلىۋاتقانىكەن. جىنگىدىلىكنىڭ ئۇدۇلىغا بارغاندا ئۇچرىشىپ قالدۇق، تەقسىر، — دېدى شامامۇت قول باغلاپ تۇرۇپ.

شۇچاغ سىرتتىن ئۆزى ئاتمىش-يەتمىش ياشلارغا كىرگەن بولسىمۇ ئەمدىلا چاسا قالغان، يۈزى سوزۇنچاق، سېرىق، ئەمما ھەرىكىتىدىن تېمەنلىك چىقىپ تۇرغان ئېگىز بوي، ئاق يوللۇق تون كىيىۋالغان بىر ئادەم ئۆيگە كىرىپ كەلدى. بۇ — نەجمىدىن شەيخ ئاخۇنۇم ئىدى.

توختىھاجى ئەدەب يۈزىسىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ، نەجمىدىن شەيخ ئاخۇنۇم بىلەن تىنچلىق — ئامانلىق سوراشقاندىن كېيىن، يېنىغا سىلىغلىق رەڭگى ئۆچكۈپ كەتكەن تاۋار كۆرپىگە تەكلىپ قىلدى. نەجمىدىن شەيخ ئاخۇنۇم كۆرپە ئۈستىگە چىقىپ، يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ، پاتىھە قىلدى، توختىھاجىدىن قايتىدىن تىنچلىق-ئامانلىق سورىدى.

— نەچچە كۈندىن بېرى يوق بولۇپ كەتتىلە، شەيخ ئاخۇنۇم. ئۆزلىرى بىلەن كۆرۈشكۈم كېلىپ ئادەم ئەۋەتكەنىدىم، — دېدى توختىھاجى ياستۇققا يېرىم يانپاشلاپ.

— شۇنداق بولغاي، تەقسىر. مېنىڭمۇ ئۆزلىرى چۈشۈمگە كىرىپ قاپتىكەنلا. بۇ خوشلۇقنى ئۆزلىرىگە بالدۇرراق يەتكۈزۈپ مۆكىدىشارمەن، دەپ قانچە ئالدىرىساممۇ كالتە - كۆسەي ئىشلاردىن قول ئۈزەلمەي، ئاخىر بۈگۈن پۇرسەت چىقىرىپ، ئۆزلىرى بىلەن دىدار ئەيلەش ئۈچۈن كېلىۋاتقانىدىم. سىلە ئەۋەتكەن شامامۇت بىلەن يولدا ئۇچرىشىپ قالدۇق. بۇمۇ ئاللانىڭ دىلىمىزغا سالغانلىقىدىن تەقسىر، — دېدى نەجمىدىن شەيخ ئاخۇنۇم.

— داستىخان كەلتۈرۈڭلار!

— خوش، تەقسىر.

ھايال ئۆتمەي قىزغۇچ سەگەز گۈللۈك داستىخان بىلەن توقاچ مەزە كەلتۈرۈلدى.

دۇئادىن كېيىن داستىخان يىغىۋېتىلىپ، توختىھاجى سۆز باشلىدى:

— شەيخ ئاخۇنۇم، ئۆتكەندە دېيىشكەن گەپلىرىمىز توغرۇلۇق بىرەر ئامال تاپالىدىلىمۇ؟

نەجمىدىن شەيخ دەرھال يانىدا ئۆرە تۇرۇپ چىۋىن قورۇۋاتقان ئادەمگە قاراپ:

— بالام، سەن بىردەم ئارام ئالساڭمۇ بولىدۇ، — دەپ قولىنى شىلتىپ قويدى.

بۇ ئادەم «خوش» دېگىنىچە دەرۋازا تۈۋىدىكى نەشىنىڭ سېسىق ھىدى قاپلاپ تۈتۈنگە تولغان ھوجرىغا ئۇچقاندەك كىرىپ كەتتى.

— تەقسىر، پېقىر گەرچە كەم ئەقىل بولسامۇ كاللامغا بىر ئوي كەلگەنىدى. خالىبىراق بىر پىنھانىدا مۆكىداشسا قىلمىقىن،

دەيمەن. قالغىنىنى ئۆزلىرى ئاڭلاپ بولۇپ بىر نېمە دەلا، - دېدى نەجمىددىن شەيخ ئاخۇنۇم ئۇچلۇق ئىگەكلىرىدىكى شالاڭ ساقاللىنى سىلاپ قويۇپ. توختىھاجى سەل ئويلىنىپ تۇرۇۋالغاندىن كېيىن:

— كەچلىك غىزادىن كېيىن دېيىشسە يەلى ئەمىسە، - دېدى.

نەجمىددىن شەيخ ئاخۇنۇم ئەسلىدە توختىھاجىنىڭ ئاتىسى ھايات چېغىدىلا ئۇنىڭ ياردەمچى شەيخى ئىدى ۋە شۇ كىشىنىڭ ئۆز ھاياتىدا قىلغان ھەممە قاقتى-سوقتىلىرىنىڭ شۇم مەسلىھەتچىسى ئىدى. نەجمىددىن شەيخ ئىچى تار، ھەسەتخور، كاززاپ بىر ئادەم بولۇپ، ئۇنىڭ ھەر خىل ھىيلە - نەيرەڭلىرى ۋە شۇملۇقلىرى توختىھاجىنىڭ ئاتىسىنىڭ مىجەزى بىلەن باب كېلىپلا قالماي، ئاتىسى ئۆلگەندىن كېيىن، توختىھاجىنىڭ ئاچكۆز، تويماس نەپسى، ئىقلىسىز، دۆت كاللىسى ئۇچۇن تېخىمۇ ماسلىشىپ، ئۇنىڭمۇ بىردىنبىر ئەڭ مۇھىم مەسلىھەتچىسى بولۇپ قالغانىدى.

توختىھاجى ئاچكۆزلۈك ۋە رەھىمسىزلىكتە ئاتىسىدىن كۆپ بېسىپ چۈشىمۇ، لېكىن ئەقلىي جەھەتتە ئاتىسىدىن كۆپ تۆۋەن تۇراتتى. شۇنداق بولغاچقا، نەجمىددىن شەيخ ئاخۇنۇمنىڭ سىزغان سىزىقىدىن چىقماي يۈرەتتى. بىراق تەقسىماتتا ئاتىسىغا قارىغاندا تېخىمۇ سىقىۋەتكەچكە، نەجمىددىن شەيخ توختىھاجىدىن ئىچىدە نارازىمۇ بولاتتى.

كەچتە توختىھاجى بىلەن نەجمىددىن شەيخ ئاخۇنۇم توختىھاجى ئادەتتە يېتىپ قوپىدىغان ھۇجرىنىڭ ئىچكىرىسىدىكى ئېتىكاپخانىدا غىزالاندى. غىزادىن كېيىن، ھەر ئىككىسى ياخشى ياسالغان نەشىدىن چىلىم چەكتى. شۇ ئارىدا توختىھاجى:

— قېنى، ئويلىغانلىرى نېمە ئىدى شەيخ؟ - دېدى نەجمىددىن شەيخكە سوئال نەزىرى بىلەن قاراپ.

— سۆزلەپ باقاي، قېنى ئاڭلاپ باقسىلا، تەقسىر. كونىلاردا «جاندىن كەچمىگىچە جانانغا يەتمەس» دېگەن ماقال بار. ئىمىرلاھاجىمنىڭ ئۆتەڭ، سېپىتلە تەرەپلەردە خېلى ئابرويى بار. ئاشكارا ئىركەششەك تەس بولىدۇ، سىڭلىمىز مەستۇرىخان بۇۋۇمۇ ئېرىدىن تۇل قالغىلى سەككىز-ئون يىل بولۇپ قالدى. ئىمىرلاھاجىنىڭ ئوغلى مامۇت شەيخنىڭ خوتۇنى ئۆلۈپ كەتكىلى ئالتە ئايدىن ئاشتى. ئالدى بىلەن تۇغقان بولۇپ يېقىنلاشساق ئىشلىرىمىز ئوڭۇشلۇق بولماسمۇ، تەقسىر؟

نەجمىددىن شەيخ سۆزىنى توختىتىپ، توختىھاجىغا تىكىلدى. توختىھاجى بېشىنى كۆتۈرۈپ، نەجمىددىن شەيخقە بىر قاراپ قويۇپ:

— بۇنىڭ بىلەن مەقسەتكە يەتكىلى بولارمۇ؟ - دەپ قايتىدىن سورىدى.

نەجمىددىن شەيخ بىر كۈلۈۋېتىپ:

— تەقسىر، مۇشۇنچىلىك ئاددىي ئىشنى پەرق ئېتەلمىدىلىمۇ؟ مەستۇرىخان بۇۋىم مامۇت شەيخكە تەگسە، شۇلارنىڭ كېلىنى بولىدۇ، دېگەپ گەپ. كېلىن دېگەن ئۆينىڭ ئەزاسى دېگەنلىك. بىز شۇ ئارقىلىق ئالتۇن ئاي بار جاينى بىلىۋېلىپلا ئالساق، قالغان گەپ ئاسان ئەمەسمۇ، تەقسىر؟

توختىھاجىنىڭ يۈزىگە كۈلكە يۈگۈردى ۋە بېشىنى لىڭشىتىپ تۇرۇپ دېدى:

— توغرا، ناھايىتى ئوبدان ئويلاپسىز، شەيخ ئاخۇنۇم.

شۇ ئارىدا ھۇجرا سىرتىدىن ئاياغ

www.uyghurkitap.com

شەپىسى كەلدى. ئىككىسى سۆزىنى توخ-
تىتىپ جىم تۇردى. ئىشىك ئېچىلىپ قىـ
رىق - ئەللىك ياشلار چامىسىدىكى پاكار بىر
خىزمەتچى ئايال كىرىپ كەلدى - دە:
«داستىخاننى يىغسام بولارمۇ غوجام» دې-
گىنىچە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇردى.

— يىغىۋېتىڭ، - دېدى توختىهاجى
ئايالغا قاراپمۇ قويماستىن، - چىقىپ
ئاغچا خېنىمنى چاقىرىۋېتىڭ، ھوجرىغا
كىرسۇن!

خىزمەتچى ئايال «خوش» دېگىنىچە
داستىخاننى يىغىپ چىقىپ كەتتى.

— ئاغچا خېنىمغا ئېيتتىڭىزمۇ تەقسىر؟-
سورىدى نەجمىدىن شەيخ.

— ئېيتتىم، ئېيتماي بولامدىغان.
ئاغچا خېنىم بەزى گەپلەرگە يارىدەم قىلـ
مىسا سىلە قىلالامتىڭلە، شەيخ؟ - دېدى
توختىهاجى.

ئاغچا خېنىم توختىهاجىنىڭ چوڭ خو-
تونى بولۇپ، باشقا بىر ئىشان ئەۋلادىنىڭ
قىزى ئىدى. ئۆزى ناھايىتى ھازازۇل،
تاماخور، ئاچچىقى يامان، خىزمەتچى
ئاياللارنى كىچىككىنە سەۋەبلىكى ئۈچۈن
بىر ئۇزۇنغىچە قاتتىق تىللاپ، دۆشكىلـ
لەپ تۇرمىسا كۆڭلى يېرىم قالىدىغان زا-
لىم خوتۇن ئىدى. ئۆيدىكى ئەر - ئايال،
سوپى خىزمەتچىلىرىنىڭ ھەممىسى بۇ ئا-
يالدىن قورقاتتى.

بىر دەمدىن كېيىن، يۈزىنىڭ يېرىمىنى
چۈمبەل بىلەن يۆگىۋالغان ئاغچا خېنىم
كىرىپ كەلدى. نەجمىدىن شەيخ دەررۇ
ئورنىدىن تۇرۇپ تازىم بىجا كەلتۈرگەنـ
دىن كېيىن، ئۇنىڭدىن تەپسىلىي ھال سو-
رىدى. ئىجازەت بىلەن جايىدا ئولتۇردى
ۋە توختىهاجىنىڭ ئاغزىغا تەمە بىلەن
قارىدى.

ئاغچا خېنىم ئىشىك تەرەپكە ئارقىـ
سىنى قىلىپ توختىهاجىغا يېقىن جايدىن
ئورۇن ئالغاندىن كېيىن، ئالدى بىلەن
ئېغىز ئاچتى:

— بىرەر ئىش بىلەن چاقىرتىلىمۇ
غوجام؟

— ئۆزۈڭلار بىلىسىلەر خېنىم، بۈگۈن
مېنىڭ شەيخ ئاخۇنۇمنى چاقىرتىپ كې-
لىشىم شۇ ھېلىقى سىلە بىلىدىغان ئىش ئۈ-
چۈن ئىدى. شەيخ ئاخۇنۇم بىر چارە
تاپقىنىمكەن، بىرلىكتە مەسلىھەت قىلايلى،
دەپ چاقىرتقۇزغانىدىم، بوپتىمۇ؟

— ۋاي، بولمامدىغان غوجام ھاجىم،
قانداق مەسلىھەت ئىكەن ئۇ؟ - ئاغچا
خېنىم ئېچىلغىنىق يۈزىنى توختىهاجىم تەرەپ-
كە بۇراپ تۇرۇپ سورىدى.

— شەيخ ئاخۇنۇمنىڭ پىكرى مەستۇرىنى
مامۇت شەيخكە چاتساق، دەپ مەسلىھەت
قىپتۇ. قېنى، سىلىنىڭ پىكىرىڭلار قانداق،
ئاغچىخان؟

— رەھمەتلىك قېيىن ئاتام بىلەن قېيىن
ئانام ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن، مەستۇرى-
خان سىلىنىڭ قوللىرىغا كىچىكلا قالغانىدى.
شۇندىن بېرى ئۆزلىرى ھەم ئاتا ھەم
ئانا ئورنىدا كۆيۈنۈپ، بېشىنى سىلاپ قا-
تارغا قوشتىلا. شۇنچىۋالا ئاتىدارچىلىق
قىلىپ بۈگۈنگە ئەپكەلگەن تۇرسىلا، مۇبا-
دا سىلە قوشۇلغان بولسىلا، بۇنىڭغا مەن
نېمە دەي، ھاجىم؟

توختىهاجى مەغرۇر ھالدا بېشىنى لىڭ-
شىتىپ قويدى.

— ھەببەللى، بۇ بەك جايىدا گەپ
بولدى. ناھايىتى توغرا ئېيتتىلا، بۇۋىدىم، -
دەپ خۇشامەت كۈلكىسىنى يۈزىگە يۈگۈر-
تۈپ تۇرۇپ قوشۇلدى نەجمىدىن شەيخ.

ئارقىدىن توختىهاجى ئاۋازىنى پە-
سەيتىپ، مەستۇرىخاننى مامۇت شەيخكە

چىقىپ، ئالتۇن ئاينى قانداق قولغا چۈشۈرۈش پىلانىنى ئېھتىيات بىلەن ئاغچا خېنىمغا بىر قېتىم چۈشەندۈردى.

— ئالتۇن ئاينىڭ بار يېرىنى بىلگەن ھالەتتىمۇ، قانداق قىلىپ قولغا كەلتۈرۈش كېرەك ھاجىم؟ — دەپ ئەنسىزلىنىپ سورىدى ئاغچا خېنىم.

توختىھاجى دەرھال نە جىمىدىن شەيخكە قارىدى.

ئەشەددى، قۇۋ تۈلكە نە جىمىدىن شەيخ ئاللىبۇرۇنلا قورسىقىغا پۈكۈپ قويغان زەھەرلىك پىلانىنى دەرھال ئېغىزىدىن چىقارماي شۇ سوئالنى كۈتۈپ تۇراتتى.

ئۇ، توختىھاجىنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ قارىغانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن، گېلىنى بىر قىرىتىۋېتىپ دېدى:

— كەمىنىلىرىنىڭ بۇ ھەقتە بىر ئويلىغىنى بولسىمۇ، بىراق ئېغىزىمدىن چىقىرالمايۋاتىمەن. ھەر قايسىلىرىغا دەي‑دېسەم...

— ئاڭلاپ باقمىدۇق شەيخ ئاخۇنۇم. ئاندىن بىر گەپ بولمامدۇ؟ ھەرقانچە گەپ بولسىمۇ، بىر ‑ بىرىمىزدىن سىر تۇتقۇدەك نېمە گەپ قالدى ئەمدى؟ — دېدى توختىھاجى جىددىيلەشكەن ھالدا نە جىمىدىن شەيخكە قاراپ.

— شۇنداق، دەۋەرسىلە، شەيخ ئاخۇنۇم. سىلە بىزنىڭ ئۇرۇق‑تۇغقاندىن چارە بولغان ئادىمىمىز تۇرسىلا، قانداق گەپ بولسا دەۋەرسىلە، — دېدى ئاغچا خېنىممۇ تاقەتسىزلىنىپ.

— ئۇنداق بولسا ئېيتىپ باقاي، — شەيخ ساقىلىنى سىلاپ تۇرۇپ، دېدى، — ئالتۇن ئاينىڭ دېرىكىنى ئالالىسىلا، مەستۈرە بۇۋىم ئۇنى ئۆزلا ئېلىپ، دەرھال ئاتىنى بىرنى مىنىپلا قايتىپ كەلسە، بۇنىڭ ئۈچۈن مۇۋاپىق پەيتنى تاپالىساق، دەيمەن ھاجىم؟

— ئۇ دىۋانىلار تونۇپ قېلىپ كېيىن ئىزدەپ كەلسە قانداق قىلغۇلۇق؟ — دېدى ئاغچا خېنىم.

— بۇ تەرەپكىمۇ سەل قارىغىلى بولمايدۇ، ناۋادا ھۆكۈمەتكە ئەرز قىلىپ قالسا، خېلى كۆپ مالال قىلىدۇ بۇ ناكەسلەر، — دەپ توختىھاجىغا قارىدى شەيخ.

— ئەگەر ئالتۇن ئاينىلا قولغا ئالالىساق، مەستۈرىنىڭ بىزگە كۆپ ھاجىتىمۇ قالماس. بۇ ئاۋارىچىلىقلاردىن ئاسانىراق قوتۇلايلى دېسەك، مەستۈرىنىڭ جاجىسى بىر چىمىدىم نەرسىغۇ بۇ؟ — دېدى توختىھاجى پەس ۋە ئىنتايىن ۋەھىمىلىك ئاۋازدا. ئۇ يەنىلا بىسپەرۋا قىياپەتنى ساقلاشقا تىرىشاتتى.

— دەل شۇنداق قىلماي بولمايدۇ ھاجىم، مەن ئاللىبۇرۇن شۇنداق ئويلىغان بولسامۇ، ئەمما ئاغزىمدىن چىقىرالمىغانىدىم. چۈنكى مەستۈرەم ئۆزلىرىنىڭ بىر تۇغقان...

— ئۇنداق گەپلەرنى سۆزلۈشتۈرۈدىغان ئىشمۇ، ئەگەر ئىشىمىز ئەپلىشىپ قالسا، ئۆزلىرىنى ئىككىمىزدىن باشقا ئىگە قىلىشىمىدا گەپ يوق. ھەرەمگە بىرگە چىقىپ كېتەرمىز، يېرىم ئۈلىشى سىلىنىڭ، — دېدى سوغ چىراي ھالدا توختىھاجى.

شۇنداق قىلىپ بۇ كۈنى كەچ بىر رەزىل سۇيىقەست — بۇلاڭچىلىق، قاتىللىق پىلانى تەلتۆكۈس تۈزۈپ چىقىلدى. بۇ پىلاننى ئەشۇ ئۈچ كىشىدىن باشقا ھېچكىم بىلمىدى. ئەلىمساقتىن بۇيان بولغان ۋەقەلەرنىڭ ھەقىقىي گۇۋاھچىلىرى يەر بىلەن تام بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئەلۋەتتە.

2

ساق ئۈچ ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، نەج-
مىدىن شەيخ قاتارلىقلارنىڭ تىرىشچانلىق
كۆرسىتىشى ئارقىسىدا، گەرچە ئىمىرلا ها-
جىمنىڭ تازا رازىلىقى بولمىسىمۇ، ئۇلارنىڭ
دېگىنىنى ئېغىزىدىن چىقىرىپ رەت قىلالمى-
دى. ئوغلى مامۇت شەيخ سادا، ئاق كۆ-
ڭۈل كىشى بولغاچقا، نېرى - بېرىسىنى كۆپ
ئويلىشىپ ئولتۇرمىدى. ئاخىرى بۇ توي
كۆپ داغدۇغا بىلەن بولۇپ ئۆتتى.

تويىدىن ئىلگىرى مەستۇرە خېنىمغا
ھېچقانداق گەپ - سۆز قىلىنمىدى. توي
بولۇپ بىر ئاي ئۆتكەندە، مەستۇرە خېنىم
ئاكىسى ۋە تۇغقانلىرىنى يوقلاپ كەلدى.
ئەتىسى كەچتۇرۇن ئائىلىسىدىكى ھەممە يە-
لەن ئۇخلىغاندىن كېيىن، توختىھاجىم
ئېتىكا پخانىسىغا . ئاغچا خېنىم بىلەن مەس-
تۇرە خېنىمنى چاقىرىپ كىردى.

مەستۇرە خېنىم كۆرۈنۈشتە كۆپ سۆز-
لىمەيدىغان، سىپايە ئايال بولسىمۇ، بى-
راق مال - دۇنيا، ئالتۇن - كۈمۈش ئۈ-
چۈن ھېچكىمگە يۈز - خاتىرە قىلمايدىغان
ئايال ئىدى. ئۇ ئاتىسى ئۆلۈپ كەتكەن-
دىن كېيىن، ئاكىسىنىڭ خۇي - مىجەزىنى
ئوبدان بىلگەچكە، ئۆزىنىڭ مىراسقا قان-
داق ئىگىدارچىلىق قىلىشى ھەققىدە كۆپ
باش قاتۇراتتى.

بۈگۈن ئاكىسى بىلەن يەڭگىسىنىڭ
بۇنداق كېچىدە ئۆزىنى چاقىرىپ نېمە
دەيدىغانلىقىنى ئويلاپ يېتەلمەي ۋاتاتتى.

— سىڭلىم، - دەپ سۆز باشلىدى توخ-
تىھاجى،- دادام رەھمەتلى ئۆلۈپ كەتكەن-
دىن كېيىن، ئۆزلىرىنى ئۇنىڭ ئورنىدا
مۇھاپىزەت قىلىپ قاتارغا قوشۇپ، كىشى-
لەرنىڭ قولىغا قارىتىپ قويماي، مۇشۇن-
چىلىك كۈنگە ئېرىشتۈردۈم. ھازىر بىز ئىك-
كىمىزنىڭ يەنە باشقا قېرىندىشىمىزمۇ يوق.
بېشىمىزغا قانداق كۈن كەلسە ئىككىمىز
تەڭ تارتىپ، تەڭ كۆرىمىز. خەۋەرلىرىدە
بولۇشى مۇمكىن، ئىمىرلا ھاجىم، دادام
ھايات چېغىدا ئۇنى بوزەك تېپىپ ئور-
دامنىڭ ئالتۇن ئېيىمنى ئوغرىلاپ ئېلىۋال-
غانىدى. ئۇ چاغلاردا سىلى - بىز كىچىك،
دادامغا ھەمنەپەس بولىدىغان ئادەمنىڭ
تايىنى يوق، بۇ ئىشنىڭ بولغىنى بولغان-
چە بولدى. ھالا بۈگۈنكى كۈندە گەرچە دا-
دام ئۆلۈپ ئۆتكەن بولسىمۇ، ئىككىمىز
چوڭ بولۇپ، دادامنىڭ ئىشلىرىغا ۋارىسى-
لىق قىلىۋاتىمىز. مازارى شەيخىمىزمۇ ئوب-
دان روناق تېپىۋاتىدۇ. بۇلار — دادامى-
نىڭ دۇئاسىنىڭ بەركاتىدىندۇر. دادام
ئۆلۈپ كەتكەن چاغدا سىلە كىچىك ئىدى-
لە. بۇ گەپنى بىلمەيلا، دادام رەھمەتلى:
«ئالتۇن ئاينى ئىككى پەرزەنتىمگە تاپ-
شۇردۇم. سىلە جەزمەن قولغا چۈشۈرمى-
سەڭلار مەن قەتئىي رازى ئەمەس» دې-
گەنىدى. شۇنىڭدىن بۇيان ئالتۇن ئاينى
قولغا چۈشۈرۈش، ئاتا - ئانىمىزنىڭ «ئەنە-
تىنى ئېلىش» دېگەن پىكىر يۈرىكىمگە ئور-
ناپ كەتكەنىدى. بىراق، بۇ ئالتۇن ئاي-
نى قانداق قىلىپ قولغا چۈشۈرۈشنىڭ ئوب-
دانراق ئېپىنى تاپالماي كەلگەنىدىم.
ئاللانىڭ تەقدىرى بىلەن سىلى ئۇلارغا
كېلىن بولۇپ قالدىلا. يەڭگىلىرى بىلەن
ئىككىمىز بۇ ئىشتا ئۆزلىرىنىڭ بىر مەس-
لىھەتىنى ئالايلى، دەپ ئويلىغانىدۇق.
ئۆزلىرىنىڭ قانداق پىكىرلىرى باردۇ؟ -
دېدى توختىھاجى، مەستۇرە بۇۋىمگە
تىكىلىپ.

مەستۇرە بۇۋىمنىڭ بۇ ئىشتىن ئىل-
گىرىمۇ ئاز - تولا خەۋىرى بولۇپ، ئاكى-
سىنىڭ ئالتۇن ئاي ھەققىدە بىر قانچە

قېتىم دېگەن سۆزلىرىنى ئاڭلىغانىدى. بىراق، ئۇنى ئۆزى ئارقىلىق قولغا كەلتۈرۈش خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمىغانىدى. مەستۈرە بۇۋى ئاتىسى ئۆلۈپ كەتكەندىن بېرى، ئاساسەن ئاكىسىنىڭ قولىغىلا قاراشلىق قالغانىدى. ئاتامدىن قالغان مىراسىم بار، دېگەن تەقدىردىمۇ، تېخىچىلا ئۆزىنىڭ ئايرىم ئۆيى (ئائىلىسى) بولمىغاچقا، ئاكىسىدىن ئايرىلىپ چىقىپ كېتەلمىگەنىدى. ئۇ ئاكىسىدىن خېلىلا ئەيمىنەتتى. بۇ قېتىم مەستۈرە بۇۋۇم ئالتۇن ئاينى قولغا كەلتۈرۈشتە كۈچ چىقارمىسا، ئاكىسىنى رەنجىتىپ قويۇشى مۇمكىن، مەنپەئەت مەسىلىسىمۇ مۇھىم، ئەلۋەتتە. يەنە بىر تەرەپتىن، ھازىر ئۆمرىلا ھاجىغا كېلىن بولۇپ بارغان بىرەر ئايدىن بېرى ئۇلار ئۇنىڭغا ناھايىتى ئىللىق مۇئامىلە قىلىۋاتسا، يولدىشىمۇ ناھايىتى ياخشى مۇئامىلە قىلىۋاتسا، ھېسسىيات جەھەتتە بىرەر يامان نىيەتتە بولۇش مەستۈرە بۇۋۇم ئۈچۈن ھازىر تېخى مۇمكىن ئەمەستەك كۆرۈنەتتى. بىراق ئاكىسىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىشمۇ ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. شۇڭا، مەستۈرە بۇۋۇم ئويلىنىپ تۇرۇپ:

— ئاكا، دادامنىڭ ۋەسىيىتى ھەققىدە مەنمۇ ئاڭلىغانىدىم. سىلىنىڭ سۆزلىرىڭگە كىرمەسلىك ھەددىم ئەمەس. بىراق مەن قانداق ياردەم قىلالارمەن؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر ئايال تۇرسام؟ — دېدى.

— سىڭلىم، بۇ سۆزلىرىڭمۇ توغرا، سىلە ھازىر شۇ ئۆينىڭ ئادىمى. بىراق ئالتۇن ئاي ئەسلىدە بىزنىڭ. سىلە ئالدىن تۇيدۇرماي تۇرۇپ ئالتۇن ئاي ھەققىدە بىرەر يىپ ئۇچىغا ئىگە بولسىلا، ئالتۇن ئاينىڭ بار جايىنى بىلىۋېلىپ، ئاستا بىرەر پۇرسەت كەلتۈرۈپ، ئۇنى ئېلىپلا چاندۇرماي قايتىپ كەلسىلە بولىدۇ. شۇنداق، بۇ ئۆيگە قايتىپ كېلىۋالسىلا، ھەر قانداق كىشىنىڭ ئالتۇن ئاينى بىزدىن سوراشقا ھەددى ئەمەس. قالغان ئىشنى ئۆزۈم چۆندىمەن. ئەگەرچەندە ئۆزلىرى پەقەت ئالالمىسىلا، بار جايىنى بىلىپلا كەلسىلە قالغىنىغا يەنە چارە قىلىمىز. سىڭلىم، گەپ شۇنداق بولسۇن. بۇ ئىش يۈرەك قاتلىرىدا قەتئىي چىڭ تۇرسۇن. ھېچكىمگە تۇيدۇرمىسىلا. دادىمىزنىڭ ۋەسىيىتىنى ئورۇنلاشقا قەسەم ئىچەيلى. ئەگەر بۇ ئىش ۋۇجۇدقا چىقسا، ھەممىمىز خۇدايىم بۇيرىسا ھەرەمگە چىقىپ كېتىمىز سىڭلىم، قالغىنىدىن خاتىرجەم بولسىلا!

— خوش، ئاكا!

— ھېچكىمگە تىنمىسىلا سىڭلىم، يۈرەكلىك بولسىلا، ئۆزلىرىگىمۇ ئېھتىيات قىلسىلا. پات-پات خەۋەرلەندۈرۈپ تۇرسىلا، — دېدى ئاغچا خېنىممۇ سۆز قېتىپ.

شۇنىڭ بىلەن سۆھبەت تۈگىدى. ئاغچا خېنىم مەستۈرە بۇۋىدىم بىلەن چىقىپ كەتتى. توختىخاجى ئالتۇن ئاينىڭ قولغا كېلىدىغانلىقىغا تامامەن ئىشەندى. خوشلۇقتىن كېچىچە ئۇيقۇسى كەلمىدى. بىراق مەستۈرە بۇۋىدىمنىڭ ئاقىۋىتىنى ئويلىغاندا، يۈرىكى «قارت» قىلىپ قالدى.

3

كەچكۈز، مەستۈرە بۇۋىدىم قايتىپ كەتكىلى بىر ئايمۇ بولۇپ قالدى. لېكىن ئۇنىڭدىن تېخىچە خەۋەر يوق. توختىخاجىنىڭ كېچە-كۈندۈز ئويلايدىغىنى مەستۈرە بۇۋىدىم بولۇپ قالدى.

ئازنى ئاخشام توختىخاجى خانىقادا زىكرى-سۆھبەت قىلىپ قاتتىق چارچىغانىدى، شۇڭا بالدۇرلا يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. تەڭ كېچە بولغاندا «تاراق-تۇرۇق»

ئاۋازدىن ئويغىنىپ كېتىپ تۇرغاندا، تۇيۇقسىز ئىشىك چېكىلدى. ئارقىدىن خىزمەتكارلارنىڭ توختىھاجىنى چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلاندى. توختىھاجى نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي ئالمان ـ تالمان كىيىمىنى كىيىپلا ئىشىكتىن چىقتى. ئايۋاندا بىر تالىپ ياغ چىراغنى يېقىپ توختىھاجىنى كۈتۈپ تۇراتتى. توختىھاجى چىقىپلا سورىدى:

— نېمە ئىش؟

— مەستۈرە خېنىم كەلدى، هاجىم.

— قېنى؟

— چوڭ ھوجىردا قالدى. قېشىدا ئاغىچا بۈۋىلەر بار.

توختىھاجى بىر تەرەپتىن سورىغاچ، يەنە بىر تەرەپتىن تالىپنىڭ ياندۇرغان چىرىغىنىڭ نۇرىدا ئىتتىك مېڭىپ چوڭ ئۆيگە كىردى.

بىراق، توختىھاجى ئۆينىڭ بوسۇغىسىدىن پۇتىنى ئېلىشىغىلا، ئاغىچا بۈۋىم:

— ۋاي كىرمەي تۇرسىلا!-دەپ ۋارقىردى.

توختىھاجى چۆچۈپ پۇتىنى تارتىۋېلىپ، ئىشىك تۈۋىدە تۇرۇپ قالدى. نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەي داڭ قېتىپ قالغان توختىھاجى تەقەززالىق بىلەن سورىدى:

— ھە نېمە ئىش؟

— كىيىمىنى ئالماشتۇرۇۋالسۇن، — دېدى ئاغىچا خېنىم.

توختىھاجى گەپ قىلماستىن ياندۇقىدىن قىپقىزىل كومزەك ناسىۋال قاپىقىنى ئېلىپ، بىر چېكىم ناسىۋالنى لېۋىگە كۆچەپ ئاتتى.

— ئەمدى كىرسىلە، — ئاغىچا خېنىمنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

توختىھاجى ئۆيگە كىردى. قوش قەۋەت كۆرپىنىڭ ئۈستىدە قوش ياستۇققا يۆلىنىپ مەستۈرە خېنىم ۋايجانلاپ ياتاتتى. ئاغىچا بۈۋىم يېنىدا ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ چېكىلىرىدىنى ئۇۋۇلايتتى.

توختىھاجى كىرىپلا:

— سىڭلىم، ساقمۇسىلە؟-دەپ سورىدى.

مەستۈرە بۈۋىم ئالاقزادىلىك ئىچىدە ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ئاكىسىغا قىيا بېقىپ بوش ئاۋازدا:

— ساق، ئاكا، — دېدى.

توختىھاجى ئىپادىلىگۈسىز بىر خىل قىياپەت بىلەن بىر سىڭلىسىغا، بىر ئاغىچا خېنىمغا قارايتتى. مەستۈرە بۈۋىم «سىرتتا ئادەم بارمۇ؟» دېگەن مەنىدە ئاكىسىغا قارىدى. توختىھاجى سىرتقا چىقىپ، ئۆيدىكى تالىپنى تاشقىرىقى چوڭ ئايۋانغا چىقىپ چىراغقا قاراشنى، ئاتنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇشقا بۇيرىدى. تاشقىرىقى ئۆيدە ئادەم قالمىغاندىن كېيىن، ئۆيگە يېنىپ كىردى.

— زادى قانداق ئىش، سىڭلىم؟

مەستۈرە بۈۋىم ئىنجىقلاپ تۇرۇپ، ئالتۇن ئاينى قانداق قىلىپ ئېلىپ كەلگەنلىك ۋەقەسىنى بايان قىلىشقا باشلىدى:

مەستۈرە خېنىم ئاكىسى بىلەن سۆھبەتلىشىپ ئىككى كۈندىن كېيىن، قېيىن ئاتىسىنىڭ ئۆيىگە قايتىپ كەتتى. مەستۈرە خېنىمنىڭ كۆڭلىدە بىر ئەندىشە بار ئىدى. بۇ ئىش ھەر قېتىم كۆڭلىدىن كەچسىلا ئىچىگە بىر غايىپ قورقۇنچ كىرىۋالاتتى. بىراق، ئالتۇن ئاينى قولغا كىرگۈزۈۋالغاندىن كېيىنكى بايلىقنى ۋە ھەرەمگە كېتىشنى خىيالىغا كەلتۈرگەندە، كۆز ئالدىدا يېڭىچە ئۈمىد ئىستىكى پەيدا بولاتتى.

مەستۈرە بۈۋىم بۇ قېتىم ئېرىنىڭ ئۆيىگە كەلگەندىن كېيىن، ئېرى ۋە قېيىن

ئا تىسى ئۇ نىڭ كۆڭلىدىكى خىيا لىنى بىلىـ
ۋا لغا نده ك تۇ يۇ لدى. ئېرى مـه ستۇ ره بۇـ
ۋىمگه هه ر قېتىم گه پ قىلىپ قـا رىغا ندا ،
مه ستۇ ره بۇ ۋىم: «ئۇ كا للا مىدىكىنى بىلىۋا لـ
غا ن ئوخشا يدۇ» دېـگه ن ئـه ندىشه بـىله ن
ده رها ل يه رگه قا رىۋا لا تتى. يۈ رىكى قېپىـ
دىن چىقىپ كېتىدىغا نده ك سېلىپ كېته تتى،
يۈ زى شه لپه رده ك قىزىرىپ كېته تتى. بۇ نـ
دا ق چا غلاردا ئېرى ئۇ نىڭ بـۇ خىل ئۆزـ
گىرىشىنى سه ل سه زگه نده ك قىلسىمۇ با شقا
ئو يلاردا بو لمىدى. ۋا قىت ئـۆ تۈپ ئېرى،
قېيىن ئا تا ـ قېيىن ئا نىسىنىڭ مۇ ئا مىلىسىده
با شقىچه ئۆزگىرىش كۆرمىگه ندىن كېيىن،
مه ستۇ ره بۇ ۋىمىنىڭ كـۆڭلى بـا را ـ بـا را
تو ختىدى.

كۈ نله ر نا ها يىتى تېز ئۆ تـۈپ كېتىۋاـ
تا تتى. مه ستۇ ره بۇ ۋىم كۆڭلىدىكى سىرىنى
ئىنسى ـ جىنغا بىلىندۈرمـه ي په يـت كۈ تـ
مه كته ئىدى. مه ستۇ ره بۇ ۋىمىنـىڭ قېيىن
ئا تىسى ئىمىرلا ها جىم يا شا نغا نلىقىغا قا رىـ
ما ي زېهنى قۇۋۋىتى جا يىدا هه م ته قۋادا ر،
مۆمىن ئا ده م ئىدى. كىشىله رگه مۇ ئا مىلىـ
ده سىلىق، ئا دىل بو لغا چـقا، ئه ترا پـتىكى
كىشىله رنىڭ هه مىسى هۆرمه ت قىلىشا تـتى
ۋه ئۇ نىڭ يا خشى ته رىپىنى قىلىشا تتى.

ئىمىرلا ها جىمىنىڭ قوروسىچوڭ بو لۇپ،
ئو غلىنىڭ ئۆيى بىله ن ئۆزىنىڭ ئو لتۇراق
هوجرىسى هو يلىنىڭ شه رق ۋه غه رپ ته رىـ
پىگه قوش ئا يۋا ن بىله ن ئا جرىلىپ تۇرا تتى.

مه ستۇ ره بۇ ۋىم ئا لتۇن ئا يىنىڭ قېيىن
ئا تىسىنىڭ قو لىدا ئىكه نلىكىنى جه زىم قىلىـ
غا ن بو لسىمۇ، قا نداق جا يىدا سا قلاۋا تـقا نـ
لىقىنى بىله لمىگه نىدى.

را مىزا ن ئا يلىرى كىرىپ قا لدى. ئىمىرلا
ها جىملار كۈ نده دېگۈ ده ك بىره ر سو پىنىڭ
ئۆ يىگه ئىپتىھا رغا چا قىرىلا تتى. را مىزا نغا

ئۈ ن تۆت كۈ ن بو لغا ندا يىرا قرا ق يېزىدىكى بىر
تا لىپى ئىمىرلا ها جىمنى پۈ تۈن ئا ئىلىسى
بىله ن ئىپتىھا رغا چا قىردى. ئه تىسى چۈش
بىله ن ما ئىما قچى بو لۇشتى. چۈشـته يو لغا
چىقـسا كـه چـته ئـىپـتىھا رغـا ئۈ لگـۈرۈپ
با را لا يتتى.

مه ستۇ ره بۇ ۋىم بۇ كۈ نى كېچىچه ئو يـ
لاپ، زو لۇق يېگۈچه ئا رىلىقتا كۆزنى يۇمـ
مىدى. كۆڭلىده بىر پىلا ننى ئو يلاپ ئه مدىلا
كۆزىنى شېرىن ھېسسىيا ت ئىچىده يۇ مۇشىغا
قېيىن ئا نىسى زو لۇق يېيىشكه ئو يغا تتى.

مه ستۇ ره خېنىم ئۇ خلىيا لما ي به كچا رـ
چىغا ن ۋه كۆڭلىده بىر خىل ده ككه ـ دۈككه
بو لغا چقا ، كه يـپى يا خشـى ئه مه س ئىـدى.
گېلىدىن غىزا مۇ ئۆ تمىدى. قېيىن ئا نـىسى
نېمه بو لغا نلىقىنى سو رىغا ندا: «زۇكا مدا پ
قا لدىم، مىجه زىم يوق» ده پ قو يدى. ئه تىـ
سى ئه تىگـه ندىـمۇ ئو رنىـدىن تۇرمـىدى.
چۈشكه يېقىن هه مىسى مېهما نغا چا بدۇ نۈپ
بو لغا ندا ، مه ستۇ ره خېنىم قېيىن ئا نىسى بېلىـ
قىزخا ن بۇ ۋىمىنىڭ قا يتا ـ قا يتا زورلىغىـ
نىغا ئۇ نىما ي «مىجه زىم يوق، با را لما يمه ن»
ده پ ره ت قىلـدى. مه ستـۇره بۇ ۋىم بىله ن
ئا ئىلىسىنىڭ كىر ـ قا تلىرىنى يۇ يۇ دىغا ن
له يلىخا ن ئا غىچا ۋه ئېتىز ـ ئېرىق، تېرىلـ
غۇ يه رله رگه قا را يدىغا ن بىر كۆزى ئه له س،
بىر قۇ لىقى ئا ڭلىما س «ئىسلام گا س» قاـ
تا رلىق ئىككى كىشى بىله ن قورودا قا لدى.
ئىمىرلا ها جىم ئا يا لى بېلىقىزخا ن بـۇۋىم،
ئو غلى ما مۇت شه يخ ۋه كىچىك قىزى، كۈ يـ
ئو غلى قا تا رلىقلار بۇ كېچه شۇ يه رده قو نىـ
دىغا ن بو لۇپ مېڭىپ كه تتى.

بۇ — مه ستۇ ره بۇ ۋىم ئۈچۈن ئىنتا يىن
يا خشى پۇرسه ت بو لدى. مـه ستۇ ره بـۇۋىم
ئۇلا رنى يو لغا سېلىپ قو يـۇپلا ئو رنـىدىن
تۇرۇپ كه تتى. له يلىخا ن ئا غىچىنىڭ «قو پـ

مەسىلا خېنىم، ئۆزۈلۈپ قالىلا » دېگىنىگە قارىماي، « يېتىۋەرسەم ئېزىلىپ قالىدىـ كەنمەن. بىردەم‐ يېرىمدەم ھەرىكەتلىنىپ ھاۋا يەي ، بىر ئاز ياخشى بولۇپ قالغانـ دەك تۇرىمەن» دەپ ئورنىدىن تۇرۇۋالدى.

مەستۇرە بۇۋىم ئۆيدە قېلىپ قالغاچقا، ھويلىنىڭ ئىككى ئايۋان ئىچىدىكى ئۆيلەرـ نىڭ ھەممىسىنىڭ دېگۈدەك ئىشىكى ئوچۇق قويۇلغانىدى. مەستۇرە بۇۋىم ھويلىنى بىر ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن، لەيلىخان ئاغـ چىنى كىر ـ قاتلارنى يۇيۇشقا بۇيرىدى. ئۇنىڭ ئالدىغا بىر دۆۋە كىر ـ قات يىغىلـ دى. « ئىسلام گاس » ئادەتتە ئۆيگە كۆپ كىرمەيتتى. تاماققا چاقىرسىلا كىرەتـ تى، بولمىسا تاماقنىمۇ كۆپ ۋاقىتلاردا ئېتىز بېشىدىلا يەيتتى. مەستۇرە بۇۋىم لەيلىخان ئاغچىنىڭ كىر يۇيۇۋاتقانلىقىغا قاراپ قويۇپ، ئۆيمۇ ئۆي كىرىپ، كىچىك ساندۇقلارنى ئاختۇرۇشقا كىرىشىپ كەتتى. چۈنكى دادىسىنىڭمۇ پۇل قاچىلايدىغان بىر كىچىك ساندۇقى بار ئىدى. مەستۇرە بۇۋىم ئۆز تەجرىبىسىگە ئاساسەن، بۇنداق كىشىلەر كۆپىنچە پۇل ۋە قىممەتلىك بۇيۇملىرىنى ساقلايدىغان كىچىك ساندۇق بار ئىكەنلىـ كىنى بىلەتتى. قېيىن ئاتىسى ۋە قېيىن ئانىسى ياتىدىغان ئۆينىڭ ئۇدۇلىدىكى ئۆيىنىمۇ ئاختۇرۇپ ھېچنەرسە تاپالمىدى. ئىمىرلا ھاجىم يېتىپ ـ قوپىدىغان ئۆينىڭ تېمىغا ئايلاندۇرۇپ تارتىلغان زەدىۋالنىڭ بىر يېرى ئېگىز ۋە چوڭقۇر كىرىپ كەتكەنىدى. مەستۇرە بۇۋىم زەدىۋالنى كۆتۈرۈشىگىلا، ئېگىزلىكى بىر مېتىرغىمۇ يەتمەيدىغان «ئوغرى ئىشىك » تىن بىرسى كۆرۈندى. ئىشىك كىچىك قۇلۇپ بىلەن قۇلۇپلانغانىدى. مەسـ تۇرە بۇۋىم زەدىۋالنى جايىغا چۈشۈرۈپ قويۇپ سىرتقا چىقتى. لەيلىخان ئاغچىنىڭ يۇيـۇۋاتقـان كىـرلىـرىـنى يىـيىـشىـپ، يارىدەملەشتى.

ئىچىدە قۇلۇپنى قانداق قىلىپ ئېچىشـ نىڭ ئامالىنى ئىزدەيتتى. كەككە بىلەن ئۇرسا سىرتتىكىلەر ئاڭلاپ قالاتتى. ئۇ، بىر تەرەپـ تىن لەيلىخان ئاغچىنىڭ كىر يىيىشىغا يارـ دەملەشكەچ، يەنە بىر تەرەپتىن بىرەر تۆمۈرـ تەسەك ئىزدەپ ھويلا ھەم ئايۋاندىن بىر نەرسە تاپالمىدى. شۇنداق ئىزدەشتۇرۇۋاتـ قاندا، مەستۇرە بۇۋىمنىڭ كۆزى تويۇقسىز ئاشخانا يورغىتام بېشىغا قويۇلغان ياغلىق قاپاققا چۈشۈپ كۆڭلىگە بىر ئەقىل كەلدى. چۈنكى، ئۆزىنىڭ ئۆيىدىكى چاغدا، بىر تالىپ ياغ قويۇپ ئاچقۇچ يۇتۇپ كەتكەن بىر قۇلۇپنى ئاچقانلىقىنى كـۆرگەنىدى. مەستۇرە بۇۋىم شۇ چارىنى ئىشلەتمەكچى بولدى ۋە ياغلىق قاپاقتىن بىر قوشـۇقچە ياغنى قويۇپ قايتىپ بېـرىدىپ، قۇلـۇپنىڭ ئاچقۇچى چۈشىدىغان تۆشۈكتىن قۇيدى ۋە ئايۋان تېمىغا قېقىلغان بىردانە چوك مىخنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ، قۇلۇپنىڭ يان تەرىپىدىكى يوچۇقتىن يۇقىرىغا قايرىدى. قولى ئاغـ رىپ كەتكەندە بىردەم ئارام ئېلىپ، يەنە سىرتقا چىقىپ لەيلىخان ئاغچىغا يارىدەمـ لەشكەن بولۇپ تۇردى. لەيلىـخان ھەدەپ ئۇنى ئارام ئېلىشقا دەۋەت قىلاتتى:

— خېنىم، سىلە ئارام ئالسىلا، بۇ ئىشقا پاكىز قوللىرىنى مەينەت قىلمىسىلا، ـدەيتتى.

مەستۇرە بۇۋىم قايتىپ كىرىپ، قۇلۇپ بـىلـەن يـەنـە ھەپـىلـەشـتـى. ئـۇنـىڭ قوللىرى ئاغرىـپ بارماقلىـرىدا مىخنىڭ ئىزلىرى قالدى. قوللىرى قايرىپ پەقەت ھالى قالمىغاندا قۇلۇپ ئاران ئېچىلدى. ئالاـ ھىزەل ئىككى سائەت ۋاقىت كەتتى. ئەگەر يەنە بىردەم ئېچىلمىسا ، مەستۇرە بۇۋىم ھەتتا يىغلاپ تاشلار ئىدى . قـۇلۇپنىـڭ

ئىچىلىشى مەستۇرە بۇۋىنىڭ ئاچچىقلىرى-
نى ئاللىقايا قلارغا ھەيدەپ، چىرايىغا خۇ-
شاللىق يۈگۈردى. مەستۇرە خېنىم زەدى-
ۋاللىنى يەنە تاشلاپ قويۇپ، سىرتقا چىقىپ
لەيلىخاننىڭ ئەتراپىدا بىردەم ئايلىنىپ
قويدى. ساددا لەيلىخان ئاغچىنىڭ خى-
يالىغا بۇ ئىشلار كىرىپمۇ باقمىدى. مەس-
تۇرە بۇۋىم تۆتىنچى قېتىم قايتىپ كىرىپ، چا-
دۇرماي زەدىۋاللىنى قايرىپ ئوغرى قاز-
ناق ئۆيگە كىردى. ئۆينىڭ ئۇستىدىكى
كىچىككىنە تۈڭلۈكتىن غۇۋا يورۇق چۈشۈپ
تۇراتتى. ئۆينىڭ ئىمتاس غۇۋا يورۇقى-
دىن مەستۇرە بۇۋىنىڭ پۈتۈن بەدى-
نى قورقۇنچتىن شۈركەندى. ئۇ، تۆت تە-
رەپكە ئوبدان سەپسالغاندىن كېيىن، ئۆي
ئىچى ئاستا-ئاستا يورۇق كۆرۈنۈشكە
باشلىدى. ئۆينىڭ ئىككى تەكچىسى ۋە يور-
غا تاملىرىغا ھەرخىل كىتابلار قويۇلغان
بولۇپ، ئۇنىڭ كۆزىگە كىچىك مورا تامى-
نىڭ ئۇستىگە قويۇلغان تۇنىكە بىلەن قاپ-
لانغان ئورۇس ساندۇقچىسى كۆرۈندى.
مەستۇرە بۇۋىم «بىسمىللا» دەپ تۇرۇپ،
ساندۇقنى قولىغا ئالدى. كۆردىكى، بۇ
ساندۇقچىمۇ قۇلۇپلاقلىق ئىدى. مەستۇرە
بۇۋىنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىترەپ، يۈرى-
كى سېلىپ ھاياجاندىنمۇ ياكى قورقۇنچ-
تىنمۇ ئەيتاۋۇر خۇددىنى يوقىتايلا دەپ
قالدى. ئۇ ساندۇقچىنى ئېلىپ، بىرمى-
نۇتچە تىنىۋېلىپ، يۈرىكى سەل ئورنىغا
چۈشكەندىن كېيىن، دەرھال ساندۇقچى-
نى كۆتۈرۈپ، زەدىۋاللىنى قايرىپ، ئاندىن
ئىشىكنى ياپتى. ئەسلىدىكى قۇلۇپنى چا-
دۇرماي جايىغا كىرگۈزۈپ قويدى. ئە-
دىكى مەسىلە ساندۇقچىقتا زادى ئالتۇن
ئاي بارمۇ-يوق؟ شۇنى بىلىشتىلا قال-
غانىدى.

دۇنيانىڭ قىسمەتلىرى شۇنداق ئىكەن-
كى، بەزىدە كىشىلەرنىڭ كۆڭلىگە پۈككەن
ياخشى تىلەكلىرى ئاجايىپ توسالغۇ ۋە
ئەگرى-توقاي يىلىقلارنى باشتىن كەچۈرۈپ،
ئەمەلگە ئېشىشى مۇمكىن، ھەتتا بەزى كى-
شىلەر ئۆزلىرىنىڭ مۇشۇنداق ياخشى تىلەك-
لىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدا ئىس-
سىق جانلىرىدىن ئايرىلىشى مۇمكىن. بۇ-
نىڭ ئەكسىچە بەزى كىشىلەرنىڭ كۆڭلىگە
پۈككەن يامان تىلەكلىرى (قارا نىيەت-
لىرى) ھېچقانداق توسالغۇسىزلا ناھايى-
تى ئوڭۇشلۇق بىلەن ئەمەلگە ئېشىپ قې-
لىشى مۇمكىن.

مەستۇرە بۇۋىم قولىغا ئالغان كىچىك
ئورۇس ساندۇقچىسى دەل ئالتۇن ئاي قا-
چىلانغان ساندۇقچا ئىدى. مەستۇرە بۇ-
ۋىم ئۇنى ئاسانلا قولغا چۈشۈردى. ئۇ
ساندۇقچاقنى كۆڭلەكنىڭ ئىچىگە تىقىپ،
ئۇزۇن رومىلىنى قولىنىڭ ئۇستىگە يېپىپ
تۇرۇپ ھويلىغا چىقتى. لەيلىخان ئەمدىلا
يۇيۇپ بولغان كىرلىرىنى يېيىش بىلەن
بەنت ئىدى. شۇڭا ئۇ مەستۇرە بۇۋىمگە
دىققەت قىلمىدى. مەستۇرە بۇۋىم ئۇدۇل
ئۆزىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، كىچىك ساندۇق-
چاقنى يەنە بىر روماللا يۆگەپ، مەخ-
سۇس ئۆزىنىڭ كىيىمىنى قاچىلايدىغان
ساندۇقنىڭ ئاستىغا تىقىپ قۇلۇپ سېلى-
ۋەتتى ۋە كۆڭلى ئىزىغا چۈشۈپ «ئۇھ»
دەۋەتتى. شۇنداقتىمۇ، مەستۇرە بۇۋىنىڭ
قول-پۇتلىرىدا جان قالمىغان بولۇپ،
رەڭگى روھمۇ ناھايىتى جىددىي ئىدى.
ئۇ دەھلىزگە چىقىپ، ئىشىكتىن قاراپ
لەيلىخان ئاغچىنىڭ ھەرىكىتىگە سەپسال-
دى. لەيلىخان ئاغچا ئۆز ئىشى بىلەن
بەنت بولۇپ، مەستۇرە بۇۋىمگە قاراشقا
چولىسىمۇ تەگمەيتتى.

www.uyghurkitap.com

مەستۇرە بۇۋىم دالان ئۆيگە كىرىپ،
ئەينەككە قاراپ ئۆز چىرايىنى كۆردى.
يۈرىكىنىڭ جىددىي سوقۇشى، ھولۇقۇشى
تاتىرىپ كەتكەن چىرايىدا ئەكس ئەتـ
كەنىدى. مەستۇرە بۇۋىم ئارام ئالغان
قىياپەتتە بۇرۇنقى ئورنىدا يېتىۋالدى.
بىر ھازا ئۆتكەندە لەيلىخان ئاغچا ئاسـ
تا مېڭىپ ئۆيگە كىردى ۋە مەستۇرە بۇـ
ۋىمدىن ھال ـ ئەھۋال سورىدى:

— خېنىم، قانداق تۇردىلا؟

— تازا ئەھۋالىم يوق تۇرىدۇ، ئۇسـ
تىمخا نىلىردىم سىر قىراپ ئاغرىيدۇ، لەيلەـ
خان.

— ئەتىگەندىن بېرى ئارام ئالالماي
ئۇزۇلۇپ قالدىلا خېنىم، بىردەم يېتىپ
ئارام ئالسىلا. مەن ئېتىمھارغا ئۇلگۇرـ
تۈپ بىر ئۇگرە ئېتىپ بېرەي، ئوبدان
بىر چىنە ئىچىۋالسىلا، ـ دېدى لەيـ
لىخان.

مەستۇرە بۇۋىم ئىچىدە خۇشال بولـ
سىمۇ، يەنە بىلمىدۇرمەي « مەن ياردەمـ
لىشەلمىدىم، لەيلىخان، » دەپ قويدى.

— مىلك مەرتىۋە رەھمەت، بۇۋىم! ـ
لەيلىخان چىقىپ كەتتى.

مەستۇرە بۇۋىم لەيلىخانىنىڭ پەقەتلا
سەزمىگەنلىكىنى تولۇق جەزىملەشتۈردى.
كېچىچە ئىچىگە كىرىۋالغان بىئاراملىق
تۈپەيلىدىن ياخشى ئۇخلىيالمىدى.
ئەتىسى ئەتىگەن لەيلىخانىنىڭ سىرتتىكى
پۈرسىتىدىن پايدىلىنىپ، ساندۇقچىنى ئېـ
لىپ ئۆزىنىڭ ھېلىقى مەخسۇس كىيىم قاـ
چىلايدىغان گىلەم خورجۇنغا — كۆينەك،
چاپانلىرى ئىچىگە يۆگەپ قاچىلىدى.

مەستۇرە بۇۋىم ناۋادا « ئالغان نەرـ
سەم ئالتۇن ئاي بولماي قالسا قانداق
قىلىغۇلۇق؟ » دەپ قاتتىق ئەنـ

دىشىمۇ قىلاتتى. ئۇ ئىنىڭ يۈرىكىنى تىنچلانـ
دۇرغىنى ساندۇقنىڭ خېلىلا ئېغىر ئىكەنـ
لىكى ئىدى. ئۇ ئاخىر ئۆز تەجرىبىسىگە
ئاساسەن، ئالتۇن ئاينىڭ شۇ ئىكەنلىكىنى
مۇقىملاشتۇرۇۋەتتى.

چۈشكە يېقىن ئىمىرلا ھاجىم، ماھۇت
شەيخلار قايتىپ كەلدى. مەستۇرە بۇۋىم
قورقۇنچلۇقتا چاندۇرۇپ قويغىلى تاسلا قالـ
دى. ئۇلار مەستۇرە بۇۋىمنى كېسەل، دەپ
قارىغاچقا، ھېچقانداق گۇمان قىلمىدى.
ئېرى كەلگەندىن كېيىن، مەستۇرە بۇۋىم
ئۇلارنىڭ جىددىيلىشىشى ئۈچۈن پۇت ـ قوـ
لىنىڭ قاتتىق ئاغرىغانلىقىنى ئېيتىپ ۋايـ
ساپ يېتىۋالدى. ئىچىدە قېيىن ئاتىسىنىڭ
قازناق ھوجرىغا كىرمەسلىكىنى تىلەيتتى.
بۇ كېچە تېنچ ئۆتتى. مەستۇرە بۇۋىم ئەـ
تىسى ئەتىگەندىلا «كېچىچە دادام چۈشۈمـ
گە كىرىپ قاپتۇ. تۇپراق بېشىنى يوقلاپ
كېلەي » دەپ تۇرۇۋالدى ۋە ئېرى ۋە
قېيىن ئاتا، قېيىن ئانىلىرىنىڭ «سىلەھاـ
زىر كېسەل، ئات بىلەن ئۇزۇنغا بارمىسـ
لا » دېگىنىگە پەقەت كۆنمىدى. ئاخىر
رۇخسەت قىلىندى. يولدا ھەمراھ بوـ
لۇشقا بىر ئادەم قاتتى. مەستۇرە بۇۋىم
« ئاتقا مىنىپ بارىمەن » دەپ تۇرۇۋالـ
دى. مەستۇرە بۇۋىمنىڭ غەلىتە تەلەپلەرـ
نى قويغانلىقىدىن ئۇلار سەل ئەجەبلەنـ
گەندەك قىلسىمۇ، بىراق ئالتۇن ئاينى خىـ
يال قىلىرىغا كەلتۈرۈشۈپمۇ باقمىدى. مەسـ
تۇرە بۇۋىم چۈش بىلەن يولغا چىقتى...

توختىمھاجى يۇقىرىدىكى ئەھۋاللارنى
ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئالتۇن ئاينىڭ قوـ
لىغا چۈشكەنلىكىدىن ئالەمچە خۇشال بولـ
دى. مەستۇرە بۇۋىمنىڭ ئاقۋىتىنى ئويـ
لىغاندا بەدىنى تىكەنلەشتى. شۇ چاغ ئۇ،
كۆڭلىگە بىر ئىشنى پۈككەندەك قىلىپ:

— ئارام ئالسىلا، سىڭلىم. ھەي، ئورۇن
راسلاڭلار، يېتىپ ئارام ئالسۇن، — دېدى،
ئاندىن خوتۇنى ئاغچا بۇۋىم بىلەن بىر
كۆز بېقىشىۋالغاندىن كېيىن، — ساندۇق
قېنى؟ — دەپ سوردى.

مەستۇرە بۇۋىم خورجۇننىقولى بىلەن
ئىما قىلدى. توختىھاجى ئىشىك تۇۋىدە تۇ-
رۇشقان تالىپلارنىۋە ئايال خىزمەتكارلارنى
ئايۋانغا چىقىپ ئارام ئېلىشقا چىقىرى-
ۋەتتى.

كىچىك ساندۇقچىنى كۆرگەندە، توختىھا-
جىنىڭ چاغال كۆزلىرى ئوينىاپ كەتتى.
شۇ تاپتا دۇنيادىكى ھەممە بايلىقتا ئىگە
بولغاندەك بىر ھاياجاننىڭ قايىنىمىغا
چۆمگەنىدى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى خۇشاللى-
قىنى سۆز بىلەن تەسۋىرلەش قىيىن ئىدى.
دېمەك، نەچچە يىللاردىن بېرى ئۇخلىسىمۇ،
چۈشىدىمۇ خىيال قىلىپ كەلگەن بۇ مۇ-
قەددەس بايلىق ھازىر توختىھاجىنىڭ
ئىلكىگە ئۆتتى. توختىھاجىغا بۇ ساندۇق
گويا ئۆز شەكلىدە كۆرۈنمەي، بەلكى ئال-
تۇن قەسىردەك كۆرۈنۈۋاتاتتى: توختىھا-
جى ساندۇقچىنى قولىغا ئېلىپ، ھاياجان-
دىن چىلك تۇتۇۋالغانلىقىنى قولىنىڭ تىت-
رىشىدىنلا بىلدى ۋە دەرھال نەجمىدىن
شەيخنى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى.

بىرەر سائەت ئۆتە — ئۆتمەي، نەج-
مىدىن شەيخ يېتىپ كەلدى. ئۇ چاقىرغى-
لى بارغان كىشىدىن ئەھۋالنى ئازراق
پەرەز قىلغانىدى. نەجمىدىن شەيخ توختى-
ھاجى بىلەن بىردەم پاراڭلاشقاندىن كې-
يىن، دەرھال تالىپلارغا «مەستۇرە بۇۋى-
نىڭ كېسەللى ئېغىر، ئۇنىڭ ھۇجرىسىغا
ھېچكىمنىڭ يېقىن كېلىشىگە بولمايدۇ»
دەپ ئۇقتۇردى.

مەستۇرە بۇۋىم چارچاپ كەتكەن بولغاچ-
قا، تېزلا ئۇيقۇغا كەتتى. بىراق، ئىچىدە
قورقۇنچ كۆپ بولغاچقا، پات — پات چۆچۈ-
لۈپ ۋارقىراپ قوياتتى.

توختىھاجى نەجمىدىن شەيخ ۋە ئاغ-
چا بۇۋىم ئۈچەيلەن توختىھاجىنىڭ مەخ-
سۇس ئېتىكاپخانىسىدا مەسلىھەتنى
پۈتتۈردى.

توخۇ ئۈچىنچى قېتىم چىللىغاندا، مەستۇ-
رە بۇۋىم كۆزلىرىنى ئېچىپ، بېشىدا ئول-
تۇرغان ئاغچا بۇۋىمنى كۆردى. ئاغچا
بۇۋىمنىڭ سىرلىق كۆزلىرى غەلىتە تۇس-
تە چاقناپ تۇراتتى. مەستۇرە بۇۋىمنىڭ يۈرىكى
ئېغىرىپ تۇراتتى. پەقەت توختىھاجىنىڭ
ئىچكى ھېسسىياتىنى بىلگىلى بولمايدىغان
سوغۇق چىرايى بىلەن، زەھەر يېغىپ تۇر-
غان كۆزلىرى ۋە نەجمىدىن شەيخنىڭ قۇۋ-
لۇق، شۇملۇق چىقىپ تۇرغان خۇنۈك چى-
رايىنى ئېنىق كۆرەلىدى.

مەستۇرە بۇۋىم «خان ئاچا» دەپ زە-
ئىپ ئاۋازدا چاقىردى ۋە كۆزىنى يۇمدى.
ئاغچا بۇۋىم توختىھاجىغا قارىۋالدى، توخ-
تىھاجى بېشىنى مەنىلىك لىڭشىتىپ قويدى.
ئاغچا بۇۋىمنىڭ شۇ پەيتتە پۈتۈن بە-
دىنى شۈركىنىپ تۇراتتى.

— سىڭلىم، بىر پىيالە دېمىدە سۇيى
ئىچىۋالامسىلا؟ — سوردى ئاغچا خېنىم.

مەستۇرە بۇۋىم بېشىنى لىڭشىتتى.
نەجمىدىن شەيخ ئاغچا بۇۋىمنىڭ ئىشا-
رىتىنى باققاپ، كات ئۈستىگە قويۇلغان
بىر پىيالە «دېمىدە سۇيى» نى ئاستا ھە-
رىكەت بىلەن ئاغچا بۇۋىمگە سۇندى.
ئاغچا خېنىمنىڭ چىرايى مۇردىنىڭكىدەك
تاتىرىپ كەتكەنىدى.

— مانا دېمىدە، ئىچىۋالسىلا، — ئۇ
تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن پىيالىنى
مەستۇرە بۇۋىمنىڭ لېۋىگە تەگكۈزدى. مەس-
تۇرە بۇۋىم كۆزىنى يېرىم ئېچىپ، پىيالى-

دىكى «دېمەدە» دىن ئىككى قېتىم ئوتلى-
دى. «دېمەدە» بىر ئاز قىزىق بولسا
كېرەك، مەستۇرە بۇۋىم كېيىن ئوتلىغىلى
ئۇنىمىدى. شۇ تاپتا ئۆي ئىچىدە توختى-
ھاجى بىلەن نەجمىدىن شەيخ پارتلاش
ئالدىدىكى بومبىنى كۆتۈپ تۇرغان كىشىلەر-
دەك ئىنتايىن ئالاقزادىلىكتە چۆمگەنىدى.
نەجمىدىن شەيخ توختىھاجىغا پات - پات
قاراپ قويۇپ تاتتى. نەجمىدىن شەيخ:
— ئوتلىسىلا خېنىم، بۇ شىپالىق كەس-
نە ئەرەقىيات دەمسىدۇر، - ھە دەپ زور-
لىدى. مەستۇرە بۇۋۇم قايتا كۆزىنى ئې-
چىپ، ئاغچا بۇۋىمىنىڭ زورى بىلەن يە -
نە ئىككى قېتىم ئوتلىدى. «دېمەدە» نى
ئىچىپ، ئالاھىزەل ئۈچ-تۆت مىنۇتلاردىن
كېيىن، مەستۇرە بۇۋۇم:
— خان ئاچا، ئىچىمگە ئوت كەتتى،
يەنە سۇ بەرسىلە، - دەپ ئاچچىق تولغى-
نىشقا باشلىدى ۋە كۆز قارىچۇقلىرى ئۈس-
تىگە تارتىلىپ، پۇت - قوللىرى قاتتىق
تارتىشىشقا باشلىدى. ئاغچا بۇۋۇم پى-
يالىدىكى قالدۇق «دېمەدە» نى قوللىرى
تىترىگەن ھالدا كولۇڭغا چېچىۋەتتى.
ئاغچا بۇۋۇم شۇنىدىن كېيىنلا:
— ۋاي، بولۇڭلار، تېۋىپنى چاقىرى-
تىڭلار، - دەپ ئۈنلۈك ۋارقىرىدى.
— مۇرات، ئەلى بۇ ياققا كىرىڭلار! -
دېگىنىچە توختىھاجىمۇ دەرھال ئۆيگە كى-
رىپ كەلدى.
پېشىن نامىزىدا مەستۇرە بۇۋىمىنىڭ
مېيىتى يەرلىكىدە قويۇلدى. توختىھاجى
ئۆز يىغىسىدا:
— ۋاي قېرىنداشىم، دۇشمەنلەرنىڭ
ساڭا نېمە ئۈچۈن زىيانكەشلىكى يەتكەن-
دۇر، قېرىنداشىم، - دەپ قوشاق قاتتى.
ئاغچا بۇۋىمۇ چىرقىراق ئاۋازى بىلەن
ئېيتىپ بەك ئەزۋەيلىدى:
— قەستكە ئۇچرىغان قېرىنداشىمەي!...
— ۋاقىتسىز كېتىپ قالغان قېرىندا-
شىمەي!
كىشىلەر بۇ سىرلىق ئۆلۈم ۋە غەيرىي
سۆزلەردىن ئەجەبلىنىپ «تۇۋا» دېيىشتى.
كەچقۇرۇن ئىمىرلا ھاجىمنىڭ ئوغلى ما-
مۇت شەيخ ۋە ئۇنىڭ ئاتىسى، سىڭلىسى
ھەم ئەر - ئايال سوپى شەيخلاردىن سەك-
كىز كىشى يېتىپ كەلدى. ئۇلار ئىشىك ئال-
دىغا كېلىپ، ئاتلىرىدىن چۈشۈشكىمۇ ئۈل-
گۈرمەي «ۋاي، قېرىنداشىم!» دەپ يۇ-
قىرىدىكى سۆزلەرنى تەكرارلاپ يىغلاپ
تۇرغان سوغۇق چىرايلارنى كۆرۈپ ھاڭ -
تاڭ قېلىشتى. مېھمانلار ئىشىنىڭ باش-
ئايىغىنى ئۇقمايلا بىر مۇسىبەت ئۈستىگە
كەلگەنىدى. ئۇلار ساھىپخان بىلەن نېمە
دەپ كۆرۈشۈشنى بىلمەيلا قېلىشتى. مېھ-
مانلار ئۆيگە كىرىپ تۆردىن ئورۇن
ئېلىشقاندىن كېيىن، مامۇت شەيخ
ھەيرانلىق ئىچىدە توختىھاجىغا ۋە ئۇ-
نىڭ ئايالىغا دىققەت قىلدى. توختىھاجى
ئېغىر قايغۇغا چۆمۈپ ئاغزىغا گەپ كەل-
مەيلا قالغاندەك ئىدى. گەپنى ئاغچا بۇ-
ۋىم باشلىدى. ئۇ ئۆزىنى خېلىلا تۇتۇۋال-
غان، سۆزلىرىدىن تەمكىنلىكى چىقىپ
تۇراتتى:
— مەستۇرە خېنىم، ھاجىمنىڭ بىردىن-
بىر سىڭلىسى ئىدى. رەھمەتلىك ھاياتچې-
غىدا ھاكىمۇ بەك ئامراق ئىدى. مەن ئۆز
قېرىنداشىمدىن چارە بىلەتتىم. تۈنۈگۈن
كېچە سىرتتا تۇيۇقسىز شەپە ئاڭلاندى.
چىقىپ قارىساق، مەستۇرە خېنىم ئاتتىن
ساڭگىلاپ قاپتۇ. كېيىملىرى توپا، لاي،
دەرھال كۆتۈرۈپ ئۆيگە ئېلىپ كىردۇق.
خېنىمنى ياتقۇزغاندىن كېيىن، ئۇ ئارىلا

«مەن بولالمىدىم» دېيەلمىدى. باشقا ھېچ-
قانداق گەپ قىلماي، كۆزىنىمۇ ئاچماي
ياتتى. بەدەنلىرىدە زەخمە ئىزلىرى بار.
رەھمەتلىككە تېۋىپ چاقىرىپ، كۆپ دورى-
لارنى قىلغان بولسىمۇ، ئاخىرى... ھى... ھى...
ھى...- ئاغىچا خېنىم يىغلاپ كەتتى. ئار-
قىدىنلا توختىھاجى يەنە بىر پەس يىغلىدى.

نەجمىدىن شەيخ كۆك كۆزلىرىنى تۆت
تەرەپكە تەڭ يۈگۈرتۈپ، مېھمانلارنىڭ
كەيپىياتىغا ئوغۇرلۇقچە سەپ سالماقتا
ئىدى. مامۇت شەيخ بىلەن كەلگەن مېھ-
مانلار يىغا-زارىغا چۈشۈشتى. بىراق،
توختىھاجىنىڭ:

— بولدى، ھەممە قىلغۇلۇقنى قىلىب
بولۇپ، يەنە نېمە يىغا ئۈ!-دەپ ۋارقىرى-
شى بىلەن يىغىدىن توختىشىپ، بىر-بىرىگە
ھەيران بولۇپ قاراشتى. ئەمما، مۇسىبەت
ئۈستى بولغاچقا، ياۋاش تەبىئەتلىك ما-
مۇت شەيخ يەنە قايتۇرۇپ بىر نېمە دې-
يەلمىدى. ئاغىچا خېنىمنىڭ مەس-
تۇرە بۈۋىنىڭ ئۆلۈمى توغرۇلۇق ئېيتقان
باش-ئايىغى يوق سۆزلىرى ئۇلارنى چوڭ-
قۇر ئويغا سالغان بولسىمۇ، ھازىرچە ھېچ-
نەرسە دېيەلمىدى.

ئەتىكى كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، مامۇت
شەيخ تۆيۈقسىز ئۆلۈپ كەتكەن ئايالىنىڭ
سىرلىق ئۆلۈمىگە قاتتىق ئېچىنغان ھالدا
ئۆز گۇمانىنى يېشىش ئۈچۈن نەجمىدىن
شەيختىن سورىدى.

— شەيخ موللام، ئۆزلىرى ئاتام دې-
مەتلىك ئادەم، مەستۇرە خېنىم زادى نې-
مە بولۇپ قازا تاپتى؟ بىر نەرسە دەپ
بەرسىلە قانداق؟

— بەللى، مامۇت شەيخ ئاخۇنۇم، بۇ-
نى سىلە مەندىن سورىسىلا مەن كىمدىن
سوراي مەن؟ مەستۇرە خېنىم ئۆيگە يېتىپ

كېلىشى بىلەنلا پېقىرنى چاقىرتىپ كەلدى.
مەن كەلگەندە، مەستۇرە خېنىمنىڭ تىنى-
قىمۇ توختاي دەپ قاپتىكەن. بەدەنلىرىدە
جاراھەت ئىزى. توختىھاجىنىڭ دېيىشىچە،
مەستۇرە خېنىمغا سىلە تەرەپتىن بىرسى
ئازراق قەست قىلغانمىش، دېگەن سۆزبار،-
دېدى نەجمىدىن شەيخ، - بۇ گەپنى ئاڭلاپ
بەك ھەيران قالمىسىلا، ھەم بەك ھولۇقۇپ-
مۇ كەتمىسىلە، ھاجىم ھەم ئاغىچا بۈۋىملار-
نىڭ سىلىگە گەرچە ھازىر قاتتىق ئاچچىقى
بولسىمۇ، مۇسىبەت ئۈستىدە بولغاچقا ۋە
سىلىنىڭ ئاتىلىنىڭ يۈز خاتىرىسىنى قى-
لىپ گەپ-سۆز قىلمىدى. پېقىرمۇ بۇ توغ-
رىدا ئاز گەپ قىلمىدىم. ئەمدى سىلە بۇ
گەپنى ئېغىزلىرىدىن چىقارماي ھاجىملار
تەرەپتىن گەپ قىلمىسا، ئىندىمەي ئاستا
كېتىپ قالسىلا، ئوبدانراق ئالدىغا چىقىپ،
ھاجىم بىلەن ئاغىچا خېنىمنى رازى قىل-
سىلا بولىدۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان مامۇت شەيخ:

— خوش، شۇنداق قىلايلى شەيخ،- دې-
گەندىن باشقا گەپ قىلمىدى. ئەمما ئاخىرىدا:

— مەستۇرە خېنىم بىز تەرەپتىن ھېچ-
قانداق خاپىلىق تارتمىغان ئىدىغۇ، شەيخ ئا-
خۇنۇم؟- دېدى.

بۇ گەپكە جاۋابەن نەجمىدىن شەيخ:

— ئاغزىلىرىنى يۇمسىلا، بۇ گەپنى
قايتا تەكەۋەسسىلە چوڭ ۋەقە چىقىدۇ،
مامۇت ئاخۇنۇم، ياخشىلىقچە ھوشلىرىنى
تېپىۋالسىلا،- دېدى.

مامۇت شەيخ يەنە ئېغىز ئېچىشتىن
ئېھتىيات قىلدى.

خاتىمە

مەستۇرە بۈۋىنىڭ ئۆلۈمىگە قىرىق كۈن
بولغاندا، تېخى ھېچنەرسىنى سەزمىگەن

Altunoq
ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئىمىرلا ھاجىم بىلەن ئايالى قۇدىسىنىڭ قارىسىنى ئۇزىتىدىغان مەزگىلدە تۇيۇقسىز بىر سەۋەب بىلەن ساندۇق ئاختۇرۇش يۈزىسىدىن ئالتۇن ئاي قاچىلانغان ساندۇقچىنىڭ يوقالغىنىنى بايقىدى. ساندۇقنى ھېچقانداق يەردىن تاپالمىغان ئىمىرلا ھاجىم قاتتىق سارىسىمىگە چۈشۈپ، پۈتكۈل ئائىلىسىنى ۋە شۇ ئەتراپتىكى ئۆز ئۆيىگە كىرىپ - چىقىدىغان بارلىق سوپى - شەيخلەرنىڭ ئۆيلىرىنى ئاختۇردى. قۇرئان تۇتقۇزۇپ، قەسەم قىلدۇردى. لېكىن ئالتۇن ئاينىڭ ھېچقانداق ئىز - دېرىكى بولمىغاندىن كېيىن، ئەر - ئايال ئىككىيلەن قاتتىق خاپىلىقتا ئاغرىپ يېتىپ قالدى.

ماھمۇت شەيخنىڭ كۆڭلىگە ئۇشتۇمتۇت مەستۇرە بۇۋىنىڭ ئۆيىگە قايتىشى ۋە سىرلىق ئۆلۈمى كەلدى. ئۇ، بۇ گۇمانىنى ئاتىسىغا دېدى. ئاتىسىمۇ بۇ گەپنى ئاڭلاپ، دەرھال ئۇنى تۆت-بەش سوپى-شەيخ بىلەن توختىھاجىنىڭ ئۆيىگە ئەۋەتتى.

توختىھاجى ماھمۇت شەيخنىڭ ئالتۇن ئاينىڭ ئىز-دېرىكىنى قىلىپ كەلگەنلىكىنى ئۇققۇپ، شۇ ھامان ۋارقىراپ، چالۋاقاپ:

— كىمدە - كىم ماڭا بەدنام سۇۋۇماقچى بولىدىكەن، شۇنىڭ قارنىنى يارىمەن. ئۆزۈممۇ ئۆلۈمەن، سىڭلىم مەستۇرە بۇۋىنىڭ قىساسىنى ئالىمەن، — دەپ داۋراڭ سالدى. ماھمۇت شەيخ نائىلاج دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ قايتىشقا مەجبۇر بولدى.

ماھمۇت شەيخ ئۆز ئۆيىگە قۇرۇق قول قايتىپ كېلىپ بىر ئايدىن كېيىن، ئىمىرلا ھاجىم دەرد ئىچىدە ئالەمدىن ئۆتتى.

سەككىز ئايدىن كېيىن، توختىھاجى ئائىلىسىنى ئېلىپ ھەجگە ماڭدى.

بىراق، شۇنىمۇ قەيت قىلىش كېرەككى، ئالتۇن ئاينى ئوغۇرلاشتىكى باش رېژىسسور نەجمىدىن شەيخ ئاخۇنۇمنىڭمۇ ئالتە ئايدىن كېيىن تۇيۇقسىز ئۆلگەنلىكى توغرىسىدا مىش - مىش گەپلەر تارقالدى. لېكىن ھېچكىم بۇنىڭغا دىققەت قىلمىدى. ئالتۇن ئاينىڭ تراگېدىيىسى مانا شۇنداق ئاخىرلاشتى.

(بېشى 94 - بەتتە)

ئۇنى ۋاسىنىڭ ئورنىغا ئالماشتۇردۇم. بۇ قېتىم پېشانەمنىڭ تايىنىش نۇقتىسى ماڭا يىراق، كۆتەككە يېقىن بولغاچقا، بىرلا بېسىشىم بىلەنلا، كۆتەك غۇلاپ كەتتى. ئەتراپتا بىردىنلا چاۋاك سادىسى كۆتۈرۈلدى. شۇنىڭغا ھەيرانىمەنكى، بىرىنچى بولۇپ چاۋاك چالغىنى مەمتۇل بولدى. ئۇ چاۋاك سادىسى ئىچىدە مېنى قۇچاقلىدى، بىز قۇچاقلاشتۇق. قەلبىمدىكى غەلىبە خۇشاللىقى بايىقى شاپىلاق ئازابىنى ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇرۇپ كەتكەنىدى.

— تاغا، مۇختارغا بېرىدىغان مۇكاپىتىڭىز قېنى؟ — دېدى مەمتۇل ھامۇت ئاكىغا.

ھامۇت ئاكا ئۆيىگە كىرىپ كېتىپ، ھايال ئۆتمەيلا بىر دانە سۇلياۋ تاشلىق خاتىرە دەپتەر بىلەن بىر دانە ماي قەلەم ئېلىپ چىقتى:

— بۈگۈن مۇختار سىلەرگە «بىلىم — كۈچ» دېگەن ھەقىقەتنى سوۋغا قىلدى، بۇنى مەڭگۈ يوقاتماي قويىڭلار.

مەن كېتىۋېتىپ، خاتىرە دەپتەرنى ۋاراقلىدىم. ئۇنىڭ بىرىنچى بېتىدىكى مۇنۇ تامغىلىق خەتكە كۆزۈم چۈشتى: «ماتېرىيىنى قوللاشتا كۆرۈنەرلىك تۆھپە ياراتقان يولداش ھامۇت سابىرغا تەقدىم.»

ئابدۇسەمەت خېلىل

شېئىرلار

ۋەتىنىم — پەخرىم

ۋەتىنىم — پەخرىمسەن، ئىپتىخارىمسەن،
جېنىمغا جان قوشقان ۋاپادارىم سەن.

سۆزلەشكە تىل بەردىڭ، ئۆرلەشكە قانات،
مېھرىبان ئانامسەن، غەمگۇزارىمسەن.

قوينۇڭدا سۈردۈم مەن ھايات پەيزىنى،
كۆڭلۈمنى يايراتقان ھۆر دىيارىمسەن.

مېھرىڭدىن سۇ ئىچىپ قانماقتا دىلىم،
راھىتىم، ئارامىم، نەۋباھارىمسەن.

ئۆركەشلەر شادلىقىم ھۆسنۈڭگە باقسام،
توزىماس قىپقىزىل لالىزارىمسەن.

شەنىڭگە ئۈزۈلمەي ياڭرايدۇ ناخشام،
بولغاچقا ئىلھامچىم، دىلخۇمارىمسەن.

مۇشكۇللەر ئالدىمنى توسالماس ئەسلا،
يۆلەنچۈك تېغىمسەن، كۈچ-مادارىمسەن.

تەسەددۇق سەن ئۈچۈن بارلىقىم مېنىڭ،
ئۆمرۈمنى ياشناتقان ئىجاتكارىمسەن.

ئىتتىپاقلىق كۈيى

ۋەتەن گويا بولسا بىر دەرەخ،
ياپرىقى بىز ئۇنىڭ ھەر مىللەت.
باغلانغان چىڭ دوستلۇق رىشتىمىز،
ئۈزۈلمەيدۇ ئەبەدىل-ئەبەد.

جىمى مىللەت بولدۇق بىر گەۋدە،
روناق تاپتى بۇ گۈزەل ھايات.
بۇ دوستلۇقنى چىڭىتقان تارىخ،
بار بۇ ھەقتە پولاتتەك ئىسپات.

بولغاچ بىزدە بۇزۇلماس بىرلىك،
ئېچىلدۇردۇق دوستلۇق گۈلىنى.
چىڭىتتۇق بىز بوران-چاپقۇندا،
بەختىمىزنىڭ ئالتۇن ئۇلىنى.

ئىتتىپاقلىق بولدى بىزگە كۈچ،
توسقۇن يېرىپ ئاشتۇق تاغ-داۋان.
ئىزىمىزدىن ئۈندى گۈل-ئىپار،
پەرۋاز قىلدۇق شۇڭقاردەك ھامان.

ئىلگىرىلەتتۇق تارىخ چاقىنى،
مۈرىنى بىز تىرەپ مۈرىگە.
ئەجرىمىزدىن پۈركەيمىز مەڭگۈ،
ھۆر ۋەتەننى زەپەر گۈلىگە.

رۇبائىيلار

ھەرىمۇ ئۇۋىدىن كېتەلمەس نېرى،
ھەر جانغا قەدىرلىك تۇغۇلغان يېرى.
بەختىيار سانايمەن ئۆزۈمنى مەڭگۈ،
بولسىمۇ يۇرتۇمدا ئەلنىڭ چاكىرى.

×

بەزىلەر ئىش قىلار ئەمەلگە قاراپ،
كۈندە مىڭ ئۆزگىرەر شامالغا قاراپ.
ئازغىنا نەپ ئۈچۈن سېتىپ ۋىجداننى،
ئۆمرىنى بىھۇدە قىلىدۇ خاراب.

خۇشامەت بەدىلىگە تاپقان ئالتۇندىن،
مىلىك ياخشى بىر تېرىق ئۈنسە ئەجرىڭدىن.
خۇشامەت – پەسكەشلىك كويىدا چۈشمە،
زەردىن كەچ ۋە لېكىن كەچمە قەدرىڭدىن.

×

ۋەتەن، سەندىن كۆپتۈر ئالغىنىم،
ۋە لېكىن ئاز ساڭا بەرگىنىم.
زارلانما يەمەن كە تىسىمۇ بۇ جان،
شەرەپ سەن ئۈچۈن تاغ كۆتەرگىنىم.

×

سۈرىتىمنى قىلىپ يادىكار،
قىلغىنىمدىك قەلبىمنى ئىزھار.
ئايرىلساق گەر، قاراپ سۈرەتكە
سېنى ئەسكە ئالىمەن دىلدار...

ئەخەت داۋۇت

ئىككى شېئىر

ۋەتەن ھەققىدە غەزەل

ۋەتەن بولغاچ ماڭا گۈليار، ۋىسال سەھىرى قۇچاق ئاچتى،
ۋەتەن گۈلزارلىقى ياشناپ، ئىپار پۇركەپ – پۇراق چاچتى.

مېنىڭ بۇ قەلب ئۆيۈم ئەسلى قاراڭغۇ دەشتى – چۆل ئەردى،
ئانا – جۇڭخۇا ۋاپادارىم دىلىمغا نۇر – چىراغ ياقتى.

ۋەتەننىڭ ئەجرى كۆپ سىڭگەچ يېتىلدىم نەۋقىران ئەر بوپ،
تەپەككۇر، ئەمگىكىم بىرلە ئىجادىم چىن روناق تاپتى.

ۋەتەن ئوغلى دېگەن نامىم بىلەن مەڭگۈ پەخىرلىكمەن،
بولۇپ مېھرىم گويا دەريا، كۆزى پۈتمەس بۇلاق ئاقتى.

كۆڭۈل كۆكتە قىلىپ پەرۋاز جاھان سەييارىنى كەزگەچ،—
ۋەتەن ئاتلىق نىگارىمغا ئۆمۈرلۈك ئىشتىياق ئاشتى.

سۆيگۈ ناخشىسى

(مۇۋەششەھ)

ۋىسالىڭ ئىشىق – ئوتىن ياقتىڭ دىلىمغا، رەھنىما دىلبەر،
سېنىڭدىن ئۆزگە بىھاجەت، يۈرەككە سەن داۋا، دىلبەر.

ئەسىر قىلدىڭ ۋۇجۇدۇمنى سېھىرلىك جىلۋە – ناز بىرلە،
كۆڭۈل خانەم ھەمىشە ياز، دىلىستانىڭ سابا، دىلبەر.

تەبەسسۇم بىرلە ھەر باقساڭ يۈرەك ئۆلىم جىغىلدايدۇ،
سېنىڭ ئىشقى - پىراقىڭدا يۈرەك خۇددى لاۋا، دىلبەر.

ئەبەدىلىك سۆيگۈدىن تاپتىم ساڭا چىن ئاشىنالىقنى،
ۋۇجۇدۇم ساڭىلا بەخشەن، ساڭا مەن مەھلىيا، دىلبەر.

نىگارىم، چاڭقىغان تەشنالىقىم سەنسىز شىپا تاپماس،
لېۋىڭدىن مەي ئىچەي تەشنا يۈرەك قانسۇن تازا، دىلبەر.

يۈرە، ئوينا يىلى گۈلشەندە قىلىپ سەيلانى باغلارنى،
زامان ئوغلانلىرى كۈلسۈن، قۇرۇپ بەزمە - ساما، دىلبەر.

ئاسايىشلىق زامان بىزنىڭ، جاھان بىزنىڭ، بەخت بىزنىڭ،
گۈزەل كەلگۈسىچۈن ئىشلەپ قىلايلى باغ بىنا، دىلبەر.

رەقىبلەر رەشىك ئوتىدا ھەسرەت بىلەن ئۆرتىنىپ كۆيسۇن،
مۇھەببەت - رىشتىنى ئەسلا ئۈزۈلمەس شۇم - ياۋا، دىلبەر.

ئىلىم - ھېكمەت مۇھەببەتلىك كۆڭۈللەرنىڭ بېزەكىدۇر،
ئىجادىتىن باغ ياسايمىز ئۆز قىلىپ كۆركەم راسا، دىلبەر.

مېنىڭ بۇ ئوت يۈرەك قەلبىم سۆيۈنگەچ سەن بىلەن جانان،
ئۆمۈرلۈك سۆيگۈنۈملا سەن جاھاندا، گۈل - زىبا دىلبەر.

زىياۋىدىن

ئىككى شېئىر

ساقا

رەھمىتىم كۆپ، شەپقىتى زور پارتىيەم غەمخان، ساقا،
تىلغا ئالسام يانىدۇ ئىشقىم بولۇپ گۈلخان ساقا.
باشلىدىڭ بىزنى ئۇلۇغۋار يولدا، كۆزلەپ ئەتىنى،
قەلب جامىدا مۇھەببەت لىپمۇ - لىپ تولغان ساقا.
ياشنىدى چۆللەر گۈلىستان، چۆمدى بەختكە زېمىن،
ئىخ، كۆڭۈللەر تۇشتىدە رەھمەت كۈيى فونتان ساقا.
ماڭىمىز سەن باشلىغان يولدا ئاداشماي، داجىماي،
گېزى كەلگەندە پىدادۇر بىر ئەمەس، مىڭ جان، ساقا.

ھەر قاچان دەيمەن ئۆزۈمگە: ئەي، زىيا، لەۋزىڭدە تۇر،
پارتىيەم ئىقبال تېگى، يولباشچى بىر چولپان ساڭا.

تاڭ لىرىكىسى

شىۋىرلىشار ئەركە شامماللار،
يالتىرايدۇ شەبنەم گىيادا.
كۆز قىسقاندا ئادالقى يۇلتۇز،
جىلۋىلەندى سۈبھى قىيادا.

خورازلارنىڭ ياڭراق، شوخ كۈيى،
مەلە - كۈينى ئەرزىگە سالدى.
چىراي ئېچىپ پەردەك ئۇپۇق،
لېۋى نۇردا يۇيۇلۇپ قالدى.

كەڭ تەبىئەت ئويغاندى شۇنداق،
ساپ ھاۋادىن سۆيۈندى نەپەس.

زېمىن بويلاپ تارىدى ھايات،
سۈيگۈدىن قۇت بېغىشلاپ پەۋەس.

تارىدى نۇر، ئويىنىدى شولا،
تۈن ھەيدەلدى، ئالدى ئورۇن تاڭ.
شەھەر، يېزا... ئارا ئوخچىدى،
ھايات قاتقان ناخشا، لىرىك ئاھاڭ...

تاڭ — ھاياتنىڭ سۆيگۈ شاھىدى،
نۇر — بەختىمىن بەلگە بىشارەت.
زۇلمەت كەتتى، ئەتتى تاڭ بەخش،
بەختىمىزى ھۆرلۈك، شىجائەت.

ئابابەكرى توختى

دوستلۇق لىرىكىسى

ھەر سۈبھى چوققىلاردىن تاڭ تارايدۇ،
ھەر سۈبھى تاڭ نۇرىدا يۇيۇنىمەن.
ھەر سۈبھى گوگۇم تىترەپ ھالسىرايدۇ،
قۇياشنى باغلايمەن، تىۋىنىمەن.

ھەر سۈبھى قۇتلۇقلايدۇ بەختىمىزنى،
رەڭ شەيدا تۇيغۇلاردەك جىلۋىسى بار.
پاك نۇرلار ياسايدۇ بىر ئاق دېڭىزنى،
دوستلۇقنىڭ قىبلىسىگە تىكلەپ مۇنار.

دوست دەيمەن تاڭ يولىغا قويۇپ قەدەم،
سۆيسە ئۇ ئەگرى - توقاي يوللىرىمنى.
ئۇ پۇتقا سىڭىپ كېتەر ياش كۆلەڭگەم،
ئۇ دوستلۇق تارتىپ مېنىڭ قوللىرىمنى.

دوستلۇقنىڭ خىسلىتى كۆپ، ھېكمىتى ھەم،
ئەزرا ئىلنى تەمترەتكەن كۆلكىسى بار.
دوستلۇقنىڭ چېھرى گويا باھار - كۆكلەم،
دىللارغا ئەبەدىيلىك تۆككەن ئىپار.

دوستلۇقنى قەدىرلەيدۇ ئانا خەلقىم،
مەنمۇ ھەم ئۇنىڭ ئەۋلاد - مىراسخورى.
(دوستلۇقنى سۆيۈپكەلدۇق ئەلمىساقتىن،
ئۆچمىدى قەلبىمىزدىن دوستلۇق نۇرى).

دوست دېمەك — ھايات دېمەك، رەقىبلەرنىڭ
سورۇلار دوستلۇقتىلا كۆككە كۆلى.
دوستلۇققا سىڭگەن مېھنەت، ھالال تەرنىڭ
قەترىسى باغ ياسايدۇ، سەر خىل گۈلى.

ئەخەت مۇھەممەدى

ئانا ئەجرىگە

نەدە بار ئالەمدە سەندەك قەلبى ئوت — گۈلخان، ئانا،
نەدە بار ئالەمدە سەندەك ئەڭ ئۇلۇغ ئىنسان ئانا.
نەدە بار پەرزەنتكە سەندەك مېھرى كەڭ ئوكيان ئانا،
نەدە پار پەرزەنتكە سەندەك جان پىدا قۇربان ئانا.
نەدە بار سەندەك جاپاكەش گاڭ بىلەك ئىشچان ئانا،
نەدە پار پەرزەنتكە سەندەك كۆڭلى باغ - بوستان ئانا.

تۇنجى كۆز ئاچقاندا مەن، سۆيدۈڭ يۈزۈمگە لەۋ يېقىپ،
شۇ سۆيۈشتىن مېھرى - شەپقەت كەلدى دەريادەك ئېقىپ.
تەرمىدىڭ ئەسلا چىراي ئاۋارە قىلسام پەش قېقىپ،
بىر ئېغىز زارلانمىدىڭ ھەم يەردە قويماستىن بېقىپ.
سەن ئەبەد قەلبىمدىكى ئەڭ، ئەڭ ئېزىز مېھمان ئانا،
پەرۋىشىڭدىن چۈنكى مەن تاپقان تېنىمگە جان، ئانا.

بولدى قان جىسمىمغا سەن بەرگەن ھالالدىن ئابۇ ئاش،
ئەرشى - ئەلاغا چىقاردى ھەر قېتىم قىلغان ھاپاش.
بەردى سۇلتان پەيزىنى باشىمنى بىر رەت سەن سىلاش،
بۇ بىلەن ئويناپ يۈرەكلەر، يەتتى كۆك ئاسمانغا باش.
سەن توڭۇپ سوغ تۈندە يوتقاننى ماڭا ياپقان ئانا،
تامچە ياش تۆكسەم سېنىڭ ئاققان كۆزۈڭدىن قان، ئانا.

پەپىلەپ ئىززەتتە، ھېچبىر دىل ئازارى قىلمىغان،
ناتىۋان قەلبىمنى كۈلپەتنىڭ تىغى ھەم تىلمىغان.
ئەگىشىپ، ماڭساڭ ئېتىزغا بىر مىنۇت ئايرىلمىغان،
سەن بىلەن يۇمران قاناتىم سۇنمىغان، قايرىلمىغان.
ئەركى، ئويناق چاغلىرىم شاد ئۆتتى بەك چاپسان، ئانا،
سورىمىقىم باردۇر شۇڭا سەندىن ئەپۇ ھەر ئان، ئانا.

قىشتا «دولقۇن» غا كېتىپ، كەلسەڭ يۈزۈڭ مۇزلۇق ئىدى،
چىڭقى چۈش لەۋلەردە نەم يوق، يازدا ئۇسسۇلۇق ئىدى.
ئىشلىگەچ شورتاڭدا، سۆيسەڭ تەمى سەل تۇزلۇق ئىدى،
كەيگىنىڭ جۇل - جۇل كىيىملەر، بۇمۇ يوقسۇزلۇق ئىدى.
شۇ جاپالار ئۈستىدىن مەن يۈك بولۇپ باسقان ئانا،
بۇ بىلەن يەلكەڭدە يۈكلەر ھەسسىلەپ ئاشقان، ئانا.

تام تۇتۇپ ماڭغان چېغىم چىققان «ئانا» دەپ تىل ماڭا،
خۇددى بىر كۈندەك تۇيۇلغان ئۈندىكى ھەر يىل ماڭا.

كۆلدىكى ئويناق بېلىقلار ھالىتى تەمسىل ماڭا،
بۇ كەبى راھەتنى بەرگەن بىر ئۆزۈڭ پاك دىل ماڭا.
ئەركىلەپ ئويناپ، كۈلۈپ بولغان راسا پاقلان، ئانا،
شۇ ئۈچۈن ھۆرمەتتە سەن قەلبىم ئارا سۇلتان ئانا.

چوڭ بولۇپ تاپتىم ئەقىل، ياخشى - ياماننى بىلگىدەك،
دەردكە يىغلاپ، بەزمە - توي، مەشرەپتە ئويناپ - كۈلگىدەك.
مەۋسۇمۇم يەتتى قىرانلىق ئاغىنىمۇ كۆمتۈرگىدەك،
بار كۈچۈم يولۋاسنى، شىرنى مۇش بىلەن ئۆلتۈرگىدەك.
بۇ قۇۋۋەتنى خىسلىتىڭ سوۋغات قىلىپ سۇنغان، ئانا،
ئۇ ئۈچۈن بەرمەي جاۋاب قانداق چىدار ۋىجدان، ئانا.

ۋادەرىخا!... شۇم كېسەل سالدى ئازابلار بىر مەھەل،
ياش تۆكۈپ كۈتكەن تەلەپنى قىلمىدى تەقدىرىمۇ ھەل.
قالدۇرۇپ ئارماندا ئاخىر قوينىغا ئالدى ئەجەل،
ئايرىلىش دەردى، ئازابى بولدى ياش ئوغلۇڭغا تەل.
قايتىدىن ياندۇردى قەدرىڭ شامىنى ھىجران، ئانا،
مەن تىلەپ قالدىم دۇئادا سەن ئۈچۈن ئىمان، ئانا.

تىلىغا شۇ نامىڭنى ئالسام كۆلدى شاد يايراپ دىلىم،
بىر ئۆمۈر ياد ئەيلىگەنگە نەدىمۇ قانسۇن تىلىم.
قالدى سەندىن خۇي - ئۇدۇم، مۇشكۇلگە قايرىلماس بېلىم،
ئاق سۇتۇڭنىڭ پاكلىقىدىن ياندى پارلاپ مەنزىلىم.
خىسلىتىڭ چولپانغا ئوخشاش كۆزنى چاقناتقان، ئانا،
ئىشتا تاۋلانغان قولۇڭدىن ئۈندى گۈل - رەيھان، ئانا.

بوپتۇ قۇربان گۈل چىراي، نۇرانە ھۆسنۈڭ مەن ئۈچۈن،
بوپتۇ قۇربان تال - چىۋىق تىمسالى پەسلىڭ مەن ئۈچۈن.
بوپتۇ قۇربان مالۇ مۈلكىڭ، بارى - ۋەسلىڭ مەن ئۈچۈن،
بوپتۇ قۇربان تىك چىناردەك ھالى - بەستىڭ مەن ئۈچۈن.
مەن سېنى بۇلبۇل كەبى كۈيلەي ئۇرۇپ خەندان، ئانا،
چۈنكى پەرۋاز ئەيلىسەم، سەن بىپايان ئاسمان، ئانا.

مېھنىتىڭ، ئەجرىڭ جاۋابىنى تولۇق بەرمەي ئۆزۈم،
ئەقلى، ۋىژدانىم چىدامدۇ، يەرگە چۈشمەمدۇ يۈزۈم؟
گەر ئۆمرىدىك ئاقلىماي ئۆلسەم يۇمۇلغايمۇ كۆزۈم،
قىممىتىم ھاۋان قاتارى، چىقسا يالغانغا سۆزۈم.
قەلبىدە پەرزەنت ئوتى كۆيگەن گويا خۇمدان، ئانا،
تەرىپىڭ پۈتمەيدۇ يازسام بىر ئۆمۈر داستان ئانا.

جان ئانا، جانىم ئانا، قەدرىڭنى بىلمەي قاپتىمەن،
چاقنىغان چېھرىڭدىكى نۇرنى ئوغۇرلاپ ئاپتىمەن.

قاقشىتىپ جان، قان شوراشتىن شاد كۆلۈپ ئويناپتىمەن،
شۇ گۆدەك چاغلاردا بىلمەي كۆپ جاپالار ساپتىمەن.
ياندۇرۇش ئەجرىڭنى ئەھدىم بولسا گەر ئىمكان، ئانا.
بىغۇبار قەلبىمدىكى بۇ ئەڭ ئۇلۇغ ئارمان، ئانا.

ئابلىز ھەسەن

ئىككى شېئىر

ئۈمىد ئىسىملىك بالىلارغا

ئۈمىد — جان تۇغۇلغان ئۈز بوۋاقلارغا،
تېرىلىك جان كۆزىدىكى قۇت نۇر — يورۇق.
ئۈمىد — كۈچ كېمە ھەيدەر پالاقلارغا،
ئۈمىدۋار دېڭىزچىدە ئىشەنچ تولۇق.

ئەجەلگە تىغ ئۇرغۇچى جۇشقۇن بىمار
كۆزىدە ئۈمىد ئۇزۇن ياشاي دەيدۇ.
ئۈمىد — قىز بويىدىكى نەسەپ تۇمار،
نۇر قۇچۇپ تىنىماي ئەرشكە ئاشاي، دەيدۇ.

باغچىدا يۈرگەن جۈپ - جۈپ يىگىت-قىزنى،
ئىلكىگە ئالغان جۇشقۇن ئۈمىد پارلاپ.
ئوغلىغا ئات قويۇشتا شۇ بىر سۆزنى،
جاسارەت لۇغىتىدىن ئالغان تاللاپ.

ئۈمىدسىز ئۆمۈر خۇشال ھايات ئەمەس،
بەخت قۇشى ئۈمىدسىزنى ئەگىمەيدۇ.
ئۈنىڭسىز قەن - ناۋاتمۇ ناۋات ئەمەس،
تاتلىق ئۇ، يېگە نىسىرى تۈگىمەيدۇ.

ئۈمىد—جان تۇغۇلغان قۇش بوۋاقلارغا،
نەزمەم — كۈچ بەخش ئېتەر قاناتلىرىم.
يەلكەن ئۇ دولقۇن يارار قولۋاقلارغا،
ئاتلىنار پەرھادلىرىم، ئەۋلادلىرىم.

قەدەھ ناخشىسى

قەدەھنى زورۇقماي تەنھا ئىچىمەن،
سايەڭدەك يۈرىمەن قالماي كەينىڭدە.
ھېسسىيات نەزمە مېنىڭ ياردىن كۈچىمەن،
مېنىڭ خوشلۇقۇم بار جۇشقۇن كەيپىڭدە.

دۇنياغا مېھمان مەن، يۈرىكا ئۆز ئوغۇل،
خىسلىتى ئۆز ئىنسان ئۈلگەم سەن ئۆزۈك.
سايەم گەر ئالدىڭغا چۈشسە سەن بۇلبۇل،
باسقان قەدىمىڭگە قىزارماس كۆزۈك.

سېنى دەپ قەدەھنى قىزغىن ئىچىمەن،
مىننەتسىز ياشىدىك ئۇزاقتىن - ئۇزاق.
سېنى دەپ مەنجاندىن شەرتسىز كېچىمەن،
ياخشىلىققا ھېچۋاق قويمىدىڭ تۇزاق.

سەندەك بىر خىسلەتلىك ئادەمنىڭ كىمدىن
تۇغۇلۇشنى ھېچكىم قىلالماس زاكاز.
يۈگرۈك مىسرالارنىڭ ياقتۇرغىنى سەن،
دىلغا ماس ھەركىتىڭ ئالىيدەرس، تاراز.

زورلىما، قەدەھنى ئىچىمەن ئۆزۈم،
مەي تۇتقان قولۇمغا قەلبىم ھۆكۈمران.
يۈزۈم قىزارسىمۇ قىزارماس كۆزۈم،
ئۈلگە مسەن، قەلبىمگە سىغار كەڭ جاھان.

يالقۇن ئۆمەر

غەزەللەر

ئەجرىم

ئاتا قىلدى ماڭا پۈتمەس شەرەپ - ھۆرمەت ھالال ئەجرىم،
كۆكەرتتى چۆل - باياۋاندا ھامان بوستانە - تال، ئەجرىم.

مۇشەققەت باغرىنى تىلغاپ شىجائەت شەمشىرى بىرلە،
يېرىپ ئۆتتى تۇمەن ئۆتكەل، توساقنى بىئالال، ئەجرىم.

ئىجاد گۈلزارىدا ئۆمرۈم سائادەت ئىلكىدە ئۆتتى،
ھاياتىمغا بېرىپ لەززەت گوياكى قىلدى بال، ئەجرىم.

ۋۇجۇدىمغا بېغىشلاپ دائىما يۈكسەك پاراسەتنى،
مېنى تاپقۇزدى قىلغان ھەر ئىشىمدا قۇت - كامال، ئەجرىم.

مانا بەل باغلىدىم، دوستلار، ۋەتەن قوينىنى گۈللەشكە،
قىلار جەزمەن ئۈتۈق، شاندىن ئانا ئەلنى خۇشال، ئەجرىم.

ھەرگىز

يېمەس ۋايىم بۇ دۇنيادا پەزىلەتلىك كىشى ھەرگىز،
كۆمۈلمەس ئەل ئۈچۈن قىلغان ساخاۋەتلىك ئىشى ھەرگىز .

ھەقىقەتنى كىمىكى چىن مىزان قىلسا ھاياتلىققا ،
تۆكۈلمەس ئەبەدىي كۆزدىن ئازاب، پۇشايمان-دەرد يېشى ھەرگىز.

دىلى مايىماق، تىلى قايىماق ھەسەتخور ، پىتنىخور بۇندا
بولالماس قەلبى يۈكسەك ، پاك، كىشىنىڭ تەڭدىشى ھەرگىز.

ئەقىل - ھېكمەت بىلەن ئۆسكەن سادا قەتمەن يىگىتلەرنى،
قىلالماس رام سېھىرلىك جادۇگەرنىڭ كۆز - قېشى ھەرگىز.

ئېتەلمەس زەخمى ئەل سۆيگەن باھادىر جىسمىنى ھەر دەم،
ۋاپاسىز ، بىنومۇسلارنىڭ زىيان - زەخمەت تېشى ھەرگىز.

تۇغۇلغان گۈل دىيارى قوينىنى ۋەيران، خازان ئەيلەش ،
ئەمەستۇر سۆيگۈگە مۇشتاق ۋاپادارنىڭ ئىشى ھەرگىز.

ئىجاد ئىشقىدا كۆيگەن ئوت يۈرەك شائىر، غەزەلخانىنىڭ ،
ھالال مېھنەت قىلىپ ئۆتمەس بىكارغا ياز ــ قىشى ھەرگىز.

دەيمەن

شۇ بۇ نەزمەمنى ھېسسىياتىمنىڭ پەقەتلا بىر قۇرى دەيمەن ،
تۈزەتكەيسىز كىتابخانىم، مەگەر بولسا سورى دەيمەن.

قاراشتا تۇرقىمدىن مەزمۇت كۆرۈنگەن لىم ياغاچ ھەتتا ــ
بولالماس چەللىگە تۈۋرۈك مەگەر بولسا پورى دەيمەن.

ۋاپاسىز، بىنومۇسنى يار، بۇرادەر قىلمىغان ياخشى ،
ئۇنىڭ بار دوستىمىنۇ قۇرغان توزاق ــ قاپقان، تورى دەيمەن.

تۇرۇپ كۈچ بەستىدە، مېھنەت ــ مۇشەققەتكە بولۇپ تەسلىم،
قېلىپ ئاچ ئۆلسە ئۇندا قىنى ئۆزىنىڭ شۇم شورى دەيمەن.

ئېتى قات ــ قات يېرىلغان چۆل ــ دالادا ياشىنتار گۈلنى،
تازا دەل ۋاقتىدا ياغقان باھارنىڭ يامغۇرى دەيمەن.

زېمىننى پاكلىغاي ئەخلەت ــ چاۋار ھەم چاڭ ــ توزانلاردىن ،
زەرب بىرلە ئۇرۇلغان شوخ شامالنىڭ غۇر ــ غۇرى دەيمەن.

باھادىر، مەرد يىگىتلەرگە ھارام مالدىن ھامان يۈكسەك
ئۆزىنىڭ مېھنىتى سىڭگەن بىرەر باش چامغۇرى دەيمەن.

گۈزەل قىلماق ھامان زۆرۈر ۋۇجۇدىن ئىلمۇ ھېكمەتتە،
بېرەلمەس ئەرگە ھېچ زىننەت كىيىمىنىڭ پار ــ پۇرى دەيمەن.

نېمە لەززەت بىراۋ چاينىماي يىگۈزگەن بال ــ شېكەرلەردە،
ئۇنىڭدىن ياخشىدۇر ئاداب، سەۋەب: بار تەم، ھورى دەيمەن.

تەۋەككۈل بىرلە ھېسسىياتقا كۆڭۈل بەرگەن تاپالماس قۇت،
جىمى ئىشنىڭ ئۆزىگە خاس ھامان بار پەيت دورى دەيمەن.

بىردىنى پۈتلىمسا بىرسى تېرىپ چاكچال ـ ئىزاھ ھەرۋاق،
ئەبەدكە ياگرىماس دوستلۇق ـ ئىناقلىقنىڭ خورى دەيمەن.

مەگەر نەزمەمنى ياقتۇرسا ئاڭا ئەيلەپ تەشەككۈر ئەل،
شۇچاغ مەنمۇ ئۆزۈمنى بۇغەزەلنىڭ ئاپتورى دەيمەن.

ئېزىز سايىت

شېئىرلار

قۇياش نۇرى چاقنار چېھرىمدە

تاك سۈزۈلۈپ ئويغانسا ئالەم،
ئۆپۈق يېرىپ چىقىدۇ قۇياش.
شۇ قۇياشنىڭ ئىللىق نۇرىدىن،
كۈلەر زېمىن، كۈلەر تاغۇ ـ تاش.
مۇھەببىتى ئۇرغۇپ دىللارنىڭ،
زەر نۇر بىلەن بولىدۇ سىرداش.

ئالتۇن قۇياش نۇرلىرى چاقناپ،
كۆرۈنىدۇ كۆزلەرگە ئوتقاش.
كائىناتنى كېزىپ ئۇ مەغرۇر،
كەڭ زېمىننى ئېتىدۇ باخاش.
قۇياش مېھرى ئەلنىڭ قەلبىدە،
مۇجەسسەمدۇر مەڭگۈلۈك يولداش.

كۆڭۈل سۆيگەن ئانا دىيارنىڭ،
گۈزەللىكى دىللاردا نەقىش.
زېمىندىكى ھەر گۈل ھەر گىياھ،
قۇياش بىلەن ئەزەلدىن رەڭداش.
قۇدرىتىدۇر ئۇنىڭ تەڭداشسىز،
مۇمكىن ئەمەس ئايرىلىپ ياشاش.

يۈرەك شۇڭا سوقىدۇ مەغرۇر،
ئۇنىڭ بىلەن بولغاچ تومۇرداش.
ئەكس ئېتەر چېھرىمدە مېنىڭ،
قۇياش نۇرى ھەمىشە ئوخشاش.

ھارارىتى ھەممىدىن كۈچلۈك،
ھاياتلىقنىڭ مەنبەئى قۇياش.

ۋەتىنىمدۇر قۇياشنىڭ يۇرتى،
مەن ئۇنىڭغا قانداش ـ قېرىنداش.
پەخىرلىنىپ ياشايمەن ئەبەد،
تەلپۈنىمەن بوۋاققا ئوخشاش.
مەن ئەزەلدىن قۇياش ئوغلىمەن،
قەلبىم مېنىڭ قۇياشقا تۇتاش.

زورلىماڭلار ھاراققا

(بىر دوستۇمنىڭ خاتىرىسىدىن)

زورلاۋەدى يېقىن ئاغىنەم،
ئولتۇرۇشتا مېنى ھاراققا.
ئىچمەي دېسەم بولمىدى پەقەت،
يېغىپ كەتكەن سوئال ـ سوراققا.

كۆڭلى ئۈچۈن يېقىن دوستلارنىڭ،
ئىچتىم ئاخىر ئاچقان قورساققا.
تەكەللۇپقا بولۇپ مەھلىيا،
تەگدى ئاغزىم سەي ۋە تاماققا.

كەتكەن تولۇپ شىرەنىڭ ئۈستى،
ئالىي سورتلۇق ئېسىل ھاراققا.
بەس ـ بەس بىلەن ئىچتۇق قانغىچە،
ئاۋازىمىز كەتتى يىراققا.

كەتتۇق قىزىپ بولۇپ شىر كەيىپ،
تولدى سورۇن كۇلكە ـ چاقچاققا.
ئولتۇرۇشمۇ سوزۇلدى شۇنچە،
كەچمۇ كىرىپ قالدۇق چىراغقا.

مەسلىكىممۇ چىقتى ئەۋجىگە،
گەپمۇ كىرمەس بىزنىڭ قۇلاققا.
قوزغىلىشقا باشلىدۇق بىردىن،
مېڭىشىمىزنى بىلمەي قاياققا.

ئۆيدىن شۇنداق چىقىش بىلەن تەڭ،
قالدىم پېتىپ لايغا ـ پاتققا.
كىيىم ـ كېچەك بۇزۇلدى پۈتۈن،
ماڭالمىدىم ئەسلا يىراققا.

بېشىم قېيىپ، كۆڭلۈم بۇزۇلدى،
چۆمدۈم چەكسىز ھەسرەت ـ پىراققا.
ئىچمۇ بىرىپ قاكسىق ھاراقنى،
يېتىپ قالدىم ئاخىر ياتاققا.

دوختۇر كۆرۈپ بۇيرۇدى دەرھال،
ئاشقازاننى ئىتتىك پىچاققا.
زەخىملەنگەچ ئاشقازىنىم ھەم،
سالدى مېنى قاتتىق ئازابقا.

ئازابىنىمۇ قۇتۇلدۇم بۈگۈن،
ئىگە بولدۇم ئاچچىق ساۋاققا.

ئىچمەيدىغان بولدۇم مەن پەقەت،
قويدۇم قەدەم يېڭى ھاياتقا.

قالماي دېدىم ياشلىقىمدا،
«ھاراقكەش» دەپ نامۇ ئاتاققا.
چىن ھاياتقا سالماي ئېكەك،
زورلىماڭلار ئەمدى ھاراققا.

ئەمگەكچىنىڭ ئوغلىمەن

بەختى كۈلگەن ئەمگەكچىنىڭ ئوغلىمەن،
پۈتۈن جىسمىم چىن ئەمگەكتىن يارالغان.
ئىجادىمدىن ئۆچمەس تۆھپە يارىتىپ،
نامىم مېنىڭ ئەل ئىچىگە تارالغان.

تاپتىم ئىجاد ـ مېھنىتىمدىن بەختىمنى،
يېتىلدۈردۈم ۋۇجۇدۇمدا پاراسەت.
ئەجدادلارنىڭ بېسىپ شانلىق ئىزىنى،
تاۋلىنىمەن چېلىشلاردا جاسارەت.

ئەجرىم بىلەن گۈللەر چېكىپ چۆللەرگە،
باغ ياسىدىم تەرلەر تۆكۈپ چېكەمدىن،
ئەۋلادلىرىم ھوزۇرلانسا شادلانسا،
بەختىم مېنىڭ شۇدۇر پەقەت مېۋەمدىن.

بەختى كۈلگەن ئەمگەكچىنىڭ ئوغلىمەن،
مەن ياشايمەن پاك تېرىدىم ـ ئەجرىم بىلەن.
چېلىشلاردا قۇچۇپ شانۇ زەپەرلەر،
ماختىنىمەن، ئەمگىكىم بەختىم بىلەن.

ئەنۋەر ئابلەت (شەيدائى)

يۈرەكتىكى پىنھان ناخشىلار

كۈلۈپ

ياندۇرۇپ قەلبىمدە سۆيگۈ يالقۇنى باقتىڭ كۈلۈپ،
پاك يۈرەككە چىن مۇھەببەت ئوتىنى ياقتىڭ كۈلۈپ،

ھېسلىرىدم قالدى يۈگەنسىز ئۈيقۇدىن بولدۇم بىدار،
يۈرىكىم قاتلاملىرىدا قان بولۇپ ئاقتىمىڭ، كۆلۈپ.

ئۈيغىتىپ ئارمانلىرىمنى ، تولدۇرۇپ قەلبىمگە كۈي،
لەۋلىرىڭ بىرلە لېۋىمدە پىستىملەر چاقتىڭ ، كۆلۈپ.

كۆتلىرىدم ئۆتتى بەختلىك، سۆيگۈدىن لەززەت ئېلىپ،
ئۆكسىمەي تۈيغۇم كۆكىدە پەر - قانات قاقتىڭ، كۆلۈپ.

گۈللىدى ياشلىق باھارىم، تاپتى قۇت ئارمانلىرىدم،
جۈپ يۈرەك بولغاچ ۋاپادار، سەن ۋىسال تاپتىڭ ، كۆلۈپ.

دەپ

مەن سېنى كۆتتۈم ئۇزاق يىل، ۋەدىدىن يانمايدۇ، دەپ،
پاك، سەبى كۆڭلىنى بەرگەن يارىدىن تانمايدۇ، دەپ.
سۆيگۈمىز بولغاچ ھەقىقىي، سالىسمۇ ھىجران ئازاب،
قەلبىگە شاھتۇر سادا قەت، قىلچە دا تلانمايدۇ، دەپ.
تەڭلىسە شەيتان ئەگەر گۈل ئىشلىتىپ نەيرەڭ - مىكىر،
كەچمىگەچ ۋىجدانىدىن ئۇ، مەڭگۈ ئالدانمايدۇ دەپ.
قەدرىگە يەتكەچ ھايا تىمىڭ ، تۇسسىمۇ ئالدىنى جۇت،
ھېچقاچان باسقان ئىزىغا چاڭ - توزان قونمايدۇ ، دەپ.
ئاھ! بۈگۈن بىلسەم سىرىڭنى، قاپتىمەن ھەسرەت چېكىپ،
ئۆزگىگە شەيدا بولۇپسەن ئىشلىرىدم چانمايدۇ، دەپ.

سېنى

بولسا قەلبىڭ بىغۇبار، سۆيگەن نىگارىم دەي سېنى،
ياشلىقىمنى ياشنىتار قۇتلۇق باھارىم دەي سېنى.

يانسا ئىشقىڭ ئەل ئۈچۈن، ئەلگە گەر قاتساڭ كۈچۈڭ،
تومۇرۇمدا قان بولۇپ، ئوخچۇپ ئاقارىم دەي سېنى.

ئەتىنى دىلغا پۈكۈپ، پەن تەكتىگە چوڭقۇر چۆكۈپ،
ئەجىر قىلساڭ كۆكسىگە گۈللەر تاقارىم دەي سېنى.

ئىلمۇ ھېكمەت بابىدا بولساڭ قاناتەتتىن جۇدا، ١
كەشپىياتتا بەرق ئۇرۇپ قانات قاقارىم دەي سېنى.

تۇسسا ئالدىڭنى خەتەر، باغلاپ ئۈممىدتىن چىڭ كەمەر،
ئەگمەسەڭ باش، قۇت تىلەپ، نۇسرەت تاپاردىم دەي سېنى.

ماختىنىشتىن ساقلىنىپ، خىسلەتتە نۇردەك پاكلىنىپ،
ئارزۇيۇمنى ئاقلىساڭ چىن غەمگۈزاردىم دەي سېنى.

تۇرسۇن ئۆمەر

چىغىر يولدىن ئاڭلىنار ناخشا

چىغىر يولدەك چىگىش خىياللار

سىڭىپ كەتكەچ كائىنات تۈنگە،
دالىلارمۇ كۆرسەتمەس چىراي.
بۇلۇت ئىچرە سىلجىپ باردۇ،
ۋىسالىنى يوشۇرماقتا ئاي.

ئويغاق دەريا — جۇشقۇن دالىلار،
ساھىللارنى قىلار مەسخىرە.
قارلىق چوققا، جىلغا — ئىدىرلار،
قارا تۈنگە بولۇر ھەمشىرە.

قارلىق چوققا جىلغا — تەرەپتىن،
تۈرۈپ — تۈرۈپ كېلەر بىر سەلكىن.
تاتلىق سۆيۈپ مەڭزىگە كېتەر،
شۇندا قىنىمۇ بۇ يىگىت تەمكىن.

كۆمۈش چوققا پارلىدى بىردىن،
سىلجىپ چىقتى بۇلۇتلاردىن ئاي.
ئاپئاق چوققا قىلدى تەبەسسۇم،
نۇرغا تولدى قىشلاقلار ھاي-ھاي.

يىگىت دەردلىك ناخشا توۋلايدۇ،
چىغىر يولدەك چىگىش خىيالى.
چىغىر يولدا، توغراق يېنىدا،
كۆرۈنمىگەچ يارنىڭ جامالى.

چىغىر يولدا چاۋا تېرەر سۇمبۇل چاچ

تاتارغان شور، قومۇشلۇق ئورمان،
قاغجىرىغان جىگدە شاخلىرى.
ھەر سىلكىنسە (كۆي تۆكەر ياپراق)،
قىزنىڭ قارا سۇمبۇل چاچلىرى.

ئاغامچا بار قىزنىڭ قولىدا،
چاۋا تېرەر ئورمان ئىچىدىن.
خىجىل بولار ئۆسكەن توغراق،
قىزنىڭ زىبا چېھرى — ھۆسنىدىن.

چاۋار بىلەن تولدى ئاغامچا،
مېھرى بىلەن چىڭ چەگدى ئۇنى.
كۆيىنىكىنىڭ پېشىدە سۈرتتى،
مۇنچاق — مۇنچاق كۆمۈشتەك تەرنى.

چىغىر يولنىڭ دوقمۇشىدىكى
توغراققا ئۇ يۆلەندى بىر پەس.
تاتلىق خىيال بۆشۈككە ئۇ،
لەززەتلىنىپ بۆلەندى بىر پەس.

قىز توغراققا يۆلەندى ئاھ دەپ،
تەشنالىقتىن چاڭقىدى — تالدى.
سۇ تۇتقىلى كەلمىگەچ يىگىت،
ئېغىپ يۈرەك، رەڭگى تاتاردى.

گۈلخان يېنىپ قىزنىڭ ئىچىدە،
ئاتەش ياغدى چولپان كۆزىدىن.
چىمدىم توپا ئالدى ئېڭىشىپ،
يىگىتىنىڭ باسقان ئىزىدىن.

قىز ھىدلىدى تۇپراقنى ئۇزاق،
يۈرىكىگە يېپىشتى پىراق.
يىگىتنى سۆيگەندەك بولدى،
توپا بەرگەچ رەيھاندىن پۇراق.

ئېغىپ كەتتى يۈرەك پارىسى

يىگىت كەتتى چىغىر يول بىلەن،
خوش دېيەلمەي يىراق سەپەرگە.
تىپىرلايدۇ يۈرىكى تىنماي،
سولانغاندەك تۆمۈر قەپەزگە.

چىغىر يولدىن ئايرىلىپ بىر پەس،
كۈتتى ئوماق سەھرا قىزىنى.
يىگىت ئەمدى ھەسرەتتە قالدى،
ئېيتالمىغاچ يۈرەك سۆزىنى.

چىغىر يولدا ئۇزاق ساقلىدى،
قېرى توغراق ئۇنىڭغا شاھىد.
ئىزھار قىلدى توغراق تېنىگە،
يارى ئۈچۈن بىر نەزمە بېيىت.

ھەسرەت ھىدى تارقىتىپ يىگىت،
ئوت ياندۇردى دىماغلىرىدا.
كۆزلىرىدىن ھىجران يامغۇرى
سىرغىپ چۈشتى زىناقلىرىغا.

پاتتى قۇياش ئۇپۇققا ھارغىن،
يىگىت كەتتى خېلى ئۇزاققا.
ئۇ ئېيتقان مۇڭلۇق ناخشىنى،
سەلكىن ئېلىپ كەتتى قىشلاققا.

قىز چۆچۈدى ناخشىدىن شۇئان،
كەلدى دەرھال توغراق يېنىغا.
ئوقۇپ سۆيگۈ بېيىتىنى ئۇ،
ئوت تۇتاشتى ئىچى - تېشىغا.

ئۇ، يۈگۈردى چىغىر يول بىلەن،
كۆرۈنمىدى يىگىت قارىسى.
كىرپىكتىن تىترەپ ئۇخچىغاندا ياش،
ئېقىپ كەتتى يۈرەك پارىسى.

ئوبۇلھەسەن روزىمەمەت

ئىككى شېئىر

جانانىغا سوئال

ھالرەڭ شەپەق جۇلا بەرگەن يۈزۈڭگە،
تەلمۈرىدۇ كۆكتە ئۈزگەن ھىلالمۇ.
تىنىقلىرىڭ ساھىللارغا ئۇرۇلسا،
داۋالغۇيدۇ تىنچ ئاققان زىلالمۇ.

ئاھۇلارنى سېھىر قىلغان كۆزۈڭگە،
چۆمۈلىدۇ خىلۋەت بۇلاق كېچىدە.
كىرپىكلىرىڭ ساداق بولغان يۇلتۇزلار،
سىرغىپ ئاقار سامان يولى ئىچىدە.

مۇڭلۇق تۈنى ئەللەي ئەتكەن سۆزۈڭگە،
چۈش كۆرىدۇ مەجنۇنتاللار يۇيۇنۇپ.
كۈيلىرىڭگە ئەسىر بولغان چىمەنلەر،
يۇيۇلىدۇ شەبنەملەرگە چۆمۈلۈپ.

ئاھ دىلبىرىم مەپتۇن قىلدىڭ ئۆزۈڭگە،
ئاشۇ كۆزۈڭ گۈزەللىكنىڭ چېھرىمۇ؟

نازۇك ھىسلار چاقماق چاققان يۈرىكىمنىڭ،
چىن ھاياتىنىڭ ساڭا بەرگەن مېھرىمۇ؟

ئىلتىجا

كىرپىكىمگىنى يۇلۇۋەتكىن كۆزۈمدىن،
قاشچى يۇلتۇز يەرگە سىرغىپ ئاقمىسۇن.
مۇڭلىرىمغا شەبنەم تۆكۈپ بۇلۇتلار،
چۇقانلىرى كۆكتە چاقماق چاقمىسۇن.

كىرپىكىمگىنى يۇلۇۋەتكىن كۆزۈمدىن،
سۈزۈك بۇلاق لاتقا يۇتۇپ ئاقمىسۇن.

قارىچۇقۇمغا لەۋ تەگكۈزگەن دالىلار،
پىراقىمدا مەجنۇن بولۇپ قالمىسۇن.

كىرپىكىمگىنى يۇلۇۋەتكىن كۆزۈمدىن،
ئەلەم بىرلە ئانام تۈگەپ كەتمىسۇن.
شەمۋاق بېسىپ مۇڭغا پاتقان قەبرەمنى،
غېرىبسىنىپ دادام ماكان ئەتمىسۇن.

كىرپىكىمگىنى يۇلۇۋەتكىن، چېھرىڭگە
بېقىمۇالاي ئەڭ ئاداقى دەملىرى.
ئاچچىق ئازاب، تاتلىق ۋىسال چىرمىشىپ،
قورۇپ كەتسۇن تەشنالىقنىڭ نەملىرى.

ئەركىن داۋۇت

يۈرىكىمۇ ئوت، ۋۇجۇدۇمۇ ئوت

ئالما بەردىڭ

ئالما بەردىڭ، ئالدىم ئالمىنى،
تازىم بىلەن ساڭا ئېگىلىپ.
«رەھمەت» دېدىم قەددىمنى رۇسلاپ،
جۈپ كۆزۈڭگە ئىللىق تىكىلىپ.

ئاق ئالمىدەك ئاققىنە چېھرىڭ،
كەتتى گويا ئوتتەك قىزىرىپ.
ماڭا مەيلىڭ بار ئىكەن سېنىڭ،
ھەرىكىتىڭدىن قالدى سېزىلىپ.

ئالما بەردىڭ، ئالدىم ئالمىنى،
تازىم بىلەن ساڭا ئېگىلىپ.
ئىككىمىزنىڭ رىشتى زەنجىردەك،
بىر - بىرىگە كەتتى چىگىلىپ.

كۆڭلۈڭ قاردەك بولسا ئاپئاق

ئولتۇرۇپسەن ئالما تۈۋىدە،
جۈپ كۆزۈڭدىن ئۈنچە ياش تۆكۈپ.
گويا تويدىن ئايرىلغان قۇشتەك،
غېرىبلىقتا خىيالغا چۆكۈپ.

چىرايىلىرىڭ سارغايغان شۇنچە،
سېرىقلىقتا بەئەينى سامان.
رىئاللىقتىن زارلانما قاقشاپ،
تۇرمۇش يولى ئېگىز - پەس ھامان.

تاشلاپ كەتكەن بولسا سۆيگۈنىڭ،
ئۇنتۇپ ئۇنى يىراقلارغا باق.
سۆيەر سېنى يەنە باشقىسى،
كۆڭلۈڭ قاردەك بولسىلا ئاپئاق.

غېنى قۇربان

دىلبىرىمگە

خىيالىم كەپتىرى قىلغاندا جەۋلان،
ئارزۇيۇم ئىزلەيدۇ يۈرەك پارىنى.
ئۆمرۈم رىشتىسى كۆيسە ھىجراندا،
بۇ تىلىم سۆزلەيدۇ قەلب زارىنى.

تەشنالىق شەمشىرى قەلبىمنى تىلىپ،
قان قىلۇر يۈرىكىم يوقۇ - بارىنى.
جۇدالىق نەشتىرى سانجىلىپ دىلغا،
قويمايدۇ بۇ ھالىم ئەختىيارىنى.

ئىنتىلىش ئىستىكى گويا كى زەخمەك،
چېكىدۇ يۈرىكىم نازۇك تارىنى.
سېغىنىش ئارزۇسى قىلسا نالىزار،
بۇ قەلبىم بوزلايدۇ، ئىزلەپ يارىنى.

بۇ مېنىڭ كەچمىشىم، بىلدىڭمۇ دىلبەر،
بىلسەڭ بۇ ئازابقا ئىزلە چارىنى.
ئۆزگىدىن تېپىش بىھاجەتتۇر زىنھار،
ئۆزۈڭدىن ئىزدىگىن دەردىم دارىنى.

شۇنچە زار ئەيلىدىم ھىجران دەشتىدە،
بىلمىدىڭ، بىلسەڭمۇ بىلمىگەن بولدۇڭ.
يۈرسەممۇ ئارقىڭدا دەرۋىشچە گويا،
كۈلدۈڭغۇ، كۈلسەڭمۇ كۈلمىگەن بولدۇڭ...

كەتمەككە تەمشەلدىڭ يېنىمدىن تېخى،
مېنى چىن دوست قىلىپ قويۇپ پىراقتا.
راستىنلا بىشارەت بەردى رىيائىللىق،
يول ئېلىپ كەتمەككە مەندىن يىراقتا.

كەتتىڭ سەن ئارقاڭغا قىيامۇ باقماي،
مەن قالدىم بەختىنىڭ قەنتىنى چاقماي.

جۇش ئۇرار ئىدى بۇ قېنىم سەن ئۈچۈن،
ئەمدى ئۇ توختىدى تېنىمدە ئاقماي.

يۈرىكىڭ قانداقمۇ كۆرگەندۇ قوبۇل،
«خوش» دېگەن سۆزنىمۇ قىلماي مېڭىشقا.
شۇ كۆڭلۈڭ قانداقمۇ ئۇنىدىكىن تاڭ،
قەلبىمگە ھىجراندىن تاياق تېگىشقا.

ۋىسالىغا ئىنتىلىپ كىرپىكمۇ قاقماي،
قانچىلاپ تۈنلىرىم ئازابتا ئۆتتى.
نەچچە رەت ۋۇجۇدۇم ئۆرتىنىپ ئوتتا،
ھەسرەتلىك ئاھ ئۇرۇپ ھالىمدىن كەتتى...

ئېيتقىنا ئەي سەنەم، چىن سۆزۈڭنى سەن،
گۇناھىم نېمىدۇر ئالدىڭدا مۇنچە؟
ئۇرىسەن ئىشقىڭنىڭ قامچىسى بىلەن،
نە گۇناھ قىلدىمەن ئۇرغىدەك شۇنچە؟!

كۆيگۈنۈم گۇناھىم بولسا گەر مېنىڭ،
سەنمۇ ھەم بىراۋغا ئاشىقمەن دېمە.
ئەگەر ئۇ گۇناھ دەپ ھېسابلانمىسا،
ئېيتقىنا خوش، مېنىڭ گۇناھىم نېمە؟...

گۈزەلنۇر ئابدۇرېھىم

ئىككى شېئىر

سەھرا قىزى

مەسلى چولپان كۆزلىرىڭدىن ئاي خېجىل سەھرا قىزى،
ئەبرۇ شىمشەدەك بويلىرىڭغا مەن ئېجىل سەھرا قىزى.

ئىشتا ئىلغارلار سېپىدە چىققىنىڭدا سەھنىگە،
مەن تاپارمەن خىسلىتىڭدىن بىر ئەقىل، سەھرا قىزى.

دەۋرىمىزنىڭ قويىنى كەڭ ئەمگەك - ئىجاد ئەھلى ئۈچۈن،
كەشپىيات چولپانلىرىدىن بوپ يېتىل، سەھرا قىزى.

ئىچ - تېشىڭ بولغاچ گۈزەل، قىلدىڭ مېنى ئىشقىڭغا رام،
كەلگۈسى - ھۆر ئەتىگە دەۋردىم كېيىل، سەھرا قىزى.

كۈي قاتاي بۇلبۇل بولۇپ ئىشقىڭدا مەن شامۇ سەھەر،
گۈل بولۇپ كۆڭلۈم بېغىدا سەن ئېچىل، سەھرا قىزى.

قەشقەر

سېنى كۆرسە كېلىپ كىمكى تۈمەن كۆل بويىغا، قەشقەر،
گۈزەل ھۆسنۈڭ سالار جاننى ئاشىقلىق كويىغا، قەشقەر.

ئىگىپ باشىنى مەجنۇنتال بېرەر گويا ساڭا تازىم،
ئورالغان ھەممە ئەتراپىڭ يېشىللىق تونىغا، قەشقەر.

يۇيۇنساڭ نۇر بىلەن تاڭدا جۇلالار توز كەبى چېھرىڭ،
گۈزەل قىزلار ياسانغاندەك خۇشاللىق تويىغا، قەشقەر.

قۇلاق سالساڭ جاراڭلايدۇ ئاشىقلار ناخشىسى كۆكتە،
يىگىت - قىزلار قۇرار بەزمە گىتار ئېيىپ قولىغا، قەشقەر.

تېخىمۇ گۈللىگىن - ياشنا، تولۇپ ئايدەك جامالىڭغا،
ساڭا سادىق يۈرەكلەرنى سېلىپ ئىشق ئوتىغا، قەشقەر.

ئىمام مۇھەممەت

ئىككى شېئىر

ئەينەكنىڭ بايانى

ئەينە نىلىكتىن چېقىلدىم، سۇندۇم،
بەزىلەرگە كۆرسىتىپ نۇقسان.
كۆرسەتمىسەم بولۇر نە رولۇم؟
مېنى شۇنداق ياسىسا ئىنسان.

قىلساڭمۇ گەر مېنى مىڭ پارچە،
ئىللىتىڭنى كۆرسىتەر پارەم.
يوشۇرساڭمۇ ئىللىتىڭنى سەن،
ئاخىر بىركۈن بىلەر خەلقى ئالەم.

ئۆرنەك ئالدىم

كېچە - كۈندۈز يورۇتۇغلۇق تۇرسىمۇ،
كۆيۈپ كۈلگە ئايلانسا ئىدۇ لامپۇچكا.
ئىنسانلارغا بەخت ئاتا قىلىشتەك،
ئالىيجاناب روھ دىلىمدا بولغاچقا.

كۆڭلىمگە زور پىلانلارنى پۈكسىمۇ،
بەزىلەردە چىدام بىلەن غەيرەتكەم.
كىرگۈزەلمەس شۇڭا ئۇلار ھاياتقا،
ئەل - جامائەت زوقلانغۇدەك ياخشى تەم.

ئۆرنەك ئالدىم لامپۇچكىدىن دوستلىرىم،
ئاشتى غەيرەت - شىجائىتىم، جۈرئىتىم.
ئىللىتىمنى يىلتىزىدىن قۇرۇتتۇم،
شان - شەرەپلەر قۇچۇشقا بار قۇربىتىم.

مەھەممەت تۇرسۇن يالغۇزەك

داۋاگەر ئوغرى

— گىلەمنى ئوغرى ئالغان ئوخشايدۇ، — دادىسى. يەنە نېمىلەرنىڭ يوقالغانلىقىغا قاراپ باقايلى، — دېدى.

ئايالىم بىلەن ئۆيدىكى نەرسىلەرگە بىر باشتىن قاراپ چىقتۇق. ئۆيدىن ئىككى پارچە گىلەم، ئۈچ قوي، بىر دانە كىيىم تىكىش ماشىنىسى ۋە قىزىم سەيدىگۈلنىڭ تويىغا ئاتاپ يىغقىنىدىلا ئېلىپ قويغان لازىمەتلىكلەرنىڭ ھەممىسى ئوغۇرلىنىپ كېتىپتۇ. ئايالىم بۇ نەرسىلەرنىڭ يوقالغانلىقىدىن ھەسرەتلىنىپ، بىر نەچچە كۈنگىچە زاردىلا كۆزىدىن يېشى قۇرۇمىدى.

مەنمۇ ھالال مېھنەت بىلەن تاپقان شۇنچىۋالا نەرسىلىرىمىزنىڭ بىر كېچىدىلا ئوغۇرلىنىپ كەتكەنلىكىدىن قاتتىق ئازابلىنىپ چېچىپلا كەتتىم. قولۇم — قوشنا، مەھەللە — كويىمىزنىڭ ھالىمىزغا ئېچىنىپ كۆپ تەسەللىي بېرىشتى. ئايالىم ئالدىغا ئۇچرىغانلىكى كىشىلەرگە:

— بىزنى نەس بېسىۋاتقان ئوخشايدۇ، ئۇنداق بولمىسا، ھەر يىلى بىزنىڭ مال — مۈلكىمىز زىيانغا ئۇچرامدۇ؟ تېخى يېرىم يىلنىڭ ئالدىدىلا ئوغرىنىڭ كاساپىتىدىن ناھايىتى كۆپ نەرسىلىرىمىزدىن ئايرىلغان ئەمەسمىدۇق، ئۆلگىنىنىڭ ئۈستىگە تەپكەندەك مانا ئەمدى بىزنى يەنە پالاكەت

مەن قېيىن ئانامنىڭ ئۆيىدىن بالا — چاقىلىرىمنى ئېلىپ ئائىلەمگە قايتىپ كەلگەندە، ئۆي بېساتلىرىمنىڭ ئوڭتەي — توڭتەي قىلىۋېتىلگەنلىكىگە كۆزۈم چۈشتى — دە، شۇ ئان كۆڭلۈمگە «ئوغرى» دېگەن دەھشەتلىك بىر خىيال كەلدى.

ئايالىم مايسىخان بۇ ئىشلارنى كۆرۈپ:

— ۋاي خۇدايىم، بۇ نېمە ئىش، كەلگۈلۈك دائىم بىزگىلا كېلەمدىغاندۇ؟ — دەپ بېشىنى ئىككى قولى بىلەن چاڭگاللاپ، ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا نالە — پەرياد كۆتۈرۈپ يىغلاپ كەتتى. بىر ھازادىن كېيىن، مايسەم مېنىڭ نېمە قىلىشىمنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرۇپ قالغىنىمنى كۆرۈپ:

باستى، – دەپ قايغۇ، ئەلەمنى كۆز يېشى ئارقىلىق چىقىراتتى. دېمىسىمۇ، تېخى يېقىندىلا ئۆيىمىزگە ئوغرى كىرىپ، ئائىلىمىزنى پوستى سويۇلغان پىيازدەك يالىڭاچلاپ قويغانىدى.

ئۆستى-ئۆستىلەپ كەلگەن بۇسورۇقچىلىقتىن كېچىلىرى ئۇيقۇم قېچىپ كىرپىك قاقماي چىقاتتىم. مېنىڭ جىمغۇر بولۇپ كېتىشىمنىڭ سەۋەبىمۇ دەل مانا شۇ ئىدى. غەم-قايغۇلىرىمنى ئايالىم ۋە بالىلىرىمدىن يوشۇراتتىم. ئۇلار مېنىڭ ئازابلىنىۋاتقانلىقىمنى بىلىپ قالسا، ئۇلارنىڭ جاراھىتى ئۈستىگە تۇز سەپكەندەك بولۇپ كۆڭلى تېخىمۇ بىسەرەمجان بولاتتى. شۇڭا، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، «بالا – قازا شۇنىڭ بىلەن كەتكەندۇ. ‹جان بولسا جاھان، ئاش بولسا قازان›، ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسكە ئېلىپ ئۆزىمىزنى بىئارام قىلمايلى. ھەسرەت – نادامەت قىلغاننىڭ نېمە پايدىسى؟» دېگەن گەپنى ئاغزىمدا قىلسامۇ، لېكىن، كۆڭلۈمدە ھەرگىزمۇ ئۇنداق دېمەيتتىم. قوشلاپ كەلگەن بۇ كۆڭۈلسىزلىك ماڭا قاتتىق تەسىر قىلىپ، روھىي ھالىتىمنىمۇ باشقىچە بىر خىل قىلىپ قويغانىدى.

مەن بۇ ئازابتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، ئوغرىنى جامائەت خەۋپسىزلىك ئورۇنلىرىنىڭ ئىزدەپ تېپىشىغا قاراپ تۇرماي، ئۆزۈممۇ بىر ئامال قىلىپ، ئۇنى قولغا چۈشۈرۈش نىيىتىگە كەلدىم.

مەن كوچىدىن ئۆتكەن ھەر بىر ناتونۇش كىشىگە — مەندە گۇمان قوزغىغان ھەر بىر ئادەمگە شۈبھە بىلەن قاراشقا باشلىدىم. لېكىن، ئۇلار مېنىڭ گۇمانلىق تەرىزدە قارىشىمغا بىر خىل ھۆرمەت بىلەن سالام بېرىپ ئۆتەتتى. ئىشلار مۇشۇ بويىچە كېتىۋەردى. ماللىرىم ئوغۇرلانغىلى خېلى كۈنلەر بولۇپ قالغان بولسىمۇ، بۇنىڭ ھېچبىر ئىز-دېرىكىنى ئالالمىدۇق. ئوغرىنىڭ تۇتۇلۇپ، مال-مۈلۈكلىرىمنىڭ قولۇمغا قايتىپ كېلىشى توغرىسىدا سۈرگەن شېرىن ئارزۇ، ئۈمىدلىرىم بارا-بارا شامالدا توزۇپ كەتكەن توزغاقتەك ھەر تەرەپكە ئۇچۇپ كەتتى.

بەخت بار يەردە بەختسىزلىك، شادلىق بار يەردە قايغۇ بولۇپ تۇرغىنىدەك، مېنىڭ ئارامىي خۇدا ئۆتۈۋاتقان بەختلىك تۇرمۇشۇمنىڭ بىر كېچىدىلا شۇنچە چوڭ بەختسىزلىككە ئۇچرىشى ئوغرىنىڭ كاساپىتىدىن بولغانلىقى ئۈچۈن، ئوغرىغا بولغان ئۆچمەنلىكىم ھەسسىلەپ ئاشتى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۆمرۈمدە بىرەر قېتىم بولسىمۇ ئوغرى دېگەن نەرسە مېنىڭ قولۇمغا چۈشۈپ باقسۇنچۇ قېنى، پۇت-قوللىرىنى چېقىپ تاشلاپ، كىشىلەرگە ئەبەدىي يامانلىق قىلالمىغىدەك ئەدىپىنى بەرمىسەم ھېساب ئەمەس، دېگەنلەرنى ئويلاپ يۈرگەن بولسامۇ، بۇ ئوي پەقەت ئوي پېتى قېلىۋەردى. ئەمەلىيەتتە بولسا، ئوغرى تۇگۈل، چاشقانمۇ مېنىڭ بوسۇغامدىن ئاتلىمايدىغان بولۇپ قالدى.

مېنىڭ قولۇمغا ئاسانلىقچە چۈشۈپ قالمايدىغان كالتە پەم ئوغرىمۇ تېخى بۇ دۇنيادا يوق ئوخشايدۇ. شۇنداق بولسىمۇ بۇ لەنىتى مەلئۇننى قاچانلا بولمىسۇن قولغا چۈشۈرۈپ، ئەنتىمىنى ئالمىسام مېنىڭ قانداقمۇ دەردىم چىقسۇن؟! كۆزلۈك ھوسۇلنى يىغىۋالغاندىن كېيىنلا كەيپىياتىمدا باشقىچە ئۆزگىرىش بولدى. بۇ ئۆزگىرىشكە ھۆددىگە ئالغان ئوتتۇز مو باغ ۋە يەردىن مول ھوسۇل ئالغانلىقىم سەۋەب بولدى. مانا ئەمدى جىمغۇر-

لۇقۇم، غەم ـ ئەندىشە، قايغۇ، ھەسرەتـ
لىردىن يوقاپ، خىيالىم يەڭگىللەپ جانلىنىپ
قالدىم. باغ ھەم زېمىنىدىكى مەھسۇلاتـ
لاردىن قولۇمغا بىر مۇنچە پۇل چۈشتى.
ئايالىم بىلەن مەسلىھەت قىلىپ، ئۆيىمىزـ
دىن يوقالغان نەرسىلەرنى قايتىدىن سېـ
تىۋالغاندىن تاشقىرى، بىر دانە ئۆكۈزمۇ
ئېلىپ قويدۇم. تۇرمۇشىمىز بۇرۇنقىدەك توق،
باياشات، ھېچكىمگە، ھېچنىمىگە ھاجىتىمىز
چۈشمەيدۇ. مەھەللە ـ كويدىكىلەرمۇ بىزنىڭ
غەيرەت ـ شىجائىتىمىز، قولدەك ئىشلەپ
بەگدەك خەجلىشىمىزگە قايىل.

× ×

ئەتىگەندىلا باشلانغان كەچكۈزنىڭ
جۇدۇنلۇق شامىلى دەل ـ دەرەخلەردىكى
ئاخىرقى غازاڭلار ۋە ئېگىز ئۆگزىلەرگە
بېسىلغان ئوت ـ چۆپلەرنى ھەر تەرەپكە
ئۇچۇرۇپ بارغانسېرى كۈچىيىپ بارماقتا
ئىدى. كەچكى شەپەقتىن كېيىن، ئەتراپقا
گوگۇم پەردىسى تارتىلىپ بالدۇرلا قاـ
راڭغۇ چۈشۈپ كەتتى. تېخى بايىلا مومىـ
سىنىڭ ئۆيىدىن قايتىپ كەلگەن قىزىم
سەيدىگۈل نەچچە كۈن ئىچىدە مومىسىغا
نېمە ئىشلارنى قىلىپ بەرگەنلىكى توغرىـ
سىدا ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ئانىسىغا
سۆزلەپ بېرىۋاتاتتى. خېلىدىن بېرى
سەيدىگۈلنى كۆرمىگەچكە، بەكمۇ سېغىنغاـ
نىدىم. شۇڭا، مەنمۇ ئۇلارنىڭ سۆھبىتىگە
قوشۇلۇپ ئۇزاققىچە پاراڭلاشتىم. ئەل
ياتقۇدىن كېيىنلا ئۇخلاش ئۈچۈن يېتىپ
قالدۇق، ئايالىم بىلەن قىزىم بىر دەمـ
دىلا ئۇخلاپ قالدى. مەن ئۇزاققىچە ئۇـ
يان ئۆرۈلۈپ، بۇيان ئۆرۈلۈپ زادىلا
ئۇخلىيالمىدىم. سىرتتا چىقىۋاتقان بورانـ
نىڭ دەل ـ دەرەخلەردىن ئىسقىرت چىقىـ
رىپ شاۋقۇن پەيدا قىلىشى، قورو ۋە ئېـ
غىل ئىشىكلىرىنىڭ بىر خىل تېنىمسىز غىـ
چىرلاشلىرى ئۇيقۇمغا بەرھەم بېرەتتى. شۇ
ۋەجىدىن بىر نەچچە قېتىم قولۇمنى يوتـ
قانغا بۆكۈپ ياتقان بولساممۇ بەربىر
ئۇيقۇم كەلمىدى. بىر ـ ئىككى قېتىم ئورـ
نۇمدىن تۇرۇپ، ئۆزۈمچە ھويلىغا چىقىپ
يەنە قايتىدىن كىردىم ـ دە، ئورنۇمغا كېـ
لىپ ياتتىم. لېكىن ئۇخلاش ئۈچۈن ھەر
قانچە ئۇرۇنۇپ باقساممۇ زادىلا ئۇيقۇم
كەلمىدى. يېرىم كېچە بولاي دېگەندە،
كۆزۈم ئەمدىلا تىنى ئۇيقۇغا ئىلىناي، دەپ
تۇراتتى، ئۆگزىدىن كەلگەن شەپە بىلەن
تەڭ، يۈرىكىم ئاغقاندەك بولۇپ كۆزۈم
ئېچىلىپ كەتتى. پۈتۈن دىققىتىمنى يىغىپ،
قۇلىقىمنى دىڭ تۇتتۇم. ھويلا ئىشىكلىرىـ
نىڭ بوراندىن جالاقلىغان، ئۆگزىدىكى
ئوت ـ چۆپلەرنىڭ شالدىر ـ شۇلدۇر قىلىـ
غان ئاۋازى بۇرۇنقىدەكلا داۋاملاشماقتا
ئىدى. ھويلىمىزدا مۈشۈكنىڭ ئارقا ـ ئارـ
قىدىن قاتتىق مىياڭلىغان ئاۋازى ئاڭـ
لاندى. ھىم، قوشنىمىزنىڭ ھېلىقى قارا
مۈشۈكى بايا بىزنىڭ ئۆگزىگە سەكرەپ
چۈشكەن ئىكەندە، دەپ ئويلىنىپ، مېنى
بۇنچىۋالا ئەنسىزلىككە سالغان مۈشۈكنى
ئىچىمدە بىر مۇنچە تىللىدىم. شۇنىڭدىن
كېيىن خاتىرجەم بولۇپ، ئەمدى كۆزۈمنى
يۇماي، دەپ تۇرۇشۇمغا، قاپقارا بىر
كۆلەڭگۈنىڭ دېرىزە ئالدىدىن لەپپىدە
ئۆتۈپ كەتكەنلىكىگە كۆزۈم چۈشۈپ قالـ
دى. بېشىمنى ياستۇقتىن كۆتۈرۈپ، دېـ
رىزە تەرەپكە قارىدىم. شاخ ـ شۇمبۇلارـ
نىڭ شالدىر ـ شۇلدۇرى، ئىشىكـ
لەرنىڭ غىچىر ـ غۇچۇرلىـ
رىدىن باشقا ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانـ
مىدى. نېمىلا بولمىسۇن ماراپ باقاي، دېـ
گەن خىياللارنى كۆڭۈل خاتىرەمدىن ئۆتـ

كۆزۈپ، ئاستا ئورنۇمدىن تـۇردۇم ـ دە،
پۈتۈمنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ، دېرىزىگە يۈـ
زۈمنى چـا پلاپ هويلـىغا قـارىدىم. هويلا
قاراڭغۇ، بىر نەرسىنى پەرق ئەتمەك بەكـ
مۇ قىيىن ئىدى. خېلى ئۇزۇنغىچە جىمجىت
تۇرۇپ ئەتراپىمنى كـۆزەتكەن بولسا مۇ،
هېچقانداق ئەهۋال سېزىلمىگەندىن كېيىن،
كۆڭلۈم ئورنىغا چۈشـكەندەك بولدى. ئورـ
نۇمغا بېرىپ ياتا يمىكىن، دەپ تۇرۇشۇمـ
غا، «تاراق، تاراق» قىلغان ئاۋاز ئاڭـ
لاندىيۇ، هايال ئـۆتمەي جـىمىپ كەتتى.
مانا ئەمدى يـۈرىكىم قاتتىق سېلىپ، سۇر
بېسىۋاتقاندەك يۈزلىرىمدىن بىردىنلا تەر
چىقىپ كەتتى. مەن دېرىزىگە يۈزۈمنى تېـ
خىمۇ مەهكەم يېقىپ، ئـېغىل تەرەپكە قاـ
رىدىم. ئېغىلنىڭ ئـىشىكى ئالدىدا سەل ـ
پەل مىدىرلاۋاتـقان بىر قارا كۆلەڭگۈنى
ئاران پەرق ئەتتىم ـ دە، ۋۇجـۇدۇم هاـ
ياجاندىن لەرزىگە كەلدى. ئوغرىنى قولـ
غا چۈشۈرۈش پۈرسىتىنىڭ يېتىپ كەلگەنـ
لىكىدىن يۈرىكىم قاپتەك يوغىنىدى. مەن
ئـۈيـاق ـ بـۇيـاقـنـى سـىـلاشـ
تـۇرۇپ، كـەتـمـەن سـېـپـىـنـى
قولۇمغا ئېلىپ، دېرىزە يېنىغا كېلىپ ئېـ
غىل تەرەپكە قاراپ تۇرۇشۇمغا، هېلىقى قاـ
را كۆلەڭگۈ ئېغىل ئىچىگە كىرىپ كـەتتى.
مەن پۈرسەتـنى غەنىمەت بىلىپ، ئىشىكنى
ئاستاغىنا ئېچىپ، چاققانلىق بىلەن پـۇـ
تۇمنىڭ ئۇچىدا شەپە چىقـارماي بېـرىپ،
ئېغىل ئىشىكىنى جاققىدە يېپىپ، ئىلمەكنى
شاققىدە ئىلىۋالدىم.

— ئادەم بارمۇ ··· تېـز كـېلـىڭـلار!
ئو···غرى··· ئوغرىنـى تـۇتۇۋالـدىم!ـ دەپ
بار ئاۋازىم بىلەن قايتا ـ قايتا ۋارقىـ
رىدىم. ئايالىم بىلەن قىزىم هويلىغا يـۈـ
گۈرۈپ چىقىپ، ئۇلارمۇ چۇقان سېلىشقا باشـ

لىدى. قوشنىمىز كىرىم ئاخۇن بىلەن سەـ
مەتاخۇنلار هويلىغا كىرىشتى. مەهەللە بىرـ
دەمدىلا تەۋرەپ كەتتى. يەنە بىر نـەچچە
ئائىلىلىك كىشى بىزنـىڭ هـويلىمىزغـا
كىرىشتى.

بىر چاغدا ئېغىل ئىچىگە قامىلىپ قالـ
غان ئوغرىنىڭ يىغـلامسىراپ يـالـۋۇرغان
ئاۋازى ئاڭلاندى:

— جېنىم ئاكا، مېنى چىقـىرىۋېـتىڭ.
ئادەم يىغماڭ، مەن ئوغرى ئەمەس. خۇدا
هەققى مەن ياخشى ئادەم.

— هەي، قارا يۈز، سەن تېخى ئـوغرى
ئەمەسمۇ! ئوغرى بولمىساڭ يېـرىم كېچىدە
نېمە قىلىدىغان مەلئۇنسەن؟ـ دەپ ۋارقىـ
رىدىم غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ.

— ياق! مەن ئوغرى ئـەمـەس. مـەن
سىزگە كۈيئوغۇل بولىدىغان يىگىت. هويلىـ
دىكى كىشىلەرنى چىقىرىۋېتىڭ، بىكار سەت
بولىدۇ.

ئايالىم مېنى بىر ياققا تارتىپ:

— هوي، بۇ سەيدىگـۇلنىڭ هېلىقى بىر
نېمىسى ئوخشىمامدۇ؟ ماۋۇ ئادەمنىڭ ئوـ
سال لىقىنى قاراڭ. تېزراق ماۋۇ خەقلەرنى
چىقىرىۋېتىڭلار. قىز چوڭ قىلغان گۇناهىمـ
غا مېنى نومۇسقا ئۆلتۈرىدىغان بـولـدى.
ۋاي ئېسىت، ـ دەپ پېشانىسىغا پاققىدە بىرـ
نى قويدى.

— هەي ئەقىلسىز، بۇنى سەيدىگۇلنىڭ
هېلىقى بىر نېمىسى دەمسىنا، تېخـى: يېرىم
كېچە بولغاندا سەيدىگـۇلنىڭ هېلىقى بىـر
نېمىسى بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىدۇ؟ـ دەپ
ئايالىمغا ئاچچىقلاندىم.

— ۋۇيىيەي، بېشىڭلىدىن ياشلىق ئۆتـ
مىگەندەك گەپ قىلمىساڭلىچۇ، ياشلىق دېـ
گەننىڭ كېچە ـ كۈندۈز بىلەن نېمە كارى.
سەيـگۇلدەك ۋاقتىمدا كېـچىـنى كـېچە

www.uyghurkitap.com

دىمه ي مىنى نه چچه قىتىم ئىز دەپ كه لگىنىڭلىنى ئۇ نتۇپ قا لدىڭىمۇ؟

ئه تىرا پتىكىله ر بۇ گه پنى ئا ڭلاپ، ئۇنىڭ ئوغرى ئىكه نلىكىدىن شۇ بىھله نگه ندەك بىر - بىر ىگه قا رىشىپ، «ئۇ سه يىدىگۇ لنىڭ ئوبىيىكتى ئىكه نغۇ. ئۇ نىڭ ‹مه ن سىزگه كۆ يىئوغۇل بولىدىغا ن يىگىت›، دىگه ن گىپىنى ئا ڭلىمىدىڭلار مۇ…؟» دەپ ئا للىنىمىله رنى پىچىرلاشقا با شلىدى. شۇ نىڭدىن كىيىن، سه ممتا خۇن بىله ن كىرىما خۇ نلار:

— هه، ئىش مۇ نداق ئىكه ندە. بولدىبولدى، بىز چىقىپ كىته يلى، - دەپ جاما ئه تنى ئه گه شتۇرۇپ هويلىدىن چىقىپ كىتىشكه ته مشه لدى.

— هه ي، ئىزدىز قوشنىلار، نىمه دىگىنىڭلار بۇ؟ سىله ر مۇشۇ كا ززاپ ئوغرىنىڭ گىپىگه ئىشىنىپ مىنىڭ گىپىمگه ئىشه نمه مسىله ر؟ ئۇ، قىزدىمىنىڭ ئوبىيىكتى ئهمه س، مىلىمىنىڭ ئوبىيىكتى، جىنىمىنىڭ ئوبىيىكتى! - دەپ قه هر دىم بىله ن ۋا رقىر ىدىم.

جا ما ئه تنىڭ ئىككىلىنىپ قا لغا نلىقىنى په مله نگه ن ئوغرى يه نه زۇۋا نغا كىردى:

— جىنىم ئا كا، مه ن جىنىڭىز نىڭ، مىلىڭىز نىڭ ئوبىيىكتى ئه مه س، قىز ىڭىز سه يىدىگۇ لنىڭ ئوبىيىكتى. خه قله ر نى تىزراق چىقىر ىۋه تمىسىڭىز ئۆزىڭىز پۇشا يما نىدا قا لىسىز، ئۇ نداق كاجلىق قىلما ڭ.

جا ما ئه تلىر ئىچىدە يه نه كۇسۇر - كۇسۇر گه پله ر په يدا بولدى:

— هه ي، بۇ ياشلار نىڭ ئىشىنى بىلىپ بولغىلى بولما يدۇ.

— هه ر قا نچه بولسىمۇ خه قنىڭ ئۆ يىگه يىرىم كىچىدە كه لگه ن با رمۇ؟

هه ي، بۇلار سا را ڭلىق قىلىۋا تا مدۇ نىمه؟ ئه گه ر ئۇ سه يىدىگۇ لنىڭ ئوبىيىكتى بولمىسا، بۇ نچه چوڭ يۈره كلىك بىله ن ئوچۇق - ئا شكا را ئۇ نداق دىيه له متى؟ ئهگه ر ھه نمۇ بۇ ئوغرىنىڭ با يىقى هه ر ىكه تلىر ىنى ئۆز كۆزۈم بىله ن كۆر مىگه ن بولسام، بۇ يىگىتنى قىز ىمىز نىڭ ئوبىيىكتى ئوخشا يدۇ، دەپمۇ ئويلىغا ن بولا تتىم. ئۇنىڭ هه مه هه ر ىكه تلىر ىنى كۆرۈپ تۇرۇپ، قۇ ۋلۇق - شۇ ملۇ قلىر ىنى بىلىپ تۇرۇپ ئه مدى مه ن ئۇ نىڭ هىيله - مىكر ىسىگه ئا لدىنىدىغا ن ئه خمه ق ئه مه سته. شۇ ڭا، نومۇستىنمۇ يا كى قورقۇپ كه تكه نلىكىدىنمۇ بايا تىن بىرى بىر ئىغىز گه پ قىلالما ي لاغىلداپ تىترەپ تۇرغا ن قىز ىمغا ۋا رقىر ىدىم:

— سىز ئۇ نىڭ گىپىنى ئا ڭلىما يۋا تا مسىز يا كى ئۇ ئوغرى سىز نىڭ ئوبىيىكتىڭىز مىتى، نىمىشقا زۇۋا ن سۇر مه يسىز؟

— خا لا يىق، ئۇ نىڭ گىپى يا… يا لغا ن. ئۇ… ئۇ… ئوغرى. هه ي، نومۇسسىز يا لغا نچى، ئۇ… ئۇ… ئوغرى… ، - سه يىدەم گىپىنى داۋا ملاشتۇرا لما ي غه زەپله نگه نلىكىدىن يىغلاپ كه تتى.

كىمدۇر بىرسى قول چىرىغى كۆ تۈرۈپ كه لدى. بىز ئىغىلنىڭ ئىشىكىنى ئىچىپ، ئوغرىنى هويلىغا سۆرەپ چىقتۇق. ما نا ئه مدى ئۇ نىڭ ئا ۋا زى پۈ تۈنله ي ئۆچكه ن بولۇپ، سوغا چۈشكه ن مۇشۇكته ك شۈ مشىيىپ، لاغىلداپ تىترىمه كته ئىدى.

مه ن ئا غا مچا بىله ن ئۇ نىڭ قوللىر ىنى چه مبه رچه س با غلاۋىتىپ سورۇدۇم:

— ئه مدى گه پ قىله، هه ي نومۇسسىز ئه بله خ، سه ن كىمنىڭ ئوبىيىكتى؟ گه پ قىل!

— …

ئۇ زۇۋا ن سۈره لمه ي لاغىلداپ تىتره يتتى، بىشىنى يه ردىن ئۇستۈن قىلالما يتتى.

سه ممتا خۇن ئۇ نى مه سخىره قىلىپ:

— مەن سەيدىگۇلنىڭ ئوبيېكتىنى، دېگەنىدىن كۆرە، ئېغىلدىكى ئۆكۈزنىڭ ئوبيېكتى ئىدىم، دېسەڭ بولماسمىدى، ئاغىنە؟! دېدى.

ھويلىمىزغا توپلاشقانلار ئىشنىڭ تېگى-پېيىگە ئەمدى يەتتى بولغاي، ئۇلارمۇ ئوغرىنى ھەر تەرەپتىن تىللاپ ئەيىبلەشكە باشلىدى. سەيدەم ئوغرىنىڭ باشتىن-ئاياغىغا بىر قۇر قاراپ چىققانىدىن كېيىن:

— ھەي، نائەھلى ئىپلاس، سەن تېخى تارتىنماستىن مەن سىزگە كۈيئوغول بولىدىغان يىگىت دەيسىنا!؟ — دەپ يۈزىگە بىر نەچچىنى تۈكۈردى.

بۇ ئوغرىنىڭ مېلىمىغا قەست قىلغىنىنى ئاز كەلگەندەك، قىزىمىغىمۇ ئاھانەت قىلغىنىغا ئاچچىقىم كېلىپ، مەن ئۇنى:

— مانا سېنىڭ ئوبيېكتىڭ! — دەپ قاسىلدىتىپ راسا دۇمبالاشقا باشلىدىم. قوشنىلار قولۇمغا ئېسىلىۋېلىپ ماڭا تەسەللىي بەرگەنىدىن كېيىنلا، ئوغرىنى ھېلىقى ئېغىلغا قاماپ، ئۆكۈزنىڭ يېنىغا باغلاپ قويدۇم.

قوشنىلار بىر-بىرلەپ تارقاشتى. ئوغرىنىڭ قولىنى چەمبەرچەس باغلاپ، ئېغىلغا سولاپ قويغان بولساممۇ، خاتىرجەم بولالماي ھويلىدا كەتمەن سېپىنى تۇتقان پېتى ئېغىلدىن كۆزۈمنى ئۈزمەي ئولتۇرۇپ تاڭ ئاتقۇزدۇم. تاڭ ئاتقانىدىن كېيىن، كۆردۈمكى، ئوغرى يىگىرمە بەش ياشلار ئەتراپىدىكى بۇغداي ئۆڭلۈك، قاراقاش، قاڭشارلىق، ئەمما بىر پۇتىنى سەل سۆرەپ ماڭىدىغان قاۋۇلغىنا بىر يىگىت ئىكەن.

مەن كەتمەن سېپىنى تاشلىۋېتىپ، ئېشەك تايىقى بىلەن ئۇنى ئېغىلدىن چىقارماي تازا ساۋاشقا باشلىدىم. ئۇنىڭدىن ئۆتكەن قېتىم مۇشۇ ئۆيگە ئوغرىلىققا كىرگەن-كىرمىگەنلىكىنى سۈرۈشتە قىلسام، ئۇ بۇ ئۆيگە تۇنجى قېتىم ئوغرىلىققا كىرگەنلىكىنى، تاغىسىنىڭ ئۆيى مۇشۇ مەھەللىدە بولغاچقا، قىزىمىنىڭ ۋە ئۆكۈزۈمنىڭ بارلىقىنى بىلىدىغانلىقىنى، ئۆكۈزنى ئوغۇرلاش ئۈچۈن پەيت كۈتۈپ يۈرگەنلىكىنى ئېتىراپ قىلدى. ئۆيۈمدىن ئوغرىلانغان نەرسىلەرنى ئەسلىگەنسېرى ئوت ئۈستىگە بېنزىن چاچقاندەك بولۇپ، بۇ ئوغرىنى بوغۇزلاپ تاشلىغۇم كېلىپ كەتتى.

مەن ئۇنى بالدۇرراق ئېتىراپ قىلدۇرۇپ، مال-مۈلۈكلىرىمنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، ھېلىقى تاياقنى تاشلىۋېتىپ، بىر تال يېرىندىق بىلەن مانا ئەمسە دەپ تازا ساۋالىغان بولساممۇ، ئۇ ئېتىراپ قىلماي تۇرۇۋالدى. ئۇ ئېتىراپ قىلىش ئورنىغا، يەنە تېخى ئۇششۇقلۇق قىلىپ: «ۋايجان...! ۋاي... قولۇم...!»، دەپ، ئاغرىق ئازابىدىن چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ھەدەپ ۋايسىماقتا ئىدى.

بىز بار يەردىن ناھىيىلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسى خېلىلا يىراقتا بولغانلىقى ئۈچۈن، بۈگۈن يەنە بىر كېچە-كۈندۈز مۇشۇ ئېغىلغا سولاپ قويۇپ ئەدەپ جازاسىنى بېرىش ئارقىلىق ئېتىراپ كەلتۈرۈپ، ئەتە يەكشەنبە ناھىيە بازىرىغا بارغاچ بۇ ئوغرىنى جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىغا تاپشۇرۇپ بېرىشنى مۇۋاپىق كۆردۈم.

× ×

يەكشەنبە كۈنى ئەتىگەنىدە ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ناھىيىلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىغا ئوغرىنى ئېلىپ كەلدىم. بىزنى جىنايى ئىشلار بۆلۈمىدىن بىر ساقچى قوبۇل قىلدى.

مەن بولغان ئەھۋالنى تولۇق سۆزلەپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بېرەي، دەپ ئەمدى ئاغزىمنى ئۆمەللەپ تۇرۇشۇمغا، ساقچى سورىدى:

— بۇنىڭ قولىنى سىز باغلىدىڭىزمۇ؟

— ھەئە.

— دەرھال يېشىۋېتىڭ! — ساقچى ماڭا جىددىي بۇيرۇق قىلدى.

مەن ئۇنىڭ قولىنى يەشتىم. ئوغرىنىڭ يۈز ۋە پۇت-قوللىرىدىكى تاياق ئىزىنى كۆرگەن ساقچى يەنە سورىدى:

— بۇنى سىز ئۇرۇپ زەخمىلەندۈردىڭىزمۇ؟

— ھەئە.

ساقچى ماڭا ھومايغاندەك بىر خىل قىياپەتتە قاراپ قويدى. مەن ئۇنىڭ قارشىدىن بۇ كىشىنىڭ ماڭا تازا ياخشى قاراشتا بولمايۋاتقانلىقىنى بايقاپ، بۇ ئوغرى مۇشۇ ساقچىنىڭ تونۇشى بولسا كېرەك، دەپ ئويلاپ قالدىم.

— بۇنى نېمە جىنايەت بىلەن بۇيەرگە باغلاپ ئەكەلدىڭىز؟ — دەپ سورىدى ساقچى.

مەن بولغان ئەھۋالنى، بولۇپمۇ، ئائىلەمگە ئۈچ قېتىم ئوغرى كىرىپ مېنى خانىۋەيرانچىلىققا ئۇچراتقانلىقىنى، بۇنى قاتتىق جازالاپ بەرمىسە، رازى بولمايدىغانلىقىمنى ئېيتتىم.

ساقچى مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، ئوغرىدىن سورىدى:

— سېنىڭ ئوغرىلىق قىلىش ئۈچۈن بۇ كىشىنىڭ ئۆيىگە كىرگەنلىكىڭ راستمۇ؟

— ...

ئوغرى جاۋاب بېرىش ئورنىغا ھۆڭرەپ يىغلاپ كەتتى.

ساقچى يەنە بايىقى سوئالىنى تەكرارلىدى.

— راست. لېكىن مېنى تۇتۇۋالغاندىن كېيىن، بىر يېرىم كۈنگىچە ئېغىلغا قاماپ قويدى. ئۇنى ئازدېگەندەك، پۇت-قوللىرىمنى باغلاپ بىرنەچچە قېتىم قاتتىق ئۇرغانلىقتىن بېشىم يېرىلىپ، بىر قولۇم سۇندى. ھەتتا بۇرۇنقى يوقالغان نەرسىلىرىنى...

— سىز راستىنلا شۇنداق قىلدىڭىزمۇ؟ — ساقچى ھەيران بولغان قىياپەتتە قوشۇمىسىنى تۈرۈپ ماڭا قارىدى.

— ئەلىمىمگە چىدىمىغانلىقىمدىن يوقالغان نەرسىلىرىمنى ئەسلىگە كەلتۈرۈۋالاي، دەپ راست شۇنداق قىلدىم.

— ئۇنداق بولسا، شۇنداق قىلغانلىقىڭىز توغرىسىدا بىر نېمە يېزىپ بېرىڭ، — دەپ بىر پارچە ئاق قەغەز بىلەن قەلەمنى ئالدىمغا قويدى.

— خۇدايىم توۋا، ماۋۇ ساقچىنىڭ بۇ نېمە قىلغىنىدۇ. جەزمەن بۇ ئوغرى بۇنىڭ تۇغقىنى بولۇشى مۇمكىن. ئۇنداق بولمىسا...

— نېمە دەۋاتىسىز؟ چاپسان بولۇڭ! — دېدى ساقچى.

ئىچىمدە ئويلىغانلىرىمنىڭ تېشىمغا چىقىپ كېتىپ ساقچىغا ئاڭلىنىپ قالغىنىنى ماناھەمدى بىلدىم. ھودۇقۇپ كەتكەنلىكىمدىن گەپ قىلالماي، بايىقى دېگەنگە پەلەرنى قاغا پۇتىدەك سەتخەتلىرىم بىلەن ھېلىقى قەغەزگە يېزىپ بەردىم.

ساقچى ئادرېسىمنى خاتىرە دەپتىرىگە يېزىۋېلىپ:

— بولدى، سىز ئەمدى قايتىپ كېتىپ تۇرۇڭ. بىز ئەھۋال ئېنىقلانغاندىن كېيىن، يەنە سىزنى چاقىرتىمىز، — دەپ ھېلىقى ئوغرىنى دولىسىدىن ئىتتىرىپ تالاغا ئېلىپ ماڭدى. شۇ پەيتتە ھېلىقى ئوغرى ئارقىغا تىرەجەپ تۇرۇۋېلىپ، مېنى كۆرسىتىپ:

— ئۇنى جازالاپ بەرمىسەڭلار رازى بولمايمەن. ئۇ بېشىمنى يېرىۋەتتى، قولۇمنى سۇندۇرۇۋەتتى. ئۇنىڭ قىلمىشى قانۇنغا

AltunOq

خىلاپ! ـ دەپ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كەتتى. مېنىڭ بولسا ئۇنىڭ بۇ گېپىگە كۈلگۈم كەلدى...

ئەتىسى ناشتا قىلىپ ئولتۇرسام، ھويلىدا ئىككى ساقچى پەيدا بولدى. خوشلۇقتىن ئورنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتىم. ئۇلارنى ئۆيگە تەكلىپ قىلدىم، ئۇلار ئۆيگە كىرىشنى رەت قىلدى ۋە ماڭا قىلغان مۇئامىلىسىمۇ نېمە ئۈچۈندۇر ئانچە يېقىملىق بولمىدى. مەن چۈشىنەلمىگەن بىر خىل قىياپەتتە ئۇلارغا قارىدىم. ئۇلار مېنى ساقچى ئىدارىسىدىن چاقىرتقىلى ئېيتتى.

مېنى ناھىيىلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىغا ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن، تونۇگۈنكى ھېلىقى ساقچىنىڭ ئىشخانىسىغا باشلاپ كىردى. ئۇ ساقچى مېنى كۆرۈش بىلەنلا:

— قانۇنغا خىلاپلىق قىلغانلىقىڭىز ئۈچۈن، ناھىيىلىك خەلق تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ تەستىقىغا ئاساسەن، سىزگە مەمۇرىي توختىتىش جازاسى بېرىلدى، ـ دېدى.

مەن ئۇنىڭ قەتئىي نىيەت ئىپادىلىنىپ تۇرغان چىرايىدىن، بۇ سۆزنىڭ چاقچاق ئەمەسلىكىنى بىلىپ ناھايىتى ھەيران بولدۇم.

— مەن قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ نېمە قىلدىم؟ قانۇنغا خىلاپ ئىش قىلغۇدەك ھېچ ئىش قىلغىنىم يوققۇ!

— ھەر قانداق ئورۇن ۋە ھەر قانداق شەخسنىڭ ئۆز ئالدىغا قاماقخانا قۇرۇپ ئادەم سولىشى ۋە كىشىلەرنى ئۇرۇپ جىسمانىي جەھەتتىن زەخىملەندۈرۈشى قانۇنغا خىلاپ. سىز مۇشۇنداق قانۇنغا خىلاپ ھەرىكەتنى قىلىپ جىنايەت شەكىللەندۈرگەنلىكىڭىز ئۈچۈن، قانۇنىي جازاغا تارتىلىشقا لايىقسىز.

— مە... مەن بۇنداق بۇ... بولۇشىنى بىلمەپتىمەن. بۇنداق بولسا ماڭا...

— ئەمدى سىز بۇ توغرىدا گەپ قىلماڭ! ھەقىقەتەن مۇشۇ قانۇنىي مەسىلىدە سىز كەتكۈزۈپ قويدىڭىز. شۇڭا، بىز ئوغرىنىڭ ئۈستىڭىزدىن قىلغان دەۋاسىنى تەكشۈرۈپ، سىزگە مەمۇرىي جازا بېرىشنى لايىق كۆردۇق.

— ھېلىقى ئوغرىنىچۇ؟

— ئۇنىڭ بۇ ئەنزىدىن سىرت ئىككىنچى بىر ئەنزە بىلەنمۇ چېتىشلىقى بارلىقى ئېنىقلاندى. ئۇ ھازىر تۇرمىدە. باشقا ئوغرىلارغىمۇ ئوغرىلىققا كىرگەنلىكى تەكشۈرۈلۈۋاتىدۇ. مەسىلىسى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈلۈپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا قانۇن بويىچە قاتتىق جازا بېرىلىدۇ.

— باشلىق، مېنىڭ بىر ئوغرىنى بىر يېرىم كۈن سولاپ قويغانلىقىم، ئانچە ـ مۇنچە ئۇرغانلىقىم راستىنلا جىنايەت بولامدۇ؟

— ئەلۋەتتە جىنايەت بولىدۇ. ئادەملەر ئۆز ئالدىغا سولاقخانا تەسىس قىلىپ، كىشىلەرنى ئۆزى خالىغانچە باغلىسا، سولىسا، ئۇرسا ئۇ نېمىشقا جىنايەت بولمايدىكەن؟ بۇنداق ئىشلارغا يول قويۇلىدىغان بولسا، قانداقمۇ قانۇننى ئىجرا قىلغىلى، كىشىلەرنى باشقۇرغىلى بولىدۇ. جەمئىيەتنىڭ تەرتىپىنى، جامائەتنىڭ ئامانلىقىنى قانداقمۇ ساقلىغىلى بولىدۇ؟

بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ساقچىنىڭ ئېيتقانلىرىغا قايىل بولدۇم، بارلىق ئېسيادىم ئۆز تەقدىرىمنى ئويلاش بىلەن بەنت بولۇپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، ساقچىنىڭ يەنە نېمىلەرنى دەۋاتقانلىقى قۇلىقىمغا كىرمىدى. ساقچىنىڭ ئاغزى ئېچىلىپ ـ يۇمۇلۇۋاتقانلىقىدىن سۆزلەۋاتقانلىقى مەلۇم بولۇپ تۇراتتى. خاتا ئىش قىلىپ، جىنايەت سادىر قىلىپ قويغانلىقىمغا چوڭقۇر پۇشايمان قىلىپ، كۆز ئالدىم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى. ئەمدى بىر نېمە دېيىشىمنىڭ ئورنى قالمىغانلىقىنى بىلىپ، پېشانەمنى تۇتقان پېتى لەسسىدە ئولتۇرۇپ قالدىم...

مۇساجان قاۋۇل

«ئەۋلىيا»غا يولۇقۇش

(ھېكايە)

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

قاسىم بىلەن ئىككىمىز دۇكاندىن يېنىپ، ئۆز پاراڭلىرىمىز بىلەن كېتىۋاتاتتۇق. تۇيۇقسىز، ئۇدۇل تەرىپىمىزدىن قىزىل يۈزلۈك، ئوتتۇرا بويلۇق، بېشىغا قازاندەك سەللە ئورىۋالغان، قويۇق ساقاللىرىغا ئاندا - مۇندا ئاق سانجىلغان سالاپەتلىك بىر ناتونۇش ئادەم بىزگە سالام قىلىپ كەلدى.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام.

ئۇ، ئىككىمىزگە تازا بىر سەپ سېلىۋالغاندىن كېيىن، مەن بىلەن ئادەتتىكىچە كۆرۈشتى. ئاندىن قاسىم بىلەن خۇددى كونا تونۇشلاردەك قول ئېلىشىپ قىزغىن كۆرۈشتى ۋە ئۇنىڭ ئوڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ، ئالقانلىرىدىكى سىزىقچىلارغا مەنىلىك قاراپ قويدى - دە، گويا رەڭدە بوياپ قويغاندەك قىپقىزىل يۈزىدە بىلىنەر - بىلىنمەس تەبەسسۇم جىلۋىلەندى.

— ئى ھەممىگە قادىر ئاللا، - دېدى ئۇ ئاسمانغا قاراپ ساقىلىنى سىلىغان ھالدا، - سەن ماڭا ئىرادە قىلغان ئادىمىڭ بىلەن ئاخىر ئۇچراشتۇردۇڭ. ھەممىتىڭگە يۈز مىڭ قەترى شۈكرى.

ئۇ كۆزلىرىنى يۇمۇپ بىر پەس تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ئىتتىك قاسىمغا بۇرۇلدى ۋە:

— ئىسمىڭ قاسىم. كەسپىڭ ناۋاي. ئۆزۈڭ ئىخلاسمەن مۇسۇلمان. سەن باياتىن بۇنىڭدىن ئاللە ئاي ئىلگىرى تۆت كوچا دوقمۇشىدىكى خەلق بانكىسىغا ئامانەت قويغان 500 يۈەن پۇلۇڭنى ئېلىپ چىقتىڭ. ھازىر قويۇن يانچۇقۇڭدا بار، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق.

«يا ئىللاۋالا، بۇ ئادەم راستىنلا بىر ئەۋلىيا ئوخشىمامدۇ؟ قاسىمنىڭ ئالقىنىغا بىر قاراپلا ھەممىنى بىلىۋالدىيا؟!»

«ئەۋلىيا» قاسىمغا قاراپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— ئى، ئاللانىڭ ئىخلاسمەن بەندىسى، گېپىمگە قۇلاق سال! سەن باياتىن بانكىدىن ئېلىپ چىققان بۇ پۇل بۇنىڭدىن ئۈچ كۈن ئىلگىرى ئاللانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن مېنىڭ چۈشۈمگە بېشارەت بولغان. ئەگەر بىلمەكچى بولساڭ، ئەسلىدە بۇ جانابى ئاللانىڭ سېنىڭ ئىخلاسمەن بەندە ياكى ئەمەسلىكىڭنى سىنايدىغان بىر سىنىقى. شۇنى بىلىشىڭ كېرەككى، بۇ دۇنيادىكى پۇل - مال ئادەمگە مەڭگۈلۈك باقىۋەندە ئەمەس، بىز مۇسۇلمانلارغا ئەڭ زۆرۈرى — ئۇ دۇنيا ئۈچۈن سەرمايە توپلاش، ئاخىرەت ساۋابىنى قولغا كەلتۈرۈشتۇر ... سېنىڭ ئالدىڭدا ھازىر ئىككى خىل يول تۇرۇپتۇ. بىرى، ئۇ دۇنيا ئۈچۈن كۆپرەك سەرمايە توپلاپ، ئاخىرەتتە گۇناھىڭدىن مەغپىرەت قىلىنىپ. باغۇ بوستانلىق جەننەتتە ھۆر - غىلمانلار بىلەن خۇشال - خۇرام، بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرۈش؛ يەنە بىرى، بۇ دۇنيا ئۈچۈن سەرمايە توپلاپ، جانابى ئاللانىڭ ئالدىدا ئاسى گۇناھكار بولۇپ، قورقۇنچلۇق

دەۋزەختە مەڭگۈلۈك ئازابچېكىش... بۈگۈن ئۇلۇغ جۈمە كۈنى. بۇ كۈندە جانابى ئاللانىڭ ئەمرى بىلەن پۈتكۈل يەتتە قات ئاسمان، ئەرش - كۈرسلارنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىپ، بارلىق مالائىكىلەر بەندىلەرنىڭ بۇ دۇنيادىكى ئەمەلىي ئەھۋالىنى كۆزىتىش ئۈچۈن زېمىنغا نەزەر سالىدۇ. مەن مۇشۇ خاسىيەتلىك كۈندە ساڭا جانابى ئاللانىڭ كۆزى بىلەن بىر نەزەر سېلىپ قوياي، سەن پۈرسەتنى ھەرگىز قولدىن بەرمە، غەيرەتلىك بول، شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىگە ئالدانما، سېنى ياراتقان جانابى ئاللانىڭ سىنىقىغا بەرداشلىق بەر!...

قاسىم ئادەتتە تونۇر بېشىدىن چۈشمەيدىغان قارا - قۇرا ناۋاي بولغىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە خېلىلا ئوقۇمۇشلۇق ئادەم بولۇپ، ئىجتىمائىي مەسىلىلەرگە كۆپ ھاللاردا توغرا باھا بېرەلەيتتى.

— دېگەنلىرىڭىزنىڭ ھەممىسى بەرھەق، تەقسىر! — دېدى ئۇ سىپايىلىق بىلەن، — بىز مۇسۇلمانلارغا ئەلۋەتتە ئاخىرەت ساۋابىنى قولغا كەلتۈرۈش مۇھىم... ھازىرچە دېمەكچىمەنكى، خۇددى ئۆزلىرىگە ئوخشاش، بۇنىڭدىن بىر ھەپتە ئىلگىرى ئەشۇ ئۇچلىرىدىكى بەقەسەم تون خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن مېنىڭ چۈشۈمگە بېشارەت بولغان...

— ئاغزىڭنى يۇم، مۇرتەد! — دېدى «ئەۋلىيا» قاسىمنىڭ سۆزى تۈگىمەيلا چالۋاقاپ، — سەن كىمگە، نېمە دەۋاتقانلىقىڭنى بىلىۋاتامسەن - يوق؟

ئۇنىڭ خۇددى بىر تۇقۇچ ئېيىقتەك ئۇشتۇمتۇت سەت ھۆكىرىشى ئەتراپتا ئۇيان - بۇيان كېتىۋاتقانلارنىڭ بۇ يەرگە توپلىشىپ «تاماشا» كۆرۈشكە سەۋەبچى بولدى.

— ھۇ كاززاپ! — دېدى قاسىمۇ بوش كەلمەي، — سەن مېنىڭ 500 يۈەن پۇلۇمغا «دۇئا» قىلساڭ، مەن چىداپ بېرەمەنمۇ، ئەجەبا سەن ئۇچاڭدىكى كونىراپ ئەبجەقى چىقىپ كەتكەن بىر ئەسكى چاپىنىڭغا «دۇئا» قىلسام چىدىمامسەن؟! ساڭا ئۆزۈڭ ئېيتقان «ئاخىرەت» ئۈچۈن سەرمايە توپلاش لازىم ئەمەسمۇ - يا؟!

بايىدىن بېرى خۇددى تومۇز چېكەتكىسىدەك سايراپلا كەتكەن «ئەۋلىيا» نىڭ بىردىنلا زۇۋانى تۇتۇلغانىدەك، تىلىگە پەكەلەمەي قالدى. ئەمما، كالپۇكلىرىنى مىتىلدىتىپ ئىچىدە ئاللىنېمىلەرنى دەيتتى.

— ئوغلۇم، نېمە ئىش بولدى؟ — دېدى ئەتراپتا تۇرغانلار ئارىسىدىن قىسىلىپ ئالدىغا ئۆتكەن يەتمىش ياشلارچامىسىدىكى بىر بوۋاي قاسىمغا قاراپ.

قاسىم بولغان ئەھۋالنى بوۋايغا قىسقىلا سۆزلەپ بەردى.

— «دۇنيا دېگەن ھارام مال، سەن تاشلىۋەت مەن ئالاي» دېگەن شۇكەندە، — دېدى بوۋاي «ئەۋلىيا»غا غەزەپلىك كۆزلىرى بىلەن مىختەك قادىلىپ، — ئۇيات ئەمەسمۇ، تەقسىر! مۇنداق قىلىپ دىن ۋە مىللەتنىڭ ئىززەت - ئابرويىنى دەپسەندە قىلمىسىلىرىدىمۇ، ھالال تۇرمۇش يولى سىلىگە تېپىلماسمىدى؟!

«ئەۋلىيا» خۇددى قېقىپ قويغان قوزۇقتەك مىدىر - سىدىر قىلالماي قالدى. قارىغاندا، ئۇنىڭ گەپ قىلىشقىمۇ ماجالى يوقتەك قىلاتتى. شۇ تاپتا ئۇ، ئەتراپتىن ئاڭلىنىۋاتقان غۇلغۇلا ۋە ئۆزىگە مىقتەك قادىلىپ تۇرغان كۆزلەرنىڭ تېخىمۇ

ئاۋۇۋاتقان نالىقىدىن نېمىنىدۇر سەزدى بولغاي، ئۇستىلىق بىلەن غىپپىلا قىلىپ تىكىۋەتتى.

بىر پەس غۇلغۇلىدىن كېيىن، توپلىشىۋالغانلار بىر-بىرلەپ تارقاشتى، بىزمۇ يولىمىزغا ماڭدۇق. «ئەۋلىيا» نىڭ سىياقى كۆز ئالدىمدىن زادىلا كەتمەيتتى.

— ئۇ ئادەمگە بۇنچىلا قوپال تېگىشىشنىڭ لازىمى ئەمەس ئىدى، — دېدىم مەن قاسىمغا قاراپ، — ھېچبولمىغاندا، بېشىدىكى سەللە بىلەن ساقىلىغا ھۆرمەت قىلساق بولاتتى.

— «قازىنىڭنىڭ قايىنىشىغا باق، چۆمۈچۈڭنىڭ ئويىنىشىغا...» دەپتىكەن، — دېدى قاسىم بېشىنى چايقاپ، — بۈگۈن مەن، ئەتە يەنە بىرسى ئۇنىڭ ساقال، سەللىسىنى ھۆرمەت قىلساق... ئۆگۈنلۈككە ئۇ يەنە نېمە ئىشلارنى قىلمايدۇ — دەيسەن؟! گەپ سەللە بىلەن ساقالدا ئەمەس، ئىمانىدا.

— ئۇ قولۇڭدىكى سىزىقچىلارغا بىر قاراپلا ھەممىنى بىلىۋالدىمۇ؟

— بەك ساددا ئىكەنسەن، — دېدى قاسىم سەل خاپا بولۇپ، — بۇ، ئۇلارنىڭ ھىيلىسى. بۇنداق ئالدامچىلار ھەرگىز يالغۇز ھەرىكەت قىلمايدۇ، ئاز دېگەندە بىر-ئىككى كۆز-قۇلاقچىسى بار: بۇلار كىمنىڭ نېمە ئىش قىلىۋاتقانلىقىنى پايلاپ يۈرۈپ، ئېپى كەلگەندە «خوجايىن» لىرىغا خەۋەر قىلىدۇ-دە، «خوجايىن» لىرى ئەشۇنداق «ئەۋلىيا» سىياقىدا ئوتتۇرىغا چىقىپ، سەندەك ساددا ئادەملەرنى ئالداپ، ئۆز ئىختىيارىڭ بويىچە قاپقانغا دەسسىتىدۇ...

مەن قايتا ئۈن چىقارمىدىم. لېكىن، ئىچىمدە ھېلىقى «كەشپى-كارامەتلىك ئەۋلىيا» بىلەن قاسىم ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن سۆزلەر ئۈستىدە چوڭقۇر ئويلىنىپ قالدىم.

(بېشى 20 ـ بەتتە)

1990 ـ يىل 10 ـ ئاپرېل

شىركەتكە كېلىشتىن ئىلگىرى ئاخبارات ساھەسىدىكىلەر بىلەن ئانچە-مۇنچە تونۇشلۇقۇم يوق ئىدى. ئۇلار مېنى ئىزدەپمۇ كەتمەيتتى. ھازىر گېزىتخانا، تېلېۋىزىيە ۋە رادىيو ئىستانسىلىرىنىڭ مۇخبىرلىرى ئۇچمۇ-ئۇچ كېلىپ، مەندىن ئۇنى-بۇنى سوراپ ئاۋارە قىلىدىغان بولدى. ئۇلارنى يولغا سالماق ئانچە ئاسانمۇ ئەمەس. ئابستراكىت گەپ، پاكىتسىز يوق سان-سىفىرلار بىلەن ئۇلار ئەسلا چىقىشالمايدۇ. ئۇلارنىڭ مۇنداق يېپىشىۋېلىشى مېنى غايەم ئالدىدا تەڭلىكتە قويغان بولسىمۇ، لېكىن كۆپىنچىسىنىڭ رازىمەنلىك بىلەن كېتىپ قېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، قەلبىمدە قانائەت ئەمەس، بەلكى، باش چۆكۈرۈپ قاتتىق ئىشلەپ، كارخانا ئىشچىلىرىدىن ھالقىغان ھالدا پۈتكۈل شەھىرىمىز خەلقى ئالدىدىكى مەسئۇلىيەتنى، ئۇلارنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلىشىمنىڭ لازىملىقىنى چۈشىنىپ يېتىۋاتىمەن.

1990 ـ يىل 19 ـ ئاپرېل

ئۇھ، ئەجەبمۇ چارچاپ كەتتىم، ئەمدى قەلەمنى توختىتاي. خاتىرەمگە ئىرادەمگە قارشى ھالدا ماختىنىش سۆزلىرىمۇ يېزىلىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن، بەك ھاياجانلىنىپ كەتكەن ئوخشايمەن. مەن ئەپۇغا لايىق: چۈنكى، مېنىڭ ئىقتىدارىم چەكلىك، ئەگەر مېنى ئازراق ئالاھىدىلىكى بار دېيىلسە، ئۇ — ئىزدىنىشكە، يول تېپىشقا جۈرئەت قىلىش. پەقەت مۇشۇلا ئۆزۈمگە سەممىي باھا. دۇنيادا ئادەم ئۆزىنى ئۆزى بىلىش ئەڭ قىممەتلىك. مېنىڭچە، ياشاش يولى داۋاملىق ئىزدىنىش، ئىجاد قىلىش، ئىختىرا قىلىش يولىدىن ئىبارەت. مەن بۇ يولدا مەڭگۈ ماڭىمەن!

زۇلپىيە

ئىككى هېكايە

شەۋكەت ئىشخانىسىدا ئېڭىكىنى تىرىگىنىچە خىيال سۈرۈپ ئولتۇراتتى. ئىشىكنىڭ يېنىك چېكىلگەن ئاۋازى ئۇنى شېرىن خىيالدىن ئويغاتتى. ئىدارىنىڭ خەت-چەك تارقاتقۇچىسى ئۇنىڭ دىققىتىنى بۇزۇپ قويۇشتىن قورققاندەك يېنىك قەدەم بىلەن ئىشخانىغا كىردى ۋە بىر پارچە خەتنى شەۋكەتنىڭ ئالدىغا قويۇپلا چىقىپ كەتتى. شەۋكەت ئېرىنچەكلىك بىلەن خەتنى ئالدى-دە، ئادرېسىغىمۇ قارىماستىن كونۋېرت ئاغزىنى يىرتتى. خەت ئادەتتىكى خەتلەرگە ئوخشاش بىر-ئىككى ۋاراقلا ئەمەس، كەم دېگەندە يەتتە-سەككىز ۋاراق كېلەتتى. شەۋكەت هەيرانلىق ئىچىدە چىرايلىق قاتلانغان خەتنى ئېچىپلا قاتتىق چۆچۈپ كەتتى: «ئۇ ئەرز قىلماقچى بولغانمىدۇ؟» قورقۇنچلۇق بىر خىيال چاقماق تېزلىكىدە ئۇنىڭ كاللىسىنى چىرمىۋالدى. ئۇ جىددىي گەۋدىسىنى سافاغا تاشلىغىنىچە تىترەۋاتقان ئالقانلىرى ئىچىدىكى ئۆزىگە نەپرەتلىك كۆزى بىلەن تىكىلىپ تۇرغاندەك بىلىنگەن خەتنى ئوقۇشقا باشلىدى:

«شەۋكەت، ياخشىمۇسەن؟ كۆرۈشمىگىنىمىزگە ئۈچ يىل بولغانىدا، ‹تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك› لا تۇيۇقسىز يېزىپ كەلگەن خېتىمنى كۆرۈپ هەيران قالارسەن. ئېھتىمال، كۆڭلۈڭدە ‹ماڭا يېلىنىۋاتقان ئوخشايدۇ› دەپ ئويلاپ قېلىشىڭمۇ مۇمكىن. ئېسىڭدە بولسۇن، مۇشۇ ياقا يۇرتتا قۇيرۇقۇمنى قوم بېسىپ ئۆلسەم ئۆلىمەنكى، سېنىڭ ئالدىڭغا باش ئۇرۇپ بارمايمەن. بەلكىم خېرىدارىڭ شالاڭلاشقان بولسا، بىر دەملىك ئۆتكۈنچى هېسسىياتىڭ ئۈچ يىل بۇرۇنقى ئۆچكەن ئوتلىرىڭنى قوزغىتىپ قويۇشىمۇ مۇمكىن. هەرھالدا كۆڭلۈڭگە بولمىغۇر شېرىن خىياللارنى كەلتۈرمەستىن، خېتىمنى باشتىن - ئاخىر ئوقۇپ چىققىن. بۇ خەتنى مەن ساڭا ناهايىتى جىددىي شارائىتتا يېزىۋاتىمەن.

تەقدىرنىڭ قىسمىتى كارامەت ئىكەن. ئادەم ئويلاپ خىيالىغا، ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمىگەن ئىشلار بولىدىكەن. بۇنى بىر تۇرۇپ ئاللانىڭ ساڭا بەرگەن جازاسىمىكىن دەپ ئويلايمەن، بىر تۇرۇپ بىز قىزلارنىڭ

Altunog www.uyghurkitap.com

موشۇنداق ئاجىز بەندە ئىنكەنلىكىمىزنى يەنە بىر قېتىم ئەسكەرتىپ قويغىنىمىكىن دەپ ئويلايمەن، ئىشقىلىپ ئەمدى مەن ئۈچۈن بەرىبىر.

شەۋكەت، بەلكىم ئېسىڭىزدىدۇر، بىز ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈشكە ئىككى يىل قالغاندا تونۇشقانىدۇق. سەن — قاپقارا بۇدرە چاچلىرىڭ، ئوتلۇق كۆزلىرىڭ، قويۇق قاشلىرىڭ، شۇنداقلا قاتتىق سۆزمەنلىكىڭ بىلەن پۈتۈن مەكتەپكە تونۇلغان چىرايلىق يىگىتلەرنىڭ بىرى ئىدىڭ. مەنچۇ، گەرچە چىرايىم سەندىن قېلىشمىسىمۇ، مەكتەپتە كۆزگە كۆرۈنگەن بىردىنبىر ئەلاچى ئوقۇغۇچى بولسامۇ، پۈتۈنلەي سېنىڭ ئەكسىچە — كەم سۆز قىز ئىدىم. سېنى راستىنلا ئىنتايىن ياخشى كۆرەتتىم، چۈنكى مېنىڭ تۇنجى يالقۇنلۇق گۈلۈمنى ئېچىلدۇرغۇچى سەن ئىدىڭ. سەن بىلەن كىنو-تىياتىرلارغا بېرىش، كوچىلاردا قولتۇقلىشىپ مېڭىش مەن ئۈچۈن زور خۇشاللىنارلىق ئىش ئىدى. بولۇپمۇ ياتاقداشلىرىم ئالدىدا سەن بىلەن بىر يەردە بولسام خۇشاللىقتىن ئۆزۈمنى قويىدىغانغا جاي تاپالمايلا قالاتتىم. سېنىڭ شېرىن سۆزلىرىڭنى ئاڭلىسىلا مەس بولۇپ خۇدۇمنى يوقىتاتتىم. كەلگۈسىدە سەن بىلەن بىللە ئۆتۈشنى ئويلىسام ئۆزۈمنى دۇنيادىكى بەختلىكلەرنىڭ بەختلىكىدەك ھېس قىلاتتىم. سەن بولغۇسى تويىمىز توغرۇلۇق ئېغىز ئاچقىنىڭدا، شۇ كېچىنى شېرىن خىياللار ئىلكىدە پۈتۈنلەي ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزەتتىم. ھەر قانداق تەلەپ-پىكىرىڭگە سۆزسىزلا قوشۇلاتتىم، سەنمۇ مېنىڭ مۇشۇ تەرىپىمنى بەكرەك ياقتۇراتتىڭ.

شەۋكەت، بەلكىم ئېسىڭىزدىدۇر، بىز ئايرىلغان ئاشۇ جۇدۇنلۇق كېچە؟ ئۇ گەرچە يازكۈنى بولسىمۇ، ئوتلۇق يۈرىكىمنى شەپقەتسىزلەرچە توڭلاتقانىدى. ئوقۇشنى پۈتتۈرۈشكە ئىككى ئاي قالغان يازكۈنلىرىنىڭ بىر ئاخشىمى بىز بىرلىكتە كىنوغا كىردۇق. كۆڭلۈم بۇرۇنقىدەكلا خۇشال ئىدى. كىنو گەرچە شۇنداق ياخشى بولسىمۇ، لېكىن تولۇق ئاخىرلاشمايلا ماڭا مەززىسى يوقتەك بىلىندى، بەلكىم ساڭىمۇ شۇنداق تۇيۇلغاندۇ. «سىرتتىنى ئايلىنىپ كىرەيلىمۇ؟» دېگەن سوئالىمغا سۆزسىزلا قوشۇلدۇڭ. بىز كوچا ئايلىنىشقا باشلىدۇق، سەن بىز بىلەن پاراللېل سىنىپتا ئوقۇيدىغان باشقا بىر قىزنىڭ چېچىنىڭ ئۇزۇنلۇقى، بېلىنىڭ ئىنچىكىلىكى، پىگورىسىنىڭ چىرايلىقلىقى، كىيىنىشى، گەپ-سۆزى، مېڭىش-تۇرۇشى قاتارلىق تەرەپلىرىنى ماختاپ، توختىماي سۆزلەشكە باشلىدىڭ. ئۇنىڭ ھەر بىر سۆز-ھەرىكىتىنى شۇنداق كېلىشتۈرۈپ شەيتانلىق بىلەن دورايتىڭكى، ھەر قانچە گومۇش ئادەم بولسىمۇ ئۇچېيى ئۈزۈلگىچە كۈلمەي تۇرالمايتتى. سېنىڭ شېرىن پاراڭلىرىڭ ھېچ تۈگىمەيدىغاندەك ئەمەس ئىدى. سېنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىنكى تويىمىز، تويدىن كېيىنكى خۇشال تۇرمۇشىمىز توغرىسىدا ئېغىزىڭ ئېچىلغانىدىلا ئۆزىمىزنىڭ قەيەردە ئىشلەيمىز ئېسىمىزگە كەلدى. بىز شەھەردىن خېلىلا يىراقلاپ قالغانىدۇق. ھازىرقىدەك ئېسىمدە، بىزنى شۇ ئاخشىمى پالاكەت باستى. ئارقىمىزغا قايتىپ يېرىم يولغا كەلگەندە، ئالدىمىز تەرەپتىن چىقىپ كەلگەن ئۈچ مەس كىشى بىزنىڭ يانداپ ئۆتۈپ كەتكىنىمىزگە قارىماي، قەستەن جېدەل چىقاردى. يېنىمىزدا ئۇلارنىڭ سورىغىنىدەك ئۇنچە كۆپ پۇلىمىز بولمىغاچقا، بىلىكىمدىكى قىممەتلىك سائىتىمنى

ئۇلارغا بېرىشكە مەجبۇر بولدۇق.

شەۋكەت، ئەسلى بىزنى شۇ ۋاقىت، شۇ سائەتتىن باشلاپلا پالاكەت باسقىلى تۇرغانىكەن. بىز ئۇ مەسىلەردىن قۇتۇلۇپ مەكتەپ بىناسى ئالدىغا كەلگىنىمىزدە يوغان دەرۋازا ئاللىقاچان تاقىلىپ، ھەيۋەتلىك مەكتەپ بىناسى قاراڭغۇلۇق ئىچىگە يوشۇرۇنۇپتۇ، بىز ئىلاجسىز قالدۇق. چۈنكى بۇ ۋاقىتتا كەچ سائەت بىردىن ئاشقانىدى. ئاخىرى سېنىڭ يول كۆرسىتىشىڭ بىلەن شۇ كېچىسى سىرتتا قونۇپ قالدۇق...

ئەتىسى سىنىپقا كىرىپلا ھەيران قالدىم، ھەر خىل مەنىلەردە تىكىلگەن كۆزلەردىن زادىلا قۇتۇلالمىدىم. ئەسلىدە ياتاقداشلىرىم بۇ خەۋەرنى سىنىپقا كۆتۈرۈپ كىرىپ بولغانىكەن، ئۇلارنىڭ سوئاللىرىغا بىر ئىش بىلەن شەھەردىكى تاغامنىڭ ئۆيىدە قونۇپ قالغانلىقىمنى باھانە قىلىپلا سىنىپتىن چىقىپ كەتتىم. پۈت - قوللىرىم سىقىراپ ئاغرىپ مېنى ماغدۇرسىزلاندۇراتتى... ئۈچ كۈنگىچە ياتاقتىن چىقماي ياتتىم، مېنى ئۈمىدسىزلەندۈرگىنى شۇ بولدىكى سەن مېنى بىر قېتىممۇ يوقلاپ قويمىدىڭ، تۆتىنچى كۈنى سېنى ئىزلەپ بېرىپ ھېچيەردىن تاپالمىدىم، كەچ كىرگەندە سەن بىلەن داۋاملىق بىللە ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىدىغان گۈللۈكنىڭ يېنىدىكى ئورۇنغا كېلىپ سېنى كۈتۈپ ئولتۇردۇم. چۈنكى سېنىڭ مېنى ئىزدىسەڭ ياكى سېغىنساڭ مۇشۇ يەردە ئولتۇرىدىغانلىقىڭنى بىلەتتىم. ئەپسۇس، شۇنچە كۈتۈشلىرىم بىكارغا كەتتى...

ئەتىسى سەن بىلەن تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قالدىم، مېنى تونۇماي ئۆتۈپ كېتىشكە تاس قالدىڭ. پەقەت مەن چاقىرغاندىلا ئارقاڭغا بېقىپ، كەچتە ساقلايدىغانلىقىڭنى شۇنداق تېز ئېيتتىڭكى، سۆزلىرىڭنى ئاڭقىرىپ بولغىچە كۆز ئالدىمدىن غايىپ بولدۇڭ. بىزنىڭ كەچكى سۆھبىتىمىزمۇ قىسقىلا داۋاملاشتى. دەرسلەرنىڭ چىڭىلىقىنى، ۋاقىتنىڭ ئاز قالغانلىقىنى، بىكار ۋاقىت تاپساڭلا ئىزدەپ كېلىدىغانلىقىڭنى ئېيتىپ، قانچە تېز كەلگەن بولساڭ شۇنچە تېزلا قايتتىڭ. مەن ناھايىتى دۆت ئىكەنمەن، شۇنچە بىشارەتلەرنى بەرگەن بولساڭمۇ زادىلا چۈشەنمىگەن ئىكەنمەن. ئەسلىدە بۇ سېنىڭ مېنى ئەمدى كېرەك قىلمايدىغانلىقىڭنىڭ مۇقەددىمىسى ئىكەن. سېنىڭ بوش ۋاقىت چىقىرىپ مېنى ئىزدەپ كېلىشىڭنى كۈتۈپ يەنە بىر ھەپتىنى ئۆتكۈزدۈم. بۇ بىر ھەپتە ماڭا شۇنچىلىك ئۇزۇن تۇيۇلدىكى، قانداق ئۆتكۈزگەنلىكىمنى ساڭا تەسۋىرلەپ بېرەلمەيمەن، ئاخىرى بولماي يەنە سېنى ئىزدەشكە مەجبۇر بولدۇم، سەن ۋاقىت چىقىرالماي، مەن ئىزدەپ يۈرۈپ ئەڭ ئاخىرقى ئىككى ئاينىمۇ ئۆتكۈزدۇق. خىزمەت تەقسىماتىغا ئۈچ كۈن قالغان كۈنى مەن سېنى ناھايىتى تەستە تاپتىم. ياتاقداشلىرىمنىڭ، ساۋاقداشلىرىمنىڭ مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويۇشلىرىدىن قۇتۇلغىنىمغا خۇشال قىلسا، سەندىن ئايرىلىپ قېلىش يۈرىكىمنى ئېزەتتى. شۇ كۈنى كەچتە بىز ئۆتكەن كېچىدىكىلا كوچا ئايلىنىشقا باشلىدۇق. لېكىن بۇ ئاخشام مەن سەندىن كۈتكەن شېرىن سۆزلەرنىڭ بىر ئېغىزىمۇ ماڭا نېسىپ بولمىدى. مەن توي ئىشىمىز توغرۇلۇق ئېغىز ئېچىشىمغىلا سەن ئېغىزىمنى تۇۋاقلاپ قويدۇڭ، ئوقۇش پۈتتۈرۈپلا توي قىلمايدىغانلىقىڭنى، ھېچ بولمىغاندا يەنە ئىككى يىلدىن كېيىن قىلساقمۇ كېچىكمەيدىغانلىقىمىزنى، ئۇنچە تېز تۇرمۇشلۇق بولساق ياشلىقىمىزمۇ ھېچ قانداق لەززىتى بولمايدىغانلىقىنى شۇنچە رەھىم-

سىزلىك بىلەن ئېيتتىڭكى، لېكىن مەندە ساقلاپ تۇرالمايدىغان ئىشلار ئىكەنمۇ بارلىقىنى ئېغىزىڭغا ئېلىپمۇ قويمىدىڭ......

مەن شۇ يەردىلا يىغلاپ تاشلىدىم. بۇ مېنىڭ سېنىڭ ئالدىڭدا تۇنجى قېتىم يىغلىشىم ئىدى. ئەتىسى كەچتە سېنىڭ باشقا بىر قىز — سەن گېپىنى قىلىپ بەرگەن چىرايلىق قىز بىلەن بىللە قولتۇقلىشىپ كىنوغا ماڭغانلىقىڭنى، يەنە بىر قېتىم (بۇرۇن مەن بىلەن بىللە ئولتۇرغان ھېلىقى ئورۇندا) يەنە شۇ قىز بىلەن بىللە ئولتۇرغانلىقىڭنى كۆرگەندىلا ئەقلىمنى تاپتىم. سېنىڭ ئىككى ئايدىن بۇيانقى ئالدىراشچىلىقىڭنى، بوش ۋاقتىڭنىڭ نېمىشقا چىقمىغانلىقىنى، قىسقىسى ھەممىسىنى تولۇق چۈشىنىپ يەتتىم. شۇ مىنۇتتىن باشلاپلا سېنىڭ كۆزەللىكتە ھېچقانداق نۇقسانىسىز، لېكىن ۋىجدان، غۇرۇردىن قىلچە ئەسەر بولمىغان ئىپلاس جىسمىڭدىن يىرگىنىشكە باشلىدىم. مەكتەپكە ئەرز قىلىش نىيىتىگىمۇ، ئۆلۈۋېلىپ ساڭا بولغان ساداقىتىمنى ئىپادىلەش نىيىتىگىمۇ كەلمىدىم. ھازىر شۇلارنى ئويلىسام تولىمۇ كۈلگۈم كېلىدۇ. ئەمدى سەن ئۈچۈن ئۆزۈمنى ئەمەس، كىچىككىنە بىر تال ھاشاراتنىمۇ ئۆلتۈرۈشنى خالىمايمەن. چۈنكى سەن شۇنىڭغىمۇ لايىق ئەمەسسەن، شەۋكەت!...

مانا، ئۆزۈم تەلەپ قىلغىنىم بويىچە ياقا يۇرتلاردا خىزمەت قىلىۋاتقىنىمغا ئۈچ يىل بولاي دەپ قاپتۇ. قانچىلىك كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزگەنلىكىمنى ھېسابلاپ بېرەلمەيمەن. ئۆزۈمنى جەمئىيەتكە نىسبەتەن ئۇنتۇلغان بىر ئىنساندەك ھېس قىلىپ كېلىۋاتاتتىم. لېكىن يېقىندىلا مېنىڭ نامىمغا يېزىلغان بىر پارچە خەت مېنىڭمۇ جەمئىيەتتىكى بىر كىشىلىك ئورنۇمنىڭ تېخىچە ساقلىنىپ كېلىۋاتقانلىقىنى تونۇتتى. خەت مەن تونۇمايدىغان ناتونۇش بىر قىزدىن كەلگەنىكەن. ئۇ قىز توغرۇلۇق ساڭا قىسقىچىلا سۆزلەپ ئۆتەي: ئۇ قىز نىڭ ئۇ ئاكام ئالىم بىلەن يۇرۇۋاتقىنىغا ئىككى يىلدىن ئېشىپتۇ. ئىككىسى بىر زاۋۇتتا خىزمەت قىلىدىكەن. ئۇلار بىر-بىرىنى چۈشىنىپ، سىنىشىپ ئاخىرى توي قىلىش قارارىغا كېلىشىپتۇ. لېكىن بىز نىڭ ئۆيدىكىلەر مېنىڭ ئىشىم بىر تەرەپ بولمىغىچە ئۇكامنىڭ ئۆيلىنىشىگە قوشۇلمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، قەتئىي رەت قىپتۇ. لېكىن ئۇكام سادىدلىق بىلەن ئاتا-ئانامنى ئىلاجىسىز قوشۇلۇشقا مەجبۇرلاش ئۈچۈن كۆرەش قىلىپ......

ئۇكام ئۇ قىزنى يەنە بۇرۇنقىدەكلا ئىزدەپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ قىز تولۇق خاتىرجەم بولالماي قاپتۇ. ئۇكام ئۇنى بۇرۇنقىدەك ياخشى كۆرمەيۋاتقاندەك، مۇئامىلىسى ئۆزگىرىپ قالغاندەك ھېس قىلىپ ناھايىتى ئازابلىنىپتۇ. بىر كىمدىن مەسلىھەت سوراي دېسە ئاتا-ئانىسىنىڭ ۋە ئۆزىنىڭ ئابرويىنىڭ چۈشۈپ كېتىشىدىن قورقۇپ ھېچكىمگە تىنالماپتۇ. ئاخىرى ئىلاجىسىزلىقتىن ماڭا بۇ خەتنى يېزىپ، ئۆزىگە ياردەم قىلىشنى ئۆتۈنۈپتۇ.

شەۋكەت، ئۇنىڭ خەتلىرىنى ئوقۇغان بولساڭ مەندەك ياش تۆكمىگەن بولساڭمۇ چوقۇم ئاشۇ بىچارە قىزغا ئىچ ئاغرىتقان، ھېسداشلىقىڭ قوزغالغان بولاتتى، ئەلۋەتتە. تۇرمۇش نېمە دېگەن سىرلىق-ھە؟ كۆز ئالدىمدىن سېنىڭ ۋىجدانسىزلىقىڭ بىر قۇر تىزىلىپ ئۆتتى. مەن شۇ كۈندىن بۇيان قانچىلىغان كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزۈپ، ياش تۆكمىدىم، قانچىلىك ئازاب ئوقۇبەتلەرنى تارتمىدىم؟ سەن بۇلارنى

تەسەۋۋۇر قىلالمايسەن، شەۋكەت، ھەرگىزمۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايسەن. چۈنكى سېنىڭ ھېس - تۇيغۇڭمۇ نىجاسەت پاتقىقىدا بۇلغىنىپ كەتكەن!

ئاشۇ بىچارە قىزنىڭ ئازابلىق خېتى مېنى باشقىچە بىر ھاياتقا باشلاپ كەلدى. مەن جەمئىيىتىمىزگە يېڭىباشتىن نەزەر سالدىم. دۇنيادا سېنىڭدەك ئىنسانىي خىسلىتىنى يوقاتقانلار، مېنىڭدەك خارلانغانلار ئازمۇ؟ ئۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا ئوخشاش ھەسرەتنىڭ ئاچچىق پاتقىقىغا پېتىپ ئولتۇرۇۋەرمىگەنغۇ؟ ئۇلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ كېيىنكى بەختى ئۈچۈن كۆرەش قىلغانغۇ؟ مەن نېمىشقا شۇلارچىلىك بولالمايمەن؟!

شەۋكەت، مەن ئۆزۈمگە ئاشۇ سوئاللارنى قويۇپ تۇرۇپ، ھېلىقى قىزغا جاۋاب خەت يازدىم. خېتىمدە ئۇنىڭغا بەخت تىلەش بىلەن بىللە خۇشاللىق ئاتا قىلدىم. ئائىلەمدىكىلەرگىمۇ خەت يېزىپ، توي تەييارلىقى قىلىشنى ئۇقتۇردۇم. چۈنكى مەنمۇ ئۆزۈمدىن بۇيان ماڭا تەكلىپ قويۇپ كېلىۋاتقان بىر خىزمەتدىشىمنىڭ توي قىلىش تەلىپىگە قوشۇلغانىدىم. مانا، يازلىق تەتىلدە ئائىلىمىزدە قوش توي بولىدۇ، بۇ نېمە دېگەن خۇشاللىنارلىق ئىش - ھە؟!

تولىمۇ ئەجەبلىنىمەن، شەۋكەت، تەقدىر ماڭا يەنە چاقچاق قىلىۋاتامدۇ نېمە؟ سەندىن شۇنچە نەپرەتلىنىدىغان تۇرۇقلۇق ساڭا يەنە كۆرۈنمەس يىپ بىلەن باغلىنىپ قالىدىغانلىقىمنى ئويلىسام ھەيران بولىمەن، سېنىڭ شۇنچە ئازابلىرىڭغا ئورتاق بولالماي، مۇشۇ بىر قېتىملىق خۇشاللىقىمغا ئورتاق بولىدىغانلىقىڭنى ئويلىغىنىمدا ساڭا بولغان غەزەپ - نەپرىتىم يەنە بىر ھەسسە ئاشتى. ئەسلى بۇ خۇشاللىق ساڭا مەنسۇپ بولمىسا بولاتتى! راستىمنى ئېيتسام تەقدىرنىڭ بۇ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا رازىلىقىم يوق.

شەۋكەت، بەلكىم خېتىم ئاخىرلاشقانسېرى ھەيران قېلىۋاتقانسەن، بولدى ئەجەبلەنمە، بۇ رىياللىقتا يۈز بېرىش ئالدىدا تۇرغان بىر ۋەقە. ئۇنىڭغا ئەمدى كۆز يۇمۇۋېلىشقا ئۇلگۈرەلمەيمىز. ئائىلىمىزنىڭ بولغۇسى كېلىنى — ماڭا خەت يېزىپ، ياردەم سورىغان ۋە شۇ ئارقىلىق مېنى ئازاب دېڭىزىدىن قۇتۇلدۇرۇپ چىققان قىز، دەل سېنىڭ ئارزۇلۇق سىڭلىڭ ئارزىگۈل!... ھەرگىزمۇ بۇنداق بولار دەپ خىيالىڭغا كەلتۈرۈپ باقمىغان بولغىيدىڭ، ئېسىڭدە بولسۇنكى بۇ خۇشاللىق ھەرگىزمۇ ساڭا مەنسۇپ ئەمەس!......»

تاللاش

مەن ئاپامنىڭ بىردىنبىر ئارزۇلۇق ئوغلى، ئاپام بولسا كاتتا سودىگەر. دادام رەھمەتلىك قازا تاپقاندىن كېيىنكى بەش يىلدىن بۇيان ئاپام دادامنىڭ روھىنى خۇش قىلىپ، ئۇنىڭ كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلمەكتە. مەنمۇ كېيىنچە ئاپامنىڭ مىراسخورى بولۇپ قېلىشىم مۇمكىن. چۈنكى مېنىڭ ھازىرچە قىلىدىغان بىرەر كەسپىم يوقتە، لېكىن ساۋادىم بار. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىلا ئوقۇش پۈتتۈرۈپ بولغان بولساممۇ، يەنىلا ئۇنتۇپ قالمىدىم، خەت ئوقۇيالايمەن. ئاپام مېنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىدۇ، مەنمۇ ئاپامنىڭ سىزغان سىزىقىدىن چىقمايمەن. دوستلىرىم كۆپەيگەنسېرى مېنىڭمۇ كۆزۈم خېلىلا ئېچىلىپ قالدى. ئاپاممۇ كۆڭلۈمدىكىنى چۈشىنىدىمۇ، قانداق،

www.uyghurkitap.com

ئۇ تىكەندە دوستلىرىمنى ئۆيگە چاقىرغاندا
مېھرايىنى بىر كۆرۈپلا يا قتۇرۇپ قالغانلى-
قىمنى ئېيتتى. ئۇ ۋاقىتتىمغۇ مېھرايىنى جىنىم-
دىن ئېزىز كۆرەتتىم. لېكىن، ما نا ئەمدى
ئېزىز نەگمۇ ئېزىزى چىققىلى تۇردى. پەزى-
لىيە بولسا مېھرايىدىن چىرايلىق، لېكىن
ھالى سەل ئۇستۇنرەك. بۇنىڭ ھېچنىمىگە
زىيىنى يوق. ئەگەر ئۇنىڭ بىلەن توي
قىلالىسام... مېھراي بىلەن... بولدىلا،
پەزىلىيە بىلەن... ياق...

ئەخمەت ئەنە شۇنداق خىياللارغا چۆ-
غۇپ، كارىۋاتتا ئۇيا قتىن - بۇيا قىقا
ئۆرۈلگىنىچە ئىككى قىزنىڭ قايسىسىنى تال-
لاش ئۈستىدە باش قاتۇرۇۋاتاتتى. ئۇ ئىككى
قىزلار بىر-بىرىدىن چىرايلىق كۆرۈنەتتى،
يۈرىكى ھەر ئىككىلىسىگە تەڭ سوقاتتى،
ئۇ شۇ تاپتا ئاچا يولدا تۇرۇپ قالغاندەك
مېڭىشىنى بىلمەيۋاتقان يولۇچىغا ئوخ-
شاپ قالغانىدى، ئاپىسى بولسا ھەدەپ
ئۇنى توي قىلىشقا ئالدىرىتاتتى. ئۇ
شۇنچە ئويلىنىپمۇ «تاللاش» خىزمىتىنى
ئاخىرلاشتۇرالمىدى.

تاڭ ئاتقاچان يورۇپ، كۈن بىر يەرگە
بېرىپ قالغان بولسىمۇ ئەخمەت يەنىلا
ئېزىلىپ ياتاتتى. «ھەي پەزىلىيە، پەزىلىيە،
سەن بىلەن نىمىشقىمۇ تونۇشۇپ قالغان
بولغىيتتىم، بولمىسا مېھرايىغا ئۇنچىۋالا
ئۆزۈۋالچىلىق بولماستى. ھەممىگۇ ناھەسەندە،
شۇ ۋاقىتتا ماگىزىنغا مالغا كىرگەندە ما-
گىمۇ باشقا خېرىدارلارغا ئوخشاشلا مۇئامىلە
قىلغان بولساڭ، مېنىڭ پۇلۇممۇ ئىزدەپ
سوراپ سېنىڭ پوكەينىڭگە ئالدىغا چۈشۈپ
قالمىغان بولسا، سەن بىلەن تونۇشمايتتىم،
ئەلۋەتتە. ھەي، ئەمدى نىمىسىنى ئېيتاي،
ھەممە ئىش شۇ كاساپەت مىنۇتتىن، يەنى
سېنىڭ خۇمارلىق كۆزلىرىڭنى كۆزۈمىنىڭ
ئىچىگە يەۋەتكۈدەك تىكىلىشىڭدىن باشلاندى.
سەن قەلبىمگە روخسەتسىز ئۇسسۇپ كىردىڭلا،
مېنى گاڭگىرىتىپ قويدۇڭ...»

بۇندىن ئىككى - ئۈچ ئاي بۇرۇن ئەخ-
مەتنىڭ ئاپىسى بىر نەچچە ئاغىنىسىنى مېھ-
مانغا چاقىردى. ئەخمەت ئاپىسىنىڭ تاپشۇرۇ-
قى بويىچە ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەرنى
سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئاپىسى سانىمايلا بەر-
گەن بىر سىقىم پۇلنى ئالدى-دە، سىرتقا
ماڭدى. ئۇ كوچىغا چىقىپلا بىر نەچچە دوست-
لىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، كەچ كىر-
گۈچە لاغايلاپ يۈردى ۋە كەچ كىرىپ،
ئىشتىن چۈشىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالغان-
دىلا يېقىنلا يەردە كۆرۈنۈپ تۇرغان كىچىك-
كىنە بىر ماگىزىنغا قاراپ يۈگۈردى. ئۇ
لازىملىق نەرسىلەرنى ئالدىراپ ئالدى-دە،
ئۆيگە قاراپ چاپتى. چۈنكى شۇ كۈنى كەچتە
ئۇ مېھراي بىلەن كۆرۈشمەكچى ئىدى. ئۇ
ماگىزىندىن ئانچە يىراقلاشمايلا ئارقىسى-
دىن تۇيۇقسىز ئاڭلانغان ئاۋازدىن توخ-
تاپ قالدى.

— ھەي يىگىت، توختىڭا!...

بۇ ھېلىقى پىرىكازچىك قىز ئىدى. ئەخ-
مەت ھەيران قالدى ۋە «پۇلنى كەم بېرىپ
قويغان ئوخشىمامدىمەن؟» دېگەن بىر ئوي
كۆڭلىدىن كەچتى.

— نىمە، پۇلنى كەم بېرىپ قويغان
ئوخشىمامدىمەن؟

— شۇنداق.

ئەخمەتنىڭ يۈرىكى جىغىلداپ كەتتى.
«يېنىمدا شۇنچە پۇل تۇرۇپ،
نىمىشقىمۇ كەم بېرىپ قويغاندىمەن؟...»

— كەچۈرۈڭ، ئالدىراش ئىشىم بولغاچ-
قا... - ئەخمەت ئالدىراپ يانچۇقىغا قول
سالدى - يۇ، يۈرىكى «قارت» ئىتىدە قىلىپ
كەتتى. «بۇ نىمە ئىش، ئاپام بۇيرۇغان

سودىلىقلارنىڭ تېخى يېرىمىنىمۇ قىلماي بولالمىغان تۇرسام، قالغان پۇللار نەگە كەتكەندۇ؟» ئەخمەتنىڭ يۈزلىرى پوكاندەك قىزىرىپ كەتتى.

— بولدى، خىجىل بولماڭ. بۈگۈن خەلق كىنوخانىسىدا يېڭى كىنو بار ئىكەن، مەندە بىلەتتىن ئىككىسى بار. خالىسىڭىز سىزنى كىنوغا تەكلىپ قىلاي، شۇ ۋاقىتتا ئالغاچ چىقارسىز.

قىز شۇنداق دېدى ـ دە، ئارقىسىغىمۇ قارىماستىن كېتىپ قالدى. ئەخمەت كەچتە مېھراي بىلەن ئۇچراشماقچى بولغىنىنى ئەسلەپ، قىزنى توختاتماقچى بولۇۋېدى، لېكىن گېلىغا بىر نېمە تۇرۇپ قالغاندەك ئاۋازى چىقماي قالدى. «ھەي، ئۇنى توۋلاپ نېمىمۇ قىلاي، يېنىمدا بىر پۇڭنىڭ سۇنىقى بولمىسا... بولدىلا، ئاخشاملىققا چىقىپلا بىر تەرەپ قىلىۋېتەي...»

بۇ ئىشلار ئەخمەتكە ناھايىتى ھاركەلدى. ئۇ ئۆيگە قايتىپ كېلىپلا ئاپىسىنىڭ سورىغان سوئاللىرىغىمۇ جاۋاب بەرمەستىنلا يېتىۋالدى.

— ساڭا نېمە بولدى ئەخمەت، سەن دىگۈچە مەن دەۋالاي دەپ ئەتىگەن سودىلىققا بۇيرۇسام كەچتە كىرگىنىڭ ئازكەلگەندەك يەنە ماڭا دومسىيىسەنغۇ؟ مەن تېخى سېنى ئەتە مېھمانلىرىم بىلەن بىللە كېرىدىغان بولدى دەپ تولىمۇ ئەنسىرىگەنىدىم.

— ئاپا، سەن بولساڭمۇ بىردەم جىم تۇرساڭچۇ! — ئەخمەت ئورنىدىن تۇرۇپ، بولغان ئىشلارنى بىر قۇر سۆزلەپ بەردى.

— ھە، شۇ ئىشمىدى؟ ئۇنچىلىك پۇلنى يۈتتۈرۈۋەتكىنىڭنىڭغۇ كارى چاغلىق، بىراق، قىز بالا ئالدىدا ئوسال بولۇپ قالغىنىڭ سەت تۇرۇپتۇ.

ئەخمەت كەچتە كىنوخانا ئالدىدا خېلى ئۇزاق تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ھېلىقى قىزنى زادىلا ئۇچرىتالمىدى. «ماۋۇ ئىشنى كۆرۈڭ! ئۇ مېنى ئالداپ قويدىمۇ نېمە؟ بىچارە مېھراي شۇ تاپتا قانچە جىدەلە بولۇپ كېتىۋاتقاندۇ؟» ئەخمەت شۇلارنى ئويلاپ تۇرۇشىغا يېڭىنى بىرسى تارتتى.

— كەچۈرۈڭ، ساقلىتىپ قويدۇم.

ئەخمەت كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالدى. قىزنىڭ بايىقى سىپايىقىدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. ئۇنىڭ بودرە چاچلىرى، يېڭى پاسوندا تىكىلگەن كەڭ ئېتەكلىك كۆينىكى كۆزنى چاقنىتاتتى. قىز ئەخمەتنىڭ جاۋابىنى كۈتمەستىنلا ئۇنى قولتۇقلىۋالدى ۋە زالغا قاراپ يول ئالدى. ھەممە ئادەم بىر خىل يېڭىلىق كۆرگەندەك ئۇلاردىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى. ئۇلار ئەمدىلا زالغا كىرىشىگە چىراغلار ئۆچۈپ، كىنو باشلىنىپ كەتتى. قىز ئەخمەتكە تېخىمۇ چىڭراق يېپىشتى. يۈز بىرىۋاتقان ئىشلار ئەخمەتكە خۇددى چۈشتەكلا بىلىنەتتى. «بۇ قىز نىمانداق غەلىتىدۇر، ئۇ نېمىشقا مەندىن پۇلنى ئېلىپلا يولىغا ماڭماي بۇنداق قىلىدىكىنە؟...» ئەخمەت شۇلارنى ئويلاپ تۇرۇشىغا قىزنىڭ تۇيۇقسىزلا سوزۇلغان قولى ئۇنى ئەندىكتۈرۈۋەتتى. قىز قولىدىكى بىر سىقىم كەمپۈتنى ئەخمەتنىڭ قولىغا بېرىپلا ئۆزىنى ئوكشىۋالدى. ئەخمەتنىڭ قەلبىدە، بىر خىل ئىللىق سېزىم پەيدا بولۇشقا باشلىدى. قىز ئۇنىڭغا بىر سىقىم كەمپۈتنى بېرىپ، ئورنىغا ئۇنىڭ يۈرىكىنى بىللە ئېلىپ كەتكەندەك قىلاتتى. شۇنچە يىللاردىن بېرى مېھرايدىن باشقا ھېچ كىمنى يېنىغا يولاتماي كېلىۋاتقان ئەخمەتنىڭ قەلبىگە مانا ئەمدىلىكتە ھېچ سەۋەبسىزلا يېڭىدىكى ناتونۇش قىز بېسىپ كىرمەكتە ئىدى...

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى www.uyghurkitap.com

— نېمە دېگەن ئىسسىق، ئەگەر خالىسىڭىز سىرتنى بىر ئاز ئايلىنىپ كىرسەكمىكەن.

قىز خۇددى ئەخمەتنىڭ مۇشۇنداق دېيىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك ئېككىدە ئورنىدىن تۇردى - دە، سىرتقا قاراپ ماڭدى.

ئۇلار كوچا ئايلىنىشقا باشلىدى. ئەخمەت ئۆزىنىڭ مۇشۇنداق گۈزەل بىر قىز بىلەن ياندىشىپ مېڭىپ كوچا ئايلىنىۋاتقانلىقىغا زادىلا ئىشەنمەيتتى. «ئاھ، بۇ پەرى بىلەن بىردەملىك بىللە بولۇشنىڭ ئۆزىمۇ بىر بەخت ئىكەن.» ئەخمەت ئارىلىقتىكى جىمجىتلىقنى بۇزۇپ قىزدىن سورىدى:

— ئىسمىڭىز نېمە؟

— مەن تېخى سىزنى مېنى ئۇنتۇپ قالغان چېغى دەپ ئويلاپتىمەن، — دېدى قىز نارازىلىق بىلەن.

— ئەمىسە مېنى جازالاڭ، — دېدى ئەخمەت قىزدىن كۆزىنى ئۈزمەي.

— سىزدەك باۋەتچىنى قانداق قىمۇ جازالىغىلى بولسۇن! — قىز شۇنداق دېدى ۋە سومكىسىدىن بىر سىقىم پۇلنى ئېلىپ ئەخمەتكە تەڭلىدى، — ئىسمىم پەزىلىيە، ئەگەر خالىسىڭىز تونۇشۇپ قالايلى.

ئەخمەت ھەيران قالدى. قىز ئۇنىڭ ھەيران بولۇۋاتقانلىقىنى سېزىپ ئالدىراپ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

— ئەخمەت، مەن سىزنى ئۇزۇندىن بېرى تونۇيمەن، بۇ سىزنىڭ پۇلىڭىز. بايا نەرسە كېرەك سېتىۋالغاندا پۇكەي ئالدىغا چۈشۈپ قالغان ئىكەن، سىزنى يولغا سېلىپلا ئىشتىن چۈشەي دەپ چىققىنىمغا بۇ پۇل ئۇچرىدى. بۇنىڭ سىزنىڭ پۇلىڭىز ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلىپ شۇڭا ئارقىدىن چىققان، بىراق... كەچۈرۈڭ، سىزنى ئاۋارە قىلىپ قويدۇم، — پەزىلىيە شۇنداق دېگىنىچە ئارقىغا ئۆرۈلۈپلا مېڭىشقا تەمشەلدى.

— پەزىلىيە! — ئەخمەت خۇددى ئۇنىڭ قېچىپ كېتىشىدىن قورققاندەك ئۇنىڭ قولىنى مەھكەم تۇتۇۋالدى، — ماڭا يەنە بىردەم ھەمراھ بولۇشنى خالامسىز؟

— پەقەت سىز خالىسىڭىزلا...

ئەخمەت شۇ ئىشتىن كېيىن مېھرايى بىلەن بىر ھەپتىگىچە كۆرۈشەلمىدى. «كۆزدىن يىراق، كۆڭۈلدىن يىراق» دېگەندەك ئەخمەت پەزىلىيە بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرغاچقا مېھرايىغا ئانچە كۆڭۈل بۆلمەيدىغان بولۇپ قالغانىدى.

— ئەخمەت، تېخىچە يا تىنىڭمۇ؟ — ئەخمەت ئاپىسىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— ئاپا، سىزگە دەيدىغان بىر گەپ بار ئىدى. ئەتە بىر قانچە دوستلىرىمنى ئۆيگە تەكلىپ قىلاي دېۋىدىم.

— نېمىنى خالىساڭ شۇنى قىل، ئەتە مەن دۇكان ئاچمايمەن، لېكىن بۈگۈن ماڭا ياردەملىشىشىڭ كېرەك. شەرقىي سودا ماگىزىنىغا يېڭى رەخت كەلگەن ئىكەن، بىر نەچچە توپ ئېلىپ قويدۇم. شۇنى شاققىدە دۇكانغا تاشلىۋېتىپلا، ئاندىن ئىشىڭنى قىل.

ئۆز تەلىپىگە ئاپىسىنىڭ سۆزسىزلا قوشۇلۇشى ئەخمەتنى ناھايىتى خۇشال قىلىۋەتتى.

ئازادە، پۈززۈر قىلىپ ياسالغان مېھمانخانىدىن يېقىملىق تانسا مۇزىكىسى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. مېھرايى خېلى بۇرۇنلا كەلگەن بولۇپ، ئەخمەتنىڭ ئاپىسى بىلەن پاراڭلاشقاچ ئاشخانىدا سەي ئاقلاۋاتاتتى. ئۇ ئەخمەتنىڭ مېھمان چاقىرماقچى ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپلا ئۇنىڭدىن كەچۈرۈم سوراش ۋاقتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى پەملەپ، گەرچە چاقىرىلمىغان بولسىمۇ

يەنىلا مېھمانلارنىڭ بېشى بولۇپ كې‑
لىپ بولغانىدى. «ئەخمەت مېنىڭ شۇ كۆ‑
نى ئۇزاقراق ساقلاپ تۇرمىغانلىقىمنى ئې‑
غىر ئېلىپ قېيداپ يۈرۈۋاتىدۇ، ئەگەر ئۇ
شۇ كۈنى ئاپامنىڭ كېسەللى قوزغىلىپ قال‑
غانلىق سەۋەبى بىلەن ئۇزۇن ساقلىيالمى‑
غانلىقىمنى بىلسە، مېنى چوقۇم كەچۈرىدۇ…»
مېھراينىڭ خىياللىنى داس كۆتۈرۈپ كىر‑
گەن ئەخمەتنىڭ ئاپىسى بۇزدى:

— قىزىم، ئەمدى مېھمانلارغا كىرىپ
كېتىڭ. قالغان ئىشلارغا ئۆزەم
يېتىشەلەيمەن.

— بولىدۇ، مەن سىزگە ياردەملىشەي،—
دېدى مېھراي خىجىل بولغان ھالدا.

— ئەخمەت سىزنىڭ كەلگەنلىكىڭىزنى
تېخى بىلمەيدۇ. ھېچ بولمىغاندا كىرىپ
چىقىڭ، دوستلىرىنىڭ ئالدىدا…

مېھراي تاماملاۋاتقان ئىشلىرىنى توخ‑
تاتتى ‑ دە، ئۆيدىن چىقتى. پاراققىدە كۆ‑
تۈرۈلگەن كۈلكە، ئاۋازى ئۇنىڭ قەدەملى‑
رىنى توختىتىپ قويدى. «يۈز ‑ كۆزلىرى‑

نىسەل تۈزەشتۈرۈپ چىقاي.» ئۇ شۇنداق ئويلىدى-دە، مېھمانخانىغا ياندىشىپ تۇرۇپ سېلىنغان بىر ئۆيگە كىردى-يۇ، كۆزلىرىگە ئىشەنمەي، ۋارقىراۋەتكىلى تاس قالدى. ئەخمەت پەرىزلىيە بىلەن چاپلىشىپ ئولتۇرۇپ، غەلىتە بىر قىلىقلارنى قىلىشىۋاتاتتى. مېھرايىنىڭ كۆكسىدىن ئىڭرىغانىدەك بوغۇق بىر ئاۋاز چىقىپ كەتتى:

— پەرىزلىيە؟!...

ئىككى قىزنىڭ كۆزلىرى بىر-بىرىگە مىختەك قادىلىپ قالدى. بۇ كۆزلەردە ھەيران بولۇش، خىجىللىق ۋە رەنجىشتەك بىر خىل مۇرەككەپ ھېسسىيات ئەكس ئېتەتتى. مېھرايىغا ھەممە ئىش ئايان بولدى: ئەخمەت ئەمدى پەرىزلىيە بىلەن مۇھەببەتلىشىپ يۈرۈپتۇ، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئۇنىڭ مېھرايىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈرۈشى مۇشۇ سەۋەبتىن ئىكەن-دە!...

— دوستۇم پەرىزلىيە، سېنىڭمۇ ماڭا ئوخشاش ئالدىنىپ قالماسلىقىڭنى، بەختلىك بولۇشىڭنى تىلەيمەن! — دېدى مېھراي ۋە ئۆيدىن ئوقتەك ئېتىلىپ چىقىپ كەتتى.

ئىشنىڭ تېگى-تەكتىگە يەتكەن پەرىزلىيەنىڭ ئوتلۇق كۆزلىرىدە غەزەپ-نەپرەت ئۇچقۇنلىرى چاقنىدى.

— ئەخمەت، مەن سىزنى ھەقىقىي ۋىجدان ئىگىسى دەپ ئويلىغانىكەنمەن، ئەپسۇسكى، بىر نومۇسسىز ئالدامچىغا ئۇچراپتىمەن!

ئۇ شۇنداق دېدى-دە، مېھرايىنىڭ ئارقىسىدىن يۈگرەپ چىقىپ كەتتى:

— مېھراي، دوستۇم... توختىغىنا، مەن ساڭا...

نېمە قىلارىنى بىلمەي، قاققان قوزۇقتەك ئورنىدا تۇرۇپ قالغان ئەخمەت بىردىنلا ئېسىگە كەلدى-دە، قىزلارنىڭ ئارقىسىدىن قوغلىشىپ چىقتى:

— مېھراي!... پەرىزلىيە!... سىلەر نېمىشقا...

(بېشى 97 — بەتتە)

مۇختەر ئەۋزىگە بادام دوپپا كىيگۈزىدۇ، — دېدى. دادام ئانامنىڭ قولىدىكى بادام دوپپىنى ئېلىپ مىرزىنىڭ دادىسىغا كىيگۈزدى.

— ئەمدى مېھرىبانۇم مىرزىغا دوپپا تەقدىم قىلىدۇ، — دېدى ئالىمجان ئاكام.

ئانام تال چىۋىقتەك ئېگىلىپ تازىم قىلىپ، يىڭنە تۇتقان قاداق قوللىرىدا دوستۇم مىرزىغا چۆچۈرە بادام دوپپا كىيگۈزدى. مەن ئىختىيارسىز چاۋاك چېلىۋەتتىم.

ئەمدى نۆۋەت ئۇلارغا كەلگەنىدى. ئالىمجان ئاكا مۇختەر ئەۋزىگە خىتاب قىلىشى بىلەن مۇختەر ئەۋزى دادامغا يېشىل چىمەن دوپپا كىيگۈزدى. دادامنىڭ چىلاندەك يۈزىدىن تېخىمۇ نۇر چاقناپ كەتتى.

مەرھەبانۇم ئاچام ماڭا چىرايلىققىنا يارىشىملىق يېشىل چىمەن دوپپا كىيگۈزدى.

ئاخىردا سۈرەتچى مۇختەر ئەۋزى ئاكام رەڭلىك فوتو ئاپپاراتى بىلەن ھەممىمىزنى «دوستلۇق، ئىتتىپاقلىق» خاتىرە رەسىمىگە تارتىۋالدى ۋە قېرىنداشلارنى مۇبارەكلىدى.

مەن ھاياجىنىمنى باسالماي ئالىمجان ئاكىنى چىڭ قۇچاقلاپ كەككە ساقال يۈزلىرىگە سۆيۈپ كېتىپتىمەن. ئالىمجان ئاكىنىڭ چاقىرىقى بويىچە دادىلىرىمىز بىلەن دادىلىرىمىز، ئانىلىرىمىز بىلەن ئانىلىرىمىز گىرەلىشىپ، مەڭزىنى-مەڭزىگە يېقىشىپ سۆيۈشۈپ كەتتى. مىرزى ماڭا. مەن مىرزىغا قاراپ پەرۋانىدەك ئۇچۇپ كېلىپ. بىر-بىرىمىزنى نۆۋەت بىلەن قۇچاقلاپ كۆتۈرۈپ. بىر نەچچە قېتىم پىقىراپ كېتىشتۇق.

1990- يىل. ئىيۇن، قەشقەر.

نىجات يۈسۈپ

ئانامنى ئەسلەيمەن

(نەسىر)

ئانا — دۇنيادا ئەڭ ئەزىز ئىنسان. بۇ ئالەمدە «ئانا» نامىدىن ئۇلۇغ سۆز يوق. جاھاندا ئانىدىن ئەزىز، ئانىدىن مېھرىبان، ئانىدىن ئىشەنچلىك نېمە بار؟! ئانا — دۇنيادىكى ئەڭ مۇقەددەس شەپقەت ئىلاھى. ئۇ — دۇنيانىڭ قۇياشى، تۈۋرۈكى، شادلىقى، بەختى. ئۇ — ئىنسان ئۆمۈر بويى قەرزدار بولىدىغان ئەڭ ئۇلۇغ بىر زات. ئۇ — مېھرىبانلارنىڭ مېھرىبانى، ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغى. ئانىنىڭ نۇر يېغىپ تۇرىدىغان چىرايى پۈتۈن گۈزەللىكلەر چىرايىدىن تېپىلىدىغان ئەڭ گۈزەل، لاتاپەتلىك چىراي. دۇنيادا ھېچبىر گۈل ئانىنىڭ بالىغا قىلغان تەبەسسۇمىدىن چىرايلىق ئەمەس. ئانا مۇھەببىتىدىن مۇقەددەس ھېچنەرسە يوق. ئانىنىڭ مېھرى — سۈيى مەڭگۈ قۇرۇماس بۇلاق. ئانىنىڭ بىر قولى بۆشۈكنى، بىر قولى دۇنيانى تەۋرىتىدۇ. ئىنسانىدىكى پۈتۈن گۈزەللىك، ئېسىللىقلارنىڭ ھەممىسى ئانا مېھرىدىن، ئانا مۇھەببىتىدىن كېلىدۇ.

ئانىنى مەدھىيىلەشكە ئەرزىيدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ مېھرى ۋە قەلبى كەڭ دېڭىزدەك چەكسىز، ئۇنىڭغا جاھاننىڭ شادلىقى ۋە خاپىلىقى سىغىدۇ. ئۇ ئۆز باغرى بىلەن پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى پەرۋىش قىلغان. پەرزەنت ئۈچۈن ئانا باغرىدىن ئەلا، يېقىملىق ۋە سۆيۈملۈك نەرسە بولمايدۇ. تۇرمۇشنى، ھاياتنى سۆيۈشكە ئىمكانىيەت بېرىدىغان ھەممە نەرسە ئانا باغرىدىن، ئانا سۈتىدىن كەلگەن. ئانا قەدرى — ھايات قەدرى. ئانىسى بار ئادەملەر بەختلىك، كۆڭلى توق. ئانىغا كۆيۈنۈش شەرەپلىك. ئادەم دۇنيادا ئانىسىز ياشىيالمايدۇ. مەن ئانامنى سۆيىمەن، ئانامنى قەدىرلەيمەن.

مېھرىبان ئانا، مەن سېنىڭ مېھرىڭ ھارارىتىدىن ئىسسىقلىق ئېلىپ، قۇچىقىڭدا ئۆسۈپ يېتىلگەن. مەن سېنىڭ ئاپئاق، پاك، ھالال سۈتۈڭدىن ئوزۇقلانغان. سەن چاڭقىغان يۈرەك تەشنالىقىمنى ھەۋزى كەۋسەر سۈيۈك بىلەن قاندۇرغانىدىڭ. سەن مېنى ساپ ئانىلىق رىشتىڭ بىلەن باغلاپ، ئۆز ۋۇجۇدۇڭ جەۋھىرىنى بەرگەنىدىڭ. سېنىڭ مېھرىڭ ئىللىق باھارغا ئوخشايتتى. سېنىڭدە باھاردىنمۇ ئارتۇق خىسلەت بار ئىدى. سەن باھارنىمۇ، تاڭنىمۇ گۈزەللىك بېرەتتىڭ. سېخىلىق بابىدا قۇياشمۇ سېنىڭ ئالدىڭدا خىجالەت ئىدى. سېنىڭ مېھرى تەپتىڭ ھېچقاچان سوۋۇمايتتى. سېنىڭ قەلبىڭ ئابىھايات ئاققان ئەزەم دەريا ئىدى.

ئاھ، سۆيۈملۈك ئانا، سەن نېمە دېگەن ئەقىل - پاراسەتلىك ئىدىڭ - ھە! سەن پەرزەنتلىرىڭنىڭ دۇنياغا كۆز ئېچىشىغا، ئىلىم - ئىرپان ئىگىلىشىگە ئىمكانىيەت يار-

www.uyghurkitap.com Altunoq

تىمەي بەرگەن ئىدىڭ. بىلمىۋاتامسەن؟ شەرەپ تاجىنى ئىزدىمەي، سېنىڭدىن ئانىلىق مېھىر كەۋسىرىنى ئىچكەن پەرزەنتلىرىڭ ساڭا مىڭلاپ تەشەككۈر بىلدۈرمەكتە. سەندىن چەكسىز رازى بولماقتا. بىزنىڭ چوڭقۇر سۆيۈنۈش قەلبىمىزدە سەن ئۈچۈن تىل بىلەن ئىپادىلەش قىيىن بولغان مۇھەببەت قايناپ تاشماقتا.

مېھرىبان ئانا، مەن سېنىڭ مۇقەددەس تېنىڭدىن ھايات تاپقان، سېنىڭ مېھرىڭدىن ياشىنىغان پەرزەنتىڭ ئىدىم، سەن ماڭا خۇشاللىق بېغىشلايتتىڭ، سەن مېنى تۇرمۇشتا خۇشاللىققا ئېرىشسۇن، ھالال تەردىن بەختىنى تاپسۇن، ھاياتىي پارلاق بولسۇن، دەپ تەربىيىلىگەن ئىدىڭ. مانا، سەن ياشارتىپ تۇرغان بۇلاقتىن سۇ ئىچىپ ئۆسۈۋاتىمەن. ئەقلىمگە كېلىپ، قەدرىڭگە يېتىپ، سېنى سېغىنىپ قېتىمەن. سۆيۈملۈك ئانا، سەن بولمىساڭ، مېھىر - مۇھەببەت بولمايتتى، سەن بولمىساڭ ھاياتلىقمۇ بولمايتتى.

جېنىم ئانا، سەن: پەرزەنت — ئاتا - ئانىنىڭ تۈگىمەس - پۈتمەس بەختى - دۆلىتى، پەرزەنتسىز ھاياتنىڭ لەززىتىمۇ، ھوزۇرىمۇ بولمايدۇ، دەيتتىڭ. دۇنيادا بىزدەك ئاراق، كۆيۈمچان ئانا - بالا يوق ئىدى. بىزنىڭ رىشتىمىز ئۈزۈلمەس رىشتە ئىدى. سېنىڭ ئانىلىق قەلبىڭ، ئانىلىق قۇچىقىڭ ماڭا ئارزۇ - ئارمان بېغىشلايتتى. پەرزەنتىڭ خاتىرجەم بولالمىسا، سەن شۇ يەردە ھازىر بولاتتىڭ، ھەمدەم بولاتتىڭ، ھەمدەرد بولاتتىڭ. ئالەمنى توپان بالاسى بېسىپ كەتسىمۇ پەرزەنتىڭنى ئاسراپ باغرىڭغا باساتتىڭ، مەن ئۈچۈن سۇ بولۇپ ئېرىپ ئاقاتتىڭ. ئانا، مېنىڭ مۇشۇنداق يارىملىق بولالىشىم تامامەن سېنىڭ تەربىيەڭ - ئەجرىڭدىن بولغان. سېنى ئازراق رەنجىتىپ قويسام، گويا يەر تىترەۋاتقاندەك، بۇ دۇنيادىكى ھەممە ئىنسان ماڭا نەپرەت ئوقۇۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم.

ئانا، سەن دەرەخنىڭ غولىغا ئوخشايتتىڭ، مەن سېنىڭ شېخىڭ ئىدىم. شاخ غولىنىڭ قەدرىنى بىلمىسە، شاخنىڭ نە قىممىتى بولسۇن!؟ مەن سېنىڭ كۆكسۈڭدە تېپىشىپ تۇرغان مېھىر بۇلىقىدىن قانغىدەك سۇ غۇرۇلۇپ چوڭ بولغان. سەن قەلبىم ئۇپۇقىدىكى گۈزەل سۈبھى ئىدىڭ، مەن ئەنە شۇ تاڭ، شۇ سۈبھىدە قۇدرەت تاپقانىدىم.

قەدىرلىك ئانا، سەن نۇرلۇق قۇياشقا ئوخشايتتىڭ، چېھرىمدە ياتقىنى سەن ئاتا قىلغان نۇر ئىدى. چۈنكى، سەن مېنىڭ كۆزۈمنى ئاچقانىدىڭ. ماڭا ئەقىل - پاراسەت، ئىدراك ئاتا قىلغانىدىڭ. سەن ئايغا ئوخشايتتىڭ. لېكىن ئاينىڭ دېغى بار، سەن ئايدىنمۇ گۈزەل ئىدىڭ. مەن سېنى ھەجگە يەتتە قېتىم يۈدۈپ ئاپارسامۇ سېنىڭ ماڭا سىڭدۈرگەن ئەجرىڭ تۈگىمەيتتى.

جاندىن ئېزىز ئانا، ئەمدى مەن سەن بىلەن بىللە تۇراي، قان - تەر ئاققۇزۇپ باققانلىرىڭنى ياندۇراي، قەرزىمنى ئادا قىلاي، دەپ كەلسەم، سەن بۇ ئالەمدىن كېتىپ قالدىڭ. تېخى قىرانىڭغا يەتمەي تۇرۇپلا بىز بىلەن ۋاقىتسىز ۋىدالاشتىڭ. سەن ئۈمىدىمنىڭ رەڭدار غۇنچىسى ئىدىڭ. تەقدىرنىڭ مۇدھىش شامىلى سېنى مەڭگۈلۈك ئېلىپ كەتتى؛ كەتكەن كېلەر، كەتمەنلىگەن كەلمەس. ئەمدى مەڭگۈ قايتىپ كەلمەيسەن. مانا، سېنىڭ كېچىلىرى ۋە تاڭ سەھەرىدە چاق ئېگىرىپ ئولتۇرۇپ ئېيتقان ناخشىلىرىڭ، قولۇڭنىڭ ئاغرىقى ئازابىدا ناخشاڭ بىلەن يىغلىغان يىغلىرىڭ ھېلىمۇ قۇلىقىم

تۆۋەدە چاراقلىماقتا. تومۇرلىرىمدا ئاققان قان قان ئەمەس، سىنىڭ يىغا ئارىلاش ئۆكلۆق ناخشىلىرىڭ ئىدى.

ئىخ، خۇشخۇي ئانا، سىنىڭ كۆلكىلىرىڭ مىنىڭ كۆلكەم ئىدى. سەن جىنىمغا جان، قىنىمغا قان، ۋۇجۇدۇمغا قانات ئىدىڭ. پەخىرلىنىشكە توغرا كەلسە سەن ئۈچۈن قىلغان خىزمەتلىرىمدىن پەخىرلەنسەم بولاتتى، لىكىن ساڭا ھىچقانچە خىزمەت قىلىپ بىرەلمىدىم. سىنىڭ تىخى ئازغىنە ئاق ئارىلىغان قاپقارا چاچلىرىڭ، ھۆر - پەرىلەردەك كىلىشكەن قەددى - قامىتىڭ، كىشىلەرگە ئادىل مۇئامىلە قىلىدىغان ئاقكۆڭۈل مىجەزىڭ، كىچىنى - كۈندۈزگە ئۇلاپ تىنىماي ئىشلەيدىغان ئەمگەكچان روھىڭ ھەر بىر كۆز ئالدىمغا كەلگەندە كۆز ئالدىمدىن يىپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تاراملاپ ياش تۆكۈلىدۇ.

ئاھ، يۈرەكنىڭ پارىسى — جان جىگەر ئانا، مەن سىنىڭ قەلبىڭ ساخاۋىتىدىن ئۆمۈرۋايەت بەھرىمەن بولغان پەرزەنتىڭ ئىدىم. سەن ھايات چىغىڭدا ئۆيىمىزدە پەرىشتە بار ئىدى، غەم-قايغۇ يوق ئىدى. ئەمدى سەنسىز ئۆيىمىزدە بوران ئۇچماقتا. مانا، قەلبىمنى سىغىنىش ھەسرەت يالقۇنى ئۆرتەۋاتىدۇ. ئاھ، دۇنيادا جۇدالىق دەردىدىنمۇ زىيادە ئازاب بارمىدۇ!؟

ئەنە، ئەتراپىمغا قومۇش ئۈنگەن، قۇم باراخانلىرى بىلەن ئورالغان مۇبارەك قەبرەڭدە، ئايجامالىق، قۇياش مىھرىبانلىك ئانام — سەن مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا چۆككەن ھالدا يىتىپسەن. ئەمدى سەن كۆزياشلىرىمنى كۆرەلمەيسەن، يىغا - زارىمنى ئاڭلىيالمايسەن. ئاھ، شۇ تاپتا مەن سىنىڭ ھايات بولۇشۇڭنى، ماڭا مىھرىبانلىك كۆزلىرىڭ بىلەن بېقىشىڭنى، بىر كۈن بولسىمۇ كۈننىڭ سىرىقىنى كۆرۈشىڭنى، مىنىڭ ھاياتىمغا تەڭ شىرىك بولۇپ ياشىشىڭنى ھەر قانچە تىلىسەممۇ، لىكىن سەن مىنىڭ ھەسرەتلىك سادايىمنى ئاڭلىيالمايسەن، سىنىڭ تاڭ نۇرىدەك ئىللىق باقىدىغان چولپان كۆزلىرىڭ ئەمدى مەڭگۈ يۇمۇلغان. ئانا سۆيگۈسى سۆيگۈنىڭ ئىچىدە ئەڭ مۇقەددەس ئىكەن. سىنى ھەر قاچان، ھەر مىنۇت ئىززەت - ئىكرام بىلەن ئەسلەشكە ھەقلىقمەن.

ھەي، سادىرجامال، ئاقكۆڭۈل ئانا، ھىيىت - ئايەم كۈنلىرى ئائىلىمىزدە ئەڭ خۇشاللىق كۈن بولاتتى. ھەممىمىز ساڭا سوۋغا - سالام، گۈل تەقدىم قىلاتتۇق. سەن ئەتىرگۈلنى تولىمۇ ياخشى كۆرەتتىڭ. ئەتىرگۈل ئېچىلغاندا بىزگە يىراقلاردىن ئەتىرگۈل ئالغاچ كېلىپ، بىزنى خۇشال قىلاتتىڭ. كۆرۈۋاتامسەن، مانىمۇ سىنىڭ روھىڭنى خۇشال قىلىش ئۈچۈن، مۇقەددەس قەبرەڭ ئۈستىگە بىر دەستە ئاق ئەتىرگۈل قويۇپ قويدۇم.

ئاھ، قانائەتسىز ۋاي، مىنى كۆككە تەككەن قۇياش — ئانا، مەن ئۆمرۈم سەھىپىلىرىگە چۈشكەن داغلارنى يۇيۇپ، ھاياتلىق مۇساپىلىرىدا سىنىڭ ئارزۇ - ئارمانلىرىڭنى ئاقلايمەن. ئانا، ھەر قاچان دىلىمنىڭ تۆرىدە نامىڭ بار، جايىڭ بار، مەندىن ئۇ ئالەم، بۇ ئالەم رازى بول. كىندىك قىنىمنىڭ تۆكۈلگەن ئۆزدىيارىڭدا خاتىرجەم ياتقايسەن.

ئەلۋىدا تاشلاپ مىنى كەتتىڭسەن جەننەت تامان،
مۇڭ - مۇسىبەت قايغۇسى ئەزدى دىلىنى جۇش، ئەلۋىدا.
ئەلۋىدا جانىم ئانا، سەن ئىسىمدە ھەر قاچان،
قەبرەڭ ئارا ئاچقاي چىچەك، تىنچ ياتقىن خوش ئەلۋىدا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇرسۇن نىياز

«سىركە پىياز»لىق ئىجادىيەت روھىغا مەدھىيە

كۆپ ئەسىرلىك ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىمىز ئۆزىنىڭ ئۇزۇن يىللىق ئىجادىيەت مۇساپىسىدا، ئالەمشۇمۇل ئەدەبىي مىراسلىرى بىلەن دۇنياغا داڭلىق بولغان يۈسۈپ خاس ھاجىپ، ناۋايى، زەلىلى، بىلال نازىم ۋە نىزارى قاتارلىق كلاسسىك شائىرلىرىمىز بىلەن پەخىرلىك بولغىنىدەك، كلاسسىك ئەدەبىياتىمىزنىڭ شانلىق ئېسىل ئەنئەنە ۋە قىممەتلىك مىراسلىرىغا ئىجادىي ۋارىسلىق قىلىش ئاساسىدا كۈنسېرى ئۈزلۈكسىز گۈللەپ - ياشناپ، بۈگۈنكى «ئالتۇن دەۋرى» گە قەدەم قويغان ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتىمىزمۇ ئۆزىنىڭ كۆپلىگەن ئاتاقلىق، نادىر پېشىۋالىرى بىلەن ئىپتىخارلىق.

بىز بۇلار ئىچىدە ئۆزىنىڭ پۈتۈن ھاياتى ۋە يۈرەك قېنىنى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئۈچۈن بېغىشلاپ، مول ئىجادىي ئەمگەك مېۋىلىرى بىلەن خەلق قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالغان پېشقەدەم ئەدىبلىرىمىزدىن نىمشېھىت، ئەھمەد زىيائى، زۇنۇن قادىرى، تېيىپجان ئېلىيوپ، ئابدۇكېرىم خوجا (ئۇلارنىڭ ۋاقىتسىز ۋاپاتى بىز ئۈچۈن چوڭ يوقىتىش، ئەلۋەتتە) قاتارلىق مەرھۇم ئۇستازلاردىن باشقا يەنە ھازىرمۇ ھايات ياشاۋاتقان، پۈتۈن ئۆمرىنى ئەدەبىي ئىجادىيەت، تەتقىقات ئىشلىرىغا بېغىشلىغان كۆپلىگەن پېشقەدەم يازغۇچى، شائىرلىرىمىزنى ئىپتىخارلىق ھېسسىياتىمىز بىلەن تىلغا ئالماي تۇرالمايمىز.

مەن بۇ ماقالەمدە، ئەنە شۇ پېشقەدەم ئەدىبلىرىمىزدىن ئۆزىنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت ئىشلىرىغا بولغان قاتتىق تەلەپچانلىقى، ئەستايىدىللىق بىلەن كەڭ جامائەتچىلىكنىڭ ئىچىدە يۇقىرى ئىززەت - ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغان پېشقەدەم شائىرىمىز مۇھەممەت رەھىمنىڭ «قەشقەر ئەدەبىياتى» 1989 - يىللىق 4 - سانىدا ئېلان قىلىنغان «ھېنىڭ يېزىقچىلىق ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» ماۋزۇلۇق ماقالىسىنىڭ يېزىلىش جەريانى ۋە ماقالە بېسىلغاندىن كېيىنكى بەش قېتىملىق تۈزىتىش خېتى توغرىسىدا قىسقىچە توختىلىپ، ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەتتىكى ئەستايىدىللىق روھىغا، يەنى ئۆز تىلى بىلەن ئېيتقاندا «سىركە پىياز» لىق ئىجادىيەت روھىغا مەدھىيە ئوقۇيمەن.

ئەدەبىي ئىجادىيەتكە دائىر مۇلاھىزىلەر

تۇرمۇشتا كۆپلىگەن كىشىلەر:
«ئەستايىدىل بولۇش»،
«پۇختا بولۇش»، «مۇكەممەل

بولۇش» دېگەن بىر جۈملە سۆزنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىدۇ. لېكىن كۆپ ھاللاردا ئۆزلىرى ئەمەلىي ئىشقا كەلگەندە، بۇ سۆزنىڭ ھەقىقىي مەنىسىنى قىلچە چۈشەنمەي، چۈشەنسىمۇ يېرىم-يارتا چۈشىنىپ ئالەمدىن ئۆتۈپ كېتىدۇ. مۇشۇ مەنىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا: «دۇنيادا قورقۇش توغرا كەلسە، پەقەت ‹ئەستايىدىللىق› دېگەن سۆزدىنلا قورقسا بولىدۇ» دېگەن بۇ ھېكمەتلىك سۆزمۇ شائىرغا ئېيتىلغان بولسا كېرەك.

ھازىرقى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىمىزنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن ۋەكىللىرىدىن بىرى بولغان پېشقەدەم شائىر، ژۇرنالىست، تىلشۇناس مۇھەممەت رەھىم، ئانا تىلىمىزدىكى ئەنە شۇ «ئەستايىدىل بولۇش»، «پۇختا بولۇش»، «مۇكەممەل بولۇش» دېگەن سۆزنىڭ لۇغەت مەنىسىنى ئەڭ ياخشى چۈشەنگەن ۋە ئىجادىيەت ئەمەلىيىتىدە باشتىن - ئاياغ بۇ سۆزنىڭ ئۆزىدىن كۈتكەن تەلەپ، ئارزۇسىنى كامالەت بىلەن يەتكۈزگەن ئەدىبلەرنىڭ بىرى. ئۇنىڭ شېئىر ئىجادىيىتىدىكى ئەستايىدىللىقى، بىر سۆز، بىر قاپىيە ئۈچۈن يۈز قېتىم ئويلىنىپ، يۈز قېتىم ئۆزگەرتىشتەك «سىركە پىياز» لىق ئىجادىيەت روھى بارلىق قەلەمكەشلىرىمىزنىڭ، بولۇپمۇ يېڭىدىن ئىجادىيەت سېپىگە كىرىپ كېلىۋاتقان ياشلارنىڭ ياخشى ئۆگىنىشىگە ئەرزىيدىغان تىپىك ئۈلگە.

1. «ئىجادىيەت ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» نىڭ يېزىلىش جەريانى

مەدەنىيەت تارىخىمىزدا ئۆتكەن كۆپلىگەن مەشھۇر يازغۇچى، شائىرلىرىمىز ۋە مەھمۇت قەشقەرى، يۈسۈپ خاس ھاجىپقا ئوخشاش ئالىم مۇتەپەككۇر، ئالىملىرىمىز، ئۆزىنىڭ «تۈركىي تىللار دىۋانى»، «قۇتادغۇ بىلىك»، «ئەتەبەتۇلھەقايىق»، «چاھار دىۋان»، «رابىيە - سەئىدىن» قاتارلىق شاھانە ئەسەرلىرىدە، ئۆزلىرىدىن يىللاردىن بۇيان ئۈزۈلمەي داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان مەدەنىيەت تارىخىمىزنىڭ ئىزنالىرىنى ئەينەن خاتىرىلەپ، ئۇنى بۈگۈنكى دەۋرىمىزگىچە ئېلىپ كەلدى. ئەگەر ئۇلار كامالەتكە يەتكەن ئەشۇ قەلىمى بىلەن مەدەنىيەت تارىخىمىزنىڭ بۇ ئۆچمەس ئىزلىرىنى ۋە ئۇنىڭدا پارلاپ تۇرغان ئىلىم - ھېكمەت دۇردانىلىرىنى قېزىپ، ئۇنى ئەقىل - پاراسەت، تەپەككۇر چىرىغى بىلەن يورۇتمىغان بولسا، بەلكىم بىز نەچچە مىڭ يىللار بۇرۇن باشلانغان مەدەنىيەت تارىخىمىزنىڭ بۇ «ئالتۇن» سەھىپىسى يەنىلا بىر «سىر» سۈپىتىدە كۆمۈلۈپ قالغان بولاتتى.

ۋاھالەنكى، تارىختا ئۆتكەن بۇ مەشھۇر ئالىم، ئەدىبلىرىمىز ئۆزلىرىنىڭ ئەنە شۇنداق بىباھا نادىر ئەسەرلىرى بىلەن خەلقىمىزدە چوڭقۇر ئورۇن ئالغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ شۇ ئەسەرنى يېزىش جەريانى، مەقسەت - مۇددىئاسى، ۋاقتى، ئورنى، ئەڭ مۇھىمى ئۇلارنىڭ ئىجادىيەت پسىخولوگىيىسىنى تەتقىق قىلىشتا كەم بولسا بولمايدىغان يېزىقچىلىق ئادەتلىرى توغرىسىدا ئانچە ئېنىق مەلۇمات قالدۇرۇلمىغان. بۇ توغرىدا ئاز - تولا مەلۇماتلار بولسىمۇ، ناھايىتى ئاز، ئەلۋەتتە.

ئەدەبىيات تارىخىمىزدىكى **بۇ خىل بوشلۇق — مېنىڭ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتىمىزدىكى بىر قىسىم پېشقەدەم شائىر، يازغۇچىلىرىمىزنىڭ ئىجادىيەت ئادەتلىرى ۋە تەجرىبىلىرى توغرىسىدىكى ئىزدىنىشىم ئۈچۈن كۈچلۈك ئىلھام بولدى. پېشقەدەم شائىرىمىز مۇھەممەت رەھىمنىڭ «مېنىڭ ئىجادىيەت ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» ماۋزۇلۇق**

www.uyghurkitap.com

ماقالىسىمۇ، مەن تۈزۈپ تەييارلاۋاتقان «ئەدىبلىرىمىز ۋە ئۇلارنىڭ قىزىقارلىق يېزىقـ چىلىق ئادەتلىرى» ماۋزۇلۇق كىتاب ئۈچۈن يېزىلغان مەخسۇس ماقالە بولۇپ، «قەشـ قەر ئەدەبىياتى» نىڭ 1989 ـ يىللىق 4 ـ سانىدا ئېلان قىلىنغانىدىن كېيىن، جايلاردىكى كەڭ كىتابخانلار ۋە ياش قەلەم ئىگىلىرىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ھەم يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشتى. بۇنىڭدىكى ئاساسىي سەۋەبلەرنىڭ بىرى، يەنىلا شائىرنىڭ شېئىرىيەت ئىجاـ دىيىتىدىكى ئەستايىدىللىقى، ئۆز ئەسەرلىرىگە بولغان قاتتىق تەلەپچانلىقىدىن ئايرىلمايدۇ.

2. «مېنىڭ ئىجادىيەت ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» دە ئوتتۇرىغا قويۇلغان ئاساسىي مەسىلە ۋە مەزمۇن

شائىر مۇھەممەت رەھىم: «مېنىڭ ئىجادىيەت ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» ماۋـ زۇلۇق بۇ ماقالىسىدا، ئۆزىنىڭ تۇنجى شېئىر ئىجادىيىتىگە ئىلھام بېغىشلىغۇچى مەنبە، شېئىر بىلەن تونۇشۇش رېئاللىقى ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت، ئىجادىيەت مۇساپىسىدە بېسىپ ئۆتكەن ئەگرى ـ توقاي يول، ئەدەبىي ئىجادىيەت جەريانىدىكى مۇشكۈل ئىجادىي ئىزدىنىش، ئۆز ئەسەرلىرىنى يېزىش ۋە قايتا ئۆزگەرتىش جەريانىدىكى «يىڭنە بىلەن قۇدۇق قېزىش» تەك ئىجادىيەت روھى قاتارلىق تەجرىبە ـ ساۋاقلار ئۈستىدە تەپسىلىي، قىزىقارلىق ھالدا توختالغان. بۇنىڭ ئىچىدە شائىرنىڭ شېئىرىدىكى شېئىرىي پىكىر ۋە ئۇنى جانلىق، ئوبرازلىق ئىپادىلەشتىكى تىل سەنئىتىگە بولغان تەلىپى تولىمۇ كۈچـ لۈك بولۇپ، ئۇ بۇ ئىشتا باشقىلارنىڭ ئۆزىنى «ئەزىز شائىر»، «سىركە پىياز ئەدىب» دەپ ئاتىشىغا رازى بولغانىكى، لېكىن بىر شېئىردا بىرەر سۆز، بىرەر قاپىيىنىڭ نامۇـ ۋاپىق يېزىلىپ قېلىشىغا قىلچە رازى بولمىغان. مەسىلەن: ئۇ، ئۆزىنىڭ «ئىلتىجا» ماۋـ زۇلۇق بىر پارچە شېئىرىنى ئالتە قېتىم قايتا ـ قايتا ئۆزگەرتىپ، ئەڭ ئاخىرىدا سەلـ لىمازا پۈتتى، دەپ «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» گە ئېلىپ بارىدۇ. لېكىن بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بۇ شېئىردا مەلۇم نۇقسانلارنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلىدۇ ـ دە، قايتىدىن گېزىتخانىغا بېرىپ، شۇ مىسرا، شۇ كۇپلېتنى قايتا ئۆزگەرتىپ كېلىدۇ.

«بۇ شېئىردا مۇنداق بىر كۇپلېت بار ئىدى، ـ دەيدۇ شائىر، ـ شۇ چاغدىكى ئەھـ ۋالنى ئەسلەپ:

مەن تۇتقان قەلەمۇ پارالىچ بولۇپ،
سولغىلا مەگدىدى تۈز ماڭالماستىن.
بەزى مىسرالار ھەددىدىن ئاشتى،
تارىختىن تېگىشلىك ساۋاق ئالالماستىن.

مەن بۇ كۇپلېتتا 4 ـ مىسرانىڭ ئوبرازسىز، ماقالە گېپى بولۇپ قالغانلىقىنى سېـ زىپ قالدىم ـ دە، تۈزەشكە كىرىشتىم. بۇ كۇپلېتنى بىر ئۇنداق، بىر مۇنداق يېزىپ بېقىپ، ئاخىرى تۆۋەندىكىدەك تۈزەتتىم:

مەن تۇتقان قەلەمۇ پارالىچ بولۇپ،
سولغىلا مەگدىدى، ماڭالمىدى تۈز.

AltunOq

قۇترىغان مىسرالار تارىخ چاقىغا ،
ئۇسۇشكە باشلىدى چىقىرىپ مۈڭگۈز.

ھە، ئەمدى بۇ كۇبلېت بىر قەدەر ئوبرازلاشتى، دېدىم - دە، ئەتىسى گېزىتخانىغا بېرىپ شۇ كۇبلېتنى تۈزەپ قويۇپ كەلدىم.

بىر نەچچە كۈندىن كېيىن يەنە بىر نۇقسان تاپتىم:

سۆزلىسەم گەپ تولا، ھەسرىتىم تولا،
نە ئامال، ئاتقان ئوق كەلمەيدۇ قايتىپ.
خەيرىيەت، شۇ ئاچچىق ساۋاقلار بىلەن،
ئەمدى ئۆمرىنى ئالدىم ئۇزارتىپ.

بۇ كۇبلېتنىڭ 4 - مىسراسىنى تەھلىل قىلىپ كۆرسەم، توغرا بولمايتتى، ھەر قانداق ئاچچىق ساۋاقلار بىلەن ئۆتكەن شېئىرلىرىمنى تىرىلدۈرگىلى ۋە ئۆلۈۋاتقانلىرىنىڭ ئۆمرىنى ئۇزارتقىلى بولمايدۇ. دېمەك، بۇ مىسراغا سىڭدۈرۈلگەن پىكىر مەنتىقىي جەھەتتە توغرا بولمىغان، يەنى، «ئاتقان ئوق كەلمەيدۇ قايتىپ» دېگەن پىكىرگە زىت بولۇپ قالغان. خېلى باش قاتۇرغاندىن كېيىن 4 - مىسرانى «قەلىمىم كۆزىنى ئالدىم ساقايتىپ» قىلىپ تۈزەتتىم. ئەتىسى گېزىتخانىغا بېرىپ مۇھەررىرگە:

— ھېلىقى شېئىرىمدا يەنە بىر نۇقسان بار ئىكەن، تۈزەپ قوياي، — دېدىم.

— بىز تاپالمىغان نۇقسانىنى ئۆزىڭىز تاپىدىكەنسىز، نۇقسانلىرى تۈگىگەندە ئەكېلىپ بېرىڭ، — دەپ شېئىرىمنى قولۇمغا بەردى مۇھەررىر.

مەن بۇ شېئىرنى ئۆيگە ئەكېلىپ، 4 - مىسرانى يۇقىرىقىدەك تۈزەپ قويدۇم. بۇ تۈزىتىشلىرىمدىن قانائەت ھاسىل قىلدىم. ئەمدى كەمچىلىك دېگەننىڭ سايىسىمۇ قالمىغاندۇ، دەپ ئويلىدىم. يەنە بىر ئوقۇۋېتەيچۇ، دەپ تازا سىنچىلاپ ئوقۇغانىدىم، ئاخىرقى كۇبلېتلىرىدا تەكرارغا مايىل پىكىرلەر باردەك سېزىلدى، بۇ نۆۋەت گېزىتخانىغا ئاپىرىپ بەرگەندىن كېيىن، «يەنە بىر كەمچىلىكى بار ئىكەن» دەپ يەنە سۆكۈلداپ بېرىشتىن ئويىلىسام بولمىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن يەنە بىر - ئىككى ئادەمدىن پىكىر ئېلىپ باقاي دېگەن خىيال بىلەن بۇ شېئىرنى ياش شائىر مۇختەر مەخسۇتقا كۆرسەتتىم، شاگىرتىم بۇنىڭدىن ئىككى كەمچىلىك تاپتى. ئەسلىدىكى 9 - كۇبلېتنىڭ 1 -، 2 - مىسرالىرى مۇنداق ئىدى:

قەلىمىم كۆزلىرى ساقايغان كۈنى،
سىر قاراپ، ئەي شېئىر، چۈشەندىم سېنى.

شاگىرتىم ئويلاپ كۆرۈپ:

— «شېئىرنىڭ سىرىنى چۈشىنىپ يەتتىم» دېگەندىن كۆرە، «ئۇنىڭ يۇقىرى پەللىسىگە چىقالمايتىمەن» دېگەنلىرى تۈزۈك. ئىككىنچى پىكرىم، بۇ شېئىرلىرىنى:

«ئەللە تىلەك مىسرالار تۇتسا ياقامدىن،
ئەللە تىسىز مىسرالار ئاجرىتالارمۇ؟»

دېگەن يەردە تاماملاپ، ئۇنىڭدىن كېيىنكى كۇبلېتلارنى چىقىرىۋەتسىلە،—دېدى. ئۇنىڭ پىكرىنى سەممىي قوبۇل قىلدىم. شۇ تۈزىتىشلەردىن كېيىن، شېئىرنى گېزىتخانىغا ئاپىرىپ بەردىم. شېئىر 1986 ـ يىلى 9 ـ ئاينىڭ 15 ـ كۈنى ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، دەسلەپكى نۇسخىسى بىلەن سېلىشتۇرۇپ كۆرسەم، بۇ ئون كۇبلېت شېئىر ئىچىدە قەلەم تەگمىگەن مىسرادىن پەقەت ئون بىرسى قاپتۇ.»

شائىر بۇ ماقالىدا، ئۆزىنىڭ يېزىقچىلىق ئادەتلىرى ئۈستىدىمۇ تەپسىلىي توختىلىپ، قاچان، قايسى ئورۇندا ئۆزىنىڭ يازغان شېئىرلىرىدا بىرەر نۇقسان كۆرۈلسە، شۇھامان ئەستايىدىل ئۆزگەرتىپ، مەتبۇئاتقا بېرىشتىن سىرت، يەنە شېئىرنى قىسقا، ئىخچام شەكىل بىلەن ئىپادىلەش مۇمكىن بولسىلا، قىسقا يېزىش، ئۇزۇنراق يېزىشقا تېگىشلىكلىرى بولسا ئۇزۇن يېزىش، بىر مەزمۇن، بىر مەنىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ھەر خىل شەكىل، ھەر خىل تىل ۋاسىتىلىرىدىن پايدىلىنىش قاتارلىق قىممەتلىك تەجرىبە ـ ئادەتلەر ئۈستىدىمۇ تەپسىلىي توختالغان. مەسىلەن: ئۇ، «جۇتۇ بىلەن تاغ»، «مەدەنىي ئاتالغۇ» قاتارلىق شېئىرلىرىنى ئەسلىدىكى 5 ـ 6 كۇبلېتتىن ئىككى كۇبلېتقا يىغىنچاقلىغان. بۇنىڭ ئەكسىچە «ئانا ۋە ئوغۇل» ماۋزۇلۇق ئېپىك شېئىرىنى كېڭەيتىپ «ئانا» ماۋزۇلۇق داستانغا ئايلاندۇرغان، يەنى ئۇنىڭ ئۆز تىلى بىلەن ئېيتقاندا، ئەدەبىي ئەسەردىكى پىكىر، ھېسسىيات قانچىلىك بولسا، شۇ پىكىر ـ ھېسسىياتقا قاراپ، ئەسەرنىڭ ئۇزۇن ـ قىسقىلىقىنى بەلگىلەش، ھەرگىز چۆچۈرىگە لايىق گۆشتە «مانتۇ تۈگمەن» دەپ ئاۋارە بولماسلىق لازىملىقىنى روشەن دەلىل ـ ئىسپاتلار بىلەن كۆرسىتىپ بەرگەن. ئۇ، بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

«مەن 1975 ـ يىلىنىڭ بۇ ياقىدا بىر داستان يېزىشنى كۆپ ئويلىدىم، بىر نەچچە داستاننى يېزىشقا كىرىشىپمۇ باقتىم، لېكىن بەزىلىرى ئازراق ۋە بەزىلىرى كۆپرەك يېزىلىپ پۈتمەي تاشلىنىپ قالدى. مەسىلەن: «بوزۇلغان قەسەم» دېگەن ئېپىك شېئىرىم ئەسلىدە داستان ئۈچۈن پىلانلىنىپ، يېرىمى دېگۈدەك يېزىلغانىدى. كېيىن يازغان بابلىرىنى ئوقۇپ كۆرۈپ يارىتالمىدىم ـ دە، غەلۋىردە بىرلا تاسقاپ، ئۇزۇنراق بىر شېئىر قىلىۋەتتىم، شېئىر قىلىنغاندىن كېيىنمۇ $\frac{1}{4}$ قىسمى قىسقىراپ كەتتى. بىر شېئىرغا تۇشلۇق ۋەقەنى بىر داستان قىلىمەن، دېگەنلىك ـــ چۆچۈرىگە تۇشلۇق گۆشتە مانتۇ ئېتىمەن دېگەنلىكتۇر».

شائىر مۇھەممەت رەھىم بۇ ماقالىسىدا يەنە ئىجادىيەت داۋامىدا ئۆز كۆڭلىگە ياقمىغان ياكى ياقسىمۇ تازا دېگۈدەك راۋان بولمىغان مىسرا ۋە كۇبلېتلار ئۈستىدە قايتىدىن ئىشلەش ھەمدە بىرلا ۋاقىتتا بىر قانچە خىل يېزىپ كۆرۈپ، ئەڭ ئاخىرى شۇلاردىن بىرنى تاللىۋېلىش ئىجادىيەت ئۇسۇلىنىمۇ تەپسىلىي مىساللار بىلەن كۆرسىتىپ

بەرگەن. مەسىلەن: شائىر ئۆزىنىڭ «تۇرپان ئۈزۈمىگە مەدھىيە» ماۋزۇلۇق شېئىرىنىڭ 8- مىسراسىنى توققۇز خىل يېزىپ بېقىپ، بۇنىڭ ئەڭ ئاخىرقى مىسراسىنى تاللىۋالغان. بۇ توققۇز خىل مىسرالار تۆۋەندىكىچە:

ئۇنىڭ شېرىن گۈلابىغا تەسەددۇق ئەيلىدىم جانىدىن،
ئۇنىڭ شېرىن گۈلابى ئالدى جاي شۇ تەن بىلەن جانىدىن،
ئۇنىڭ شېرىن گۈلابى جاي ئېلىپتۇ تەن بىلەن جانىدىن،
ئۇنىڭ شېرىنلىكى شۆھرەت تالاشتى تەن بىلەن جانىدىن،
ئۇنىڭ لەززىتى شېرىنلىك تالاشتى تەن بىلەن جانىدىن،
ئۇنىڭ بال تەمى شېرىنلىك تالاشتى تەن بىلەن جانىدىن،
ئۇنىڭ شېرىنلىكى جاي ئالدى شۇئان تەن بىلەن جانىدىن،
ئۇنىڭ بال تەمى جاي ئالدى ھايالسىز تەن بىلەن جانىدىن،
ئورۇن ئالدى ئۇنىڭ شېرىن گۈلابى تەن بىلەن جانىدىن.

3. ماقالە ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن يېزىلغان بەش پارچە خەت

«مېنىڭ ئىجادىيەت ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» ژۇرنىلىمىزنىڭ 1989- يىلى 4- سانىدا ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، بۇ ماقالە كەڭ جامائەتچىلىك ئىچىدە ئىنتايىن ياخشى تەسىر قوزغاپ، كىشىلەرنىڭ، بولۇپمۇ ئەدەبىي ئىجادىيەت ساھەسىگە يېڭىدىن قەدەم قويۇۋاتقان ياش ھەۋەسكارلارنىڭ قىزغىن ئالقىشى ۋە ماختىشىغا سازاۋەر بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭدا كەتكۈزۈپ قويۇلغان بىر قىسىم نۇقسان-خاتالىقلار تەلەپچان ئاپتورنىڭ ئۆتكۈر نەزىرىدىن يىراق ساقىت بولۇپ كېتەلمىدى. بۇ ماقالە تەھرىر بۆلۈمىگە ئەۋەتىلىپ مەتبەئەگە بېرىلگىچە ۋە ژۇرنال نەشر قىلىنىپ تا ھازىرغىچە پېشقەدەم شائىرىمىزنىڭ بۇ خاتالىق ۋە نۇقسانلارنى تۈزىتىش ھەققىدە يازغان ئۆزى كۆركەم، ئىملا قائىدىسىگە ئۇيغۇن، ئۆزگىچە ئۇسلۇبتا يازغان بەش پارچە قىممەت باھالىق خېتىنى تاپشۇرۇۋالدىم، خەتتە يېزىلغان ھەر بىر سۆز، ھەر بىر تەلەپ مەندەك بىر تەھرىر ئۈچۈن بىھۇدە ئاۋارىچىلىق ئەمەس، بەلكى ھوزۇر-ھالاۋەت، كۈچ-ئىلھام، ئۆگىنىش پۇرسىتى يارىتىپ بەردى. ئۇنىڭ تۇنجى خېتى ماقالە بىلەن تەڭ قولۇمغا تەگدى. خەت مۇنداق يېزىلغانىدى:

«... سىز تەلەپ قىلغان ‹قىزىقارلىق يېزىقچىلىق ئادەتلىرى› نى تىرىشىپ-تىرمىشىپ ئاخىرى يېزىپ چىقتىم. ئوقۇپ كۆرسەم، ئۆزۈمنى خۇددى كلاسسىك شائىرلاردەك گەۋدىلەندۈرۈۋەتكەن ئوخشايمەن. سىزگىمۇ شۇنداق سېزىلسە، چېكىدىن ئاشقان شۇنداق گەپ-سۆزلەرنى قىسقارتىۋېتىڭ، بەزى تەپسىلاتلار ئۇزۇن ياكى ھاجەتسىز بولسا، ئۇنىمۇ قىسقارتىۋېتەرسىز.

مەن 1980- يىلدىن بۇيان ئىجادىيەت ئۇسلۇبۇم ۋە تەجرىبىلىرىم توغرىسىدا ماقالە يېزىشنى ئويلاپ، بەزى شېئىرلىرىمنىڭ كۆپىيەلىرىنى ساقلاپ قويغانىدىم. سىزگە كېرەك بۇ نەرسىنى شۇ ماتېرىياللىرىمغا ئاساسەن يېزىپ چىقتىم، زېھنىي ئىقتىدارىم ئاجىز-

لاشقان (مېكەم چارچىغان) كۈنلەردە يازغىنىم ئۈچۈن، ئىككى قېتىملا تۈزەپ رەتلىيەلىدىم، ئىمكانىيىتىم بولسا، يەنە بىر تۈزەپ، ماۋزۇلارغا ئايرىپ كۆچۈرۈپ چىقسام ياخشى بولاتتى.

مەن قويغان ماۋزۇ يارىماسلىقى مۇمكىن. ‹ئىجادىيەتتىكى ئەستايىدىللىق›، ‹تەلەپچان ئەدىب›، ‹سىركە پىياز قەلەمكەش› دەمسىز ياكى ئۇلاردىن باشقىچە ماۋزۇ قويامسىز، ئىختىيار ئۆزىڭىزدە. ماۋزۇغا شائىر دېگەن سۆزنى قىستۇرمىسىڭىز ئىكەن...»

ئاپتورنىڭ بۇ خېتى مەن ئۈچۈن ۋە تەھرىر بۆلۈمىدىكى بارلىق تەھرىر خادىملار ئۈچۈن كۈچلۈك ئىلھام بولدى. بىز ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەتتىكى بۇ خىل تەلەپچانلىق، ئەستايىدىللىق روھىنى كەڭ مۇشتەرى ۋە قەلەمكەشلىرىمىزگە تونۇشتۇرۇش ۋە ئۈلگە قىلىش يۈزىسىدىن، ئۇنىڭ بۇ ماقالىسىنى ژۇرنىلىمىزنىڭ «ئەدەبىي ئىجادىيەت كۇرسى» ماۋزۇلۇق سىتونىدا ئېلان قىلىشنى ئويلاشتۇق. لېكىن ماقالىنى ئۆزۈم تۈزەۋاتقان «قىزىقارلىق يېزىقچىلىق ئادەتلىرى» ماۋزۇلۇق كىتابىمغا قايتا ئۆزگەرتىپ تەھرىرلىگەندە، ئاپتورنىڭ تەلىپى ۋە ئارزۇسى بويىچە ماقالە ماۋزۇسىنى «سىركە پىياز ئەدىب» دەپ ئۆزگەرتتىم.

«مېنىڭ ئىجادىيەت ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» ژۇرنالغا بېرىلىپ، دەسلەپكى سىگنال نۇسخىسى كوررېكتور قىلىنىۋاتقان پەيتتە، ئاپتورنىڭ ئىككىنچى خېتى قولىمىزغا تەگدى. بۇ خەت مۇنداق يېزىلغانىدى:

«سىزنىڭ ‹4-ماي› كۈنى يازغان خېتىڭىزنى ئۆز ۋاقتىدا تاپشۇرۇۋالدىم. مەن يېزىپ ئەۋەتكەن ‹يېزىقچىلىق ئادەتلىرىم› دىن بەكمۇ رازى بولۇپسىز، بۇ مىننەتدارلىقىڭىز ماڭا ئىلھام بېغىشلىدى، ئەمما مەن ئۇ ماقالىنى سەۋدىيە، ۋاقىت ئېتىبارى بىلەن كۆڭۈلدىكىدەك يازالمىغانلىقىمدىن ھازىرغىچە خىجىللىق ھېس قىلىمەن.

قېرىغانسېرى ئىش بېسىپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ، ماغدۇر بار كۈنلەرنىڭ كۆپ قىسمىنى زايا قىلىۋەتكەنلىكىمنىڭ ئاقىۋىتى. ‹ئاروز ۋەزنى توغرىسىدا› دېگەن ماقالەمنى قايتا تولۇقلاپ ئىشلەيمەن، دەپ يۈرگىنىمگە ئون يىل بولدى. ‹قاپىيە لۇغىتى› نى قولغا ئالغىنىمغا يىگىرمە يىلدىن ئاشتى. تىل مەسىلىلىرىگە دائىر تىزىسلىرىمدىن بەشتىن بىر قىسمىنى يازغانىدىمەن، قالغانلىرى خاتىرە دەپتىرىمدە ئۇخلاپ ياتىۋاتىدۇ. مانا ئەمدى شۇ ‹ۋەزىپىلەر› ئېچچۇپېتىش شامىلىغا ئەگىشىپ، مېنى ئالدىرىتىۋاتىدۇ، شۇلارنى يورۇق دۇنياغا چىقىرىپ ئاندىن كۆز يۇمسام، ئۆزۈمنى بەختلىك ھېس قىلاتتىم. قىسقىسى، ئارمان كۆپ، دەرمان يوق.

سىلەرگە ئەۋەتكەن ماقالەمدىكى بىر ئوخشىتىش ئىچىمنى بەك پۇشۇرزۇۋەتتى. ‹مەن 1975-يىلىنىڭ بۇياقىدا بىر داستان يېزىشنى كۆپ ئويلىدىم› دېگەن بىر ئابزاستا: ‹بۇ، بىر تەخسە گاڭپەنگە توشلۇق گۈرۈچنى بىر قازان پولۇ قىلىمەن، دېگەنلىكتۇر› دېگەن ئوخشىتىش بار ئىدى، شۇنى ‹چۆچۈرىنى مانتۇ قىلىمەن دېگەنلىكتۇر› دەپ تۈزەپ قويسىڭىز ئىكەن، قالغان كەمچىلىكلىرىنى سىز تۈزەتكەندۇرسىز.

بۇ ماقالەمنى ماۋزۇلارغا ئايرىش ئاسان بولسا، سىز ئايرىۋېتەرسىز، ئاسان بولمىسا مەيلى، 8 - ئاينىڭ باشلىرىغىچە بولسا ئۈلگۈرىدۇ، دېسىڭىز، مەن ئۆزۈم ئايرىپ

ئەۋەتىپ بېرەي. ماقالىنىڭ باش قىسمىغا «ئىشتىميا قىنىڭ باشلىنىشى»، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۆزۈمنى تەكشۈرۈپ ئۆتىدىغان ئابزاسلارغا «ئەگرى - توقاي يوللار» دەپ ماۋزۇ قويماقچىمەن. «سىركە پىياز» دېگەن ماۋزۇغا دائىر ئابزاسلارنى ئايرىۋېلىش قىيىنراق بولىدۇ. شۇ ماۋزۇلار بولارمۇ؟ مەسلىھەت بېرىڭ.»

ئاپتورنىڭ يۇقىرىقى تەلىپىگە ئاساسەن، بېسىلىش ئالدىدا تۇرغان ماقالىدىكى «بۇ بىر تەخسە گاڭپەنگە تۇشلۇق گۇرۇچنى بىر قازان پولۇ قىلىمەن، دېگەنلىكتۇر» دېگەن بۇ جۈملە «چۆچۈرىنى مانتۇ قىلىمەن دېگەنلىكتۇر» دەپ ئۆزگەرتىلدى. لېكىن، كىچىك ماۋزۇلارنى قوشۇشقا ئىمكانىيەت بولماي ئەسلى پېتى بېرىلدى.

«مېنىڭ يېزىقچىلىق ئادەتلىرىم ۋە تەجرىبىلىرىم» ژۇرنالدا ئېلان قىلىنىپ، 20 كۈن ئۆتكەندە، ئاپتورنىڭ 3 - پارچە خېتى قولىمىزغا تەگدى. خەت بىلەن ژۇرنالدا ئېلان قىلىنغان ماقالىنىڭ سەككىز بېتىمۇ قوشۇپ قويۇلغان بولۇپ، ئاپتورنىڭ ئۆز قولى بىلەن ئەستايىدىل تەھرىرلىنىپ، خېلى كۆپ ئىملا خاتاسى تۈزىتىلىپتۇ. بۇ خاتالىقلارنىڭ كۆپ قىسمى، كوررېكتورلۇق قىلىش جەريانىدا سادىر قىلىنغان بولغاچقا، ئۆزىمىزمۇ ئىنتايىن خىجىل بولدۇق. لېكىن، بۇ خاتالىقلارغا قايتا تۈزىتىش بېرىشكە ئىمكانىيەت بولمىدى. ئاپتورنىڭ بۇ خېتى مۇنداق يېزىلغانىدى:

«‹قەشقەر ئەدەبىياتى› نىڭ بۇ يىللىقى 4 - سانىنى تاپشۇرۇۋېلىپ، بەك خوشال بولدۇم. ماقالەمنى ھەقىقەتەن ئەينەن بېسىپسىلەر. مۇشۇنداق قىلغانىدا، كىتابخانلارنىڭ نەزەرىدە ئەسەرنىڭ ياخشى - يامان تەرەپلىرى ئاپتورغا مەنسۇپ بولىدۇ. بىراق، سۆز ۋە جۈملىگە تەسىر كۆرسەتمەيدىغان ئىملا خاتالىقلىرىمۇ بار ئىكەن. مېنىڭ سىركە پىياز ئىكەنلىكىمنى بىلىپ تۇرۇپ، كوررېكتورلىقى ياخشى قىلىنماپتۇ.

1) «شېئىرغا ئىلتىجا» دېگەن ماۋزۇ «شېئىرىمغا ئىلتىجا» بولۇپ قاپتۇ، مەن ئۇ شېئىرىمدا ئۇمۇمەن شېئىرىيەتكە (پوئېزىيىگە) ئىلتىجا قىلدىم. «شېئىرىمغا ئىلتىجا» بولغاندا:

قەلىمىم كۆزلىرى ساقايغان چاغدا،
قارىسام تۇرىسەن بۇيۇك چوققىدا.
يامىشىپ قولۇڭنى تۇتالامدىمەن،
ئېيتقىنا كۆزۈمنىڭ ئوچۇق ۋاقتىدا؟

دېگەن كۇپلېتتىكى پىكىرگە زىت بولۇپ قالىدۇ. چۈنكى، مېنىڭ شېئىرىيەتنىڭ چوققىسىغا چىققان بىرمۇ شېئىرىم يوق.

2) 99 - بەتتىكى «شېرىنلىكى»، «شېرىنلىك» دېگەن سۆزلەر «شىرنىلىكى»، «شىرنىلىك» قىلىپ بېسىلىپتۇ. «ن» نىڭ چېكىتى قەيەردە تۇرغانلىقىنى كۆرمىگەن قانداق نابۇرچىك ۋەتانداق كوررېكتور ئۇ!؟ شېرىن — سۈپەتسۆز، شىرنە — ئىسىم. «شىرنىلىك» بولغاندا ۋەزىن بۇزۇلىدۇ ھەم سۆز جايىغا چۈشمىگەن بولىدۇ.

3) شېئىر يازغاندا بۇزۇلغان سۆزلەرنى بۇزۇلغان پېتىچە ئىشلەتمەيمەن، دېگەن ئادەم بىر سۆزنىڭ ساق شەكلى بىلەن بۇزۇلغان شەكلىنى پەرق ئېتەلەيدىغان بولۇشى كېرەك. مەن بۇزۇلغان سۆزلەرگە مىسال قىلىپ «دۇتتار» يازغان ئىدىم، ژۇرنالدا «دۇتار» بېسىلىپتۇ. دېمەك، مەن «دۇتار» نى بۇزۇلغان شەكلى، دەپ تونۇيدىغان ئادەم بولدۇم. بۇ — مۇشۇ ماقالىدىكى بىردىنبىر يىرىك ئىملا خاتالىقى! مېنىڭچە، تۈزىتىش بەرسەڭلار دەيمەن. كىتابقا بېسىلغاندا، قەتئىي «دۇتتار» بولسۇن.

4) 98 ـ بەتتىكى «قىش پەسلىدە ئېچىلغان گۈلدەك» دېگەن مىسراغا ئىزاھ بەلگىسى قويۇلماپتۇ. ئۇنىڭ ئىزاھى 99 ـ بەتكە چۈشۈپ قاپتۇ. كىتابقا بېسىلغاندا، ئىزاھ سۆز بەگباشلىق قىلىپ، ئىزاھلانغۇچى مىسرادىن يىراقلاپ كەتسە، پاچىقىغا ئۆرۈپ جايىغا ئەكىلىپ قويۇڭ.

5) 97 ـ بەتتىكى تۈزىتىشلەرنىڭ كۆپ قىسمى مەندىن ئۆتۈلگەن كەمچىلىكلەر، يەنى جايىغا چۈشمىگەن سۆزلەر، راۋان چىقمىغان جۈملىلەر. بۇ كەمچىلىكلەرنىمۇ تۈزەپ قويۇشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. ئالدىراشلىقتا «مەقسەت» ئورنىغا «ماھىيەت» نى، «سۆزلەر» ئورنىغا «نەرسە» نى ئىشلىتىپ قويۇپتىمەن. «چۈشەندۈرىدىغان» دېگەن سۆزنى «چۈشىنىشنى تەلەپ قىلىدىغان» دەپ ئالساق ياخشىراق بولىدۇ. بۇ كەمچىلىكلەر مېنىڭ ئەستايىدىللىقىمغا قاقاچ بولۇپ چاپلىشىپ قاپتۇ. بۇ سۆزلەرنى تۈزەپ قويمىسام ئۇيقۇم كەلمەيدۇ.

بۇ ماقالەمدە (يېزىقچىلىق ئادەت ۋە تەجرىبىلىرىمدە) يېزىشقا تېگىشلىك گەپلەردىن قالغانلىرى خېلى بار ئىكەن. ھېلىمۇ ھەممە ئادەمدىن ئۇزۇن يېزىپتىمەن. قالغان گەپلىرىمنى كېيىنچە يەنە بىر ماقالە قىلارمەن. ھېلىقى «چۈچۈرىنى ماتتۇ قىلىمەن دېگەنلىك بولىدۇ» دېگەن ئوخشىتىشنى دەل جايىغا سېلىپ قويغانلىقىڭىزنى كۆرۈپ، كۆڭلۈم ئارام تاپتى. بۇ ئوخشىتىش لويلا ئورنىغا قىزىلگۈل تىكىلگەندەك يارىشىپتۇ. شۇڭلاشقا، ماھمۇتجان ئىسلام مېنى تونۇشتۇرغان ماقالىسىدا بۇ ئوخشىتىشنى ئىككى يەردە تىلغا ئاپتۇ. مانا، سىركە پىيازلىقىنىڭ پايدىسى!

بۇ ماقالەمدىكى يۇقىرىقى كەمچىلىكلەرنى تۈزەپ قويۇشتا پايدىلىنىشىڭىز ئۈچۈن تۆت ۋاراقنى كېسىپ ئەۋەتتىم. كىتابىڭىزدا تۈزىتىلىپ بېسىلسا، كۆڭلۈم ئۆسۈپ، روھىم ئۇرغۇپ، ئازادىلىق ھېس قىلارىدىم.»

ئاپتورنىڭ 4-، 5 ـ قېتىملىق ئىككى پارچە خېتى ئۇ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا چىقىپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىن يېزىلغان خەتلەر بولۇپ، ئۇنىڭدا يەنىلا شۇ ماقالىدىكى ئىملا ـ گىردىكى خاتالىقلارغا قارىتا تۈزىتىش بېرىلگەن ـ بېرىلمىگەنلىكى، يېڭىدىن بېرىشكە تېگىشلىك تۈزىتىشلەر ھەققىدىكى كۆز قارىشى ئوتتۇرىغا قويۇلغان. تۆتىنچى قېتىملىق خەت 1990 ـ يىلى 7 ـ يانۋاردا يېزىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەن:

«شېئىرىمغا ئىلتىجا» بىلەن «دۇتار» دىن ئىبارەت ئىككى خاتاغا تۈزىتىش بېرىلدىمۇ؟ سىز بىر خېتىڭىزدە «بۇ خىلدىكى ماقالىنىڭ ياشلارغا بېرىدىغان تەربىيىسى ئەدەبىيات نەزەرىيىسى ھەققىدە يېزىلغان ماقالىنىڭ تەربىيىسىدىنمۇ چوڭراق» بولىدۇ، دەپ يازغىنىڭىز يادىمدا. بۇ سۆزىڭىز توغرا. مېنىڭ ۋە باشقىلارنىڭ ئادەت ۋە تەجرى-

بىلەر توغرىسىدا يازغانلىرىمىز ھەقىقەتەن ياخشى يېزىلغان بولسا، سىز ئېيتقاندەك، تەربىيەۋى ئەھمىيىتى چوڭ بولىدۇ. مەن ئۆز ماقالەمدە نۇرغۇن كەمچىلىك بارلىقىنى سېزىۋاتىمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە، يۇقىرىدىكى ئىككى خاتانى ئويلىسام، بەكمۇ ئەپسۇسلىنىمەن. نېمە ئۈچۈن مىسال تېپىلمىغاندەك «دۇتتار» نى ئالغاندىمەن... دەپ قالدىم.»

ئاپتورنىڭ 5 ـ قېتىملىق خېتى يەنىلا شۇ مەزمۇن ۋە مەرھۇم تېيىپجان ئېلىيوپنىڭ يېزىقچىلىق ئادەتلىرى توغرىسىدا (مەن ئۇنى مۇھەممەت رەھىمنىڭ يېزىپ بېرىشىگە ھاۋالە قىلغان ئىدىم) بولۇپ، خەتتە تۆۋەندىكىلەر ئوتتۇرىغا قويۇلغان:

«... تېيىپجاننىڭ يېزىقچىلىق ئادەتلىرى توغرىسىدىكى ماقالىنى ئاخىرى ئۆزۈم يېزىشقا باشلىدىم. ھازىر يېرىمىنى يېزىپ بولدۇم. سالامەتلىكىم يار بەرمىگەنلىكتىن يېزىش سۈرئىتىم ئاستا بولۇۋاتىدۇ. مەنمۇ تەلەپكە لايىق يازالماسلىقىم مۇمكىن، بۇنىڭغا سىز كۆپرەك كۈچ چىقىرارسىز. ئابدۇللانىڭ يازغىنىنىمۇ ئەۋەتىپ بېرىمەن. مەرھۇم ئۆزى يازغان بولسا، «يېزىقچىلىق ئادەتلىرى» دېگەن تەلەپكە لايىق، ياخشى يازاتتى. بىز (كىم بولسا بولسۇن) ھەر قانچە قىلساقمۇ ئۆزىدەك يازالمايمىز ھەم ئەسلىمە قىلىپ يازماقتىن باشقا ئىلاجىمىز يوق. مەن يېزىپ بولغىچە سىزنىڭ كۈتۈپ قالىدىغانلىقىڭىزنى ئويلاپ بۇ خەتنى يازدىم.

ئىككىنچى گېپىم: مېنىڭ يېزىقچىلىق ئادەتلىرىمدە بەزى گەپـسۆزلەرنىڭ ئارتۇقـكەملىكىنى سەزدىم:

1) 49 ـ بەت 22ـ، 23 ـ قۇرلاردىكى «مۇنداق شارائىتتا ئاق بىلەن قارىنى پەرق ئېتەلەيدىغان مەۋقەسىز ئادەمنىڭ قەلىمىدىن سىياھ ئەمەس، زەھەر تامىدىغانلىقىنى كېيىن چۈشەندىم» دېگەن جۈملىنى چىقىرىۋېتىڭ: بۇ گەپ ئالدىدىكى جۈملىگە تازا ماسلاشماپتۇ.

2) 95 ـ بەت 9ـ قۇردىكى «ئەستايىدىللىقىنىڭ «... دەردىنىمۇ تارتتىم» دېگەن جۈملىنى «ئازراق زىيىنىنىمۇ تارتتىم» دەپ تۈزىتىپ قويۇڭ. بۇ جۈملىدىمۇ كەتكۈزۈپتىمەن. «ئەستايىدىللىقىنىڭ پايدىسىنىمۇ كۆردۈم، دەردىنىمۇ تارتتىم» دېيىلسە، پايدىسى بىلەن زىيىنى تەڭلىشىپ قالىدۇ. بۇ، ئەلۋەتتە خاتا.

3) 97ـ بەت 19ـ، 20ـ قۇرلاردىكى «...ماھىيىتى شۇ مىسرالاردىكى ئاخىرقى تۇراقنى بەش بوغۇم قىلىپ تولدۇرۇشتىنلا ئىبارەت ئىدى» دېگەن جۈملىنى «...ھەممىسى بەكمۇ سىركە پىيازلىق قىلىپ كەتكەنلىكىمدىن كېلىپ چىققان ئاۋارىچىلىق ئىدى» دەپ تۈزىتىپ قويۇڭ. بۇ جۈملىدە سىركە پىيازلىق قىلىشنىڭ تۈپ سەۋەبى خاتا كۆرسىتىلىپ قاپتۇ، بۇ تۈزىتىشلەرنى ئېغىر كۆرمەسلىكىڭىزنى سورايمەن.»

شائىر مۇھەممەت رەھىمنىڭ بىر ماقالە توغرىسىدا يازغان بەش پارچە خېتى مانا شۇنداق ئاياغلاشتى. ئەپسۇسكى، ئۇنىڭ يوللۇق تەلەپ ۋە تۈزىتىشلىرىنى ژۇرنال بېتىمىزدە ئۇدۇللۇق ئېلان قىلىپ كېتىشكە ئامالسىز قالدۇق. بىرلا چارە — ئۆزۈم ئىشلەۋاتقان ھېلىقى كىتاب كەلگۈسى كۈنلەرنىڭ بىرىدە نەشىر قىلىنىپ قالسا، ئاپتورنىڭ مەندىن كۈتكەن ئۈمىد ـ ئارزۇسىنى ئەلۋەتتە ئورۇنلاشقا ۋەدە بېرەلەيمەن.

بىز مانا يۇقىرىقى بەش پارچە خەت ۋە جانلىق پاكىتلاردىن پېشقەدەم شائىرنىڭ (ئۇ خېتىدە ئۆزىنى «شائىر» دەپ ئاتىماسلىقنى ئالاھىدە تەۋسىيە قىلغان بولسىمۇ،

www.uyghurkitap.com

لېكىن مەن ئۇنىڭ بۇ ئارزۇسىغا خىلاپ ھالدا يەنىلا شائىر دەپ ئاتىدىم، ئۇنىڭدىن ئەپۇ سورايمەن) ئەدەبىي ئىجادىيەتكە بولغان يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق پوزۇتسىيىسىنى ۋە ئۇيغۇر ھازىرقى زامان شېئىرىيىتى ئۈچۈن ھارماي - تالماي يۈرەك قېنىنى سەرپ قىلىپ كېلىۋاتقان ئالىيجاناب گۈزەل خىسلەت - پەزىلەتلىرىنىڭ يارقىن ئۈلگىسىنى كۆرۈۋالالايمىز.

خۇلاسە

بۇ ماقالىدىن چىقىدىغان بىردىنبىر خۇلاسە شۇكى، ئەدەبىي ئىجادىيەت - ئىلىم - پەننىڭ باشقا ساھەلىرىدىكە ئوخشاشلا، مۇشكۈل ئىجادىي ئەمگەكنى، ئەستايىدىللىقنى ۋە «قۇدۇق قېزىش يىڭنە ئىزدەش» تەك جاپا - مۇشەققەتلىك ئىجادىي ئىزدىنىشنى تەلەپ قىلىدىغان بىر مۇرەككەپ ئىجتىمائىي پائالىيەت. شۇڭا، يېزىقچىلىق ئىشىغا قەدەم باسقان ھەر قانداق بىر كىشى (ئۇزۇن يىللىق ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان يازغۇچى، شائىرلارمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس) ئۆزىنىڭ ئىجادىيەت نىزامى ۋە پىروگراممىسىنىڭ باش قىسمىغا چوقۇم مۇشۇ بىر ئېغىز سۆزنى ئالاھىدە نەقىشلەپ يېزىۋېلىشى لازىم. ئۇ بولسىمۇ: «ئەستايىدىل بولۇش»، «ئۆزىگە تەلەپچان بولۇش!»

لېكىن ھازىر ئەدەبىي ئىجادىيەت سېپىمىزگە قەدەم قويۇپ كىرىۋاتقان كۆپلىگەن ياشلار، ھەتتا خېلى ئۇزۇن يىللىق ئىجادىيەت ستاژىغا ئىگە ئوتتۇرا ياشلىق قەلەمكەشلىرىمىزمۇ (مەنمۇ بۇنىڭ سىرتىدا ئەمەس) بۇ خىل قاتتىق تەلەپنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالماي كەلمەكتە. ئۇلار ئەسەر يازغاندا قول ئۇچىدىلا يېزىپ بولدى قىلىدۇ - دە، توغرا - خاتاسى بىلەن قىلچە كارى بولمايدۇ. باشقىلارنىڭ كۆرۈپ تۈزىتىپ بېرىشىنى ئۆزى ئۈچۈن كەمسىتىش ھېسابلاپ، ھاپىلا - شاپىلا مەتبۇئات ئورۇنلىرىغا سۇنۇپ، تەھرىر خادىملارنىڭ يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋېتىدۇ. ئۇلارنىڭ نەزىرىدە، ئەدەبىي ئەسەرنى قايتا ئىشلەش ۋە تەھرىرلەش پەقەت تەھرىر خادىملارنىڭ ۋەزىپىسىلا بولۇپ، ئۇلاردىن ئۆز «ئەسىرىنىڭ قاش - كىرپىكىنى تۈزىتىپ» قويۇشنى، چېكىت، پەشلىرىنى ئۆز جايىغا كەلتۈرۈپ قويۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. لېكىن، ئۇلار ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن قىرىق نەچچە يىل شۇغۇللانغان بىر پېشقەدەم شائىرنىڭ بىر چېكىت، بىر پەش ئۈچۈن شۇنچە كۆپ ۋاقىتنى زايا قىلىپ، تەھرىرلەرگە ئۆزلۈكسىز خەت يېزىۋاتقانلىقىنى، ئۆز ماقالىسىدا بىر سۆز ياكى بىر جۈملىنى بىئەپ ئىشلىتىپ قويغانلىقى ئۈچۈن ھەسرەت - نادامەت چېكىۋاتقانلىقىنى زادىلا ئويلىمايدۇ، بۇ تولىمۇ ئېچىنىشلىق ئەھۋال ئەمەسمۇ؟

ھازىر گېزىت - ژۇرناللىغا ئەۋەتىۋاتقان كۆپلىگەن قەلەمكەشلىرىمىزدە مۇنداق بىر قانچە خىل سەلبىي ئەھۋاللار مەۋجۇت:

1) يازغان ئەسىرىنى ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم ئوقۇيالمايدۇ، ئۇنىڭ ئىملاسى خاتا، شەكلى سەت. بۇ خىل ئەسەرنى قولىغا ئالغان تەھرىر خادىملار بىر قاراپلا بۇ ئەسەرنىڭ بەدىئىي قىممىتىدىن ۋە مەزمۇنىدىن گۇمانلىنىدۇ - دە، تەھرىرلەشتىن ۋاز كېچىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئەسەر ئاپتور نەزىرىدە ھەر قانداق ياخشى بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئاشۇ تۈپ ئىللىتىدىن قېپقالىدۇ.

شۇڭا، يازغۇچى، شائىر بولۇش نىيىتىگە كەلگەن ھەر قانداق بىر كىشى ئەڭ ئالدىن شېئىر، ھېكايە، رومان يېزىشقا كىرىشىشتىن بۇرۇن، ئۆز ئانا تىلىنى، يېزىقىنى ۋە ئۇنىڭ

ئىملا قائىدىسىنى بىر قەدەر پۇختا ئۆگىنىش كېرەك. بۇ جەھەتتە پېشقەدەم شائىرىمىز مۇھەممەت رەھىم بىزنىڭ ياخشى ئۈلگىمىز، ئەلۋەتتە.

2) ئەدەبىي ئىجادىيەتنىڭ مۇشكۇل ئىجادىي ئەمگەك ئىكەنلىكىنى چۈشەنمەي، ئۆزى «نام چىقىرىش»، پۇل تېپىش، ئىچ پۇشقىنى چىقىرىشنىڭ ۋاسىتىسى دەپ بىلىش. يېقىندىن بۇيان، تەھرىر بۆلۈمىمىزگە كېلىۋاتقان بىر قىسىم خەت - چەك ۋە ئەدەبىي ئەسەرلەردىن قارىغاندا، خېلى كۆپلىگەن ھەۋەسكارلار شېئىر، ھېكايە يېزىشنى نام چىقىرىش، شۆھرەت قازىنىشنىڭ ئەڭ ياخشى دەسمايىسى، دەپ بىلىدىكەن. يەنە بەزىلەر شېئىر، ھېكايە يېزىشنى، دەم ئېلىش ۋە پىنسىيىگە چىققان كىشىلەرنىڭ قىلىدىغان ئىشى دەپ قارايدىكەن. يېقىندا مەلۇم بىر ئاپتورنىڭ تەھرىر بۆلۈمىگە ئەۋەتكەن بىر پارچە خېتىدە مۇنداق سۆزلەر يېزىلغان: «يولداش تەھرىر! مەن بۇ يىل يىگىرمە ياشقا كىردىم. ××× يېزىدىكى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتىمەن، مېنىڭ بىردىنبىر ئارزۇيۇم: ھازىردىن باشلاپ شېئىر يېزىپ، ئوتتۇرا ياشقا تولغىچە ئاتاقلىق ئۇيغۇر شائىرى بولۇپ، دۇنياغا تونۇلۇش. شۇڭا بۇ شېئىرلىرىمنى دەرھال ژۇرنال يۈزىدە ئېلان قىلىپ بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن!». ئەپسۇسكى، بۇ ياش ھەۋەسكارىمىزنىڭ بۇ يازغان شېئىرى، شېئىر دېيىشكىلىمۇ ئىگە بولالمىغىنىنىڭ سىرتىدا، خەتلىرىنىمۇ ئوقۇشقا بولمىدى (مەن بۇ ياشنىڭ راستلا ئەشۇ يۈكسەك ئۈمىد - ئىرادىسىدىن يانماي، تىرىشىپ ئۆگىنىپ، كەلگۈسىدە دېگەن مەقسىتىگە يېتىشىشىگە تىلەكداشمەن).

دېمەك، ئەدەبىي ئەسەر ئاسانلا يازغىلى بولىدىغان، نېمىنى يازسا بولۇۋېرىدىغان ئاددىي سالام خەت ئەمەس، بەلكى مۇشكۇل ئىجادىي ئەمگەك، ئىجادىي تالانت، ئىجادىي ئىقتىدارنىڭ جاپالىق ھەم شېرىن مېۋىسى.

3) ئۆزى بىلمىگەن تىلنى ئىشلىتىش، بىلگەنلىرىنىمۇ جايىدا ئىشلىتەلمەسلىك — بۇ، كۆپلىگەن ئاپتورلىرىمىزنىڭ، بولۇپمۇ، ياش ئاپتورلارنىڭ شېئىر، ھېكايىلىرىدا كۆپ ئۇچرايدىغان مەسىلە بولۇپ، ئۇلار گۈزەل پاساھەتلىك سۆزلەرنى ئەدەبىي ئەسەرنىڭ مەزمۇنىغا قاراپ ئەمەس، بەلكى بۇ ئەسەرنىڭ دەبدەبىسىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئىشلەتسە كېرەك. مۇنداق بولغاندا، يەنى ئۆز تىلىنى بىلمەي ۋە تامامەن چۈشەنمەي ئەسەر يازغاندا، ئۇنى قاندىقمۇ شېئىر، ھېكايە دېگىلى بولسۇن؟ مەن يېقىندا مەلۇم بىر ئاپتورنىڭ «گۈزەل ئاخشام» ماۋزۇلۇق بىر پارچە شېئىرىدا «زىنھار» دېگەن سۆزنى «باھار» دېگەن ئۇقۇمدا، «سابا» دېگەن سۆزنى «تاڭ سەھەر» دېگەن ئۇقۇمدا ئىشلەتكەنلىكىنى ۋە ئۆزىمۇ بۇ سۆزلەرنى شۇ مەزمۇندا چۈشىنىدىغانلىقىنى بىلدىم. دېمەك، تىل — ئەدەبىي ئەسەرنىڭ جېنى، ئەدەبىيات — تىل سەنئىتى. شۇڭا ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ھەر قانداق كىشى ئەڭ ئالدى بىلەن ئۆزىنىڭ ئانا تىلىنى پۇختا بىلىشى، بىلگەندىمۇ، لۇغەت مەنىسىنى چوڭقۇر چۈشىنىپ، جايى - جايىدا قوللىنىشنى، يېزىشنى بىلىشى لازىم. شۇ چاغدىلا يازغان ئەسەرلىرىمىز راۋان، پاساھەتلىك، چۈشىنىشلىك چىقىدۇ - دە، خەلق سۆيۈپ ئوقۇيدۇ. مەن بۇ جەھەتتە، يەنىلا پېشقەدەم شائىرىمىز مۇھەممەت رەھىمنىڭ «سىركە پىيازلىق» ئىجادىيەت روھىغا مەدھىيە ئوقۇيمەن.

قاۋۇل ساۋۇر

كىم كۈچلۈك؟

(ھېكايە)

مېنىڭ بىر قانچە دوستلىرىم بار، دەم ئېلىش كۈنلىرى توپلىشىپ ئوينايمىز. مەن گەپدانلىقتا ئۇلاردىن ئانچە قېلىشمىساممۇ، ماختىنىشقا كەلگەندە، ئۆزۈمنى تولىمۇ ئاجىز ھېس قىلىمەن. چۈنكى، ئۇلارنىڭ بىرسى: «دادام چوڭ سودىگەر، بىز ھەممىدىن باي» دېسە، بىرسى: «دادام بۆلۈم باشلىقى، بىز ھەممىدىن چوڭ» دەيدۇ. بىرسى: «ئاكام ئۇستا چامباشچى، بىزگە ھېچكىم تەڭ كېلەلمەيدۇ» دېسە، بىرسى: «ئانامنىڭ ئاغزى بەك يامان، مەھەللىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى بىزدىن قورقىدۇ» دەيدۇ. بىراق، بىزنىڭ ئەھۋالىمىز ئۇلارنىڭكىگە زادىلا ئوخشىمايدۇ. دادام باي ئەمەس، ئۇنىڭ ئىككى يۈز يۈەنگە يېقىن مائاشى ئائىلىمىزدىكى بەش جاننى قامداشقا ئارانلا يېتىدۇ. دادامنىڭ ئېغىزغا ئالغىدەك ئەمەلمۇ يوق. ئۆزى ئورۇق ۋە كېسەلمەن بولغاچقىمىكىن، ئەزەلدىن بىر كىم بىلەن مۇشتلىشىپ باققىنىنىمۇ بىلمەيمەن. قىسقىسى، ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ ماختانغۇدەك گەپ تاپالمىدىم-دە، ئاخىر دادامدىن سورىدىم:

— دادا، مەن باشقىلار ئالدىدا نېمە دەپ ماختىنىشىم كېرەك؟

دادام تەئەججۇپلەنگەن ھالدا:

— بۇ سوئال قانداقلارچە تۇغۇلۇپ قالدى. ئوغلۇم، — دەپ قايتۇرۇپ سورىدى.

مەن ئۇنىڭغا دوستلىرىم ئارىسىدا بولغان ھېلىقى گەپلەرنى ئۇجۇر-بۇجۇرىغىچە ئېيتىپ بەردىم. دادام تاماكىسىنى تۇتاشتۇرۇپ، ئارقىمۇ ئارقا بىر نەچچە قېتىم شورىدى ۋە بىر پەس ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:

— بىزمۇ كەمبەغەل ئەمەسقۇ؟ شۇڭا، دادام ھەممىدىن باي، دەپ ماختىنىۋەرگىن، — دېدى.

— ئۆيىمىزدە دۆۋە-دۆۋە كىتابلاردىن باشقا نەرسە بولمىسا، بىزنى قانداقمۇ باي دېگىلى بولسۇن؟ — دېدىمەن، كىتاب جازىسى، شىرە ۋە دېرىزە تەكچىلىرىدىنى قالايمىقان تۇرغان كىتابلارنى كۆرسىتىپ.

دادامنىڭ چىرايى بىردىنلا جىددىي تۈس ئالدى:

— نېمە؟ كىتابلار بايلىق ھېسابلانمامدىكەن؟ «بىلىم — كۈچ» دەپ ئاڭلىمىغانمىدىڭ؟ پۇلنى خەجلىسە تۈگەيدۇ، ئەمەل دېگەن باقىي ئەمەس، نى كۈچلۈك پالۋانلارمۇ قېرىپ ئۆلىدۇ، مەڭگۈ ئەسقاتىدىغىنى يەنىلا بىلىم.

دادامنىڭ بۇ گەپلىرىدىن كۆڭلۈم

Altunoq

يورۇپ كەتتى. دېمىسىمۇ، ئۇلارنىڭ ئۆيىدە بۇنچىلىك كىتابلار يوق. مەن ئۆيىمىزدىكى كىتابلارنى زېرىكمەي ساندىم. قەغەز پېششىكلەردىكىنى تەخمىنەن 150 پارچە ھېسابلىغاندا، جەمئىي سەككىز يۈز ئوتتۇز يەتتە پارچە كىتاب بار ئىكەن. مەن بۇ ساننى پىششىق يادلىۋالدىم ۋە ئەتىسىدىن باشلاپ، ماختىنىش پۇرسىتىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتتۈم. يەكشەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن، بىز بىر يەرگە توپلىشىپ قارت ئوينىدۇق. قارت ئارىلىقىدا يەنە ھېلىقى گەپلەر باشلىنىپ قالدى:

— بۇ قارتنى دادام ئېلىپ بەردى. ئۇ يەنە ئۈرۈمچىدىن پويىز ئالغاچ كەلمەكچى، — دېدى سودىگەرنىڭ ئوغلى قاھار ماختىنىپ.

— بىز دېگەن بۇنداق نەرسىلەرنى پۇلغا ئالمايمىز، دادامنىڭ ئىدارىسىدىكىلەر ئۈرۈمچىگە ئېكىسكۇرسىيىگە بارماقچى. ئۇلارنىڭ ماشىنىسى ئەكەلمەيدىغان ھېچنەرسىسى قالمايدۇ، — دېدى بۆلۈم باشلىقىنىڭ ئوغلى ئەركىن.

— مېنىڭ بۇنداق نەرسىلەر بىلەن خوشۇم يوق، — دېدىم مەنمۇ پەيتنى كەلتۈرۈپ، — مېنىڭ قىزىقىدىغىنىم كىتاب. دادام ئېلىپ بەرگەن كىتابلار سەككىز يۈز ئوتتۇز يەتتە پارچىغا يەتتى، دەڭلار.

— ھە، راستىمۇ؟

ئۇلار قىزىققان ھالدا ئاغزىمغا قارىشىپلا قالدى.

— ئىشەنمىسەڭلار، بېرىپ ساناپ كۆرۈڭلار.

— ساناپ نېمە قىلاتتۇق؟ — دېدى چامباشچىنىڭ ئىنىسى مەمتۇل، — كىتاب دېگەننى چوڭ بىلمەيمىز. بىزنىڭ ئۆيدە، چامباشچىلارنىڭ سۈرىتى بېسىلغان كىتابلاردىن باشقىسىنى ئوچاققا تۇترۇق قىلمايدىغان گەپ.

— «بىلىم — كۈچ» دەپ ئاڭلىمىغانمىدىڭ، — دېدىم مەن مەمتۇلنىڭ ئۆيىدە كۆلگە ئايلىنىۋاتقان كىتابلارنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ.

— نېمە؟ بىلىم — كۈچ؟ نېمىنىڭ كۈچ ئىكەنلىكىنى ھازىرلا كۆرۈپ قالىسەن، — مەمتۇل ئورنىدىن تۇرۇپ، كىنودىكى چامباشچىلارنى دورىغىلى تۇردى، — ھا···ھايت!

ئۇنىڭ زەرپ بىلەن تەگكەن ئالقىنى بۇرنۇمدىن قان ئالدى.

— ھۇ، شەيتان! بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟

تۇساتتىن ئاڭلانغان بۇ ئاۋاز، دادامنىڭ دوستى ھامۇت ئاكىنىڭ ئاۋازى بولۇپ، ئۇ قېچىشقا تەمشەلگەن مەمتۇلنىڭ بېلىكىدىن تۇتۇۋالغانىدى. مەمتۇل قورقۇنچ ياكى خىجالەت ئىكەنلىكىنى بىلىپ بولمايدىغان بىر ھالەتتە پۇتىنىڭ ئۇچىغا قاراپ تۇراتتى.

— نېمانچە بەدقىلىق بالىسەن؟ — دېدى ھامۇت ئاكا مەمتۇلنى ئەيىپلەپ، — بىلىم — كۈچ، دېگەن يامان گەپمۇ؟ تېخى يەنە «كۈچى بارنى يېڭەر، بىلىمى بار مىڭنى» دېگەن گەپمۇ بارغۇ. بۇ گەپ ئۈچۈن مېنىڭ بۇرنۇمدىنمۇ بىر قان ئېلىۋەتمەمسەن؟ ···

ھامۇت ئاكىنىڭ خېلى ۋاقىت داۋام قىلغان تەنبىھلىرى تەسىر قىلدى بولغاي، مەمتۇل خىتىلداپ يىغلاشقا باشلىدى. قاھار يانچۇقىدىن بىر ۋاراق قەغەزنى ئېلىپ، مېنىڭ بۇرنۇمدىكى قان يۇقۇندىلىرىنى سۈرتتى.

— بولدى، يىغلىما، — دېدى ھامۇت ئاكا، مەمتۇلنى خىجالەتتىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن، — مەن سىلەرگە بىر تېپىشماق تاشلاي، ئۇنى كىم يېشەلىسە، شۇنى مۇكاپاتلايمەن. بولامدۇ؟

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

— بولىدۇ، — دېدى ئەركىن، — قېنى ئەيتىڭ.

— بۇ تېپىشماق گەپ بىلەن ئەمەس، بەلكى ھەرىكەت بىلەن يېشىلىدۇ. جۇرۇڭلار!

ھامۇت ئاكا بىر قولىدا مەتۇلنى، بىر قولىدا مېنى يېتىلىدى. ئەركىن، قاھار، مىجىتلەرمۇ بىزگە ئەگەشتى. بىز ئىككى يۈز قەدەمچە مېڭىپ، ھامۇت ئاكىنىڭ ھويلىسىغا كىردۇق. ئۇ بىزنى باغدىكى بىر دانە تېرەك كۆتىكىنىڭ يېنىغا باشلاپ كەلدى، كۆتەكنىڭ ئەتراپىدا ئەسكى بورا، ۋاسا ۋە كونا جەگە ياغاچلار تۇراتتى.

— قېنى بۇ كۆتەكنى كىم يالغۇز ئىرغىتالايدۇ؟ — دېدى ھامۇت ئاكا ھەممىمىزگە تەكشى قاراپ.

— مەن، — دېدى ئەركىن. ئۇ ئىنىڭغا قوشۇلۇپ مەتۇل، قاھار، مىجىتلەرمۇ دو چىقتى. مەن دەماللىققا ئۈندىمەي تۇرۇپ قالدىم. ئاۋۋال ئەركىن، ئەڭ ئاخىرىدا مەتۇل بىر - بىرلەپ «تېپىشماق»نى يېشىشكە تۇتۇندى. ئۇلارنىڭ ھەر بىرى بىر نەچچە مىنۇت ھەپىلىشىپ، پۈتۈن ئەزايى تەرگە چۈمۈلگەن بولسىمۇ، كۆتەك قىمىر قىلماي تۇرۇۋەردى. مەتۇل گۆرۈن تومۇرلىرىنى كۆپتۈرۈپ، ئۆپكىدەك ئېسىلىپ تۇرۇپ، كۆتەكنى پۈتۈن كۈچى بىلەن ئىتتەرمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ ئاخىرقى قېتىم ئىشتا سالغان نەپەس گۈمبىسىمۇ نەتىجە بەرمىدى.

— قېنى مۇختار، سەنمۇ ئۆزۈڭنى بىر سىناپ باقمامسەن؟ — دېدى ھامۇت ئاكا ماڭا قاراپ.

«بىلىم — كۈچ» ئۇستىدە ئويلىنىپ قالدىم. بەلكىم، بۇنىڭغىمۇ بىلىم كېرەكتۇر. تۆت يىلدىن بۇيان ئۆتۈلگەن دەرسلەرنى بىر - بىرلەپ كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم. بىراق، كۆتەككە مۇناسىۋەتلىك بىرەر نەرسە ئېسىمگە كەلمىدى. نەزەرىم گاھ كۆتەككە، گاھ ئەتراپىتىكى ئەسكى بورا ۋە ياغاچ - تاشلارغا ئاغىپ قالاتتى. بىردىنلا ئۆتكەن ھەپتە ئۆتۈلگەن پېشاگىنىڭ رولى ھەققىدىكى دەرس يادىمغا كەلدى. توغرا، كۆتەك — يۈك، يۈكنى ئاغدۇرۇشتا پېشاگ ئارقىلىق كۈچ ۋە ۋاقىتنى تېجەپ قالغىلى بولىدۇ ئەمەسمۇ؟

— بولىدۇ، قېنى سىناپ باقاي، — دېدىم-دە، بىر تال جەگىنى كۆتەكنىڭ تۈۋىگە دومىلىتىپ توغرىسىغا قويدۇم. بىر تال ۋاسىنىڭ ئۇچىنى كۆتەكنىڭ ئاستىغا تىقىپ، جەگىنى تايىنىش نۇقتىسى قىلىپ، ۋاسىنىڭ يەنە بىر تال ئۇچىنى زورۇ قويۇپ باستىم. بۇنىڭ بىلەن كۆتەك ئاز - پازلا مىدىرلاپ، ئۆز جايىدا توختاپ قالدى. مەن بىرىنچى بولۇپ كۆتەكنى مىدىرلىتالىغىنىم ئۈچۈن، ئەتراپىمدىكىلەرگە مەغرۇرانە نەزەر سالدىم. كۆزۈم مەتۇلنىڭ كۆزى بىلەن ئۇچراشقاندا، ئۇ، قىزىرىپ يەرگە قاراۋالدى. بىراق، ئۇ كۆتەكنى مىدىرلىتالىغىنى بىلەن مەنمۇ كۆتەكنى غۇلىتىۋېتەلمىدىمغۇ!؟

مەن يەنە «بىلىم — كۈچ» ھەققىدە ئويلىنىپ قالدىم. چۈنكى، كۆتەكنىڭ مىدىرلىشى بىلىمنىڭ كۈچى ئىدى. لېكىن ئۇ نېمە ئۈچۈن غۇلىمايدۇ؟ بەلكىم بۇ ھەقتىكى بىلىملەردىن تولۇق پايدىلىنالمايۋاتقاندىمەن. بۇ ھەقتە يەنە نېمىلەرنى ئۇنۇتۇپ قالدىمكىن؟ ھە، توغرا! پېشاگىنىڭ ئىش پىرىنسىپى... مەن دەرھال ۋاسىنى چۆرۈپ تاشلاپ، كىچىكرەك بىر تال جەگىنى تولىمۇ تەسلىكتە كۆتۈرۈپ كەلدىم-دە،

(ئاخىرى 38 - بەتتە)

ۋاھىدى (ئابدۇۋايىت توختى)

دوپپا تەقدىم قىلىش

(ھېكايە)

مەن مىرزى بىلەن بىر كوچىدا چوڭ
بولغان، ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تولۇق قىسمىنى بى-
رىنچى يىللىقىدا بىر سىنىپتا ئوقۇۋاتى-
مىز. بىزنىڭ كوچىمىز «ئەنجان كوچىسى»
بولۇپ، بۇ كوچىدا مىرزىلار ۋە ئۇلارنىڭ
ئۆز بېلەك تۇغقانلىرى ئولتۇراقلاشقان. دا-
دامنىڭ سۆزلەپ بېرىشىچە، دادام بىلەن
ئانام ئۇيغۇر بولۇپ، دادام بۇ كوچىغا
ئانامنى ئەمرىگە ئېلىپ ئاناملارنىڭ ئۆ-
يىگە كۆچۈپ كەلگەنىكەن. دادام ياۋاش،
ئاغزى يۇمشاق مۆمىن كىشى بولغاچقا، «ئەن-
جان كوچىسى» غا قۇمغا سۇ سىڭگەندەك سى-
ڭىپ كەتكەنىكەن.

قوشنىمىز مۇختار ئەۋزىنىڭ ئوغلى —
مىرزى بىلەن مەن دائىم بىللە ئوينا يت-
تۇق، مەكتەپكىمۇ بىللە بېرىپ، بىللە كې-
لەتتۇق. ئىككىمىز مۇزاكىرىنىمۇ بىرگە قى-
لاتتۇق، مىرزى ماتېماتىكا پەنلىرىگە ما-
ھىر ئىدى، مەن تىل - ئەدەبىيات تقا
قىزىقاتتىم.

بەزىدە ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇپمۇ قا-
لاتتىم. لېكىن شۇ زاماتلا ئەپلىشىپ كې-
تەتتۇق. دادىلىرىمىز ياخشى ئۆتسىمۇ، بى-
راق ئانىلىرىمىز ئانچە ئىللىق ئەمەس
ئىدى، نېمىشقىدۇ پات - پات تاپا - تە-
نە ئېيتىشىپ قالاتتى.

قەشقەرنىڭ ئوردا ئالدىدىكى دوپپا با-
زىرى قىزىپ كەتتى، ئانام بىلەن مىر-
زىنىڭ ئانىسى دوپپا تىكىپ ساتاتتى. دوپ-
پا بازىرىدا بادام دوپپا، چىمەن دوپپا،
چۈچۈرە بادام، تەتىللا دوپپا، مەرۋايىت
دوپپا، دۇخاۋا دوپپا...لار، ۋاي - ۋۇي،
رەڭگارەڭ بۇ دوپپىلار شۇنچە كۆپ، شۇن-
چە گۈزەللىكى بىلەن كۆزنىڭ يېغىنى يە يت-
تى. خۇددى دوپپا بازىرى ھۆپپىدە ئېچى-
لىپ كەتكەن گۈلزارلىق باغقا ئوخشا يتتى.
بازار كۈنلىرى ئانام مېنىڭ بېشىمغا يې-
شىل چىمەن دوپپا كىيگۈزۈپ خېرىدار چا-
قىرسا، مىرزىنىڭ ئانىسى ئۇنىڭ بېشىغا
چۈچۈرە بادام دوپپا كىيگۈزۈپ بەس -
بەستە خېرىدار چاقىراتتى. مىرزى سېرىق
بولغاچقا، ئاپئاق ئۇنىڭ قوي كۆزلىرى
يۇمۇلۇپ چىمىلداپ كېتەتتى، مېنىڭ چى-
راي رەڭگىم قارامتۇل بولغاچقا، چىمەن
دوپپا كىيگەن تومتۇملاق بېشىمدىن تەر-
چىقىپ دوپپىنىڭ جىيەكلىرى نەملىشىپ
كېتەتتى.

بۇ يىللىقى بالىلار بايرىمى تې-
خىمۇ خاسىيەتلىك چاغدا يېتىپ
كەلدى. بايرامنى مىللىي ئەنئەنىمىز بو-
يىچە كۆركەمرەك ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، خا-
نىملار ئوغۇللارغا چۈچۈرە بادام، قىزلار-
غا مەرۋايىت ياكى گىلەم چىمەن دوپپا كې-
يىپ كېلىشنى تاپشۇردى. بايرام ھەپتىسى
بالىلار دوپپا بازىرىدا مىغىلدا يتتى. مىر-
زى ئىككىمىز ئۆز دوپپىلىرىمىزنى ماختاپ
دوپپا بازىرىنى چاڭ كەلتۈرەتتۇق. مىر-
زىنىڭ دوپپىلىرى ئەرزانىراق بولغاچقا
بىر دەمدىلا سېتىلىپ بولدى. قىزلارنىڭ
بىر قىسمىلىرى مەرۋايىت دوپپا ئالدۇ-
رۇپ، مېنىڭ چىمەن دوپپىلىرىم ئېشىپ
قالدى. مىرزى خوش بولۇپ «كۆردۈڭمۇ،
مېنىڭ دوپپىلىرىم سېتىلىپ بولدى» دې-
گەندەك قىلىپ ماختىناتتى. ئاپا مېنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى.

ئىرزىنىڭ ئاپىسى — مەرھەبا نۇم ئا-
چام ساندۇقلىرىنى يىغىشتۇرۇپ ئۆيگە
قايتىشقا چابدۇندى.

— مېھرىبا نۇم،— دېدى بۇ قاش - كۆز-
لىرىنى ئويىنىتىپ،— دوپپىلىرىم سېتىلىپ
بولدى، ئۆيگە قايتىپ قېچىمەن. سىلىمۇ
قايتامدىلا؟

— بۇ نېمە دېگەنلىرى مەرھەبا نۇم،—
دېدى ئاران تۇرغان ئانام،— دېمىسىلىمۇ،
دوپپىلىرىنىڭ سېتىلىپ بولغانلىقىنى بى-
لىمەن. يول ئوچۇققۇ، كېتىۋەرسىلە.

— نېمىگە ئۇنچە خاپا بولۇپ كەتكى-
لىك مېھرىبا نۇم، سىلىنىڭ خېرىدارلىرىنى
مەن تارتىپ ئالمىدىمغۇ تېخى؟

— ئۇنچە ئۆزلىرىگە تەمەننا قويۇپ
كەتمىسىلە، مەرھەبا نۇم، مەن كۈندە نەچ-
چىنى پۈتتۈردىغان چۆچۈرە بادام تىككى-
نىم يوق. ھەممە يېرىگە گۈل ئېچىلدۇرۇپ
تىكىلگەن يارىشىملىق چىمەن دوپپىلارنى
تىكىمەن. مېنىڭ دوپپىلىرىمنى پۈلغا چى-
دىغان ئادەم ئالىدۇ.

— پاھ! قىزۋۇرغامەي، يىگىتلەرگە
خۇيمۇ يارىشىدىغان چۆچۈرە بادامنى تى-
كەلمىسىلە، تىكەتتىلە. قول يەتمىگەن شاپ-
تۇل شۇنداق ئاچچىق، ئايلىناي!

ئىم، ئانار پىشتى. ئىرزى ئىككىمىز خې-
جىل بولۇپ، بىر - بىرىمىزگە قارىيالماي
قالدۇق. مەن ئاپامغا، ئىرزىمۇ ئۆز ئا-
پىسىغا تەسەللى بېرىشىپ، «شۇ دوپپىلار
بىرلا ۋاقىتتا سېتىلىپ بولغان بولسا، بۇن-
داق خاپىلىقمۇ بولمىغان بولاتتى - ھە» دې-
يىشىپ كەتتۇق. تەنە گەپ يەنە داۋام-
لاشسا، بۇ ئىگىدىنىمۇ چوڭراق كۆڭۈلسىزلىك
چىقىشى ئېھتىمالغا يېقىن ئىدى. ياخشىمۇ
ئىرزى ئاپىسىنى يېتىلىگەن پېتى ئۇردا

ئىشىكى تەرەپكە ئېلىپ كەتتى.

مانا شۇ ئىشتىن كېيىن، ئىشىكىمىز بىر-
بىرىگە قارىشىپ تۇرىدىغان بىز ئىككى
ئائىلىنىڭ كىرىش - چىقىشىمۇ توختاپ
كەتتى. ئىرزى ئىككىمىزنىڭ ئاداش بو-
لۇپ ئوينىشىمىزمۇ خۇددى بۇلۇت كۈننى
توسۇۋالغاندەك خىرەلەشتى. بىر كۈنى ئىر-
زىنىڭ ھويلىسىدىن مەرھەبا نۇم ئاچامنىڭ
ئاچچىق قوپال ئاۋازى ئاڭلاندى:

— ھەي، ئىرزى! گەپ ئاڭلىمايدىغان
سامان قۇلاق، بۇندىن كېيىن ئۇنىڭ ئۆ-
يىگە كىرگۈچى، ئۇنىڭ بالىسى بىلەن ئوي-
نىغۇچى بولساڭ قۇلاقلىرىڭنى يۇلۇپ، قو-
لۇڭغا ئېلىپ بېرىمەن، چۈشەندىڭمۇ؟

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئانام دەرھال ئۇ-
لارنى ئاڭلىسۇن دېگەندەك مېنى تىللى-
غان بولۇپ ۋارقىرىدى:

— ھەي، روزى! گەپ ئاڭلىمايدىغان
چۆچۈرە قۇلاق، بۇندىن كېيىن ئۇنىڭ
ئۆيىگە كىرگۈچى ئۇنىڭ با-
لىسى بىلەن ئوينىغۇچى بولامسەن؟- دەپ
قۇلىقىمنى ياڭاندىن بوشقىنە چوجىدى.

توۋا، ئۇلار ئۇرۇشسا، ئۇلارنىڭ ئۆ-
زى بىلەن كەتمەي، بىزگە نېمە تارتقۇ-
لۇق؟ مەن بىلەن ئىرزى ئۇرۇشۇپ قالمى-
غاندىكىن، ئۇلارغا (ئاتا - ئانىلارغا) بى-
لىندۇرمەي بىر - بىرىمىزنى كۈتۈپ تۇ-
رۇپ، مەكتەپكە بىللە بېرىپ، بىللە قايى-
تىپ دېگەندەك ئوينا ۋەردۇق. شۇنداقتىمۇ،
ئانىلىرىمىزنىڭ كۆرۈپ قېلىشىدىن قورقۇپ
يۈرەكلىرىمىزدەك كۆلۈشەلمەيتتۇق ۋە بۇ ئىك-
كى ئائىلىنى ئەپلەشتۈرۈپ قويىدىغان بى-
رەر شاپائەتچىنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشىنى
تۆت كۆزىمىز بىلەن كۈتەتتۇق.

× ×

باير اھغا يېقىن ئانام ئىككىمىز ئېشىپ

قالغان دوپپىلارنى ساندۇقتا قاچىلاپ، يەنە دوپپا بازىرىغا باردۇق. بۇ كۈنى دوپپا بازىرىغا ئوت كەتكەنىدى — خېرىدار كۆپ، بازار ئىتتىك ئىدى. مەرۋايىت دوپپىغا پۇلى يېتىشمىگەن قىزلار خېجىللىقتىن گىلاستۇكلىرىنىڭ ئۇچىنى چىشلەپ ئانام بىلەن مېنىڭ قېشىمىزغا كېلىشتى.

— ئانا، — دېدىممەن ئاناغا تەلمۈرۈپ، — بۇلار مېنىڭ قىز ساۋاقداشلىرىم. بۇلارغا دوپپىلارنى ئەرزانىراق بېرەيلى، بايرامغا ئولگۇرتۇپ كېيىپ بارمىسا بولمايدۇ. بولسا، پۇلى كەملەپ قالغانلارغا نېسى بېرەيلى، كېيىن پۇل تېپىپ بىزگە ئەكىلىپ بېرىدۇ.

— شۇنداق مېھرىبانىخان ئاچا، خانىم بىزگە مەرۋايىت دوپپا ئالالمىغانلار، قىزىل چىمەن دوپپا ئېلىڭلار، — دېگەنىدى، — دېدى ئۇمىدلىك تەلمۈرۈپ ئۇلار.

— بولىدۇ قىزلىرىم، ئېلىڭلار، ئېلىڭلار! سىلەردىن دوپپا ئايايتتىمۇ؟ — دېدى ئانام ئۇنچىدەك سەدەپ چىشلىرىنى پارقىرىتىپ ۋە خۇمالىق كۈلۈپ، — بۇ دوپپىلارنى سىلەرنى دەپ تىككەن، كېيىپ كۆرۈپ خالىغىنىڭلارنى ئېلىڭلار.

قىزلار خۇشال بولۇپ، دوپپىلارنى تاللاپ كېيىشتى. بىزنىڭ دوپپىلىرىمىزمۇ سېتىلىپ بولدى. ئىچىمدە «ھەي، بۇنى مىرزى ۋە ئۇنىڭ ئانىسى كۆرگەن بولسا ئىدى — ھە؟» دېگەنلەرنى ئويلاپ كەتتىم.

× ×

«ئەنجان كوچىسى» دا ئۇقۇمۇشلۇق ئۆزبېك تاغىلار كۆپ ئىدى. بولۇپمۇ، مەھەللە كومىتېت مۇدىرى ئالىمجان ئاكا تولىمۇ كەڭ قورساق، مېھرىبان، ئۆرچۈق-يورۇق، قىزىقچى ئادەم ئىدى. بىر كۈنى مىرزى ئىككىمىز دەردى-ھالىمىز ۋە ئۈمىدىمىزنى ئالىمجان ئاكىغا بىر-بىرلەپ دېدۇق. ئالىمجان ئاكا ئادىتى بويىچە كۆزلىرىدىن ياش چىققىچە تېلىقىپ كۈلۈپ كېتىپ، مىرزى ئىككىمىزنىڭ قوللىرىمىزغا، پېشانىلىرىمىزگە سۆيۈپ كەتتى:

— خاتىرجەم بولۇڭلار، ئەزىمە تىلىرىم! بۇنىڭ چارىسى مەندە بار، ئۇنى ئۆزۈم رۇسلايمەن! — دېدى.

لېكىن ئۇ قانداق چارە قىلىدىغانلىقىنى، قاچان، قەيەردە رۇسلايدىغانلىقىنى بىزگە دېمىدى. بىز ئالدىراپ يۈردۇق...

بىر كۈنى ئالىمجان ئاكا بۇ ئىككى ئائىلىنى ئۆز ئۆيىگە مېھمانغا چاقىردى، چاقىرغان خەۋەردە، ئالىمجان ئاكىنىڭ ئۆيىگە مەركەزدىن مېھمانلار كەلمەكچىكەن. ئۇلارغا ئىككى دانە چۆچۈرە بادام دوپپا، ئىككى دانە يېشىل چىمەن دوپپا تەقدىم قىلىنىدىكەن. بۇ ۋەزىپىنى مىرزىنىڭ ئانىسى بىلەن مېنىڭ ئاناغا تاپشۇردى. بىز ھەممىمىز ھەيران قالدۇق.

ئۇ كۈنى بىز ئىككى ئائىلە ئەزالىرى (مېنىڭ دادام، ئانام ۋە مەن؛ مىرزى، ئۇنىڭ دادىسى ۋە ئانىسى) ئالىمجان ئاكىمىزنىڭ تال بېدىشلىق ئازادە ئۆيىگە يىغىلدۇق. ئالىمجان ئاكا قەن چاي، ناۋات چايلار بىلەن بىزنى قىزغىن كۈتۈۋالدى. ئۇنىڭ ئايالى خان ئەتلەس كۆينەك كىيگەن شاراپەت ئايىم قىلغىلى قىلىق تاپالماي قالدى. ئالىمجان ئاكا سۆز قىلىپ:

— ھۆرمەتلىك مېھمانلار، مېنىڭ ئائىلەمگە ناھايىتى يىراق يەردىن ئىككى ئاتا، ئىككى ئانا، ئىككى ئوغۇل بالا مېھمانلار مېنى يوقلاپ كەلدى (بىز ھەيران قېلىش، تەئەججۇپلىنىش ئىلكىدە ئاخىر كۈلۈشۈپ كەتتۇق). بۇ ئەزىز مېھمانلار قۇرۇق قول كەلمىگەندەك قىلاردىلەر. ئۇلار ماڭا ئەمەس، بەلكى بىر-بىرلىرىگە دوپپا تەقدىم قىلىشماقچى. شۇڭا ھازىر مۇئەممەن ئاخۇن ئۇستام (ئۇستا ياغاچچى)

(ئاخىرى 76 - بەتتە)

راخمانجان رۇسۇل

ئائىلە ماجىراسى

(ھېكايە)

دادام ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ شەھەرگە تەقسىم قىلىنغانلىقى ئۈچۈن، ئاپام بىلەن توي قىلىپ «شەھەرلىك» بولۇپ قالغانىكەنمىز. بىراق شەھەرلىك بولسا نېمە بوپتۇ، سەھرالىق بولسا نېمە بوپتۇ؟ بۇ ئىككى ئۇقۇمنىڭ ئوتتۇرىسىدا قانداق پەرقنىڭ بارلىقىنى زادى ئۇقمايتتىم. ئاپامنىڭ قارىشىچە، شەھەرلىك بىلەن سەھرالىق خۇددى ئىككى دۇنيا كىشىلىرى، ئىككى خىل ئادەملەر ئىدى. بۇرۇن كىچىكلىكىمدىن بولسا كېرەك، دادامنىڭ ھېچبىر ئىنكاس قايتۇرمىغىنىغا قاراپ، «ئاپامنىڭ ئېيتقانلىرى توغرا ئوخشايدۇ، بولمىسا، دادامنىڭمۇ تىلى بولغانىدىكىن گەپ-سۆز قىلاتتى» دېگەن ئوي بىلەن ئارىلاشمايتتىم. بىراق، يېشىمنىڭ چوڭىيىپ بېرىشىغا ئەگىشىپ، يېقىنقى ئىككى يىلدىن بۇيان ئاپامنىڭ قارىشى بىلەن مېنىڭ ھېسسىياتىم ئوتتۇرىسىدا توقۇنۇش بولۇپ تۇردى. ھەي... مەن دادامنى دورىماي تەرسا ئادەم بولۇپ قالىدىغان ئوخشايمەن. مۇشۇ ئىش تۈپەيلى ئاپام بىلەن بىر قانچە قېتىم قاتتىق تاكاللىشىپ قالدىم، ھەتتا شاپىلاقمۇ يېدىم.

دادام سەھرالىق، ئاپام شەھەرلىك بولغىنى ئۈچۈن، ھەر ئىككى تەرەپتىن تۇغقانلىرىمىز كۆپ ئىدى. بۇرۇن شەھەردىكى تۇغقانلىرىمىز كەلسە خۇش بولاتتىم. چۈنكى ئۇلار كەلگەن كۈنى ئاپامنىڭ چىرايى تومۇزنىڭ ئاپتىپىدەك ئېچىلىپ، كۈلكىلىرى يېشىلىپ كېتەتتى. مېنىڭمۇ ئىككى يانچۇقۇم پېچىنە - پىرانىك، قەنت - كەمپىتلارغا تولاتتى. ئەمما دادام تەرەپتىكى تۇغقانلىرىمىز كەلگەن ھامان ئاپامنىڭ چىرايىدىكى «مۇز» ئېرىمەي، قېتىپ قالغان نان چاي بىلەن چامغۇر توغرىغان سۇيۇق ئاش ئىچىشىمىزگە توغرا كېلەتتى.

بىر كۈنى مۇنداق بىر ئىش بولۇپ ئۆتتى: ئاپام سەينى قورۇپ بولۇپ لەغمەنگە پىلتە قىلىۋاتاتتى، ئىنىم قادىرجان ئەخمەت تاغامنىڭ كەلگەنلىكىنى خەۋەر قىلدى.

— «پاتما ياتسا زورى قوپۇر» دېگەندەك، بىرنى يولغا سېلىپ «ئۇھ» دەپ بولغىچە يەنە بىرسى كەپتۇ، — دېدى ئاپام قولىدىكى پىلتە قىلىۋاتقان خېمىرنى داسقا «پاققىدە» تاشلاپ، — يا بۇ خەقلەر بىلەن ئورۇن - كۆرپە پاكىز تۇرمىغان...

دادام ئۈن - تىنسىز ئورنىدىن تۇرۇپ سىرتقا ماڭدى، مەنمۇ ئارقىسىدىن ئەگەشتىم. بىز دەرۋازا ئالدىغا چىققىنىمىزدا، تاغام ئېشەك ھارۋىسىدىن قوغۇن - تاۋۇز چۈشۈرۈۋاتقانىكەن.

— ئاۋارە بولغىچە ئۆزىڭىزلا كەلسىڭىز بولماسمىدى، — دېدى دادام ئېلىپ كەلگەن نەرسىلەرگە قاراپ تەكەللۇپ بىلەن.

— بالىلار ئېغىز تېگىپ باقسۇن دې-
دۇق، — دېدى تاغام جاۋابەن.

بىز نەرسە - كېرەكلەرنى كۆتۈرۈپ ئۆي-
گە كىردۇق، ئاپامنىڭ چىرايى ھېلىلا يامـ-
غۇر ياغىدىغان ھاۋادەك تۇتۇلۇپ كېتىپتۇ.
بىر دەم چۆمۈچنى قازانغا ئۇرسا، ئارقىـ-
دىنلا چوكا - قوشۇقلارنى چىنە - قاچىلارغا
ئۇراتتى. ئېنىم تاغامنىڭ كەلگىنىگە خۇ-
شال بولدىمۇ ياكى مېۋە - چېۋىلەرگە ئامـ-
راقلىقىدىنمۇ ئۆينى بېشىغا كەيدى.

— ۋاي ەي، ھېچنەرسە كۆرمىگەن ئا-
دەمدەك، سېسىق ئاغزىڭنى چۇشكىنىمنى! -
دېدى ئاپام ئۇكامنىڭ تاشلىغان ئامۇت
شويمىكىغا قاراپ، - ئەمدى سۇپۇرۇپ قويغان
ئۆينى مەينەت قىلدى - يا؟ - ئۇ تاغامـ-
نىڭ ئۆيدە بارلىقى ئېسىدە يوقتەك سۆز-
لەپ كەتتى، - «يىلدا يېگەن توق، كۈندە
يېگەن ئاچ» دېگەن راستكەن. ياخشىمۇ
بازاردا بىر موچەنگە ئۇننى بەرگىنى...

— بىر موچەنگە ئۇننى بېرىدىغان ئا-
مۇت قەيەردىكەن، ئاپا؟ - مەن ئاپامنىڭ
سۆزىنى بۆلدۈم.

— پۇل بولسىچۇ، جاڭگالدا شورپا
دەپتىكەن...

ئاپامنىڭ ئېغىزى بېسىلىدى-
غاندەك ئەمەس ئىدى، يەر ئاستىدىن قا-
رىسام، دادام بويىنىغىچە قىزىرىپ كېتىپتۇ.
تاغام خۇددى تىكەننىڭ ئۈستىدە ئولتۇر-
غاندەك قورۇنۇپ ئولتۇرۇپتۇ. مەن گەپ
يوتتۇرۇش ئۈچۈن شۇنچە قىلساممۇ ئاپا-
مىنىڭ تېخىمۇ ئەزۋەلىشىگە سەۋەبچى بولدۇم.
كۆڭلۈمگە بىر ئەقىل كېلىپ، سىرتقا چىقـ-
تىم - دە، ئۆيىمىز تۇرۇشلۇق كوچىنىڭ
دوقمۇشىدا ئۆيى بار ھامما مىنىڭكىگە چاپتىم.
ھامما مىنىڭ كېلىشى بىلەنلا ئاپامنىڭ
چىرايى يىدىكى جۇت ئاللىقايا قلارغا تاراپ،
ئاپتاپ چىقىپ كەتكەندەك بولدى. ھامام

كەلگىچە ئاچام لەغمەننى سۈيۈق ئاشقا ئۆز-
گەرتكەن بولسىمۇ، شۇھامان يەنە لەغمەنگە
ئۆزگەردى. ئېنىم تاغامنىڭ بويىنىغا ئې-
سىلىپ ئۇنى - بۇنى سورايتتى. دادام بىر-
دەم ئاپامنىڭ پۇرۇشكەن چىرايىغا قارىسا،
بىردەم ئۇكامغا قاراپ شەرەتلە يىتتى.

— قادىرجان! - دېدى دادام شەرەتنى
ئۇقمىغان ئۇكامنى تاغامنىڭ قۇچىقىدىن
يۇلۇپ ئېلىپ، - ئاكاڭ بىلەن بېرىپ چوڭ
ئاپاڭلارنى چاقىرىپ كېلىڭلار!

— ۋاي ەي، - دېدى ئاپام مېنىڭ ئورنۇمـ-
دىن تۇرغىنىمنى كۆرۈپ، - سوكال لەغمەن-
گە ياشىنىپ قالغان ئادەمنى ئاۋارە قىلامـ-
تىمكى، بارمايسەن. بۈگۈن ئەجەب كۆيىنىپ
كېتىپتۇ - يا؟

ھامماچام سەزگۈرلۈك بىلەن گەپنى
باشقا ياققا بۇرىۋەتتى، دادام ئىنكاس
قايتۇرمىدى. چۈنكى ئۇ ئاپامدىن پايدا

www.uyghurkitap.com

ئا لا لما يدىغا نلىقىنى بىلە تتى. دا دا منىڭ
مۇشۇ نداق ئا قنى قا را دىسىمۇ، يا لـغا ننى
را ست دىسىمۇ، ما قۇل، را ست دە يدىغا ن مىـ
جە زدىدىن بەك نا را زى ئىدىم. ئە مما بە زى
تە رە پلە رنى ئويلىسا م، دا دا مـنىـڭ مـۇ شۇ
ئۇ سۇ لىمۇ خېلى چوڭ جىـدە لنىـڭ ئا لدىـنى
ئا لىدىغا ندە ك قىلا تتى. دېگە ندە ك، يېقىنـ
دىن بۇ يا ن ئا نچە چوڭ جىدە ل بو لمىغا ن بو لـ
سىمۇ، ئا پا منىڭ كىچىككىنە بىر ئىش تو غرۇ لۇق
هو يلىغا چىقىۋېلىپ چا ئىلداپ سۆز لە يدىغا ن
خۇ يى ئۇ ئلا نمىدى. قو شنىلار مۇ تولا ئا رىلىشىپ
زېرىككە ن بو لسا كېرە ك، هە رقا نچە ئۆ يىنى كۆ ـ
تۈ رۈۋە تسىمۇ هېچكىمنىڭ كا رى بو لما يتتى.

يېقىنقى يىللاردىن بۇ يا ن يـېزىدىـكى
چوڭ دا دا م، چوڭ ئا پا ملا رنىڭ ئۆ يىمىزگە
كېلىپ بىرە ر كۈن تۇ رۇپ قا لغىنىنى، ئـاـ
پا منىڭ سە هرا دىكى ئۆ لۈم ـ يـېتىم، نە ـ
زىر ـ چىرا غلارغا بىرە ر قېتىم بارغىنىنى
بىلمە يتتىم. گە رچە ئۇلار ئۆز لىرى كېلە لـ
مىسىمۇ ئۈ چە پېشقا ندىن تـا رتىپ تـا كى
12 ـ ئا يغىچە قو شۇ قلۇ قتا ئۈ چە، سۆ ۋە تـ
لە رۋە مېۋە ـ چىۋە، تا غار ـ مـىشكا پلاردا
قوغۇن ـ تا ۋۇز لىرى كېلىپ تۇ را تتى. چوڭ
ئا پا ملار ئا شۇ بىر قا نچە مـىكـىـيەنىنىڭ
تۇ خۇ مىنى ئە ۋە تىشنىمۇ ئۇ نتۇ پ قا لما يتتى.

مـە ن چوڭ دا دا منىـڭ بىر قېتىم بىر
قو نۇ پلا كە تكىنىنى ئە سلىيە لە يمە ن. ئېنىق
ئېسىمدە قېلىشىچە: ئا پا م كە چلىك تا ما قنى
قو يقا نىدى، چوڭ دا دا م قـوغۇن ـ تا ۋۇز،
تۇ خۇ م، بىر خا لتىدا قو نا قنىڭ ئۇ نى، كۆ كـ
ۋا ش قا تا رلىق نە رسىلە رنى ئېلىپ كىرىپ
كە لدى. مە ن خۇ شا للىقىمدىن سە كرە پ كە تـ
تىم، چوڭ دا دا مۇ مېنى سـېغىنغا ن بو لسا
كېرە ك، قورا يدە ك قا تتىق قو للىرى بىلە ن
يۈز ـ كۆز لىرىمنى سىلىدى، پېشا نىلىرىمغا
يېنىشلاپ سۆ يدى. بىـز دا دا م بـىلە ن ئۇ

بوۋا ينى مېهما نخا نا ئۆ يگە بـا شـلا پتـۇ ق،
مېهما نخا نا ئۆ يگە سا فا قويۇ لغا ن بو لۇپ،
ئۇ ستىگە ئا پئا ق كىر لىك سېـلىنغا نـىدى.
چوڭ دا دا م ئە مدى ئـو لتۇ رۇپ تـۇ رۇ شىغا
ئا پا م كىرگە نچە كىردىپ، سـا فا ئۇ ستىدىكى
كىر لىكنى يۆ لۈپ ئا لدى ـ دە، كـىـر لـىـك
ئورنىغا كونا بىر ئە دىيا لنى سېلىپ قو يۇپ
چىقىپ كە تتى. ئۇ زا ق ئۆ تمە يلا ئۇ نىڭچا ـ
ئىلداپ سۆزلىگە ن ئا ۋا زى ئا ڭلا ندى. خېـ
لىدىن كېيىن ئا شخا نا ئۆ يگە كىرسە م، دا ـ
دا م يېلىنىۋېتىپتۇ:

ـــ بۇ نچىلىك ئىشقىمۇ چېچىلما ڭ، ئە تە
مە ن ئۆزۈم يۇ يۇۋېتـە ي، ـ دېـدى دا دا م
مېهما نخا نا ئۆ يىنى ئىما قىلىپ.

ـــ ۋېيە ي، يۇ يۇ ۋېتىمىش ـ تېخى! يۇ يـ
غا ن بىلە نچۇ، ـ دېدى ئا پا م قو لىنى شىلـ
تىپ، ـ سو پۇن كېتىدۇ، يىر تـىلىدۇ، سە هـ
را لىق دېگە ننى ما ي بىلە ن مـا يلاپ قو يـ
سىمۇ يە نە سە هرا لىق. نا ن يېگە ن ئا دە م
دېگە ن شۇ نچىلىك ئىشنى بىلمە مدۇ؟ ئۆ يگە
كىرگە ن ئا دە م دېگە ن ئۇ ستىبـا شلىرىدىكى
سە هرا نىڭ تو پىلىرىنى قېقىـشتۇ رۇۋېتىـپ
ئولتۇ رىدىغا ن، سە هرا لىقتىن بىـر سى كە لـ
سىمۇ ئىككى كۈن كىر يۇ مىـسا ئېرىمە يدۇ.
شۇ ئلا شقا خۇ دا يىم ئۇلارنى تـو پا ـ چا ڭغا
مېلىنىشقىلا يا رىتىپتىكە ن. ئـۆ زىنىـڭ ئا ـ
شۇ ندا قلىقىدىن چا پىنى تىزدىدىن ئا شما ي،
ئا غزى تېتىغۇ دە ك بىر قا چا تا ما ق كۆ ر مە ي
ئا لە مدىن ئۆ تىدۇ...

دا دا منىڭ يىلىنىشلىرى، مېنىڭ تە لـ
مۈ رۈ شلىرىم كا رغا كېلىدىغا نـدە ك ئە مە س
ئىدى. دا دا منىڭ بىچا رىلارچە تە لمۈ رۈ شى
ما ڭا ئە قىل كە لتۈردى، مـە ن سۇ غۇ رۇ لۇپ
چىققا نچە چوڭ ئا پا منى چا قىرىپ كە لدىم.
ئا پا منىڭ چىرا يىمۇ گۈ لدە ك ئېچىلىپ كە تـ
تى، قا زا نىمۇ يېرىدىم كـېچـىگـىـچە ئۇچا ق

بېشىدىن چۈشمەيدى. بىراق، ئەتىگىنى ئورنۇمدىن تۇرۇپ، چوڭ دادامنىڭ بامداتنى ئوقۇپلا كېتىپ قالغانلىقىنى ئۇقتۇم. دادامنىڭ ئېيتىشىچە، چوڭ دادامنىڭ «ئالدىراش ئىشى بار ئىكەن». ھەي، ئاخشام ئاپام ئۇنىمىغان بولسا چوڭ دادام بىلەن بىر ئاخشام بىرگە يېتىۋالار ئىكەنمەن. شۇنىڭدىن بۇيان ئۇنىڭ ھېكايە - چۆچەكلىرىنى، كېچىچە دۈمبەمنى سىلاپ تۇرىدىغان قوللىرىنى سېغىنىمەن...

ئائىلىمىز دادامنىڭ ئىدارىسىدا ئولتۇرۇشلۇق ئىدى. بۇنىڭ بۇنداق بولۇشىدا، ئۆي ئىشلىرىنى دادامنىڭ كۆپرەك ئۈستىگە ئېلىشى ئۈچۈن بولغان ئىكەن. دادام ھەر كۈنى ئاپامدىن بىر سائەت بۇرۇن ئورنىدىن تۇراتتى. ھويلىنىڭ ئىشىكىنى تاقاپ قويۇپ تۇرۇپ، ھويلا - ئارامنى سۈپۈرۈپ، چاي قايناتتى، بىزنىڭ كىيىم - كېچەكلىرىمىزنى كىيدۈرۈپ چاي بېرىۋاتقاندا ئاپام ئورنىدىن تۇراتتى. يۈز - كۆزلىرىنى يۇيۇپ، ئەينەك ئالدىدا خېلىغىچە ھەرىكەت قىلغاندىن كېيىن، چېچىنى ئىچىپ «ئۆي بىلەن بالىلار قالدى» دەپلا دامىسكا ۋېلىسىپىتىنى مىنىپ ئىشقا كېتەتتى. ئائىلىمىزگە تاپقان بالا باققۇچىنىڭ ھەرقانداقى ئون كۈندىلا ۋاك دەپ ئىش ھەققىنى ئالماي كېتىپ قالىدىغان بولغاچقا، دادام بىزنى ئىشخانىسىدا باقاتتى. بىراق بۇ ئىشىمىز ئۇزاققا بارمىدى. دادامنىڭ خىزمەتداشلىرىنىڭ ھەم ئىدارىنىڭ پىكىرى چىقىپ، بىزنى ئۆيگە سولاپ قويىدىغان بولۇۋالدى. دەسلەپكى يىللىرى بىز ئاكا - ئۇكا ئىككىمىز بولغاچقا ئانچە زېرىكمىدۇق، مەن مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن ئۇكام ئۆيدە قېلىشقا زادى ئۇنىمىدى.

كېيىن ئىلاجىنىڭ يوقىدىن ئېيىغا 50 يۈەندىن بېرىپ (ئاپامنىڭ مەسلىھەتى بىلەن) شەھەردىكى چوڭ ئاپامغا باقتۇرىدىغان بولدۇق. دادام ئەرزان مەدىكار، ھەر كۈنى ئەتىگىنى ئاپامنى خىزمەتكە، مېنى مەكتەپكە يولغا سېلىپ بولغاندىن كېيىن، ئىدارىغا كۆرۈنۈۋېتىپلا ئۇكامنى ئېلىپ بارىدۇ. چۈشتە خىزمەتتىن چۈشۈشكە يېرىم سائەت قالغاندا ئارقا ئىشىك بىلەن «غىپپىدە» چىقىپ ئۆيگە ئېلىپ كېلىدۇ. چۈشتىن كېيىنكى ئىشلار يەنە شۇنداق تەكرارلىنىدۇ. دادامنى بىرەر ئىش ئۈچۈن ئىزدىگۈچىلەرگە ھەر خىل سەۋەبلەر ئالدىن تەييارلانغان، دادامنىڭ يۈز قىرىقلاردىن باشقا ئۆيدە قىلىدىغان ئىشىمۇ تولا: چۈشكىچە بولغان ئارىلىقتا بىر قېتىم چىقىپ ئۆي يىغىشتۇرىدۇ، چۈشتىن كېيىن بىر - ئىككى قېتىم چىقىپ سەي ئالىدۇ، مەشكە ئوتۇن تىزىدۇ، خېمىرنى يۇغۇرۇپ ھەممە ئىشنى تەخلەپ قويىدۇ. ئاپامنىڭ ئىشلەيدىغان ئورنى يىراق بولغاچقا چۈشتە كەلمەيدۇ، تاماقنى ئىدارىسىنىڭ ئاشخانىسىدىن ياكى ئىدارىنىڭ ئالدىدىكى شەخسىي ئاشخانىدىن يەيدۇ، ئۆيدە ھەر ئاينىڭ بېشىدا بىر قېتىم، ئاي ئاخىرىدا بىر قېتىم چوڭراق تاپا - تەنە بولىدۇ؛ ئاپامنىڭ مۇئاشى دادامنىڭكىدىن ئون يۈەندەك كەم بولسىمۇ، ماياش ئالغان كۈنى ئۆزىچىلا ۋايسايدۇ، ئاشپەز - ناۋايلارنى قاغايدۇ، توي - تۆكۈن، نەزىرە - چىراغ قىلغۇچىلارنى تىللايدۇ.

— ۋاييەي، بۇ ئايلىق مائاشتىن قولغا ھېچنەرسە ئاشمىدى - يا! - دەيدۇ ئۇ چىرايلىرىنى پۈرۈشتۈرۈپ، - ئىككى يەردىكى سۇننەت تويىغا ئون يەتتە يۈەن تۈتۈپتۇ،

www.uyghurkitap.com

ئۈچ جايدىكى تويىغا 36 يۈەن، گېزدت-
ژورنال پۇلىنى ئالدىنقى ئايدا تۆتقاندەك
قىلمۋاتاتتى، بۇ ئايدا يەنە تۆتـۇۋاپتۇ.
يائاللا، ئاشخانىدىكى تاماقنىڭ قىممەت
بولۇپ كەتكىنىنى، ھېلىقى بوردەك (سېـ
مىز) ئۇستام بەكمۇ ئىنسابسىز ئىكەن، تاـ
ماق يەپ بولۇپ پۇل تەڭلىسە، ئاي ئاخىـ
رىدا بىراقلا ھېسابلىشارمىز، پۇلنى قوـ
يۇۋەرسىلە، دەپ تۇزۇت قىلىپ قويۇپ،
كاسسىردىن قىرىق ئىككى يۈەننى بىراقلا تۆـ
تۇۋالغىنىنى قاراڭ…

ئاپام ھېچقانداق دۇدۇقلاپ قالماي
ىوچەن، سېنىتلىرىغىچە قالاشتۇرۇپ ھېساب
بېرەتتى ـ دە، دادامدىن موچەن ـ سېنىتـ
لاپ ھېساب ئالاتتى. ئەگەر دادامنىڭ ھېساـ
بىدىن بىرەر كوي كەم چىقىپ قالغىدەك بولسا:
ـــ سەھرالىق دېگەن زادى خوتۇـ
نىدىن سىر تۇتىدۇ، ـ دەيتتى ئاپام داـ
دامنىڭ يەتمىش پۇشتىغىچە چىشلەپ تارـ
تىپ، ـ دىۋانىمۇ ئۆك قولىدا ئېلىپ سول
قولىدا يېگىنى ئۇچۇن، خورجۇنى ئۆشنىـ
سىدىن چۈشمەيدۇ. سەھرالىققا، گادايغا
تەگكەننىڭ سازايى دەپ تولۇلىغۇدەك
بولۇپ كېتەتتى…

مېنىڭ ئۇقۇشۇمچە، دادام تولىمۇ ئىقـ
تىسادچان ئىدى. تاماكا چەكمەيتتى، بىر
قېتىم بىر قانچە ئاغىنىلىرى بىلەن ھاراق
سورۇنىدا ئولتۇرۇپ قالغانىدا، ئاپام كىـ
رىپ سورۇندا دېمىگەن گەپلىرى قالماي
يانىدۇرۇپ چىققانىدىن بۇيان، ھاراقمۇ ئىچـ
مەيدىغان بولدى. ئۇ يولدا ئۇچرىغان
بىرەر تال چاۋا، چۇشۇپ قالغان گۇلىچىلىك
كۆمۈر قاتارلىق نەرسىلەرنى تېرىۋېلىپ
كىرەتتى، چالا كۆيگەن كۆمۈرنى تاسقاپ
ئىشلىتەتتى. ئاپامنىڭ بۇ ئىشلاردىن نومۇـ
سى كېلەمتىكى، ئۆزىچىلا سۆزلەپ كېتەتتى:

ـــ ۋايجان، ماۋۇ جاڭگالداچاۋار تىـ
رىپ ئۆگىنىپ قالغان سەھرالىقنى، ـدەيتتى، ما
بىر نەرسىدىن سەسكەنگەندەك چىرايىنى
پۇرۇشتۇرۇپ، ـ ساقالدىكى ئاشتا قوساق
تويامتىكى…

ـــ سېنىتتىن موچەن، موچەندىن كوي
پۇتىدۇ، ـ دەيتتى دادام ھېچقانداق ئىش
يۇز بەرمىگەندەك،ـ دەريا دالە بىلەپ ئېـ
قىۋاتقان ئۇلۇغ سۇلارمۇ بىر تامچە ـ بىر
تامچىدىن ھاسىل بولغان…

ـــ ۋايىيەي، ماڭا دەرس ئۆتۈپ كەتـ
كىنىنى، ـ دەيتتى ئاپام دادامنىڭ سۆـ
زىنى بۆلۈپ، ـ ھە، سېنىت، موچەنلەپ
ئىقتىساد قىلىپ ئالتۇندىن تارتۇق قىلـ
دىڭىز، ئۆيىگە كىرسە چاشقان يامانلاپ
چىقىدۇ، يەنە شۇنداق تۇرۇقلۇق ماڭا چۈـ
شەندۈرۈپ كەتكىنىنى…

راست، ئۆيىمىزنىڭ ئەھۋالى باشقىـ
لارغا قارىغاندا ناچار بولۇپ، ھەرگىزمۇ
500 يۈەندىن ئارتۇق مائاش ئالغان كاـ
دىرنىڭ ئۆيىگە ئوخشىمايتتى. ئەگەر سەھـ
رادىكى چوڭ دادام ئۆتكەن يىلى ئەكـ
كى تال ياغاچ بېرىپ ئۆيدىكى ھېلىقى ساـ
فانى ياساتمىغان بولساق تېخىمۇ چاتاتـ
تى. ئاپامنىڭ پۇتۇن ـ پۇتۇن كەيگەن
سارجا ۋە مەن ئىسمىنى ئېيتىپ بېرەلمەيـ
مەيدىغان كىيىملىرىنى ئۆي جاھازىسى
ئورنىدا تىزىپ قويغىلى بولمىغانىدىن كېـ
يىن ۋە ياكى ئائىلىمىزدە بىرەر جىددىي
كېسەل، ئۆلۈم ـ يېتىم بولۇپ قالسا قانـ
داق قىلىدىغانلىقىنى مەنمۇ ئۇقمايتتىم.
ئويلايمەن: ئاپامنىڭ يۇقىرىقىدەك خۇيـ
پەيلى قاچان تۈزىلەر؟ دادام بىلەن بىز
ئۇنىڭ دەردىنى قاچانغىچە تارتارمىز؟
ئاھ خۇدا، ئاپامنىڭ كۆڭلىگە ئىنساب
بەر!

AltunOq

ياسىن ئىسمايىل

سەبىي تۇيغۇلار

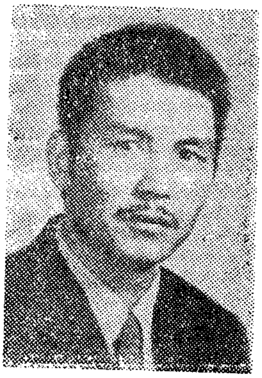

ياسىن ئىسمايىل 1960 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1977 - يىلى قەشقەر شەھەرلىك غوجامكۆلىپىشى مەكتەپ ۋە قەشقەر ئۇيغۇر تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇغان. 1983 - يىلى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ ئەدەبىيات پاكولتىتىنى پۈتتۈرگەندىن تارتىپ ھازىرغا قەدەر قەشقەر ئۇيغۇر تولۇق ئوتتۇرا مەكتىپىدە ئوقۇتقۇچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.

ئاپتورنىڭ تۇنجى شېئىرى 1978 - يىلى مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان. ھازىرغا قەدەر 250 پارچىدىن ئارتۇق شېئىرى ئاپتونوم رايونىمىز تەۋەسىدىكى گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنىپ، كىتابخانلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى. بىر تۈركۈم شېئىرلىرى «ئۆركەش» ماۋزۇلۇق بىرلەشمە توپلامغا كىرگۈزۈلدى، ئۇنىڭ شېئىرلىرىنىڭ بىر قىسمى بالىلار ھاياتىغا بېغىشلانغان بولۇپ، «ئارزۇيۇم»، «ماختانچاق موزاي» ماۋزۇلۇق شېئىرلىرى ئەدەبىي ئوبزورچىلارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. 1984 - يىلى «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى» گېزىتى ئۇيۇشتۇرغان مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاش پائالىيىتىدە «مەكتەپ ناخشىلىرى» ماۋزۇلۇق شېئىرى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، 2 - قېتىملىق سەنئەت بايرىمى مۇناسىۋىتى بىلەن ئاپتونوم رايونلۇق مەدەنىيەت نازارىتى ئۇيۇشتۇرغان ناخشا تېكىستى مۇسابىقىسىدا ئۇنىڭ ئىككى پارچە بالىلار ناخشىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا 2 -، 3 - دەرىجىلىك مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. ئۇنىڭ بالىلار ئۈچۈن يازغان «كېپىنەك قىز» ماۋزۇلۇق شېئىرلار توپلىمى نەشىردىن چىقىش ئالدىدا تۇرىدۇ. ئۇ ھازىر قەشقەر ۋىلايەتلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

قالغاچ

باشقا ئەلدە شادلىقىڭ،
ئۇزۇن داۋام قىلمىغاچ؛
قايتىپ كەلدىڭ يۇرتۇمغا،
قايچا قۇيرۇق قالغاچ.

شۇنچە كەڭرى ھەم ئىللىق،
گۈل يۇرتۇمنىڭ قۇچىقى.
ھەر تەرەپتە ياڭرايدۇ،
دائىم باھار قوشىقى.

جامالىغا يۇرتۇمنىڭ،
قارا، ئوبدان نەزەر سال.
ئەقلىڭ بولسا، بۇ يۇرتتا
ئەمدى مەڭگۈ ياشاپ قال.

شامالغا

دېرىزەمنى چەكمەستىن،
شامال، بىردەم ئارام بەر.
ئوينىماپ تۇرغىن يىراقتا،
كەڭرى شۇنچە ئانا يەر.

تاتلىق ھېستا غىدىقلاپ،
چاچما ئۇنداق زېھنىمنى.
ئۈزەلمەيمەن ئالدىراپ،
كىتابىمدىن مېھرىمنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ساڭا تەشنا بولسىمۇ،
مېنىڭ ئوتلۇق يۈرىكىم،
سەندىن ھوزۇر ئېلىشتىن،
يىراق تېخى تىلىكىم.

كەچقۇرۇنلۇق پىلانىم
ئورۇنلىنىپ بولغاندا.
سىردىشىمەن سەن بىلەن،
مەلىدىكى بوستاندا.

تاغقا خىتاب

سوزۇپ كۆككە بويۇڭنى،
تۇرىسەن ئەي ئېگىز تاغ.
ئۆزگەرمىدى ھالىتىڭ،
قارىسام مەن قايسى چاغ.

سېنىڭ ئاشۇ تۇرقىڭدىن،
چىقىپ تۇرار تەمەننا.
ھېس قىلىسەن تەگدىشىڭ
بوقتەك زېمىن، كۆك ئارا.

مەغرۇرلانما ئىگىز تاغ،
ئۆز – ئۆزۈڭچە كۆرەڭلەپ.
ئىرادەمنىڭ ئالدىدا،
ماختىنىسەن نېمە دەپ؟!

سېنىڭدىنمۇ يۈكسەكتۇر،
چۈنكى مېنىڭ ئىرادەم.
كەلگۈسىدە ئۈستۈڭدە،
گۈلباغ ياساش چىن غايەم.

كېپىنەك قىز

ئوماق ھەمدە ئەدەپلىك،
ساۋاقدىشىم رىسالەت.
كىتاب چۈشمەي قولىدىن،
ئۆتەر كۈنى داۋامەت.

لېكىن ئۇنىڭ بىر ئىشى،
دوستلىرىغا ياقمايدۇ.
بىر كىتابنى ئالسا ئۇ،
بىردەمدىلا قاتلايدۇ.

كۆرەر نەچچە كىتابنى،
شۇنداق قىلىپ ھەر كۈنى.
قوغلاشقاچقا سانىنى ئۇ،
بولمىدى ھېچ ئۇنۇمى.

رىسالەتنىڭ بۇ ئىشى،
كېپىنەكنى ئەسلىتەر.
گۈلدىن – گۈلگە قونسا كىم،
قۇچالمايدۇ شان – زەپەر.

كېپىنەك

باغلىرىمدا ئېچىلدى،
تۈرلۈك – تۈمەن گۈل – چېچەك.
كۈلۈپ خۇشال ئوينىغىن.
گۈلخۇمارى كېپىنەك.

گۈزەل باغلار – گۈللۈكلەر،
بىزنىڭ يۇرتتا كۆپ شۇنچە.
ئىشچان خەلقىم ھەر كۈنى،
پەرۋىش قىلار گۈل – غۇنچە.

مەنمۇ خۇشال بولىمەن،
سەن ئوينىساڭ شادىمان.
گۈل ئۆستۈرگەن خەلقىمنى.
ئۇنۇتمىغىن ھېچ قاچان.

يۇلتۇزلار

چاقنايسىلەر ياقۇتتەك،
ئۇششاق – ئۇششاق يۇلتۇزلار.
سىلەر بىلەن تۈن قوينى،
جىلۋە قىلىپ نۇرلىنار.

بىزە يىسلەر مارجاندەك،
گويا زەڭگەر ئاسمانىنى.
خىسلىتىڭلار قەلبىمدە،
كۆلدۆردى بىر ئارمانىنى.

قىسقىغىنا ھاياتتا،
ئۆز جىسمىنى ئايىماي.
ئاز بولسىمۇ سىلەردەك،
ھەنىمۇ ئەلگە نۇر چاچاي.

قىزىل گۈل

بىر چىرايلىق ئېچىلدىڭ،
ئەي قىزىلگۈل بېغىمدا.
خۇشاللىقىم قوزغىلار،
سېنى كۆرگەن چېغىمدا.

سېنىڭ خۇشبۇي پۇرىقىڭ،
ئوخشار گويا ئىپارغا.
بېغىمشلا يىدۇ گۈزەللىك،
ھۆسنىڭ ئانا دىيارغا.

سەن ئوخشا يسەن قىزىلگۈل،
چىرايىمغا، قەددىمگە.
سۆيگۈدىن ئوت ياقىدۇ،
ھۆسنىڭ سەبىي قەلبىمگە.

بېغىمشلا يمەن گۈزەللىك،
مەنىمۇ سەندەك ھاياتقا.
ھوزۇر بەرسەم ئەل ئۈچۈن،
يەتكىنىم شۇ مۇرادقا.

بىر سەبىينىڭ نالىسى

(مەكتەپتىن ئايرىلىپ بالا بېقىۋاتقان
بىر قىزنىڭ تىلىدىن)

تېخى كىچىك قىز تۇرۇپ،
بولۇپ قالدىم ئانىدەك.
مەھرۇم بولدۇم شوخلۇقتىن،
بىر ئەر يېرىم چالىدەك.

«تۇغقىنىمىز» شەھەردە —
ئوقۇتىمىز دەپ مېنى.
ئېلىپ كىرگەن بۇ يەرگە
بېرىپ تالاي ۋەدىنى.

شەھەرگىمۇ كىرگىلى،
بولۇپ قالدى نەچچە ئاي.
بىلەلمىدىم شەھەرنىڭ،
مەكتەپلىرى قانداق جاي.

پۇلدىن تۆۋەن تۇرغاچ مەن،
ئۆگەي دادام ئالدىدا.
يېشىمغا يات تۇرمۇشقا،
بولۇپ قالدىم مۇپتىلا.

تەۋرىتىمەن بۆشۈكنى،
تاڭ سەھەردىن كەچكىچە.
بالا بېقىش دەردىنى،
تارتتىم ھالدىن كەتكىچە.

باشقا كىچىك دوستلاردەك،
دەم ئېلىشنى بىلمەيمەن.
ئۆز ئۆيۈمدە يۈرگەندەك،
ئېچىلىپ بىر كۈلمەيمەن.

بالا بېقىش ئىشىمنىڭ،
بولار ئاران يېرىمى.
يۇيۇلىدۇ قولۇمدا،
چوڭ - كىچىكنىڭ كىيىمى.

ماڭا قاراپ تۇرۇقلۇق.
ئۆي - ھويلىنى تازىلاش.
مېنىڭ قولۇم تەگمەستىن،
تەييار بولماس ئۆيدە ئاش.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

هەر كۈنلىكى ئاشۇنداق،
تېنىمنى تاپماي ئۇششۇلەيمەن.
دەم ئېلىشنى، كۈلكىنى،
ئۇنتۇپ قالدىم، بىلمەيمەن.

كۆرەلمەيمەن بۇ ئۆيدە،
بىرەر گېزىت يا كىتاب.
بولۇپ قالدىم ياش تۇرۇپ،
روھى سۇنۇق بىر بىتاپ.

دەيمەن: ئۆزۈم ۋەتەنىمنىڭ
نېمە بولغان بالىسى؟!
گېزىتلەرگە چىقارمۇ،
سەبىي قىزنىڭ نالىسى؟

سۈزۈك ئاي

كۈمۈش رەڭ نۇر چاچسەن،
تۈن كېچىدە تولۇن ئاي.
ئاق شايىغا ئورىلار،
نۇرىڭ بىلەن جىمى جاي.

كۆزەتتىمكى پاسىۋان،
نۇرىڭ گويا ھاياتقا.
شۇنىڭ ئۈچۈن تىنچلىق،
ئىگە بولار قاناتقا.

ئارام ئالار سەن بىلەن،
تىنچقىنا ئانا يەر،
يەرگە مەڭگۈ سۈزۈك ئاي،
خاتىرجەملىك، شادلىق بەر.

ھەسەن - ھۈسەن

ياغلىقىمۇ ئاسمانىنىڭ،
ھەسەن - ھۈسەن سەن گويا؟
ھەر يان قىلار بارچىنى،
سېھىرىڭدىكى رەڭ - جۇلا.

تۇتۇۋالغۇم كېلىدۇ،
سېنى كۆرگەن چېغىمدا.
ئەشۇ ئارمان نۇر بولۇپ،
چاقنار دائىم دىلىمدا.

سېنى پەقەت تۇتالماي،
مەن يۈرۈيمەن تېخىچە.
ئارمانلىرىم قالمىغاي،
ھەرگىز ئارمان پېتىچە.

تۇرغۇن ئوبۇلقاسىم

ئانار قىز

(باللادا)

1

بەشكېرەم دەپ بىر يۇرت بار،
ئەزىزانە قەشقەردە.
چېكەر قۇشلار شاختا تار،
ناۋالىق شام - سەھەردە.

مەي باغلىغان خۇشپۇراق،
ئانار، ئاموت، ئەنجۇر، تال.
ئېرىقتا سۇ سۈت سىماق،
ئاقار شەربەت، ئاقار بال.

كەلگەندە پەسلى قىش،
(ئۆسۈملۈكلەر كۆكلىمەس).

كۆردۈم بۇندا قىزىدىق ئىش،
باغدا ئانار ئۈكسىمەس!

ياز بولامدۇ يا ئاياز،
ئانار ئايىنىپ ياپ - يېشىل؛
مېۋىسىنىڭ سورتى ساز،
تاۋلىنار كەن قىپقىزىل.

مۆجىزاتتىن قېلىپ لال،
تۇرار ئىدىم باغ ئارا.
بولدى پەيدا باغۋەن چال،
تۆكۈپ دىلدىن خۇشناۋا:

«... سېخى قۇياش بەھرىدىن،
كەلدىم كەتمەس باھارىم.
ئانارقىزنىڭ ئەجرىدىن،
قىشتا پىشتى ئانارىم...»

بەردىم سالام باغۋەنگە،
« كېلىڭ، بېغىم كەڭ! » دېدى.
ئانار ئۈزۈپ لېگەنگە،
« يېڭى سورتىن يەڭ! » دېدى.

باغۋەن چالغا دەپ قالدىم:
« ئىشەنمىدىم كۆزۈمگە! »
باغقا يەنە سەپسالدىم،
كۈلكە ئېلىپ يۈزۈمگە.

دېدىم: « بولدى نە سەۋەب؟
ئىش بولۇپتۇ ئالامەت!
يېڭىلىقۇ بۇ ئەجەب،
كىم كۆرسەتكەن كارامەت؟ »

باغقا قاراپ دېدى چال:
« ئانار قىزدىم، چىق بۇيان! »
چىقىپ كەلدى قىز شۇئان،
دېگىنىچە « دادىجان!... »

چىقتى گويا ئاي ھىلال،
قىزكى گۈزەل پەرىزات.
ئۆرۈم چېچى تالمۇ تال،
چېھرى قۇياش، دىلى شاد.

ئون بەش ياشتا دەگىسىدىم،
ئوت چاچرايدۇ كۆزىدىن.
ئىشقا ئاشتى مەقسىتىم،
تاپتىم جاۋاب سۆزىدىن.

سۆزلەپ كەتتى قىز شۇئان،
كەچمىشىنى — ئىشىنى.
مەن ئاڭلىدىم بى زۇۋان،
ئىشىنىڭ ئاخىر - بېشىنى.

2

— ئەجدادىمدىن باغۋەن بىز،
يۇرتتا قىلغان باغ بىنا.
دادامۇ ھەم بېسىپ ئىز،
ئابروي قۇچقان ئەل ئارا.

مەن دۇنياغا كۆز ئاچقان،
بولۇق ئانار تۈۋىدە.
ئانام ئېغىز ئالدۇرغان،
تاتلىق ئانا سۈيىدە.

ئاتا - ئانام قويۇپتۇ،
ئانارقىز دەپ ئىسمىمنى.
مېھرى مېنى يۇيۇپتۇ،
تاپتىم سەبىي ئەقلىمنى.

ئېلىپ قايچا قولۇمغا،
كەلگىنىمدە مەكتەپتىن:
پەرۋىش قىلىپ ئانارغا،
چىقالايتتىم تەلەپتىن.

ئاندىن ئېلىپ كىتابىنى،
كېلىپ ئانار تۈۋىدە؛
ئوقۇپ «تىل» ۋە «ھېساب» نى،
چۆمۈپ پەننىڭ كۆيىگە.

باغ ئىچىدە ياير ايتتىم،
ھەۋەسلىرىم قانغىچە.
بۇلبۇل بولۇپ سايرايتتىم،
كۈن ئۆيىگە يانغىچە.

چىدىمايتتىم گەر ھەر كۈن،
شاختا ئانار كۆرمىسەم؛
بولمايتتى ھەم دىل پۈتۈن،
ئانارلىقتا يۈرمىسەم.

لېكىن - زە، قىش پەسلىدە،
ئۆتەتتى ھەر كۈنۈم تەس.
غەليان ياساپ قەلبىمدە،
بوغۇلاتتى شوخ ھەۋەس...

*

مەكتەپتىن كېلىپلا،
ئوي - خىيالغا چېتىلدىم.
كىتابىمنى ئېلىپلا،
باغ ئىچىگە ئېتىلدىم.

تۇرۇپ قالدىم چۆنەكتە،
قىش پەسلىدىن كۆپ رەنجىپ.
مۇز ئوخلايتتى كۆلچەكتە،
تۇرماي سۈزۈك سۇ ئېقىپ.

ئانار تېلى كۆمۈلگەن،
بېغىم خۇددى قەبرىستان.
جىم - جىتلىقتا چۆمۈلگەن،
قۇشلار كۈلمەس خۇش - شادىمان.

بەزلەپ تۇردۇم تىلەكنى،
كىتابلارنى ۋاراقلاپ.
ئەزدى يۇمران يۈرەكنى،
قۇرۇق ياپراق شاراقلاپ.

زىيا سەپتى تولۇنئاي،
قۇياش قايتىپ قەسرىگە.
نىدا قىلدىم پايلىماي،
كەڭرى بوشلۇق نەسلىگە:

«ئەي تولۇنئاي، جاۋاب بەر،
كۆرمىدىڭمۇ چولپاننى؟
مېنىڭ دوستۇم شۇ دىلبەر،
سەزمىدىڭمۇ ھىجراننى؟!

كۆرۈشمىسەم ھەر ئاخشام،
ئۇيقۇ كەلمەس كۆزۈمگە.
ئاقايا قار مۇڭ - ناخشام،
قۇلاق سالار سۆزۈمگە.

نىچۈن چولپان كەلمىدى،
سىڭنىڭ بىلەن ئەگىشىپ؟
جاۋاب بەرمەك تەسمىدى،
گەپ قىل، قالماي تەگىشىپ!...»

جاۋاب بەردى تولۇنئاي:
«... مېھمان كەلگەچ رام چېكىپ،
تەل قىلماقتا ئىمزا - چاي،
قالدى بىر ئاز كېچىكىپ.

ھەي ئانار قىز، سەۋرى قىل،
كېلەر ھازىر سىردىشىڭ.
ئېيتىپ قوياي، شۇنى بىل:
ئۇنىڭ ساڭا رىشتى چىڭ!...»

ئاي شۇنداق دەپ تۇرۇشى،
كۈلدى چولپان كۆك تامان.
جامالىنىڭ يورۇشى،
چۆمدى قۇتقا يەر - جاھان!

دېدى چولپان ساماندا:
«جاپىمغۇ سەن ئانارقىز؟
ئولتۇرۇپسەن تالادا،
گەپ قىلغىنا، ئاچ ئېغىز!»

دېدىم: «كۆرمە بۇ باغنى!
قەبرىستاندەك كۆرۈنەر...
كۆرسەڭ بۇنداق سوغ چاغنى،
دىلدا بولۇت تۇرۇلەر!...

كۈتمەكتىمەن باھارنى،
قاچان خۇشبۇي چېچەكلار؟!
كۆرسەم گۈلى ئانارنى،
شۇ ئان كۆڭلۈم ئېچىلار...»

دېدى چولپان: «ئەي ئاداش،
نە ئىش بولدى دەپتىمەن.
بۇ سىرلىرىڭ بولماي پاش،
كۆپ غېمىڭنى يەپتىمەن.

بىلدىم ئەمدى خۇ يۈكىنى،
ئۇچقىن، تېز كەل قېشىمغا.
كۆلدۈرە يىلى ئۇ يۈكىنى،
مېھمان بول چاي، ئېشىمغا...»

3

ئۇچتۇم قاراپ چولپانغا،
ئاپپاق ئايدەك كېچىدە.
يېتىپ باردىم ئاسمانغا،
نەچچە مىنۇت ئىچىدە.

«ئانا...ر!» دېدى چولپان قىز،
تۇتتۇم ئاپپاق قولىدىن.
ئۇچا قالاشتۇق ئىككىمىز،
ماڭدۇق سامان يولىدىن.

يەر شاردا بولغاچ چوڭ،
قۇرۇق دەپتىم سامانى.
كۆردۈم، كېلىپ تالەي ئوڭ.
ئەجەب گۈزەل دۇنيانى.

كەڭ بوشلۇقتا بار ئىكەن،
بىز ئىككىمىزدەك «يەر شارى».
باغرى مۇنبەت، گۈل - چىمەن،
ئىكەن ئېسىل ناھارى.

باردۇق ئالەم چېتىگە،
قاتماي - قاتماي سېلىپ كۆز.
پىلانېتالار بېتىدە،
كۈلەر پەسلى باھار، كۈز...

يۇرەر تارقاق ئايلىنىپ،
كۆپ گۈللەنگەن پىلانېتا.
يېزا - زاۋۇت ئاجايىپ،
بىر - بىرىدىن زور كاتتا...

مەي باغلىغان باغلاردا،
مەن كۆرمىگەن يەل - يېمىش!...
گۈل ئېچىلغان تاغلاردا...
ئاشتى شۇنچە قىز دىقىش...

چولپان ماڭا سۆزلەيتتى،
چۈشەندۈرۈپ ھەممىنى.
يېگۈزۈشنى كۆزلەيتتى،
تېتىپ مېۋە تەممىنى.

چولپانقىزدىن سورىدىم:
«ئانار يوقمۇ بۇ ياقتا؟»
دېدى: «شۇڭا جورىدىم،
ئانار يوقكەن بىراقتا!...

يۈرگەن دوستۇم ئانارقىز،
ئاۋۇ باغقا كىرەيلى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

باغۋىنىدىن ئىككىمىز،
ئانار سوراپ كۆرەيلى!»

باغقا قوندۇق لىككىدە،
باغۋەن كۆردى بۇ چاغدا.
مەن سورىدىم ئۈمىدتە:
«ئانار بارمۇ چوڭ باغدا؟»

ئېيتتى باغۋەن ھاڭۋېقىپ:
«مەن كۆرمىگەن مېۋىكەن!
قالدىم ئەجەب قىزىقىپ،
دەڭلار، قانداق نېمىكەن؟»

چۈشەندۈردۇق بىرمۇبىر،
باغۋەن ساقال سىلىدى.
تىڭشىۋېلىپ ئۇ ئېغىر،
پىچىقىنى بىلىدى...

مېۋىلەردىن كېسىپ جىق،
سالدى يوغان داستىخان.
ئەپسۇس، شۇنچە مولچىلىق،
قىلماس مېنى خۇش ھامان.

نېمىشقىدۇر قارايتتىم،
تەبىئەتنىڭ ھۆسنىگە.
مەركەزلەشتى دىققىتىم،
كۆلدىكى مۇز ئۈستىگە.

دېدىم: «تۇرسا باغلاپ مەي،
مېۋىلەرنىڭ ھەممىسى؛
بۇ پەسىلدە، تۇۋا، ھەي...
مۇز تۇرغىنى نېمىسى؟!!»

دېيتتى باغۋەن قاھ - قاھلاپ:
«قىش پەسلى بۇ، قىش پەسلى!!!

مېۋىلەرگە سىز قاراپ،
دەپتىكەنسىز ياز ئەسلى؟!...

يازدا مېۋە پىشتى دەپ،
قىلغۇلۇقمۇ قانائەت؟!
بولغىنىدا باب سەۋەب،
سۇ ساقلايدۇ ھەم سۆۋەت...

بۇنداق ئەمەس ئىلگىرى،
تەتقىق قىلدۇق كۆپ يىل شۇ...
سىرنى يەشتۇق ئاخىرى،
ئىلىم - پەننىڭ كۈچى بۇ!

قوياي سىزگە ئۆگىتىپ،
بۇ ئىلىمنىڭ سىرىنى.
ئالغاچ كېلىڭ (ياد ئېيتىپ)،
ئانار دېگەن نەرسىنى...»

تەقدىم قىلدى شۇ بوۋاي،
دەستۇرىنى ھۈنەرنىڭ.
يۇرتقا ئۇچتۇم توختىماي،
رەھمەت ئېيتىپ تۈمەنمىڭ.

تىلەپ ماڭا قۇتلۇق ئىش،
قالدى چولپان يۇرتىدا.
قىلدىم ئاخىر ئۆزگىرىش،
يېڭى ئانار سورتىدا...

ھەيران قالماڭ، ئاكىجان،
قىشتا ئانار پىشقانغا.
بەرگەچ ئىلىم كۈچ، دەرمان،
يەتتىم گۈزەل ئارمانغا.

*

سۆزلەپ بولدى قىز خۇشال،
ئانار يېگەچ ئولتۇرۇپ.
ماڭا چىنە تۇتتى چال،
ئانار سۈيى تولدۇرۇپ.

ھاپىزجان مۇھەممەت

مەسەللەر

سۇ بىلەن ئېرىق

ئېرىق دېدى ھەددىدىن ئېشىپ سۇغا:
— يوقمۇ سېنىڭ مەندىن باشقا ماكانىڭ؟
سۇ دېدى:
— ۋالاقشىما مۇنچە، تۇز كور،
مەن بولمىسام توشار ئەجەل پەيمانىڭ!

مەن ئېقىپ سەن كەبى سانسىز ئېرىقلاردا،
ھەممىگە ھاياتلىق بەخش ئېتىمەن،
ھاياتلىقنىڭ تەشنا سىنى قاندۇرۇپلا،
ئاندىن كۆتكەن مەقسىتىمگە يېتىمەن.

كۆرسە مېنى ئاۋات، پايانسىز زېمىن،
«مەرھابا، كېلىڭ!» دەپ قارشى ئالىدۇ.
شادلىقتىن كۆكلەر تاپقاچقا ئەمىن،
تەبەسسۇم يۈزلەردىن نۇرلار چاچىدۇ.

قاغجىراپ ئۇسسايسەن مەنسىز ئەي ئېرىق،
گەر سەندە ئاقمىسام نېمىدۇر رولىڭ؟
ئىنسانغا ئەشۇنداق قىلمىساق خىزمەت،
بىلىپ قوي تىلەكقىيا — زاۋالدۇر يولۇڭ.

خېجىل بولۇپ ئېرىق قايىل بولۇپتۇ،
سۇنىڭ قىلغان ھەق، ئادىل سۆزىگە.
كۆرەڭلەش، ماختىنىشتىن يەپ پۇشايمان،
تەمەننانى قويماس بوپتۇ ئۆزىگە.

ئىززەت ۋە نومۇسسىزلىق

نومۇسسىزلىق دېدى كۆرەڭلەپ:
— دائىم سېنى يەرگە ئۇرىمەن.
ئىززەت دېدى:
— بولغاچ ۋىجدانىم،
دائىم سەندىن ئۈستۈن تۇرىمەن.

كىگىز ۋە بورا

بورا دېدى ئۈستىدىكى كىگىزگە:
— مەندىن نېرى يوقال تېزلا كۆزۈمدىن!
كىگىز دېدى:
— كۆزنى يۇمۇپ جۆيلىمە،
ئاشتى قەدرىڭ پەقەت مېنىڭ يۈزۈمدىن.

ۋاقىت ۋە ئۆمۈر

ۋاقىت دېدى: ئۇپرىتىمەن ئۆمۈر سېنى،
مانا شۇنداق كۈندە بىكار ئۆتكۈزسەن.
ئۆمۈر دېدى: خام خىيالىڭ ئۇ سېنىڭ،
ئېجادىمدىن نەچچە كىتاب پۈتكۈزىمەن.

ئادەم ۋە پاشا

پاشا دېدى: ساپ قېنىڭنى شورايمەن،
ئادەم دېدى: ئۆلتۈرۈپ ھال سورايمەن.

www.uyghurkitap.com

تۇرسۇن ئابباس

بۇغداي پىرىيوم قىلغاندا

ئاشلىق باستىم كاشىغا،
تاپشۇرغىلى يېڭى باج.
ئۆتكەن ئىشنى كەلگەچكە
ئەسلەپ قالدىم نائىلاج.

ئاش تەكشۈرگەن پېر يۇمچى،
«بۇغدىيىڭ ھۆل، ياي» دېگەن.
ئۈچ كۈن ساقلاپ قۇرۇتسام،
يەنە ھالغا يەتمىگەن.

ماشىنىغا — پۇچەك يەگە،
ساۋلىغان ئىدىم بۇغدايىنى؛
يەتتە-سەككىز ساختىپەز،
ئىگەللىگەن ئۇ جايىنى.

ئاشۇ ئاشنىڭ ئۆتكەنچە
سان-سۈپەتنى پېريۇمدىن،
كەم-كوتىسىز يۈز جىڭدەك
ئاشلىق كەتكەن قولۇمدىن!

توختاپتىمكەن ئۇلارنىڭ،
بىر كۈنلىكى قىرىق كويغا.
بۇ ھالەتتىن سەسكىنىپ،
پاتقان ئىدىم، غەم-ئويغا.

قانچە قىلسام بۇغدايىنى.
«ئۆتمىنچى» گە ئالمىغان.
قاراپ كۆزگە يېلىنسىپ،
ھېچ ئامالىم قالمىغان.

ساتقان ئىدىم، بۇ ئاشنى،
ئىشچى «قاسىم پوزنەك» كە.
«ئۆچمىنچى» گە ئۆتكۈزۈپ.
تالۇن پۇلنى بەرمەككە.

كۆرسەم مېنىڭ بۇغدىيىم،
«ئىككىنچى» گە ئۆتۈپتۇ.
ئالغان ھايان ئاردا،
«پوزنەك» كىملا كېتىپتۇ.

ئاشلىق ئوخشاش ۋەلېكىن،
ئوخشىمايدۇ ئىسمىمىز.
سەۋەپ نەدە؟ بولمىسا
ئوپمۇ ئوخشاش جىسمىمىز؟!

قاچمىغاندەك شەيخىمۇ،
ئومچى بار مازاردىن؛
«نەپ» ئېلىشقان ئىككىسى،
بۇ قاراڭغۇ بازاردىن!
....

شۇنى ئويلاپ، پونكىتتا
كەلسەم، ئوھوي، ئىش باشقا.
«دات» دەيدىغان ھالەت يوق،
يەل ياغمىغان ھېچ باشقا.

پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت،
غېمىمىزنى راس يەپتۇ.
بۇغداي تېرىپ، دۆلەتكە
ساتىدىغان چاغ كەپتۇ.

ئاش ئۆتكۈزۈش، پۇل ئېلىش
دەيدىغانغا ھايال يوق.
بالدۇرقىدەك قاقشىغان —
بىرەر ئەر ۋە ئايال يوق.

يوقىلىپتۇ بۇ يەردىن،
ھېلىقىدەك بالاخور.
ھارام نەپكە چوقۇنىدەك،
قونۇپ يۈرگەن تاماخور.

Altunoq

نېمە سالسا قازانغا،
شۇ چۆمۈچكە چىققاندەك؛
پېر يۇم قىلغان بۇغدايدا،
يوقتۇر قىلچە گۇمان - شەك.

ھېچكىم زىيان ئۇرمىغان،
دۆلەت بىلەن دېھقانغا.
پاك - دىيانەت، ئىنسابلىق،
سىڭىپ كەتكەن ۋىجدانغا!...

كۆڭۈل بەرسەك مۇشۇنداق،
باجغا، غەللە - پاراققا؛
يەتمەمدىغان چامىمىز،
قول ئۇزاتساق قاياققا؟!...

ھۈسەيىن ھېكىم

يۇمۇرلار

دۆت

تېلېۋىزوردا ئاسىيا تەنھەرىكەت يىغىنى خەۋەرلىرىنى كۆرۈپ ئولتۇرغان ئوغلى ئاتىسىدىن سورىدى:

— دادا، ئاسىيا دېگەن نېمە؟

ئاتىسى: ھۇ دۆت، شۇنىمۇ بىلمەمسەن؟ ئاسىيە دېگەن ئاناڭنىڭ سىڭلىسى.

ئۆگىنىپ قاپتىمەن

كاتىپ: باشلىق، سىز بۈگۈن قىسقىچە پىكىر قىلىمەن دېگەن ئىدىڭىز، ئەمەلىيەتتە ئىككى سائەتتىن ئارتۇق سۆزلىدىڭىزغۇ؟

باشلىق: قىسقا سۆزلىسەم چۈشىنىشلىك بولمايدىكەن، پىكىرىمنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ سۆزلەپ ئۆگىنىپ قاپتىمەن.

قاش تاشلىغىنى

بالىسى: دادا، كېچىدە يول يۈرگەن ئاپتوموبىللار ئۆز ئارا يېقىنلاشقاندا چىراغلىرىنى بىر ئۆچۈرۈپ، بىر ياندۇرۇپ ماڭىدىكەن، بۇ نېمە قىلغىنى؟

ئاتىسى: بۇ شوپۇرلارنىڭ بىر - بىرىنى سېغىنىپ، ئۆز ئارا كۆز قىسىشىپ قاش تاشلاشقىنى.

ھەزىم قىلىش

ئا: سىز دائىم يىغىن، ئۆگىنىشلەردە مۈگدەپ ئۇخلاپلا چىقىمسىزغۇ؟

ب: مەن گەپ - سۆزلەرنى كاللامدىكى تارازىدا ئۆلچەپ، ھەزىم قىلىپ چىقىمەن.

توشۇپ كېتىدۇ

ئا: بۈگۈن يىغىندا تولا ۋاتىلداپ كىشىنى ئەجەبمۇ زېرىكتۈرۈۋەتتىڭ، ئازراق گەپ قىلساڭ، گەپ خالتاڭ قۇرۇتلاپ كېتەرمىدى؟

ب: قۇرۇتلاپقۇ كەتمەيدۇ، بىراق گەپ يىغىلىپ توشۇپ كېتىدۇ.

www.uyghurkitap.com

مۇنى تابىلدى

«تىل تۇمار»

(ھېكايە)

ئاقساقال تېۋىپ دورا تالقانلىرىنى تەكشەپ ئەمدىلا ئورنىدىن تۇرۇشىغا، «ئەسسالام» دېگىنىچە ئىشىكتىن بىر ئايال كىرىپ كەلدى.

— كېلىڭ قىزىم، تۆرگە چىقىپ ئولتۇرۇڭ، — تېۋىپ ئادەتتە كىشىلەرگە شۇنداق خۇش مۇئامىلە قىلاتتى.

— بىرەر ھاجىتىڭىز بارمىدى قىزىم، تاۋىڭىز يوقمۇ — يە؟

— تېۋىپ ئاتا، مېنىڭ كېسىلىم يوق. مەن... مەن... — ئايال سەل تەمتىرەپ قالدى، — ئاڭلىسام، ئۆزلىرىنىڭ تىل تۇمار قىلىشتىنمۇ خەۋەرلىرى بار ئىكەن، شۇڭا بىرەر تىل تۇمار پۈتۈپ بېرەمدىكىن، دەپ كېلىۋىدىم قاشلىرىغا.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ، تېۋىپنىڭ ھەم ئاچچىقى كەلدى ھەم كۈلگىسى كەلدى. «تېۋىپ دېگەنمۇ تىل تۇمار پۈتەمدۇ؟ بۇ ئايال ئالجىپ قالدىمۇ نېمە؟ بوپتۇ، ھاجەتمەنكەن، قېنى، نېمە گېپى بار، ئاخىرغىچە ئاڭلاپ باقاي» دەپ ئويلىدى تېۋىپ.

— قىزىم، نېمە دەردىڭىز بار، تىل تۇمار نېمىگە لازىم بولۇپ قالدى؟

— تېۋىپ ئاتا، مېنىڭ سىلىگە بۇ تەلەپنى قويۇشۇم يولسىزدۇر بەلكىم. شۇنداقتىمۇ، سىلىنى ئاتا ئورنىدا كۆرۈپ مېنىڭ يېشىمنى سىلايدۇ، دەپ كەلدىم. ھە، راستىمنى ئېيتسام، مېنىڭ ئېرىم بەك زالىم كىشى، گەپتىن - گەپ يوقلا جېدەل چىقىرىپ مېنى دۇمبالايدۇ. خېتىمنى ئالاي دېسەم، بالىلىرىمغا ئىچىم ئاغرىيدۇ. دۇمبا يەۋېرىپ قوۋۇرغىلىرىم سۇنۇپ كېتە يېلا دەپ قالدى. ئاڭلىسام، يامان ئەرنىڭ «قولىنى باغلايدىغان تىل تۇمار» بارمىش، ماڭا شۇ تىل تۇماردىن پۈتۈپ بەرسىڭىز، تاياق - دۇمبادىن خالاس بولاتتىم، — ئايال گېپىنى تۈگىتىپلا ئېسەدەپ يىغلاشقا باشلىدى.

ئايالغا ئىچ ئاغرىتقان تېۋىپ «قىزىم بۇ ئىش تېۋىپنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ، موللىنى ئىزدەڭ» دېمەكچى بولدىيۇ، لېكىن بىر قىسىم ھېلىگەر موللىلار پۇل ئېلىشنىڭ كويىدا بىلمىگەننى بىلىمەن دېيىشتىن يانمايدىغانلىقىنى ئويلاپ:

— بوپتۇ قىزىم، كۆڭلىڭىزنى بۇزماڭ. مەن بىر چارىسىنى قىلىپ باقاي، ئېيتىپ قالسا ئەجەب ئەمەس، — دېدى - دە، ئايالغا سىنچى كۆزلىرى بىلەن بىر ھازا قاراپ چىققاندىن كېيىن، كۆڭلىدىن بىر نېمىلەرنى ئۆتكۈزدى - دە، بىر پارچە ئاق

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتىدىن

قەغەزنى ئېلىپ، قېرىنداشتا ئۈستىگە بىر نېمىلەرنى يېزىپ، قەغەزنى تۆت بۈرجەك قىلىپ پۈكلىدى.

— مەڭ قىزىم، مەن بارلىق ئىلمىمنى ئىشقا سېلىپ بۇ تۇمارنى پۈتتۈم، چوقۇم پايدىسىنى كۆرىسىز.

— بۇنى بوينۇمغا ئاسامدىمەن ئاتا؟ — دېدى ئايال ھاياجانلانغانھالدا «تۇمار»نى قولىغا ئېلىۋېتىپ.

— ياق قىزىم، بوينىڭىزغا ئاسمايسىز. بۇنى ئېرىڭىز سىزنى تىللاپ كەتكەندە، ئاغزىڭىزغا سېلىپ مەھكەم چىشلىۋېلىڭ. ئېرىڭىز ئەگەر سىزنى مۇشتلاپ، تەپسىمۇ بۇنى ئاغزىڭىزدىن چۈشۈرمەڭ. ئەگەر بۇنى چۈشۈرۈپ قويىدىغان بولسىڭىز كۈچى تۈگەيدۇ — دە، ئېرىڭىز سىزنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىشى مۇمكىن.

ئايال بۇنىڭدىن سەل گۇمانلانغان بولسىمۇ، «مەيلىسىناپ باقاي» دېگىنىچە، تېۋىپقا رەھمەت ئېيتىپ چىقىپ كەتتى.

ئارىدىن بىر قانچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى، بىر كۈنى ھېلىقى ئايال بىر لېگەن پولۇ كۆتۈرۈپ تېۋىپنى يوقلاپ كەلدى.

ئايالنىڭ داستىخان كۆتۈرۈپ ئىشىكتىن كىرگىنىنى كۆرگەن تېۋىپ، ئىچ — ئىچىدىن خۇشال بولۇپ «مېنىڭ كارامىتىم ئۆزىنى كۆرسەتكەن چېغى» دەپ ئويلىدى ۋە ئايالنى تۆرگە تەكلىپ قىلدى.

— قېنى، تېۋىپ ئاتا، ئوخشىمىغان بولسىمۇ بۇ ئاشتىن ئېتىپ باقسىلا، قولىمىز قىسقا بولغانلىقتىن ئۆزلىرىگە لايىقراق بىر نەرسە ئېلىپ كېلەلمىدىم، — دەپ داستىخانىنى يەشتى ئايال.

— قىزىم، كۆپ چوۋۇپسىز، ھېلىقى تۇمار...

— شۇنداق ئاتا، شۇنداق. سىلىنىڭ ئىلىملىرى قالتىسكەن. ئۇ تۇمار مېنى دۇمبا يېيىشتىن قۇتقازدى، بىر قانچە كۈن بولدى، بىز بەك ئىناق ئۆتۈۋاتىمىز.

بۇنى ئاڭلىغان تېۋىپ ئۆزىنى باسالماي قاھ — قاھلاپ كۈلۈپ كەتتى.

— ناھايىتى ياخشى بوپتۇ، ياخشى بوپتۇ، ئىناق ئۆتكەن بولساڭلار مەن خۇشال، دېگەنلىرىمنى بىجا كەلتۈرۈپسىز — دە.

— شۇنداق ئاتا، مەن ئېرىمنىڭ سەپراسى ئۆرلىگەندە ھېلىقى تۇمارنى چىڭ چىشلىۋالدىم، شۇنىڭ بىلەن ئۇمۇ جىمىپ كېتىدۇ.

تېۋىپ ئۆز ئىشىدىن مەمنۇن بولۇپ كۈلۈمسىرەپ قويدى. ئاندىن قولىنى چايقاپ يۈكۈنۈپ ئولتۇردى — دە، مېيىزلىك پولۇنى ئىشتىھا بىلەن يېيىشكە باشلىدى.

ئەسلىدە ئايالنىڭ ئاغزى ئىتتىك بولۇپ، ئېرى بىر ئېغىز تىللىسىمۇ ئېغىز گەپ ياندۇرىدىكەن، بۇنىڭدىن سەپرايى ئۆرلىگەن ئېرى ئۇنى قاتتىق دۇمبالايدىكەن. تېۋىپ ئايالنىڭ بۇ خۇيىنى پەملەپ، قۇرۇق قەغەزنى پۈكلەپ «تىل تۇمار» پۈتۈپ بەرگەنىدى. تېۋىپنىڭ ھېلىقى قەغىزىدە باشقا سېھىرلىك كۈچ يوق ئىدى.

قاساپ بىلەن جۇۋازچى

(چۆچەك)

بۇرۇنقى زاماندا بىر شەھەردە قاساپ بىلەن جۇۋازچى ياشايدىكەن ۋە ناھايىتى يېقىن دوستلاردىن ئىكەن.

قاساپ ھەر كۈنى قوي گۆشى بىلەن ئۆچكە گۆشىنى، جۇۋازچى زىغىر يېغى بىلەن ئاپتاپپەرەس يېغىنى ئارىلاشتۇرۇپ ساتىدىكەن. ئىككىسى بىر - بىرىنىڭ سىرىنى بىلىدىكەن، بىراق ھېچ كىشىگە ئاشكارا قىلمايدىكەن. قاساپقا ئاپتاپپەرەس يېغى، جۇۋازچىغا ئۆچكە گۆشى زىيان قىلىدىكەن. شۇڭا ئۇلار دوستلۇقىنى قەدىرلەپ قاساپ جۇۋازچىغا قوي گۆشى ساتىدىكەن، جۇۋازچى قاساپقا زىغىر يېغى ساتىدىكەن.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە قاساپ ياغ ئالماقچى بولۇپ جۇۋازچىنىڭ دۇكىنىغا كەپتۇ-دە:

— زىغىر يېغىدىن ئىككى جىڭ بەردىڭ، — دەپتۇ.

بىراق بۇ چاغ جۇۋازچىنىڭ يېنىدا بىر نەچچە خېرىدار بولۇپ، ئۇلار جۇۋازچىنىڭ ئالدىدىكى ياغدىن گۇمانلىنىپ تۇرغانىكەن، جۇۋازچى ھېلىقى خېرىدارلارنىڭ ئىشەنچىسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن:

— بۇ ساپ زىغىر يېغى، — دەپتۇ-دە، قاساپقا ئاپتاپپەرەس يېغى ئارىلاشتۇرۇلغان زىغىر يېغىنى سېتىپتۇ. بۇنى كۆرگەن خېرىدارلار: «جۇۋازچى دوستىغا ‹زىغىر يېغى› دەپ ساتقانغا قارىغاندا، راستىنلا زىغىر يېغى ئىكەن» دەپ، ئېشىپ قالغان ياغلارنىڭ ھەممىسىنى بىردەمدىلا ئېلىپ بوپتۇ.

شۇ كۈنى جۇۋازچىنىڭ ئۆيىدىمۇ گۆش تۈگىگەنىكەن، جۇۋازچى قاساپنىڭ يېنىغا بېرىپ قارىغىدەك بولسا، ئىلغۇدا پەقەت ئىككى پارچە گۆش قالغانىكەن، بىر پارچىسى يېغى يوق «قارا گۆش» بولغاچقا، بىر نەچچە خېرىدار:

— ماڭا بەرسىلە، — دەپ پۇل تەڭلەپ تۇرغانىكەن، بۇنى كۆرگەن جۇۋازچى:

— بۇ قارا گۆشنى مەن ئالاي، — دەپتۇ-دە، يېنىدىن پۇل چىقىرىپ، قاساپقا:

— ئاۋۇ قارا گۆشنى ماڭا بەردىڭ، — دەپتۇ. قاساپ:

— ماۋۇ سېمىز گۆشنى ئېلىڭ، — دېسە، جۇۋازچى:

— يېغى بار ئىكەن، قارا گۆشنى بەردىڭ، — دەپ چىڭ تۇرۇۋاپتۇ.

ئەسلىدە ھېلىقى بىر پارچە «قارا گۆش» ئۆچكە گۆشى بولغاچقا، جۇۋازچىغا ئۆچكە گۆشى زىيان قىلىدىغانلىقىنى بىلىدىغان قاساپ ھېلىقى ياغلىقراق تۇرغان قوي گۆشىنى بېرەي، دەپ ئويلىغانىكەن. ئەگەر قاساپقا: «بۇ ئۆچكە گۆشى» دېسە، ھېلىقى

خېرىدارلارنىڭ قاسساپنى «ئالدامچى ئىكەن» دەپ ئىككىنچى گۆش ئالماسلىقى تۇرغان گەپ. تىڭىرقاپ قالغان قاسساپ ئاخىرى خېرىدارلارنىڭ ئىشەنچىسىگە ئېرىشىش ئۈچۈن، ھېلىقى «قاراگۆش»نى جۇۋازچىغا سېتىپ بېرىپتۇ.

ئاخىرى قاسساپ بىلەن جۇۋازچى دۇكانلىرىنى يىغىپ ئۆيلىرىگە قايتىشىپتۇ ۋە قاسساپ ھېلىقى ياغدا قۇيماق سېلىپ يەپتۇ، جۇۋازچى گۆشتە مانتا ئېتىپ يەپتۇ. لېكىن، كېچىچە ھەر ئىككىسىنىڭ بەدەنلىرى قىچىشىپ زادىلا ئۇخلىيالماپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە قاسساپ تېۋىپنىڭ قېشىغا بېرىپتۇ. ئارقىسىدىنلا جۇۋازچىمۇ يېتىپ كەپتۇ.

— يەللىك نەرسىلەرنى يەپ قاپسىلەر، شۇڭا يېلىڭلار تېشىپ كېتىپتۇ، — دەپتۇ تومۇرىنى تۇتۇپ بولغان تېۋىپ.

قاسساپ بىلەن جۇۋازچى بىر - بىرىگە قارىشىپ، كۆڭۈللىرىدە بۇنىڭ سەۋەبىنى چۈشىنىپتۇ - دە: «مېنىمۇ ئالدىدىڭمۇ؟ ھوكاززاپ!» دېيىشىپ، شۇ يەردىلا بىر - بىرىنىڭ ئالدامچىلىق، ساختىپەزلىك قىلمىشلىرىنى ئاشكارىلاپتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن تېۋىپ ئۇلارنى قازىنىڭ ئالدىغا بېرىشقا مەسلىھەت بېرىپتۇ.

بۇ ئىككىسىنىڭ قىلمىشىدىن غەزەپلەنگەن قازى شەرىئەت ھۆكۈمى بويىچە، ھەر ئىككىلىسىنى قىرىق دەررە ئۇرۇپ، يۈزىگە قارا سۈرتۈپ، خەلقى ئالەم ئالدىدا سازايى قىلىشقا بۇيرۇپتۇ.

شۇ ۋەقەدىن كېيىن، بۇ شەھەرنىڭ سودىگەر ۋە ھۈنەرۋەنلىرى ئالدامچىلىق، كاززاپلىق قىلىدىغان قىلمىشلىرىدىن يېنىپ، كىشىلەرنى ئالدىماي ئادىل سودا قىلىدىغان بولغانىكەن.

توپلاپ، رەتلىگۈچى: يېڭىسار ناھىيىلىك پارتكوم ئىشخانىسىدىن: ئابدۇغوپۇر ئابدۇكېرىم.

ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرى

△ توكۇر ئاتقا ئالتۇن تاقا، ئەسكى چاپانغا سۆسەر ياقا.

△ پەمسىز باتۇر — ئوقى يوق مىلتىق.

△ بۆرە ھوۋۇلاپ ئۆزىنى ئاشكارا قىلار.

△ نادانغا تەگكەن مەنسەپ — كىچىك بالىغا تۇتقۇزۇلغان ئۇستۇرا.

△ بىلىمسىزنىڭ نېمىتى بولماس، شەپقەتسىزنىڭ ھىممىتى.

△ غەم قىلغۇچە پەم قىل.

△ تۆت كەپتەرگە سەككىز كوۋۇك، يازدا ياتقان قىشتا رۇۋۇك.

△ ئۆينى ئىجارىگە بېرىپ بۇرنى ئۇششىگەن قېرى.

△ ئىش پەم بىلەن، ئىشەك دەم بىلەن.

(توپلىغۇچى: يېڭىشەھەر ناھىيە يامانيار يېزىسىدىن: سابىرجان سېيىت).

تۆت دوست

(مەسەل)

بىر ئورمانلىقتا قاغا، تاشپاقا ۋە چاشقان بولۇپ، بۇ ئۈچ مەخلۇقنىڭ جىنسىي تىپى ئوخشاش بولمىسىمۇ، لېكىن قوشنىدارچىلىقى يېقىن ئىكەن. بۇلار ھەمىشە ئۆز «جەننىتى»دە بىر - بىرلىرىگە دوستلۇق ئىزھار قىلىشىپ، قايغۇ ۋە خوشاللىقتا بىر - بىرىگە ھەمدەم بولۇشنى ئېيتىشىپ كۆپ قېتىم ۋەدىلەر قىلىشىپتۇ.

بىر كۈنى بۇ ئۈچ دوست ھەمسۆھبەت قىلىپ ئولتۇرغىنىدا، يىراقتىن تېز قېچىپ كېلىۋاتقان بىر كىيىك كۆرۈنۈپتۇ. ئۇلار «كىيىكنىڭ ئارقىسىدا قوغلاپ كېلىۋاتقان ئوۋچى بولسا كېرەك» دەپ ئويلاپ، دەرھال يوشۇرۇنۇپتۇ. تاشپاقا سۇغا چۆكۈۋاپتۇ، قاغا دەرەخكە قونۇۋاپتۇ. چاشقان تۆشۈككە كىرىۋاپتۇ.

كىيىك يۈگۈرۈپ كەلگىنىچە بۇلاق لېۋىدە توختاپتۇ. قاغا كىيىكنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ كېلىۋاتقان ئوۋچى كۆرۈنۈپ قالسا، دەرھال كىيىككە خەۋەر قىلىپ قوياي، — دەپ دەرەخ ئۈستىدە تۇرۇپ ئۇياق - بۇياقلارغا قارىغان بولسىمۇ، ھېچبىر ئادەم قارىسىنى كۆرمەپتۇ. تاشپاقا قارىسا، كىيىك ھەدەپ سۇغا قارىغىدەك، لېكىن سۇنى ئىچمەي تۇرغىدەك. بۇنى كۆرگەن تاشپاقا، كىيىككە قاراپ:

— ئەي دوستۇم، ھالىڭ نېچۈك؟ ئەگەر ئۇسسىغان بولساڭ سۇ ئىچكىن، ئەندىشە قىلما، بۇ يەردە ھېچقانداق خېيىم - خەتەر يوق، — دەپتۇ.

كىيىك ئۇنىڭ سۆزىدىن مېھرىبانلىق ھېس قىپتۇ ۋە يېقىنراق كەپتۇ.

— مەرھابا، — دەپتۇ تاشپاقا، كىيىككە ئىللىق بېقىپ، — بۇ ماكانىمىزغا قانداق قىلىپ قەدەمىڭىز يېتىپ قالدى؟

— مەن بۇ سەھرادا تەنھا يۈرگەنىمەن، — دەپتۇ كىيىك، — بىرەر ئوۋچى ماڭا بۇ تەرەپتىن قەست قىلسا، ئۇ تەرەپكە قاچاتتىم. ئۆز ھاياتىمدىن ناھايىتى ئېھتىيات قىلاتتىم. بۈگۈن دالىدا ئولتۇرغان بىر ئادەمنى كۆردۈم، مەن قايياققا ماڭسام، ئۇ شۇ ياققا قاراۋاتىدۇ. مەن «ئۇ ئوۋچى مېنى قەستلەپ تۇزاق قۇرغان بولۇشى ئېھتىمال» دەپ پەملەپ ئۇنىڭ قۇرغان تۇزىقىغا چۈشمەسلىك ئۈچۈن بۇ جايغا قېچىپ كەلدىم.

— قورقمىغىن، — دەپتۇ تاشپاقا ئۇنىڭغا، — بۇ ماكان ناھايىتى تېنچ - ئامان جاي، ھەرگىز بۇ جايغا ئوۋچى كەلمەيدۇ، ئەگەر خالىساڭ سېنى ئۆزىمىزگە دوست قىلىۋالايلى، بىز ئۈچەيلەن — قاغا، چاشقان ۋە مەن قىيامەتلىك دوستلاردىن ئىدۇق، ئەندى سەن قوشۇلساڭ تۆت يارەن بولىمىز.

تاشپاقىنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، چاشقان كىرىۋالغان تۆشۈكتىن، قاغا قونۇۋالغان دەرەختىن چۈشۈپ كىيىككە ئۆزلىرىنىڭ دوستلۇقىنى ئىزھار قىپتۇ. بۇلارنىڭ مىجەز - خۇلقى تۈزۈك، ئاقكۆڭۈل، ۋاپادار دوستلار ئىكەنلىكىنى كۆرگەن كىيىك، ئۇلارنىڭ خۇي-

پەيلىنى بىلىپ، جان دىلى بىلەن دوستلىشىشقا مايىل بولۇپتۇ. شۇنداق قىلىپ، كىيىكمۇ ئاشۇ ئورمانلىقتا ماكان تۇتۇپ تۇرۇپ قاپتۇ. دوستلىرى ئۇنىڭغا: «بىز نىڭ مۇشۇ يايلىقىمىزدىكى ئوتنى يېگىن ۋە مۇشۇ بۇلاق يېنىدىن نېرىغا بارمىغىن» دېيىشىپتۇ. كىيىك ئۇلارنىڭ نەسىھەتىنى قۇلاقتا تۇتۇپتۇ.

ئورمانلىقتا بىر خۇش هاۋالىق جاي بار بولۇپ، ئۇلار ھەممىشە شۇ يەرگە يىغىلىپ، بىللە ئوينىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ باشلىرىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى ئېيتىشىدىكەن.

بىر كۈنى قاغا، چاشقان، تاشپاقا ئۇ يەرگە كەپتۇ، لېكىن كىيىك كەلمەپتۇ. ئۇلار بىرەر - ئىككى سائەت ساقلىغان بولسىمۇ، كىيىكتىن ھېچبىر خەۋەر بولماپتۇ. ئاخىرى ئۇلارنىڭ كۆڭلى پەرىشان بولۇپ قاغىغا:

— سەن بېرىپ كىيىكتىن خەۋەر ئېلىپ كەلگىن، - دەپ بۇيرۇپتۇ.
قاغا ھاۋاغا دەرھال پەرۋاز قىلىپ، يەنە قايتىپ كېلىپ دوستلىرىغا:

— مەن ئۇنى بالا بەنتىگە باغلاقلىق تۇرغانلىقىنى كۆردۈم. ئۇنىڭ ھاياتى خەۋپ ئىچىدە قاپتۇ. بىزگە ھازىر دوستلۇققا مۇھەببەت باغلاشتىن باشقا، شۇ دوستلۇقنى چىڭىتىدىغان پەم - پاراسەتمۇ بولۇشى كېرەك. بۇنىڭغا ھەممىمىز باش قاتۇرايلى، - دەپتۇ.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان تاشپاقا، دوستىنىڭ قانداقلارچە ئازابلىنىۋاتقانلىقىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ چاپىدا تۇرالماي يېنىدىكى ئۆزى ۋەجىلىك. پەم - پاراسەتلىك چاشقانغا قاراپتۇ ۋە دەپتۇ:

— دوستىمىزنى ئازابتىن تېزراق قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇ ھىممەت قىلسەڭ، تېز بول، ۋاقىت ئۆتۈپ كەتمىسۇن.

شۇنداق قىلىپ قاغا يول باشلاپتۇ. چاشقان سەكرەپ - سەكرەپ كىيىك قېشىغا يېتىپ بېرىپتۇ ۋە ئۇنىڭغا:

— بۇ تۇزاققا قانداقچە چۈشۈپ قالدىڭ، بۇرادەر؟ شۇنداق پەم - پاراسىتىڭ بىلەن خەتەرنى كۆرمىگىنىڭ ئەجەبلىنەرلىك ئىشقۇ؟ - دەپتۇ.

— ئۇغۇ شۇنداق، - دەپتۇ كىيىك، - قازا يەتكەندە ئەقىل - پاراسەتمۇ قايرىلىپ قالىدىكەن، ئۆتكۈر كۆزمۇ كۆرمەيدىكەن، قازا ھېلىگە بويسۇنمايدۇ - دە.
— راست ئېيتىسەن، - دەپتۇ چاشقان.

چاشقان ۋاقىتنى غەنىمەت بىلىپ كىيىك دوستىنىڭ بويىنىغا ئېسىلىپ چىقىپ، ئۇنىڭ بويىنىدىكى چۇلۋۇرنى ئۆتكۈر چىشى بىلەن قىرقىپتۇ. شۇ چاغدا تاشپاقىمۇ كىيىكنىڭ يېنىغا ھازىر بوپتۇ. ئۇنى كۆرگەن كىيىك:

— ھەي مېھرىبان دوستۇم، سېنىڭ بۇ يەرگە كېلىشىڭ مېنىڭ تۇزاققا چۈشۈپ قالغىنىمدىنمۇ خەتەرلىك ئىش بوپتۇ. چۈنكى چاشقان بويىنۇمدىكى تانىنى كېسىپ بولدى. ئەگەر ئوۋچى كېلىپ قالسا مەن ئىككى سەكرەپ قۇتۇلىمەن، قاغا ئۇچۇپ كېتىدۇ، چاشقان تۆشۈككە مۆكۈۋالىدۇ. سەن نەگە بارىسەن، قانداق قۇتۇلىسەن؟!

— ھەي شەپقەتلىك دوستۇم، نېمىشقا كەلمەيمەن، دوستلاردىن ئايرىلىپ ئۆتكەن ھاياتنىڭ نېمە لەززىتى بولسۇن؟ ئاقىللارنىڭ: «دوست بولماققا مىڭ كىشى ئازدۇر، دۈشمەنلىككە بىر كىشى كۆپتۇر، ھەقىقىي دوستنى بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە سىنا» دېگەن سۆزنى ئاڭلىمىغانمىدىڭ. مەن سېنىڭ قېشىڭغا كەلگەنلىكىمدىن پەخىرلىنىمەن. چۈنكى مۇشۇ تاپتا سەن مېنىڭ ياردىمىم ۋە ھېمايىلىقىمغا مۇھتاجسەن.

تاشپاقىنىڭ بۇ سۆزلىرى كىيىكنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈپ قۇۋۋەت بېرىپتۇ. كىيىك ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن تەسىرلىنىپ، بىرجۈپ ئوماق كۆزلىرىدىن ئىسسىق ياشلىرىنى تۆكۈپتۇ.

تاشپاقا تېخى سۆزلىرىنى ئاخىرلاشتۇرماستىنلا يىراقتىن تۇيۇقسىز ئوۋچى كۆرۈ-

www.uyghurkitap.com

نۇپتۇ. ئۇنى كۆرگەن كىيىك قېچىپتۇ، چاشقان تۆشۈككە كىرىۋاپتۇ، قاغا ئۇچۇپ كېتىپتۇ، تاشپاقا نېمە قىلارىنى بىلمەي قاققان قوزۇقتەكلا تۇرۇپ قاپتۇ.

ئوۋچى كېتىپ قارىسا، توزاقلىرى كېسىلىپ كەتكەن. ئۇ ئوڭ - سولغا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ، بۇ ئىشنى كىمنىڭ قىلغانلىقىنى بىلمەكچى بولۇپ ئاختۇرۇپتۇ. ئۇ، تاشپاقىنى كۆرۈپ قاپتۇ ۋە ئۆز ئۆزىگە: «بۇ مەيىنەت، كېسەلگەن ۋە قاچقان كىيىككە باراۋەر كەلمەسمۇ، لېكىن قۇرۇق قول قايتىش ئوۋچى ئۈچۈن نومۇس» دەپتۇ - دە، تاشپاقىنى ئېلىپ، قاپقا سېلىپ شەھەرگە راۋان بوپتۇ.

ئوۋچى كەتكەندىن كېيىن، كىيىك، چاشقان، قاغا، ئۈچ دوست جەم بولۇشۇپتۇ ۋە تاشپاقىنى ئوۋچى ئېلىپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ پەرياد - پىغانلىرى پەلەككە كۆتۈرۈلۈپتۇ. قايسى خاپىلىق ئۆز دوستىدىن ئايرىلىش خاپىلىقىغا تەڭ كېلەلىسۇن؟! قايسى مۇسىبەت ئۆز دوستىدىن جۇدا بولغانلارنىڭ مۇسىبىتىدەك قاتتىق بولالىسۇن؟! ئۈچ دوستنىڭ ھەر بىرى ئۆز ھالىغا مۇناسىپ ھالدا يىغلىشىپ، دوستى — تاشپاقىنى قۇتۇلدۇرۇشنىڭ ئامالىنى ئىزدەشكە كىرىشىپتۇ.

ئاخىرى كىيىك قاغىغا قاراپ شۇنداق دەپتۇ:

— ھەي بۇرادەر، بىز بۇ يەردە ئۇنىڭ غېمىنى يەپ، ئۇنىڭ ئۈچۈن يىغلاشساقمۇ تاشپاقىغا ھېچقانداق پايدىسى يوق. بىزنىڭ نالە - زارىمىزنىڭ ئۇنىڭغا پايدىسى تەگمەيدۇ. بىزگە زۆرۈرى ئۇنىڭ قۇتۇلۇشى ئۈچۈن بىر چارە قىلىشتۇر. ئاقىللار: «تۆت گۇرۇھنى تۆت ۋاقىتتا سىناش كېرەك. يەنى، باتۇر - باھادىرلارنىڭ شىجائىتىنى جەڭدە؛ خىيانەتسىز - ئىنساپلىق كىشىلەرنىڭ دىيانىتىنى ئېلىم - بېرىم، مۇئامىلىدە؛ خوتۇن ۋە پەرزەنتلەرنىڭ ۋاپاسىنى نامراتلىق چاغلاردا؛ ھەقىقىي دوستلارنى باشقا بالا - قازا كەلگەن ۋاقىتتا سىناش كېرەك» دەپ ئېيتقان.

— مېنىڭ خىيالىمغا بىر ھىيلە كەلدى، — دەپتۇ چاشقان كىيىككە، —

— سەن ئوۋچىنى كۆرگىدەك يەرگە بارغىن - دە، ئۆزۈڭنى يارىدار بولغان قىلىپ كۆرسەت، قاغا ئۈچاڭغا قونۇپ يارىلىرىڭنى چوقىغاندەك بولۇپ كۆرۈنسۇن. ئوۋچى كۆرسە سېنى ئاجىزلىشىپ قاپتۇ، دەپ ئويلايدۇ - دە، تاشپاقىنى تاشلاپ سېنى تۇتقىلى يۈگۈرەيدۇ، قېشىڭغا يېقىن كەلگەندە ئاقسىغان بولۇپ، ئىلدامراق قاچقىن، ئوۋچى ساڭا ئەگىشىپ نېرىراق ئۇزاپ كېتىدۇ. مۇشۇ تەرىقىدە چارە قوللانساق، دوستىمىز تاشپاقىنى قۇتۇلدۇرۇۋالالىشىمىز مۇمكىن.

دوستلار بۇ تەدبىرگە ئاپىرىن ئوقۇشۇپتۇ، شۇنىڭ بىلەن، كىيىك بىلەن قاغا ئوۋچىنىڭ ئۆتەر يولىغا بېرىپ تۇرۇپتۇ. ئوۋچى ئۇلارغا قارىسا، بىر كىيىك جاراھەتلىنىپ ياتقان، بىر قاغا بولسا، ئۇنىڭ يارىلىرىنى چوقۇپ ھەتتا كۆزىنى چوقۇش ئۈچۈن ھەپىلىشىۋاتقان ئىكەن. بۇنى كۆرگەن ئوۋچى دەرھال تاشپاقىنى يەرگە قويۇپ كىيىككە قاراپ يۈگۈرەپتۇ. چاشقان ئۇنىڭ ئۇزاپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، دەرھال كېلىپ قاپنىڭ بوغقان شوينا (يىپىنى) قىرقىۋېتىپتۇ. تاشپاقا قاپتىن چىقىپ چاشقان بىلەن بىللە قېچىشقا باشلاپتۇ. ئوۋچى كىيىكنى تۇتالماي ھېرىپ - چارچاپ ھېلىقى قاپ يېنىغا كېلىپ قارىسا، قاپنىڭ بوغۇلغان يىپى كېسىلگەن ھالدا تۇرغان ئىكەن. ھەيران قالغان ئوۋچىنىڭ كۆڭلىگە بىر قورقۇنچ چۈشۈپتۇ - دە، ئۆز - ئۆزىچە: «بۇ جاي دىۋە - پەرىلەرنىڭ ماكانى ئىكەن، مەن بۇ يەرگە ئۆزۈمچە كېلىپ قاپتىمەن، قاچقان كىيىكنىڭ يارىدار بولۇپ ئالدىمغا ئۇچرىغىنى، ئۇنىڭ كۆزىنى قاغا چوقىغاندەك كۆرۈنگىنى، قاپنىڭ چىگىلگەن يىپلىرىنىڭ سەۋەبسىزلا ئۆزۈلگىنى ۋە تاشپاقىنىڭ يوقىلىپ كەتكىنى دىۋىلەرنىڭ ئىشى بولماي

نېمە؟» دەپ ئويلاپ ئۈزۈلگەن تۇزاق ۋە كېسىلگەن قاپنى كۆتۈرۈپ بەدەر قېچىپتۇ. ئۇ قېچىپ كېتىۋېتىپ: «ئەگەر بۇ باياۋاندىن ساق سالامەت قۇتۇلۇپ چىقسام، قالغان ئۆمرۈمدە بۇ چۆللۈككە كېلىشنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمەسمەن ۋە باشقا ئوۋچىلارنىمۇ شەپقەت يۈزىسىدىن خەۋەردار قىلىپ قويۇپ ئۇلارنىمۇ يېقىن كەلتۈرمەسمەن» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپتۇ.

بۇ تۆت دوست ئوۋچىنىڭ تەشۋىشىدىن ئامانلىق تاپقاندىن كېيىن، ئۆز ماكانلىرىغا قايتىپ كېتىپتۇ ۋە ئىتتىپاق قىلغىنىنىڭ بەركىتىدىن بىر - بىرىگە بولغان مېھرى - رىشتىسى تېخىمۇ چىڭىيىپتۇ، تۇرمۇشلىرى خاتىرجەم ئۆتۈپتۇ، ئۇلار مەڭگۈ ئايرىلماپتۇ.

بىلسە كىشى دوستىنىڭ ھەقىقىي قەدرىنى،
سەرپ قىلغاي ئاڭا بارچە ئۆمرىنى.

ئېيتىپ بەرگۈچى: يېڭىسار ناھىيە، ئېگىز يەر يېزا 3 - كەنتتىن: ھېيت قوشاق.
رەتلىگۈچى: يېڭىسار ناھىيىلىك پارتكوم ئىشخانىسىدىن: يۇنۇس سەمەت.

(بېشى 126 - بەتتە)

تۆتىنچىدىن، بىلىملىك ئادەم دائىم پاراغەتتە ياشايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭدىكى بىلىمىنى ھېچكىم ئوغرىلاپ كېتەلمەيدۇ. باي ئادەملەر دائىم مېلىمىنى ئوغرىلاپ كېتەرمىكىن، دەپ غەم - ئەندىشىدە ياشايدۇ.

بەشىنچىدىن، بىلىم كونىرىمايدۇ، چىرىمەيدۇ، يوقالمايدۇ. ئەگەر مال - مۈلۈكنى يەرگە قويسا چىرىيدۇ، كۈن نۇرىدا رەڭگى ئۆڭۈپ كېتىدۇ، سوغۇقتا قاتىدۇ، ئىسسىقتا ئېرىيدۇ. دېمەك، دائىم ئۇنىڭ غېمىدە بولىدۇ.

ئالتىنچىدىن، بىلىملىك ئادەم كۆڭلى يۇمشاق، ئاقكۆڭۈل، خۇشچاقچاق، كىچىك پېئىل، مېھرى - شەپقەتلىك كېلىدۇ. شۇڭا ئۇنداق كىشىلەرنى ھەممە ئادەملەر ھۆرمەتلەيدۇ ۋە ئىززەتلەيدۇ، دۆلەتمەن ئادەملەرنىڭ كۆڭلى خۇددى تاشتەك قاتتىق بولىدۇ. قول ئاستىدىكى كىشىلەرنى كۆپرەك ئىشلىسۇن، بايلىقىم كۆپەيسۇن، دەپ ئۇلارنى ئېزىدۇ.

ئەقىللىق قىز دادىسى ۋە ئاكىلىرىنىڭ جىمجىت ئولتۇرۇپ ئاڭلاۋاتقانلىقىنى سېزىپ، ئاخىرقى مۇددىئاسىنى ئېيتىپتۇ:

— ئەي ئاتا. ئاكىلىرىم بۇ گەپلەرنى ياخشىراق ئويلىنىپ بېھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتكەن ياشلىق دەۋرلىرىنى ئەمدى قالغان ئۆمرىدە تولۇقلىسۇن، ئاخىرقى ھېسابتا، كېيىنكى پۇشايمان ئۆزىگە دۈشمەن بولىدۇ.

ئاتىسى ئاكىلىرى بۇ ئەقىللىق قىزغا قايىل بوپتۇ ۋە ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇپتۇ.

ئاتىسى، قىزى بىلەن كىچىك ئوغلىنى مەكتەپكە بېرىپتۇ. باشقا ئوغۇللىرىمۇ ئەمدى مېھنەت قىلىشقا كىرىشىپتۇ.

ئاخىرى ھەممەيلەن مەقسەت - مۇرادلىرىغا يېتىشكەنىكەن.

(ئۆزبېكچە «بۇلبۇلگويا» ناملىق چۆچەكلەر توپلىمىدىن ئەقىقە سالى ئۇيغۇرچىلاشتۇرغان)

نەسىردىن ئەپەندى لەتىپىلىرى

قېيىن ئانامنىڭ ئىسمىنىمۇ قوشۇپ ئويۇپ بېرىڭ

ئەپەندى مۆھۈر ئويۇپ جاھانسازلىق قىلىۋاتقان كۈنلەردە، بىر كىشى كېلىپ ئۆزىنىڭ مەلۇم بىر يۇرتقا قازى بولغانلىقىنى، شۇڭا ئۆزى ئۈچۈن مۆھۈر ئويۇپ بېرىشىنى ئېيتىپتۇ.

ئەپەندىم:

— ئىسمىڭىز نېمە، سىز قايسى مەدرىستە ئوقۇغان؟ — دەپ سوراپتۇ ئۇنىڭدىن.

— ئىسمىم مۇبارەك، مەھەللىدىكى بىر خەلپەتتە ئوقۇپ ئېلىپبەنى تۈگەتكەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ھېلىقى كىشى.

ئەپەندىم:

— بۇرادەر، سىزگە قانداق بولۇپ بۇ مەرتىۋە نېسىپ بولدى؟ — دەپتۇ ھەيران بولۇپ.

— ھەيران بولماڭ، ئەپەندىم. قېيىن ئانامغا دادىسىدىن بەگلىك مىراس قالغانىدى، قېيىن ئانامنىڭ ياردىمى بىلەن پەقىر بۇ مەرتىۋىگە نائىل بولدۇم، شۇڭا مۆھۈرگە ئۇنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ ئويۇپ بېرىڭ، — دەپتۇ.

ئەپەندىم:

— بۇرادەر، مۆھۈر — شەرىئەت تامغىسى، قازى ئاخۇنۇم — شەرىئەت ھۆكۈمدارى، مۆھۈرگە پەقەت سىزنىڭ ئىسمىڭىزنىلا ئويۇشقا بولىدۇ، قېيىن ئانىڭىزنىڭ ئىسمىنى قوشۇپ ئويۇشقا بولمايدۇ، — دەپ چۈشەندۈرسىمۇ، ئۇ ئۇنىماي تۇرۇۋاپتۇ.

ئەپەندىم نائىلاج مۆھۈر ئويغۇچنى قولىغا ئېلىپ:

— بەگنىڭ قىزى بەگ بولدى، ئۇنىڭ ئىسمى زىۋەرەك، زىۋەرەكنىڭكۇ ئوغلى قازى بولدى مۇبارەك، — دەپ ئويۇپ بېرىپتۇ.

ئاخىرەتكە كۆچمىدىكەن دەپتىمەن

ئەپەندىم ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى چاغلىرىدا تولىمۇ جىمجىتلىقنى خالايدىغان بولۇپ قاپتۇ. بىراق ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئوڭ تەرەپتىكى قوشنىسى مىسكەر، سول تەرەپتىكى قوشنىسى تۆمۈرچى ئىكەن. كۈنلىكى «توك — توك — توك» قىلغان ئاۋازلار ئۇنىڭغا زىنھار ئارام بەرمەيدىكەن. شۇڭا، ئۇ قوشنىلىرى كۆچۈشكە رازى بولسىلا ئۇلارنى قوي سويۇپ مېھمان قىلىشقا تەييار ئىكەن. بۇ ئىككى قوشنا ئەپەندىمنىڭ كۆڭلىنى بىلىپ، بىر - بىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ كۆچمەكچى بولغانلىقىنى ئەپەندىمگە ئېيتىپتۇ.

ئەپەندىم:

— قوشنىلىرىم، قاچان كۆچىسىلەر؟ — دەپ سورىغىنىكەن، ئۇلار تەڭلا:

— ئەتە كۆچىمىز، — دەپ جاۋاب بېرىشىپتۇ.

بۇنىڭدىن قەۋەتلا خوشال بولغان ئەپەندىم دەرھال ئېغىلدىكى قوينى سويۇپ، ئۇلارنى مېھمانغا چاقىرىپتۇ.

داستىخان يىغىلىپ دۇئا قىلىنغاندىن كېيىن، ئەپەندىم ئۇلاردىن قەيەرگە كۆچىدىغانلىقىنى سورىغىنىكەن، ئىككىيلەن تەڭلا بىر — بىرىنىڭ ئۆيىگە كۆچىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

ئۆزىنىڭ ئالدانغانلىقىنى سەزگەن ئەپەندىم:

— مەن تېخى سىلەرنى ئاخىرەتكە كۆچەمدىكەن دەپتىمەن، — دەپتۇ.

بويۇنلىرى كۆتۈرىدۇ

ئۆزىنى دۇنيادا تەڭداشسىز گەپدان چاغلايدىغان بىر زالىم بەگ بىر كۈنى ئەپەندىمنى بازاردا كۆرۈپ، ئۇنى بىر يولىلا گەپتە يەڭمەكچى بولۇپ:

— ئەپەندىم، يېقىندىن بېرى دوۋسۇنۇم چىقىپ قالغاچقا، تاھارەت ئالغاندا كۆتۈرۈپ قوپالماي كۆپ رىيازەت تارتىمەن. ھەر قېتىملىق ئىش ھەققىڭىز ئۈچۈن بەش تەڭگە بەرسەم، ياردەملىشىپ كۆتۈرۈپ قويسىڭىز، سىزدىن كۆپ مىننەتدار بولاتتىم، — دەپتۇ.

ئەپەندىم:

— بۇرادەر، بۇنىڭ چارىسى ئاسان، مەن بىلەن مېڭىڭ، — دەپ، بەگنى ياغ كەملەيدىغان كەمچەن دۇكىنىغا ئېلىپ بېرىپ، ئىككى قادا قىلىق كەمچەندىن بىرنى سېتىۋېلىشنى ئېيتىپتۇ.

— ئەپەندىم، ساراڭ بولدىڭىزمۇ نېمە، ماڭا كەمچەن ئالدۇرۇپ، ياغچىلىق قىلاتتىڭىزمۇ-يە؟ — دەپ كۈلۈپتۇ بەگ.

ئەپەندىم:

— يوقسۇ بېگىم، كەمچەن سېتىۋېلىشىمىز ئۆزلىرى ئۈچۈن، بۇنىڭ بىلەن ئىككى تۈرلۈك ياخشىلىق كۆرۈلا: بۇنىڭ بىرى، كەمچىنىنىڭ ئىچىگە چىقىپ قالغان دوۋسۇنلىرىنى سالىمىز، سېپىدىن شوينا بىلەن بويۇنلىرىغا ئاسىمىز. ساڭگىلاپ قالغان دوۋسۇنلىرىنى مېنىڭ ياردىمىمسىزمۇ بويۇنلىرى كۆتۈرىدۇ. يەنە بىرى، ماڭا ھەر قېتىمدا بېرىدىغان بەش تەڭگە يانچۇقلىرىدا قالىدۇ، پۇقرالارغا سالىدىغان ئالۋاڭ ئازىيىدۇ، — دەپتۇ.

زالىم بەگ ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي بەدەر تىكىۋېتىپتۇ.

تويلىغۇچى: شىنجاڭ رادىئو - تېلېۋىزىيە داشۆسى قەشقەر شۆبە مەكتىپىدىن: ئەنۋەر ئىسمايىل.

بىلىم — بايلىق

(ئۆزبېك خەلق چۆچىكى)

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، ئۆتكەن زاماندا بۇخارادىن يىراق، ئۆرگەنچ چۆلى ئەتراپىدا، مىرىشكار قەلئەسى دېگەن يېزىدا بىر بوۋاي ئۆتكەنىكەن.

بوۋاي ئۆمرۈم ئاخىرلىشىپ قالدى، ئەمدىلىكتە ئوغۇللىرىم ئوقۇپ بىلىم ئىگىلىسە، ئادەم بولسا، دەپ ئارزۇ قىلىدىكەن. بوۋا يېنىڭ سەككىز ئوغلى ۋە بىر قىزى بار بولۇپ، قىز تولىمۇ ئەقىللىق، زېرەك ئىكەن.

بىر كۈنى ئاتىسى قىزىغا:

— خۇدا ئۆمرۈڭنى ئۇزۇن قىلسۇن، تولىمۇ بەختلىك ئىكەنمەن. قېرىغان ۋاقتىمدا سېنىڭدەك پەرزەنت يۈزىنى كۆردۈم، ئاكىلىرىڭدىن جاق تويدۇم. ئۇ بەدبەخلەرنى ئىلىم ئىگىلەپ ياخشى ئادەم بولۇڭلار، دېسەم گېپىمگە قۇلاق سېلىشماي، يەنە تېخى: «كۆپ يېرىمىز، نۇرغۇن ماللىرىمىز تۇرسا يەنە ئوقۇپ نېمە قىلارمىز؟» دېيىشىدۇ. مەن ياشىنىپ قالدىم، بۇ دۇنيادىن كۆز يۇمسام ئاكىلىرىڭنىڭ ھالى نېمە بولار؟ ئاتا مىلكى ئۆزى بىلەن، ئاكىلىرىڭنىڭ ھازىرقى ھالى بۇ، مەن ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن ماڭا لەنەت ياغدۇرارمىكىن، دەپ ئەندىشە قىلىمەن، قىزىم، — دەپ ھەسرەت چېكىپتۇ.

— دادا، سىزگە بىر مەسلىھەتىم بار. ئاكىلىرىمنى ئالدىڭىزغا چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇلارنىڭ نېمە ئىشلارنى قىلىپ يۈرگەنلىكىنى سوراپ كۆرۈڭ، ئۇلار قانداق جاۋابلارنى بېرىشەركىن، — دەپتۇ قىزى.

— ۋاي جېنىم قىزىم، مېنى ئۇلارنىڭ نېمە ئىشلارنى قىلىپ يۈرگەنلىكىنى بىلمەيدۇ دەمسەن، سەككىز ئاكاڭ ياڭچۇقلىرىغا پۇلنى تولدۇرۇپ سەككىز تۇلپارغا مىنىۋېلىپ، شەھەر مۇ-شەھەر قاتراپ يۈرۈپ، كەيپى-ساپا تۇرمۇش كۆچۈرۈۋاتىدۇ، — دەپتۇ دادىسى.

— بۇ ئىشلارنى مەنمۇ بىلىمەن، دادا؛ سىز ئاكىلىرىمنى مېھمانخانىغا چاقىرىپ كېلىڭ، مەن ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ قىلغان گەپلىرىڭلارنى تىڭشاي. سىز ئاۋۋال ئۇلاردىن «بىلىم ئەۋزەلمۇ ياكى دۆلەتمۇ؟» دەپ سوراڭ، ھەممىسىنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، مېنى چاقىرىڭ. مەندىنمۇ ئاكىلىرىمدىن سورىغان سوئالنى سوراڭ، ئەقلىمنىڭ يېتىشىچە جاۋاب بېرەي، ئاكىلىرىم ئاڭلاپ باقسۇن، — دەپتۇ قىزى.

بوۋاي قىزىنىڭ ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپ، كەچقۇرۇن ئوغۇللىرىنى مېھمانخانىغا چاقىرتىپتۇ. ئوغۇللار مېھمانخانىغا كىرىپ كۆرپە ئۈستىدە ئەركىن - ئازادە ئولتۇرۇشۇپتۇ. ئۇلار كۆڭلىدە: «ئاتىمىز مال - دۇنيالىرىنى بۆلۈپ بېرىدىغان ئوخشايدۇ» دەپ سەگەكلىشىپ ئولتۇرۇشۇپتۇ.

— ئوغۇللىرىم، سىلەرگە يېگۈزدۈم، كەيگۈزدۈم، چوڭ بولدۇڭلار، باشقىلاردىن بىرەر يېرىڭلار كەم ئەمەس. مەندىن كېيىنكى تۇرمۇشۇڭلاردا بېشىڭلارغا قىيىنچىلىقلار كېلىدۇ، ئوقۇپ بىلىم ئېلىڭلار، ئويلاپ كۆرسەم سىلەردە ئىلىم — ھۈنەر كەم ئىكەن، — دەپتۇ ئاتىسى.

ئوغۇللىرى دادىسىنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەيران بولۇشۇپتۇ. بوۋاي چوڭ ئوغلىدىن سوراپتۇ:

— سەن ئوغلۇمنىڭ چوڭى، سېنىڭ پىكرىڭ قانداق قاراقكىن؟ بىلىم ئەۋزەلمۇ ياكى دۆلەتمۇ؟

چوڭ ئوغلى بىر ئاز ئويلىنىپ تۇرۇپ:

— ئەي ئاتا، قىزدىق گەپلەرنى قىلىسىز جۇمۇ! ئاللاغا مىڭ قەتىرە شۈكرى، بېشى-

مىزدىكى ساپتۇنىدىمىز سىز ، پەخىرىمىز سىز. يەرلىرىمىز ، ماللىرىمىز بار، ئوقۇپ نېمە قىلىمەن ؟ — دەپتۇ.

ئاتىسى ئوغلىنىڭ بۇ جاۋابىدىن خاپا بولۇپ، ئىككىنچى ئوغلىدىن سوراپتۇ:

— ئوغلۇم، سېنى ھەقىقىي ئىنسان بالىسى بولىدۇ ، دەپ ئويلايتتىم . لېكىن سەن ئاتقا مىنىشنى بىلىپ كۆنلەپ يوقاپ كېتىسەن. بۇ يولدىن تېز قايتقىن، مېنىڭ يېشىم بىر يەرگە بېرىپ قالدى، قاچانغىچە ئىشلەيمەن؟ ماڭا ياردەم بەرسەڭ بولاتتى، قېنى سەن جاۋاب بېرىپ باققىنا، بىلىم ئەۋزەلمۇ ياكى دۆلەتمۇ؟ ياخشىراق ئويلىنىپ كۆرگىن، ئوغلۇم.

ئىككىنچى ئوغلى ئاكا — ئۇكىلىرىغا بىر قاراپ چىقىپ مۇنداق دەپتۇ:

— ئاللاتائالادىن تىلەيمەنكى، دادام دائىم ساق — سالامەت تۇرسا ، دادامنىڭ دۆلىتىدە يىگىتلىك دەۋرىنى سۈرەيلى، مال — دۇنيا بولمىسا، بىلىم ئۈگەنگەننىڭ نېمە پايدىسى؟

— ئوغلۇم، بۇ سوئالىمغا جاۋاب بېرەلمىدىڭ، كۆڭلۈم بىئارام بولۇۋاتىدۇ. قېنى سەن جاۋاب بەرگىنە ئوغلۇم، بەلكىم مېنى خۇرسەن قىلارسەن، — دەپ ئۈچىنچى ئوغلىدىن سوراپتۇ.

— دادا، قىلغان گەپلىرىڭىزنى چۈشەندىم. بىراق بۇ تۆت كۈنلۈك ئالەمدە يېگەن — ئىچكەن، كەيگەنلىرىڭىز قالىدۇ . ئەمدى چوڭ بولۇپ قالدۇق . مۇشۇ ياشقا كىرگەندە بىلىم ئالغان بىلەن قەيەرگە بارىمىز؟ ھەممە ئادەملەر دۆلەتمەن كىشىنىڭ قولىغا قارايدۇ ، قولىنى كۆكرىكىدىن چۈشۈرمەي دائىم سالام بېرىدۇ. خىزمىتىڭىزدە پايىپپېتەك بولىدۇ، دۆلەت ياخشىدە، دادا ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئۈچىنچى ئوغلى.

ھەسرەت چەككەن ئاتا نۆۋەتتىكى تۆتىنچى ئوغلىغا بېرىپتۇ:

— قېنى ئوغلۇم ، سەن نېمە دەيسەنكىن ، جاۋاب بەرگىن ، بەلكىم سەندىن بىرەر ياخشى گەپ ئاڭلارمەن .

تۆتىنچى ئوغلى جاۋاب بېرىپتۇ:

— ئەي ئۇلۇغ بۇزرۇكۋار ئاتا، سىزگە نېمە دەي؟ مانا سىز ئوقۇمىغان ، لېكىن بايلىقىڭىز ھەددى — ھېسابسىز ، دائىم ھۆرمەتلىك ۋە ئىززەتلىك بولۇۋاتىسىز، بىز مۇ سىزگە ئوخشاشلا ياشاۋېرىمىز، سوئالىڭىزغا بېرىدىغان جاۋابىم شۇكى : بايلىق، دۆلەت ياخشى، قولىڭىز ئۇزۇن بولسا قەيەرگە سوزسىڭىز شۇ يەرگە يېتىدۇ.

دادىسىنىڭ ھەپسىلىسى پىر بولۇپ بەشىنچى ئوغلىغا يەنە شۇ سوئالنى قويۇپتۇ.

— ھۆرمەتلىك دادا، سىزگە بېرىدىغان جاۋابىم شۇكى: بىلىم دېگەن قولغا چىقماي‌دۇ . ئۇنىڭ بىلەن قورساق تويمايدۇ. ئۆيىڭىزگە كېلىپ قىلىپ سالالمايسىز. دېمەك ، مال — دۇنياغا نېمە يەتسۇن ؟ دۆلەت ئەۋزەلدە، دادا، — دەپتۇ بۇ ئوغلىمۇ.

دادىسىنىڭ ناھايىتى غەزىپى كېلىپ ئالتىنچى ئوغلىغا :

— خوش، ئەمدى سەن سۆزلىگىن ئوغلۇم، ئاناڭ رەھمەتلىك كېچىلىرى كىرپىك قاقماي بېشىڭدا ئولتۇراتتى . ئىنسان بالىسى ئۆلۈپ كەتمىسە چوڭ بولۇپ قالىدىكەن. دۇرۇس، مانا ئەمدى يىگىت بولۇپ قالدىڭ ، قېنى ئېيتىپ باققىنا، بىلىم ئەۋزەلمۇ ياكى بايلىقمۇ ؟ — دەپتۇ.

ئالتىنچى ئوغلى ئويلىنىپ سۆزلەشكە باشلاپتۇ:

— سىز بولسىڭىز مېنىڭ ئاتام ، سىزگە بىلىم ئەۋزەل دەي دېسەم، مەن ئۇنى بىلمەيمەن، ئۇنى تېخى ئوقۇغۇمۇ يوق؛ پەقەت بايلىقنى بىلىمەن، باي ياشايمىز، ئۆيىمىزدە ھەممە نەرسە بار ، دېمەك — ئىچمەك كەڭرى. بۇنىڭدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى ، دۆلەت ئەۋزەل ئىكەن، دادا، — دەپتۇ.

— ئەي ئوغلۇم، سەنمۇ كۆڭلۈمدىكىنى تاپالمىدىڭ ، سەنمۇ مال — دۇنياغا ھېرىسمەن ئىكەنسەن، ھەي ... سىلەرگە نېمە دېسەم بولار ؟ قېنى ، ئەمدىكى نۆۋەت كىچىك

ئۇكاڭلارغا كەلدى. ئۇلار قانداق جاۋاب بېرىشەركىن، ــ دەپ يەتتىنچى ئوغلىغا مۇراجىئەت قىپتۇ.

ئوغلى تەمتىرەپ دۇدۇقلاپ تۇزۇك جاۋاب بېرەلمەپتۇ. ئاتىسى ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ساقىلىنى سىلاپ ئولتۇرۇپ كەنجى ئوغلىغا قاراپ:

ــ قېنى ئوغلۇم، ئۈممىدىم سەندە، سوئالىمغا توغرا جاۋاب بەرگىن، دۆلەت ئەۋزەلمۇ ياكى بىلىممۇ؟ تېنىڭنىڭ سالامەت بولسۇن، ئۇدۇنيا ـ بۇ دۇنيا خار ـ زار بولماسسەن، ئاتىڭنىڭ دۇئاسى تىللا، لېكىن قارغىشى يامان! ــ دەپتۇ.

كەنجى ئوغلى دادىسىغا:

ــ دادا مەن دۆلەت ئەۋزەل ئەمەس، بىلىم ئەۋزەل دەيمەن. مېنى مەكتەپكە بېرىڭ، ئوقۇيمەن، نەسىھەتىڭىزنى ئاڭلايمەن. كۆزىڭىزنىڭ ئوچۇق چېغىدا بىلىملىك ئادەم بولۇپ قالاي، بەرىبىر مال ـ دۇنيا، بايلىق ماڭا تەگمەيدۇ، ــ دەپتۇ.

دادىسى خۇشال بولۇپ:

ــ بارىكاللا ئوغلۇم! ـ دەپ ئۇنىڭ پېشانىسىغا سۆيۈپ قويۇپتۇ، ئاندىن، ـ «مال ـ دۇنيا تەگمەيدۇ» دېگىنىڭ نېمىسى؟ ـ دەپ سوراپتۇ.

ئىشىك ئارقىسىدا دادىسى بىلەن ئاكىلىرىنىڭ قىلىشقان گەپلىرىنى تىڭشاپ تۇرغان قىزى ئۆيگە كىرىپ:

ــ ئەي قىبلىگاھىم، ماڭا رۇخسەت بېرىڭ، سوئالىڭىزغا جاۋاب بېرەي؛ مۇبادا ھۇرمەتسىزلىك بولمىسا ئەمدىكى نۆۋەت مېنىڭ بولسۇن، ـ دەپتۇ.

ئاكا ـ ئۇكىلىرى بىر ـ بىرىگە قارىشىپ قاپتۇ.

دادىسى مەمنۇن بولغان ھالدا نۆۋەتنى قىزىغا بېرىپتۇ:

ــ قېنى زېرەك قىزىم، نۆۋەت سېنىڭ بولسۇن، بۇ سوئالىمغا نېمە دەپ جاۋاب بېرەرسەن؟

قىزى سۆزلەشكە باشلاپتۇ:

ــ ئەي ئاتا، ئاۋۋال شۇنى ئېيتايكى، كەنجى ئوغلىڭىزنىڭ بەرگەن جاۋابى توغرا. دۆلەت ئەمەس، بەلكى بىلىم ئەۋزەلدۇر. بىراق ئۇ، بىلىمنىڭ قانداق ئەۋزەللىكىنى ئېيتالمىدى. ئېھتىمال كىچىك ئاكىلىرىم چوڭ ئاكىلىرىمنىڭ پىكىرىگە ئوخشاش سۆزلەپ قويدى. چوڭ ئاكىلىرىم مەسلىھەتلىشىپ ئاتامنىڭ بايلىقىنى بۆلۈۋالىمىز، كىچىك ئۇكىلىرىمىزغا ھېچنەرسە بەرمەيمىز، ئۇكىلىرىمىزنى خىزمەتلىرىمىزگە سالىمىز دېيىشتى. كىچىك ئاكام بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، ئەمدى ماڭا بايلىق تەگمەيدىكەن، ئوـ قۇپ كۈنۈمنى كۆن ئېتەي، دەپ ئويلاپ، بىلىم ئەۋزەل، دەپ توغرا ئېيتتى.

بايلىق ــ بىباھا نەرسە، بۈگۈن بار، ئەتىگە يوق بولۇپ كېتىدۇ. دۆلەت ئەلۋەتتە چىرايلىق كۆرۈنىدۇ، ئەمما ئاقىۋىتى بەك يامان. سىزدىن كېيىن قالساق، ئاكىلىرىم بايلىقنى دەپ بىر ـ بىرى بىلەن جېدەللىشىدۇ، نەرسىلەرنى بۆلۈشىدۇ. ئاكىلىرىمنىڭ يەتتىلىسى بايلىقنى ئەۋزەل دېيىشىدۇ، بۇ توغرا بولمىغان جاۋاب. مەن بىلىمنى ئەۋزەل دەپ كېسىپ ئېيتىمەن. ئاكىلىرىم تىڭشاپ تۇرسۇن:

بىرىنچىدىن، بىلىمنى قانچە ئىشلەتسەڭ، شۇنچە كۆپىيىدۇ. بايلىقنى ئىشلەتسەڭ بارغانسېرى كېمىيىپ بارىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن بىلىم ئەۋزەلدۇر.

ئىككىنچىدىن، بىلىملىك ئادەم كەمتەر، خۇشپېئىل كېلىدۇ. شۇڭلاشقا ھەممە ئادەملەر ئاشۇنداق كىشىلەرگە ئىنتىلىدۇ. باي، دۆلەتمەن كىشىلەرنى ھەممە ئادەم كۆرەلمەيدۇ، چۈنكى بايلىق ھەممە ئادەملەردە بولۇۋەرمەيدۇ.

ئۈچىنچىدىن، بىلىملىك ئادەم ئالەمدىن ئۆتسە، كىشىلەر ئېزىز بىر زاتتىن ئايرىلدۇق، دەپ دەپنە قىلىدۇ. باي ئادەم ئۆلسە، ئەجەب ئوبدان بولدى، بىر بالاخوردىن قۇتۇلدۇق، دەپ لەنەت قىلىشىپ كۆمىدۇ.

(ئاخىرى 121 ـ بەتتە)

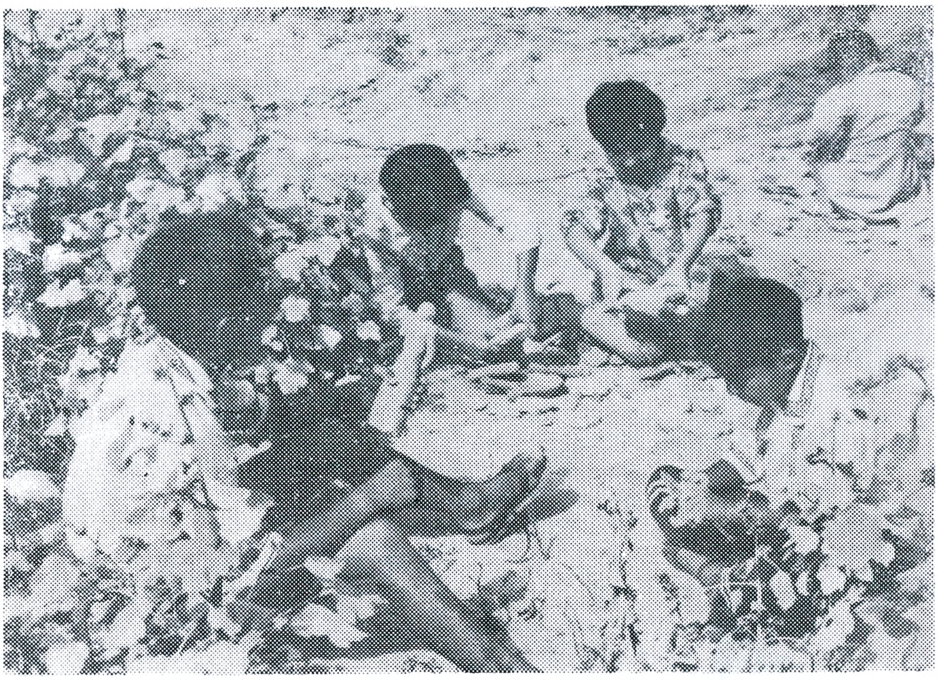

كىچىك ھەۋەسكارلار

(ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن فوتوسى)

مۆكۈشمەك

(ئابدۇقېيۇم تۇرسۇن فوتوسى)

چارۇقچى

(ئالىمجان سىيىت فوتوسى)

خىيال ئىلكىدە

(ئادىل ئىسمايىل فوتوسى)

قەشقەر ئەدەبىياتى (19-يىل نەشرى)

«喀什噶尔文学»（双月刊）

KASHGAR LITERATURE
IN UIGHUR LANGUAGE JOURNAL

1990-يىل 5-سان (قوش ئايلىق ژورنال)

نەشر قىلغۇچى: قەشقەر مەمۇرىي مەھكىمە مەدەنىيەت باشقارمىسى
تۈزگۈچى: «قەشقەر ئەدەبىياتى» تەھرىر بۆلۈمى
«قەشقەر گېزىتى» مەتبەئەسىدە بېسىلدى
قەشقەر ۋىلايەتلىك پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلىدۇ
مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى پوچتىخانىلار مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ
جايلاردىكى پوچتىخانىلار ۋاكالىتەن تارقىتىدۇ
چەت ئەللەرگە تارقىتىش ئورنى: جۇڭگو خەلقئارا كىتاب-
ژورنال سودىسى باش شىركىتى

(بېيجىڭ 2820-خەت ساندۇقى)

(O.P. BOX 2820 BEIJING CHINA)

فورماتى 787 × 1092 مم، 1/16 8 باسما تاۋاق
دۆلەت ئىچىدىكى بىر تىپتاش نومۇرى: GN 65—1081/1

پوچتا ۋاكالەتەن نومۇرى: 62 — 58
باھاسى 1.00 يۈەن
ۋۇن نومۇرى: 23196